

رافدی
سنى بنچينده كان
(ثلاثة الأصول)

نوسيني
شيخ محمد بن صالح العثيمين

وه رگيراني
لقمان أمين شاربارثيري

مندی اقرأ الثقافي

ناريت

www.igra.iranmonfada.com

منتدى اقرأ الثقافي

www.iqra.ahlamontada.com

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ناظرین

پرفہی
سی بنچینہ کان
(ثلاثة الأصول)

ماڤى ئەچا پىدائى پارىزراۋە بۇ ۋەرگىر

نـاۋى كـتـىـب رافى سى بنجىنه كان (ثلاثة الأصول)
نـوـسـىـنى شىخ محمد بن صالح العثيمين
ۋەرگىرانسى لقمان أمين شارباژىرى
نەخشەسازى ناۋەۋە كۆمپيوتەرى نارىن (محمد على)
نۆرە و سالى چاپ يەكەم ۲۰۱۳ ز
ژمارەى سپاردن (۱۴۸۸) ى سالى ۲۰۱۳ ى پىدراۋە

مەۋلىر: بازاپى زانست بۇ كىتەپ و چاپەمەنى
website: www.nareenpub.com
E-mail: info@nareenpub.com
nareenpub@gmail.com
تەلەفون: ۲۵۱۱۹۸۲ ۶۶ (۰۰۹۶۴)
مۇبايل: ۰۰۹۶۴ ۷۵۰۴۰۶۴۶۱۰

راقی
سیّ بنچینہ کان
(ثلاثة الأصول)

نوسینی

شیخ محمد بن صالح العثیمین

وہرگیّرانی

لقمان امین شاربازپری

نارین

کورته‌ی ژياننامه‌ی دانه‌ری (مه‌تن‌ی) (ثلاثة الأصول)
زانای پایه به‌رز و نویځواز (المجدد) محمدی کورې عبدالوهاب
(په‌حه‌تی خوای لی بیت)

ناوی پېشموا شیخ (محمد کورې عبدالوهاب کورې سلیمان کورې عه‌لی کورې محمد کورې نه‌حمد کورې راشد کورې برید کورې محمد کورې مشرف کورې عومه‌ره) و له وه‌چه‌ی (بنی تمیم) ه.

نهم زانایه سالی (۱۱۱۵) ی کوچی له شاروچکه‌ی (العینة) له بنه‌مالیه‌کی زانستخواز و شهره‌فمهند و نایین په‌روهر له دایک بووه، باوکیشی زانایه‌کی گه‌وره بووه، هه‌روه‌ها باپری- سلیمان - له کاتی خویدا زانای (نه‌جد) بووه. پېش نه‌وه‌ی تمه‌نی بگاته (۱۰) ده سالی قورنانی له‌به‌رکردوه، له (فقه) دا خویندوو په‌تی هه‌تا ناستیکی باشی پریوه و به‌هیزی توانای له‌به‌رکردنی سه‌رنجی باوکی راکی‌شاوه و دلخوشتی کردوه.

له کتیه‌کانی ته‌فسیر و فهرمووده‌دا خویندنه‌وه‌ی زوربووه. شهو و پروژ هه‌ولتی به‌ده‌سته‌تانی زانستی داوه و مه‌تنی زانسته جوړبه‌جوړه‌کانی له‌به‌رکردوه و له ده‌ورو به‌ری (نه‌جد) و (مه‌ککه) به‌دوای زانستدا گه‌راوه و لای زانایانی نه‌ویش خویندوو په‌تی، له‌وانه زانای ناودار (عبدالله بن ابراهیم الشمري)، هه‌روه‌ها لای کوره‌که‌ی- میراتناسی به‌ناوبانگ- (ابراهیم الشمري) دانه‌ری کتیی (العذب الفاضل فی شرح ألفیه الفرائض) خویندوو په‌تی، نه‌مانیش ناساندوویانه به‌زانای فهرمووده‌ناسی به‌ناوبانگ (محمد حیاة السندی) و زانستی فهرمووده و (علم الرجال) ی له‌لا خویندوو و له زانسته بنچینه‌یه‌کان (الأمهات) دا مؤله‌تی پېداوه.

شیخ (محمد کورې عبد الوهاب)- په‌حه‌تی خوای لی بیت - خوای گه‌وره تیگه‌یشتنیکي ساغ و زیره‌کیسه‌کی له‌راوده به‌ده‌ری پې به‌خشیوو، زور به‌خویندنه‌وه و

لیکۆلینه‌وه و کتیب دانانه‌وه خه‌ریک ده‌بوو و له‌کاتی خوێندنه‌وه و لیکۆلینه‌وه‌دا هه‌ر شتیکی گرنگی به‌رچاو که‌وتایه‌ یادداشتی ده‌کرد و له‌ نووسین بێزار نه‌ده‌بوو، چه‌ندین کتیبی له‌سه‌ر دانراوه‌کانی (ابن تیمیه) و (ابن القیم) - په‌حه‌تی خویان لیّ بیت- نووسیوه، ئیستاش هه‌ندی ده‌ستوسی به‌نرخ - به‌خامه‌ به‌ پرشته‌که‌ی - له‌ کتیبخانه‌کاندا ماوه‌ته‌وه.

کاتێک باوکی کۆچی دوا‌یی کرد ئیتر به‌ ئاشکرا بانگه‌شه‌ی بۆ بانگه‌وازی پشین (السلفية) ده‌ست پێکرد، بانگه‌شه‌ی بۆ په‌که‌په‌رستی و نکۆڵیکردن له‌ خراپه‌ ده‌کرد و هێرشی ده‌کرده‌ سه‌ر بیدعه‌چی و گۆرپه‌رسته‌کان، میرنشینه‌کانی بنه‌ماله‌ی (سعود) یش بۆ ئه‌م مه‌به‌سته‌ پشتگیریان لێکرد، بۆیه‌ ده‌سه‌لاتی په‌ره‌ی سه‌ند و هه‌والی بلاو بووه‌وه.

شیخ - په‌حه‌تی خوی لیّ بیت - چه‌ندان دانراوی به‌نرخ‌ی هه‌یه، که‌ لی‌ره‌دا هه‌ندیکیان باس ده‌که‌ین، له‌وانه‌: کتیبی به‌نرخ‌ی (کتاب التوحید) که‌ زۆر جار له‌ چاپ دراوه‌ و هه‌رکات چاپێکیان ته‌واو بوو بیت، سه‌رله‌نوێ چاپکراوه‌ته‌وه، هه‌روه‌ها کتیبه‌کانی (کشف الشبهات) و (الکبائر) و (مختصر الانصاف) و (شرح الکبیر) و (مختصر زاد المعاد) و چه‌نده‌ها فه‌توا و په‌یامی تریش که‌ به‌ ناوێشانی (سه‌رجه‌می دانراوه‌کانی پێشه‌وا - محمد کورێ عبدالوهاب) - له‌ژێر چاودێری زانکۆی پێشه‌وا (محمد بن سعود) دا کۆکراوه‌ته‌وه.

سالی (١٢٠٦) ی کۆچی مالتاوا‌یی له‌ دنیا کردوه، خوی گه‌وره‌ به‌ر په‌حه‌تی فراوانی خۆی بڤات و له‌سه‌ر ئیسلام و موسوڵمانان به‌ چاکترین شیوه‌ پاداشتی بداته‌وه، که‌ هه‌ر خۆی بیسه‌ره‌ و وه‌لامی نزاکان ده‌داته‌وه ... والحمد لله رب العالمین، وصلى الله على نبينا محمد وعلى آله وصحبه أجمعين.

به‌ پێنوسی (فهد بن ناصر السليمان)

کورتیه ک له ژیاننامه ی زانای پایه بهرز

(مُحَمَّد بن صالح العثيمين) په حقه تی خوی لی بیت

په چه له کی: ناوی (أبو عبدالله، محمد کورپی صالح کورپی العثيمين) ی وهیسی ته میمه.

له دایک بوونی: له (۲۷) ی په مه زانی پر وژی سالی (۱۳۴۷) ی کوچی، له شاری (عنیزه) له دایک بووه.

پینگه یشتنی:

قورنانی پر وژی لای باپری - باوکی دایکی - خویندووه، که ناوی (عبدالرحمن بن سلیمان) و له بنه مالیه (دامغ) بووه، قورنانی له بهر کردووه، پاشان پروی کردووه ته کوشش و زانست و فیزی خوشنوو سی و بیرکاری و هندیک له هونه ره کانی ویزه بووه، شیخ (عبدالرحمن السعدي) - په حقه تی خوی لی بیت - دووان له قوتاییه به توانا کانی لای خوی هیشتبووه و بونه و ی به قوتاییه بچو که کان بخوینن، په کیکیان شیخ (محمد ابن عبدالعزيز المطوع) بوو، که شیخ کیکی (مختصر العقيدة الواسطية) و (منهاج السالکین فی الفقه) ی شیخ عبدالرحمن السعدي و (الآجرومية) و (ألفية) ی له لا خویندووه.

وه لای شیخ (عبدالرحمن بن علي بن عودان) له میراتناسی و فقیه دا خویندوویه تی. هرووه ها لای شیخ (عبدالرحمن بن ناصر السعدي) خویندوویه تی که به ماموستای په که می داده نریت چونکه زور په یوه ستی بووه و عقیده و تفسیر و فهرمووده و فقه و (اصول الفقه) و میراتناسی و زار او هی فهرمووده و (نحو) و (صرف) ی له لا خویندووه، وه شیخ - په حقه تی خوی لی بیت - لای ماموستا که ی ریزیک تاییه تی هه بووه، چونکه کاتیک باوکی له سهره تای پینگه یشتیدا مالتی گواسته وه بو (ریاض)، حهزی ده کرد کوره که ی - واته: شیخ - له گه لیدا بچیت، به لام شیخ (عبدالرحمن السعدي) -

په‌جه‌تی خوای لیّ بیّت - بۆی نووسی (به‌راستی ئەم کاره گونجاو نیه، ده‌مانه‌وی - محمد - لی‌ره بمی‌تته‌وه تا‌کو سوودمه‌ند بی‌ت).

شیخی به‌رپۆز (العثیمین) ده‌لّیت: (شیخ عبدالرحمن به شیوازی وانه ووتنه‌وه و گه‌یاندنی زانست و ئاسانکردنی بۆ قوتابیان به‌ نموونه و واتای جو‌راو جو‌ر زۆر سه‌رنجی ڕاکێشام و کاری تیکردم، هه‌روه‌ها له‌ پرووی په‌ووشیشه‌وه پێ‌وه‌ی کاریگه‌ر بووم، چونکه شیخ عبدالرحمن - په‌جه‌تی خوای لیّ بیّت - له‌ ناستیکی به‌رزدا بوو، وه‌ له‌ پله‌یه‌کی بالا‌ی زانست و خوا په‌رستیدا بوو، گالته و گه‌پی له‌ گه‌ل مندا‌ل‌اندا ده‌کرد و به‌پرووی گه‌وره‌وه پێ‌ ده‌که‌نی و باش‌ترین که‌سیک که له‌ لایه‌نی په‌ووشته‌وه بینییتم ئەو بووه).

وه له‌لای شیخی پایه به‌رز (عبدالعزیز بن باز) خویندوویه‌تی که به‌ مامۆستای دووه‌می داده‌نریت، وه به‌ خویندنی (صحيح البخاري) و هه‌ندیک له‌ په‌یامه‌کانی شیخ الإسلام (ابن تیمیة) و هه‌ندیک کتیی فیه‌قی له‌لای ده‌ستی به‌ خویندن کردووه، شیخ ده‌لّیت: (له‌پرووی گرنگیدان به‌ فه‌رمووده‌وه، هه‌روه‌ها له‌پرووی په‌ووشت جوانی و کراوه‌یه‌وه له‌گه‌ل خه‌لکیدا به‌ شیخ - عبدالعزیز بن باز - وه‌ کاریگه‌ر بووم).

له‌ سالی (۱۳۷۱) ی کۆچیه‌وه به‌رده‌وام له‌مزگه‌وت وانه‌ی ده‌ووته‌وه، کاتیکیش له‌ سالی (۱۳۷۲) دا په‌یمانگه‌ زانسته‌کان له‌ (ریاض) کرایه‌وه په‌یوه‌ندی پێ‌وه‌کردن، شیخ ده‌لّیت: (له‌ سالی دووه‌مه‌وه چوومه په‌یمانگه‌ی زانستی، وه به‌ ڕاوێژی شیخ - علي الصالحی - و پاش ئەوه‌ی مۆلته‌م له‌ شیخ - عبدالرحمن السعدي - وه‌رگرت په‌یوه‌ندیم پێ‌وه‌کرد، په‌یمانگه‌ی زانستی له‌و کاته‌دا ده‌کرا به‌ دوو به‌شه‌وه، تابه‌تی و گشتی، من له‌ به‌شه‌ تابه‌تیه‌که‌ی بووم، هه‌روه‌ها له‌و کاته‌دا هه‌رکەس بیویستایه‌ - وه‌ک پێ‌ ده‌لّین: (قفز) - ده‌یتوانی خویندن به‌خیرایی به‌ریت، واته ئەو که‌سه له‌ کاتی پشوو‌دا ده‌خوینیت بۆ سالی داهاتووی، پاشان له‌ سه‌ره‌تای سالی دووه‌مه‌وه تاقیکردنه‌وی تیدا ده‌کات، ئەگه‌ر ده‌رچوو ئەوا ده‌چیته ئەو قوناغه‌ی به‌دوایدا دیت، ئا به‌م شیوه‌یه‌ کام بۆ کورت بووه‌وه).

دوای دورو سالّ خویندنی په‌یمانگه‌ی ته‌واو‌کرد و به‌ناو‌نیشانی مامۆستا له‌ په‌یمانگه‌ی (عنیزه‌)ی زانستی دامه‌زرا، له‌ گه‌لّ نه‌وه‌شدا به‌ (انتساب) له‌ کۆلیژی شه‌ریعه‌ هه‌ر درێژه‌ی به‌ خویندندا و له‌سه‌ر ده‌ستی شیخ (عبدالرحمن السعدی) له‌ هه‌ول‌دان بۆ زانست به‌رده‌وام بوو، کاتیکیش پێژدار (شیخ عبدالرحمن السعدی) - په‌حه‌تی خوای لی‌ بیت - کۆچی دوا‌یی کرد ئه‌رکی پێش نوێژی مز‌گه‌وتی گه‌وره‌ی (عنیزه‌) و وانه‌ بیژی له‌ کتیب‌خانه‌ی (عنیزه‌)ی نیشتمانی گرته‌ده‌ست، له‌ گه‌لّ نه‌وه‌شدا له‌ په‌یمانگای زانستیش ده‌رسی ده‌ووت‌هوه‌، پاشان بۆ وانه‌ ووتنه‌وه‌ له‌ هه‌ردوو کۆلیژی (شریعه‌) و (أصول الدین) له‌ لقی زانکۆی پێشه‌وا (محمد بن سعود)ی ئیسلامی له‌ (قصیم) دامه‌زرا، سه‌ره‌پای نه‌ندامیه‌تی پێک‌خراوی گه‌وره‌ زانایانی شانیشینی عه‌ره‌بی سعودی (هیئة کبار علماء المملكة العربیة السعودیة)، وه‌ مامۆستای به‌رپێژ چالاکی گه‌وره‌ی له‌ بانگه‌واز‌کردن بۆ رێبازی خوای گه‌وره‌ و رێنیشاندانی بانگ‌خوازان له‌ هه‌موو جێگه‌یه‌ك هه‌بووه‌.

شایانی باسه‌ که‌ پایه‌به‌رز (محمد بن إبراهیم) - په‌حه‌تی خوای لی‌ بیت - پێشنیاری کرد، به‌لکۆ زۆریشی له‌ مامۆستای به‌رپێژ کرد که‌ دادپرسی بکریته‌ ده‌ست، هه‌تا له‌ لایه‌ن خۆیه‌وه‌ بریاریشی به‌ دامه‌زrandنی به‌ سه‌رۆکی دادگای شه‌رعی (إحساء) ده‌ر‌کرد به‌لام شیخ داوای لی‌کرد که‌ ده‌ستبه‌رداری بیت، دوای چه‌ند سه‌ردان و په‌یوه‌ندی دۆستانه‌ له‌ لایه‌ن مامۆستای به‌رپێزه‌وه‌ ئنجا - په‌حه‌تی خوای لی‌ بیت - لی‌ی گه‌را که‌ له‌پایه‌ی دادپرسی واز به‌یئت.

دافراوه‌ کافئ:

گه‌لێک دانراوی به‌ نرخ‌ی هه‌یه‌ که‌ ده‌گه‌نه‌ (٤٠) کتیب و نامیلکه‌، خوا یار بیت له‌ داهاتوودا به‌ناوی (مجموع الفتاوی والرسائل) هه‌و کۆده‌کریته‌وه‌^(١).

(١) سه‌رجه‌میان به‌و ناو‌نیشانه‌ کۆکراونه‌تموه‌ و له‌به‌ر دیدی خۆینه‌راندایه‌.

بِسْمِ (۱) اللَّهِ (۲) الرَّحْمَنِ (۳) الرَّحِيمِ (۴)

به ناوی خوای به خشنده‌ی میهره‌بان

(۱) دانه‌ر - په‌مه‌تی خوای لیّ بیّت - به ناوی خوا (البسملة) کتیبه‌که‌ی ده‌ست پیکردووه، به‌مه‌ش په‌یره‌وی و یقیتیدای به قورئان کرده که به ناوی خوا ده‌ست پیده‌کات، هه‌روه‌ها گوئی‌یه‌لی فه‌رمووده‌ی: «كُلُّ أَمْرٍ ذِي بَالٍ لَا يُبْدَأُ فِيهِ بِبِسْمِ اللَّهِ فَهُوَ أَبْتَرُّ» (۲) ی کردووه، واته (هه‌ر کار یکی به‌ها‌دار به - بسم الله - ده‌ست پینه‌کریّت نه‌وه دوا براوه). هه‌روه‌ها شوین سوونه‌تی پیغه‌مبه‌ر ﷻ که‌وتوو و نووسراوه‌که‌ی به ناوی خوا ده‌ست پیکردوه.

وشه‌ی (بِسْمِ) که (جار و مجرور) په‌یوه‌سته به فرمان (فعل) یکی دوا که‌وتوو ی لا براو (محذوف) هوه که بۆ نه‌و جینگه‌یه له‌بار و گونجاوه و به (بسم الله اکتب أو اصنف) ته‌قدیر ده‌کریّت. واته: (به ناوی خواوه ده‌نووسم یا خود کتیبه‌که‌م داده‌نیم).

❖ بۆیه به (فعل) مان دانا، چونکه بناغه و ریشه‌ی کردار (فعل) به.

❖ وه بۆیه به (دوا که‌وتوو) مان دانا، له‌به‌ر دوو سوود (فائدة):

یه که‌میان: پیروزی ده‌ست پیکردن به ناوی خوای گه‌وره‌وه.

دوومیان: مانای (حصر) ده‌به‌خشیت، چونکه پیشکه‌وتنی (متعلق) مانای تیدا (حصر) بوون ده‌به‌خشیت.

❖ به گونجاو (مناسب) یشمان دانا، چونکه زیاتر مه‌به‌سته که ده‌پیکری، به‌لام بۆ نموونه نه‌گه‌ر بمانوو تایه (بسم الله ابتديء) واته: (به ناوی خواوه ده‌ست پیده‌که‌م) له‌کاتی‌کدا ده‌مانویست کتیی‌ک بخوینینه‌وه نه‌ده‌زانرا ده‌ست به‌چی ده‌که‌ین.

(۲) أخرجه الخطيب في (الجامع) وعزاه السيوطي في (الجامع الصغير) للرهاوي، وهو ضعيف.

(۲) الله: ناوی خوای به‌دیه‌تیره، نهو ناویه که هه‌موو ناوه‌کانی تر ده‌به (تابع) بۆی، هه‌تا لهو نایه‌ته‌شدا که خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿كَتَابَ أَنْزَلْنَاهُ إِلَيْكَ لِتُخْرِجَ النَّاسَ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ بِإِذْنِ رَبِّهِمْ إِلَى صِرَاطٍ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ * اللَّهُ الَّذِي لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ﴾ (إبراهيم: ۱-۲)، واته: (قورئان کتیبیکه بۆمان دابه‌زاندوویت هه‌تا خه‌لکی - به خواستی په‌روه‌دگاریان - له تاریکیه‌کانی نه‌فامی ده‌ربه‌یتیت بۆ روناکی باوه‌ر، بۆ رییازی - خوای شکۆمه‌ندی زال و خاوه‌ن ده‌سه‌لات و سوپاسکراو، نهو خواجه‌ی که‌هه‌رچی له ئاسمانه‌کان و زه‌ویدا‌یه مولکی خو‌یه‌تی).

نالین وشه‌ی پی‌روزی (الله) (صفة) یه، به‌لکو ده‌لین (عطف بیان) -ه، بۆ نه‌وه‌ی وشه‌ی پی‌روزی (الله) نه‌یه‌ته شوینکه‌وته (تابع) وه‌ک شوینکه‌وته‌یی سیف‌هت بۆ وه‌سفکراو. (۳) به‌خشنده (الرَّحْمَن): ناویکه تاییه‌ته به خوای گه‌وره‌وه و به‌که‌سی تر ناووتریت، واته: به‌زه‌یی فراوان.

(۴) میه‌ره‌بان (الرَّحِيم): ناویکه بۆ خوای گه‌وره، بۆ بیجگه له‌خواش به‌کاردیت، به واتای: (به‌زه‌یی به‌رده‌وام).

بهم پیه (الرَّحْمَن) خاوه‌نی به‌زه‌یی فراوه (الرَّحِيم) یش خاوه‌نی به‌زه‌یی به‌رده‌وامه، نه‌گه‌ر لی‌کیش بدرین نه‌وه مه‌به‌ست پی زاتیکه میه‌ره‌بانه و په‌حه‌تی خوی ده‌گه‌یه‌نیه هه‌ر به‌نده‌یه‌ک له به‌نده‌کانی که خوی به‌یوت، هه‌روه‌ک ده‌فه‌رمویت: ﴿يُعَذِّبُ مَنْ يَشَاءُ وَيَرْحَمُ مَنْ يَشَاءُ وَإِلَيْهِ تُقْلَبُونَ﴾ (العنکبوت: ۲۱)، واته: (سزای هه‌ر که‌سیک ده‌دات خوی ویستی بیت و په‌هیش به‌هه‌ر که‌س ده‌کات که خوی به‌هوی سه‌ره‌نجم هه‌ر بۆلای خو‌شی ده‌گه‌رینه‌وه).

إِعْلَمُ^(۵) رَحِمَكَ اللهُ^(۶) أَنَّهُ يَجِبُ عَلَيْنَا تَعَلُّمُ أَرْبَعِ مَسَائِلٍ^(۷)

پرمحه‌تی خوات لی بی: بزانه فیربوونی چوار مه‌سه‌له له‌سه‌رمان واجب و پیوسته:

(۵) زانین په‌یردنه به‌شت به شیوه‌ی راسته‌قینه‌ی خو‌ی، په‌یردنیکی یه‌کالا (جازم).
پله‌کانی په‌یردنیش شه‌شن:

یه‌که‌م: زانین: په‌یردنه به‌شت به شیوه‌ی راسته‌قینه‌ی خو‌ی، په‌یردنیکی یه‌کالا و ته‌واو.
دوهم: نه‌زانینی ساده (الجهل البسيط): نه‌ویه به‌هیچ جو‌ری په‌ی به‌شته‌که نه‌به‌یت.
سیهم: نه‌زانی چروپ (الجهل المركب): په‌ی بردنه به‌شت به پی‌چهو‌انه‌ی شیوه‌ی
راسته‌قینه‌ی خو‌یه‌وه.

چوارهم: خایله (الوهم): په‌ی بردنه به‌شت له‌گه‌ل بوونی نه‌گه‌ر (احتمال) یکی د‌ژه‌په‌سه‌ند
(ضد الراجح) دا.

پنجهم: شک کردن (الشک): په‌ی بردنه به‌شت له‌گه‌ل نه‌گه‌ریکی یه‌کسان بو دروستی و
نادروستی.

شه‌شم: گومان بردن (الظن): په‌ی بردنه به‌شت له‌گه‌ل نه‌گه‌ریکی د‌ژه‌ناپه‌سه‌ند (ضد
المرجوح).

زانینش ده‌کریت به‌ دوو به‌شه‌وه: به‌لگه نه‌ویست (ضروری) و تیوری (نظری).

۱- زانینی به‌لگه نه‌ویست (العلم ضروری): نه‌و زانسته‌یه که په‌ی پی‌ردنی پیوستی به‌ به‌لگه
یه، چونکه مرؤف به‌ی تیرامان و ووردبوونه‌وه ده‌زانیت، وه‌ک زانینی نه‌وه‌ی نا‌گر گه‌رمه.

۲- زانینی تیوری (العلم النظري): نه‌و زانسته‌یه له‌ریگه‌ی به‌لگه‌هیتانه‌وه و سه‌رنجه‌وه
ده‌زانریت، وه‌ک زانینی پیوستیه‌تی نه‌ته‌هتان له‌ ده‌ستویر دا.

(۶) رَحِمَكَ اللهُ: واته خوا ره‌جت بی بکات، ره‌جیک که خواسته‌کانت بیتته‌دی و لهو شتانه دهر بازت بکات که خویان لیده‌پاریزیت، بهو واتایه‌ی خوا له گونا‌هه‌کانی رابوردووت خوش بی و له بهرام‌به‌ر نهو گونا‌هه‌شدا سهر‌فراز و پاریزراوت بکات که تووشیان دیت، نهمه نه‌گهر له پارانه‌وه‌که‌دا ره‌جه‌تت له لیخوشبوون جیا‌کرده‌وه.

به‌لام نه‌گهر له‌گه‌ل لیخوشبووندا دهرت بری، نه‌وا: لیخوشبوونه‌که بو گونا‌هه‌کانی رابوردووه و ره‌جه‌ته‌که‌ش سه‌قام‌گیریه له‌سه‌ر چاکه‌کردن و سه‌لامه‌ت بوونه لهو گونا‌هه‌نی له‌دا‌هاتوودا دینه‌ریت.

نهم کاره‌ی دانه‌ر - ره‌جه‌تی خوی لی بیت - به‌ل‌گه‌یه له‌سه‌ر گرنگی دان و به‌زه‌یی هاتنه‌وه و خواستنی چاکه بو دوینراو (المخاطب).

(۷) نهم مه‌سه‌لانه‌ی که دانه‌ر (ره‌جه‌تی خوی لی بیت) باسی کردوون هم‌وو ئایینی نی‌سلام ده‌گرنه‌وه و له‌به‌ر سوودی زوریان شایانی گرنگی پیدانن.

الأولى: العِلْمُ: وهو معرفة الله ^(۸) ومعرفة نبيه ^(۹)

یه که میان: زانینه، که بریتیه له ناسینی خوا و ناسینی پیغه مبه‌ره که‌ی ﷺ

(۸) واته ناسینی خوای گه‌وره به دل، ناسینیک که داخوای قبول‌کردن و ملکه‌چی و پابه‌ندبوون بهو به‌نامه‌یه‌وه بیت که به‌شهرعی داناو و حوکم‌کردن بهو شهریه‌ته‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ هیناویه‌تی پیوست بکات.

به‌نده‌کان به سهرنج‌گرتن لهو نایه‌ته شهرعیانه‌ی که له کتیبه‌که‌ی خوای گه‌وره و سونه‌تی پیغه‌مبه‌ردا ﷺ باسکراون و به وردبوونه‌وه له نایه‌ت و نیشانه بوونه‌وه‌ریه‌کان - که دروستکراوه‌کانن - په‌روه‌ردگاریان ده‌ناسن، وه ههر کاتیک مروف سهرنج لهو نایه‌تانه بگرتن نه‌وا زانستی ده‌رباره‌ی کردگار و په‌رس‌تراوه‌که‌ی پتر ده‌بیت، خوای گه‌وره ده‌فهرمویت: ﴿وَفِي الْأَرْضِ آيَاتٌ لِلْمُوقِنِينَ * وَفِي أَنْفُسِكُمْ أَفَلَا تُبْصِرُونَ﴾ (الذاریات: ۲۰-۲۱)، واته: (له زه‌ویدا به‌لگه‌ی زور له‌سهر ده‌سه‌لاتی خوا بو نه‌وانه هه‌یه که دل‌تیا، وه له خودی خوش‌تاندا، نایا نابین؟).

(۹) واته ناسینی پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی (محمد) ﷺ، ناسینیک که داخوای قایل‌بوون بهو ریتمایی و نایینه راسته بیت که پی هاتوو و باوه‌کردن به‌وه‌ی که هه‌والی پنداوه و گوپ‌رایه‌لی‌کردنی فهرمانی لهو شته‌دا که فهرمانی پیکردوو و دوورکه‌وته‌وه لهو کاره‌ی پیکری و جلّه‌وگیری لی‌کردوو و فهرمان ره‌وایی کردن به شهریه‌ته‌که‌ی و رازیوون به دادوه‌ریه‌که‌ی پیوست بکات، خوای گه‌وره ده‌فهرمویت: ﴿فَلَا وَزَيْكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّىٰ يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنْفُسِهِمْ حَرَجًا مِّمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا﴾ (النساء: ۶۵)، واته: (نه‌خیر سویند به په‌روه‌ردگارت باوه‌ریان نابی تا‌کو لهو

گرفتانه‌دا که که‌وتووه‌ته نیوانیان ده‌تکه‌ن به دادوهر، پاشان سه‌بارت به‌وه‌ی بۆت به‌کلا کردوونه‌توه له دهروویناندا هه‌ست به هیچ ته‌نگاوی و له‌روو دامانیك نه‌که‌ن و به‌ملکه‌چکردن ملکه‌چی بین).

هه‌روه‌ها ده‌فه‌رمویت: ﴿إِنَّمَا كَانَ قَوْلَ الْمُؤْمِنِينَ إِذَا دُعُوا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ أَنْ يَقُولُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ (النور: ۵۱)، واته: (باوه‌پ‌داران – نه‌گه‌ر بانگ‌کران بۆنه‌وه‌ی خوا و پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی ﷺ دادوهری نیوانیان بکات – هه‌ر نه‌وه‌یان بۆه‌یه‌ که‌ بلین: بیستمان و گوپ‌رایه‌لین، ئا نه‌وانه سه‌رفراز و به‌خته‌وه‌رن).

یاخود ده‌فه‌رمویت: ﴿فَإِنْ تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ذَلِكَ خَيْرٌ وَأَحْسَنُ تَأْوِيلًا﴾ (النساء: ۵۹)، واته: (نه‌گه‌ر له شتی‌کدا کیشمو ده‌مه‌قالیتان کرد، نه‌وا بیگی‌رنه‌وه بۆلای خوا و پیغه‌مبه‌ر ﷺ نه‌گه‌ر ئیه‌وه باوه‌پ‌دارن به‌خوا و به‌پۆژی دوا‌یی، نه‌وه چاک‌ترین و باش‌ترین چاره‌سه‌ره).

وه ده‌فه‌رمویت: ﴿فَلْيَحْذَرِ الَّذِينَ يُخَالِفُونَ عَنْ أَمْرِهِ أَنْ تُصِيبَهُمْ فِتْنَةٌ أَوْ يُصِيبَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ (النور: ۶۳)، واته: (با نه‌وانه‌ی سه‌ری‌چی فه‌رمانی خوا ده‌که‌ن له‌وه به‌رسن که‌ تووشی نه‌گه‌تیه‌که‌ بین، یان تووشی سزایه‌کی به‌سوئ بین).

پیشه‌وا نه‌حه‌د – ره‌حه‌تی خوی لی بی‌ت – ده‌یفه‌رموو: (ئایا ده‌زانیت نه‌گه‌تی – فتنه – چیه؟ نه‌گه‌تی هاوبه‌شدانانه، چونکه ره‌نگه نه‌گه‌ر ووته‌یه‌کی پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ ره‌ت بکاته‌وه، شتی‌ک له گومان بکه‌ویته دلیه‌وه و تیا به‌جیت).

ومعرفة دين الإسلام^(۱۰) بالأدلة^(۱۱)

هه‌روه‌ها ناسینی ئایینی ئیسلام به پئی به‌لگه شه‌رییه‌کان

(۱۰) که ده‌لێت ناسینی ئایینی ئیسلام: ئیسلام به‌واتا گشتیه‌که‌ی، که بریتیه له به‌ندایه‌تیکردن بۆ خوا به پئی ئهو به‌رنامه‌یه‌ی دایناوه، له‌وکاته‌وه که نێراوه‌کانی ره‌وانه‌کردوه تا ئه‌وکاته‌ی رۆژی دوا‌ی دیت، هه‌روه‌ک خ‌وای گه‌وره له زۆر نایه‌تدا باسی لێ‌وه‌کردوه و هه‌موویان ئه‌وه ده‌گه‌یه‌نن که په‌یامه پێش‌وه‌کان به تیکرا ته‌سلیم بوون به خ‌وای گه‌وره.

په‌روه‌ردگار ده‌رباره‌ی ئیبراهیم پێغه‌مبه‌ر ﷺ ده‌فه‌رمو‌یت: ﴿رَبَّنَا وَاجْعَلْنَا مُسْلِمَيْنِ لَكَ وَمِنْ ذُرِّيَّتِنَا أُمَّةً مُسْلِمَةً لَكَ﴾ (البقرة: ۱۲۸). واته: (ئه‌ی په‌روه‌ردگارمان – من و کۆره‌که‌م – بگێره به دوو موس‌ولمان و ملکه‌چی خ‌ۆت و له نه‌وه‌کانیشماندا کۆمه‌لێک بکه به موس‌ولمان و ملکه‌چی خ‌ۆت).

به‌لام ئیسلام به واتا تایه‌تیه‌که‌ی له دوا‌ی ناردنی پێغه‌مبه‌ره‌وه ﷺ تایه‌ت ده‌ییت به‌و په‌یامه‌وه که موحه‌مه‌دی ﷺ پێ ره‌وانه‌کراوه. چونکه ئهو په‌یامه‌ی پێغه‌مبه‌ری ﷺ پێ ره‌وانه‌کراوه هه‌موو ئایینه پێش‌وه‌کانی سرپه‌وه‌ته‌وه، ئنجا هه‌رکس شو‌ینی بکه‌و‌یت موس‌ولمانه و هه‌رکه‌شیش سه‌ری‌ت‌چی بکات موس‌ولمان نه‌.

به‌م پێیه شو‌ینکه‌وتوانی پێغه‌مبه‌ران له‌سه‌رده‌می پێغه‌مبه‌ره‌کانی‌اندا موس‌ولمان بوون، جوله‌که له‌سه‌رده‌می موس‌ادا موس‌ولمان بوون ﷺ و دیا‌نه‌کان له‌سه‌رده‌می عیسا‌دا موس‌ولمان بوون، به‌لام کاتێک پێغه‌مبه‌ر ﷺ ره‌وانه‌کراو بیا‌وه‌ربوون پێ ئێ‌تر دوا‌ی ئه‌وه موس‌ولمان نین.

وه نهم نائینی ئیسلامه نهو نائینهیه که له لای خوا وهرگیراوه و بو خاوه نه که ی به سووده، خوای گهواره دهفهرمویت: ﴿إِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللَّهِ الْإِسْلَامُ﴾ (آل عمران: ۱۹)، واته: (به راستی نائین و بهرنامه له لای خوا ههر ئیسلامه).

ههروه ها دهفهرمویت: ﴿وَمَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ﴾ (آل عمران: ۸۵)، واته: (ههر کس بێجگه له ئیسلام نائینیکی تر هه لێبێری نهوه لێ وهرناگیریت و نهو که سه له رۆژی دوایدا له زیان لیکه وتوانه).

وه نهم ئیسلامه نهو ئیسلامیه که خوای گهواره بههویهوه منهتی بهسهر پیغه مبههر ﷺ و نومه ته کهیدا کردوه، وهك دهفهرمویت: ﴿الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتِمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا﴾ (المائدة: ۳)، واته: (نهمرۆ که نائینه که تا م بو کامل و تهواو کردن و بههرو نيعمهتی تهواوی خۆم بهسهر دا رشتن و رازیووم که ئیسلام نائین و بهرنامه تان بیت).

(۱۱) که ده لیت: (بالأدلة) کوی (دلیل) ه، واته: به لگه. که بریتیه له وهی ریتیشاندهره بو گهیشتن به مه بهست.

به لگه کانی ناسینی ئیسلام یان له رێگه ی شهرعه وهیه، یان له رێگه ی عهقله وهیه: به لگه ی شهرعی نه وهیه به سروش — که قورئان و سونه ته — ساغ بووبیته وه. به لگه ی عهقلیش نه وهیه به سه رنجدان و تیرامان ساغ بووبیته وه.

خوای گهواره له قورئاندا زۆر باسی نهم جوړه ی کردوه، له چهنده ها ئایه تدا خوای گهواره دهفهرمویت: (ومن آیاته کذا وکذا)، واته: (له نیشانه کانی دهسه لاتی خوا نه وه و نه وهیه). (سیاق) ی به لگه ژیرییه کان له سه ر دهسه لاتی خوای گهواره بهم جوړه یه.

ناسینی پیغه مبههر ﷺ له رێی به لگه ی شهرعه وهیه، وهك نه وهی خوای گهواره دهفهرمویت: ﴿مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ...﴾ (الفتح: ۲۹)، واته: (محمد ﷺ نیراوی خوایه...).

هه‌روه‌ها ده‌فهرمویت: ﴿وَمَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ﴾ (آل عمران: ۱۴۴)، واته: (محمد ﷺ) ته‌ن‌ها نی‌راوی خوایه و چه‌نده‌ها نی‌راویش له پّشیه‌وه ره‌وانه کراون).

هه‌روه‌ها له‌پ‌تی به‌ل‌گه عه‌قلیه‌کانه‌وه‌یه که بریتین له :
 سه‌رنج‌دان و پ‌امان له‌و ئایه‌ته دیارو ناشکرایانه‌ی هیناونی، مه‌زن‌ترینیشیان قورئانه که هه‌والی پ‌است و به‌که‌لک و حوکمی چاکساز و داد‌گه‌ری له‌خو‌گرتووه.
 وه ئه‌و به‌ل‌گه نا‌ئاسایی (خوارق العادات) -انه‌یه که له‌سه‌ر ده‌ستی پرویان داوه.
 هه‌روه‌ها ئه‌و فهرمانه نادیارانه‌یه که له وه‌حیه‌وه نه‌بی سه‌رچاوه‌ناگرن و ئه‌وه‌ی که پ‌استی و دروستییان ده‌سه‌لمینیت ئه‌وانه‌ن که هاتوونه‌ته‌دی.

الثانية: العمل به ^(۱۲). الثالثة: الدعوة إليه ^(۱۳)

دووه: ڪردهوه پيڪردني. سڀهه: بانگهواز بو ڪردني .

(۱۲) ڪه ده لڀت: ڪردهوه پيڪردني، واته ڪار ڪردن بهو پييهي ئهه ناسينه ده بخوازيٽ، له باوه رهيٽان به خوا و ههستان به گوڙپرايه ليڪردني، به جييه جي ڪردني فرمانه ڪاني و دورور ڪوتهوه لهو شتانهي ريگري ليڪردون، له پهرسته تايهه ڪان و پهرسته تيهره ڪان (المُعَدِّيَة). پهرسته تايهه ڪان، وهك: نوڙ و رڙو و حج و پهرسته تيهره ڪانيش، وهك: فرمان به چاڪه و ريگري له خراپه و جهاد ڪردن له پيتاوي خوادا و نمونهي ته وانه.

له راستيدا ڪردهوه به رههه مي زانينه، ئنجا هه ڪس بهي زانياري ڪردهوه ته نجام بدات ئهوه له ديانه ڪان ده چيٽ و هه ڪه سيش بزاني و ڪردهوهي پينه ڪات ئهوه له جوله ڪه ڪان ده چيٽ.

(۱۳) واته: بانگهواز ڪردن بو ئهوه شهر يعته خوايهي پيغه مبهري ﴿بَيِّ هَاتُووه به پي ئهوه سڀيٰ پلهيه يان ئهوه چوار پلهيهي ڪه خواي گهوره له نايهتي: ﴿ادْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحُكْمَةِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ وَجَادِلْهُمْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ﴾ (النحل: ۱۲۵) داسي ڪردون، واته: (به دانايي و ناموزگاري جوان بانگهواز بو ريتازي پهروه دگارت بڪه به جوانرين و چاڪرين شيوه و تووڙيان له گه لدا بڪه).

چوارهه ميس ئهوه به ڪه ده فهرمويٽ: ﴿وَلَا تُجَادِلُوا أَهْلَ الْكِتَابِ إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ إِلَّا الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْهُمْ﴾ (العنكبوت: ۴۶)، واته: (به جوانرين و چاڪرين شيوا نه بيت و تووڙ له گه ل خاوهن په يامه ڪاندا مه ڪن بيجهه له وانهي ڪه ستهميان ڪردهوه).

حه تهن ئهه بانگهوازهش پيويستي به زانياري ده بارهه شهر يعته خوا هيه تاڪو بانگهواز ڪردنه ڪه به پي زانياري و چاورووني بيت، چونكه خواي گهوره ده فهرمويٽ:

﴿قُلْ هَذِهِ سَبِيلِي أَدْعُو إِلَى اللَّهِ عَلَى بَصِيرَةٍ أَنَا وَمَنِ اتَّبَعَنِي وَسُبْحَانَ اللَّهِ وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ﴾ (یوسف: ۱۰۸)، واته: (ئە‌ی محمد ﷺ بئێ ئە‌مه‌یه‌ رێ‌بازه‌ که‌م، به‌ پێ‌ی چارو‌روونی بانگه‌واز بۆ رێ‌بازی خوا ده‌که‌م من و ئە‌وانه‌ی شوێ‌نم که‌وتوون، پاك و بێ‌گه‌ردی بۆ خ‌وای گه‌وره‌، وه‌ من له‌ هاوبه‌شدانه‌ران نیم‌).

چاو روونیش له‌و فرمانه‌دا ده‌بێ‌ت که‌ بانگه‌وازی بۆ ده‌کرێ‌ت، به‌وه‌ی بانگه‌واز شاره‌زای حوکمی شه‌رعی و چۆ‌نیه‌تی بانگه‌واز کردن و حالێ بانگه‌راوه‌ که‌ بێ‌ت. بواره‌کانی بانگه‌وازی زۆرن، له‌وانه‌:

● بانگه‌واز کردن بۆ‌لای خ‌وای گه‌وره‌ به‌ووتاردان و وانه‌ ووتنه‌وه‌، هه‌روه‌ها به‌ بابە‌ت نو‌سین ، یاخ‌ود به‌گرتنی کۆ‌ری زانستی، وه‌ بانگه‌واز کردن بۆ رێ‌بازی خوا به‌کتێ‌ب دانان و بلا‌وکردنه‌وه‌ی ئاین له‌ رێ‌ی کتێ‌ب دانانه‌وه‌ !

هه‌روه‌ها بانگه‌واز کردن بۆ رێ‌بازی خوا له‌ دانیشه‌ تابه‌تیه‌کاندا، بۆ غه‌ونه‌ ئە‌گه‌ر که‌سێ‌ک له‌ مه‌جلیسێ‌کدا دانیشه‌ و بانگه‌یشت کرابوو، ئە‌وه‌ بواری بانگه‌واز کردنه‌ بۆ رێ‌بازی خ‌وای گه‌وره‌.

به‌لام پێ‌ویسته‌ به‌جۆ‌ریک بێ‌ت که‌ هه‌یج بێ‌ تاقه‌تکردن و زۆر کاریه‌کی تێ‌دا نه‌بێ‌، ئە‌مه‌ش به‌وه‌ ده‌سته‌به‌ر ده‌بێ‌ت که‌ بانگه‌واز مه‌سه‌له‌یه‌کی زانستی بۆ دانیشه‌وان به‌ی‌تیته‌ پێ‌شه‌وه‌، پاشان گه‌فتوگۆ‌ی له‌سه‌ر بکات، ناشکرایه‌ که‌ گه‌فتوگۆ و پرسیار و وه‌لام رۆ‌لێ‌کی گه‌وره‌ی هه‌یه‌ له‌ تێ‌گه‌یاندن و گه‌یاندنی ئە‌و په‌یامه‌دا که‌خوا ناردوویه‌تی بۆ پێ‌غه‌مبه‌ره‌که‌ی ﷺ، ناشکرایه‌ جاری وا هه‌یه‌ زۆر کاریگه‌رت‌ره‌ له‌ ووتاردانی یان وانه‌ ووتنه‌وه‌یه‌ک که‌ به‌ر‌مه‌که‌ی بێ‌ت.

بانگه‌واز کردن بۆ رێ‌بازی خ‌وای گه‌وره‌ ئه‌رکی پێ‌غه‌مبه‌رانه‌ (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ) هه‌روه‌ها رێ‌بازی ئە‌وانه‌یه‌ که‌ به‌ چاکی شوێ‌نیان که‌وتوون، ئنجا ئە‌گه‌ر م‌رؤ‌ف په‌رس‌تر‌اوی خ‌ۆی و پێ‌غه‌مبه‌ری خ‌ۆی ﷺ و ئاینی خ‌ۆی ناسی و خوا به‌ یارمه‌تیدانی بۆ‌سه‌ر ئە‌و رێ‌یه‌

منه‌تباری کرد، نجا نه‌میش له‌سه‌ریه‌تی بۆ رزگارکردنی براکانی هه‌ول بدات، به بانگکردن بۆلای خوای گه‌وره، نه‌وکه‌سه‌ مژده‌ی لی بیت، چونکه پتغمبهر ﷺ له رۆژی غه‌زای (خیر) به (علی کوری ابی طالب) ی ﷺ فهرموو: « انْفُذْ عَلٰی رَسْلِكَ حَتّٰی تَنْزِلَ بِسَاحَتِهِمْ ثُمَّ ادْعُهُمْ اِلَى الْاِسْلَامِ وَاَخْبِرْهُمْ بِمَا يَجِبُ عَلَيْهِمْ مِنْ حَقِّ اللّٰهِ فِيْهِ فَوَاللّٰهِ لَأَنْ يَهْدِيَ اللّٰهُ بِكَ رَجُلًا وَاحِدًا خَيْرٌ لَّكَ مِنْ أَنْ يَكُونَ لَكَ حُمْرُ النَّعَمِ » (متفق علی صحته)، واته: (له‌سه‌رخۆ لیان برۆره پيش تاكو ده‌چيته گۆره‌پانی رۆبه‌روو بوونه‌ویان، پاشان بانگیان بکه بۆ ئیسلامو ده‌رباره‌ی نه‌و مافه‌ی له ئیسلامدا پتۆسته له‌سه‌ریان بۆ خوای گه‌وره هه‌والیان پیده، سویند به خوا نه‌گهر خوا يه‌ك كه‌ست پى ریتمايى بکات له‌ووشرى سوور چاکره بۆت) (۳).

وه له‌و فهرمووده‌یه‌شدا که (مسلم) گێڕاویه‌ته‌وه پتغمبهر ﷺ ده‌فهرمویت: « مَنْ دَعَا إِلَى هُدًى كَانَ لَهُ مِنَ الْأَجْرِ مِثْلُ أُجُورٍ مَنْ تَبِعَهُ لَا يَنْقُصُ ذَلِكَ مِنْ أُجُورِهِمْ شَيْئًا وَمَنْ دَعَا إِلَى ضَلَالَةٍ كَانَ عَلَيْهِ مِنَ الْإِثْمِ مِثْلُ آثَامٍ مَنْ تَبِعَهُ لَا يَنْقُصُ ذَلِكَ مِنْ آثَامِهِمْ شَيْئًا » واته: (هه‌رکس بانگه‌واز بۆ رێگه‌ی راست بکات خیری وه‌ك خیری نه‌وانه‌یه که شوینی ده‌که‌ون نه‌وش هه‌چ له‌ خیری نه‌وان کهم ناکاته‌وه، وه هه‌رکس بانگه‌واز بۆ گوهرایی بکات تاوانبار ده‌بیت و گوناھی ده‌گات وه‌ك گوناھی نه‌وانه‌ی شوینی ده‌که‌ون، نه‌وش هه‌چ له‌ گوناھی نه‌وان کهم ناکاته‌وه).

هه‌روه‌ها له‌ فهرمووده‌یه‌ کدا که هه‌ر پيشه‌وا (مسلم) گێڕاویه‌ته‌وه پتغمبهر ﷺ ده‌فهرمویت: « مَنْ دَلَّ عَلَى خَيْرٍ فَلَهُ مِثْلُ أَجْرِ فَاعِلِهِ » واته: (هه‌رکس چاکه‌یه‌ك نیشان خه‌لکی بدات نه‌وه وه‌ك نه‌و کهسه‌ی نه‌نجامی ده‌دات خیری پى ده‌بیت).

* * *

(۳) که له‌وکاته‌دا به‌نرخه‌ڕین سامان بوو (وه‌رگێتی).

الرابعة: الصبر على الأذى فيه^(۱۴)

چواره‌م: نارامگرتن له‌سه‌ر نازار له پیناویدا

(۱۴) نارامگرتن به‌ندکردنی نه‌فسه له‌سه‌ر گوێپرایه‌لی‌کردنی خوا و گێژانه‌وه‌یه‌تی له‌ بێقه‌رمانی خوا و له‌ بێزاری ده‌ربڕین له‌ده‌ست قه‌ده‌ره‌کانی خوا.

هه‌روه‌ها نه‌فس له‌ بێزاری ده‌ربڕین و سه‌غله‌ت‌بوون و بێتاقه‌ت‌بوون به‌ند بکری و هه‌میشه له‌ بانگه‌واز کردن بۆ ئاینی خوادا چوست و چالاک بێ نه‌گه‌رجی نازاریش بدریت، چونکه نازاردانی نه‌وانه‌ی بانگه‌واز بۆ چاکه ده‌که‌ن له‌ سروشتی مروفه‌که‌نه، مه‌گه‌ر که‌سێک که‌ خوا پێنمایی بکات. خوای گه‌وره به‌ پێغه‌مبه‌ره‌که‌ی ﷺ ده‌فه‌رموێت: ﴿وَلَقَدْ كَذَّبْتَ رَسُولًا مِنْ قَبْلِكَ فَصَبْرُوا عَلٰی مَا كُذِّبُوا وَأُوذُوا حَتّٰی اَتَاهُمْ نَصْرُنَا﴾ (الأنعام: ۳۴)، واته: (بێگومان چه‌ندین پێغه‌مبه‌ر له‌ پێش تۆدا به‌درۆ خراونه‌ت‌ه‌وه و نه‌وانیش له‌سه‌ر نه‌و به‌درۆ خراونه‌وه‌یان نارامیان گرت‌ه‌وه و نازاریش درا‌ون تا‌کو سه‌رکه‌وتنی ئێمه‌یان بۆ هات‌ه‌وه).

هه‌رکاتێک نازار توندوتیژ بێت سه‌رکه‌وتن نزیکتر ده‌بێته‌وه، سه‌رکه‌وتنیش تاییه‌ت نیه به‌وه‌وه که‌ مروف له‌ ژيانیدا سه‌رکه‌وی و بێنیت نه‌نجامی بانگه‌وازه‌که‌ی هات‌ه‌وه‌ته‌دی، به‌لکو گه‌رجی دوا‌ی مردنیشی بێ سه‌رکه‌وتن به‌ده‌ست دینیت به‌وه‌ی خوا دل‌ی خه‌لکی والیده‌کات نه‌و په‌یامه‌ قبول بکه‌ن که‌ بانگه‌وازی بۆ کرد‌وه و ئیشی پێکه‌ن و په‌یوه‌ست بن پێه‌وه، چونکه نه‌وه‌ش به‌ سه‌رکه‌وتن داده‌نریت بۆ ئهم بانگه‌خوازه‌ گه‌رجی مردبێتیش، که‌وابوو پێویسته له‌سه‌ر بانگه‌خواز نارامگر بێت له‌سه‌ر نه‌و په‌یامه‌ی بانگه‌وازی بۆده‌کات، که‌ ئاینی خوای گه‌وره‌یه، نارامگر بێت له‌سه‌ر نه‌وه‌ی دیت‌ه‌رپنی بانگه‌وازه‌که‌ی، نارامگر بێت له‌سه‌ر نه‌و نازاره‌ی دیت‌ه‌رپنی خو‌ی، نه‌وه‌تا پێغه‌مبه‌رانیش (درو‌و سلا‌وی خوایان لی بێت) به‌ قسه و به‌کردار نازاردرا‌ون، خوای گه‌وره

ده‌فه‌رمویت: ﴿كَذَلِكَ مَا أَتَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ مِنْ رَسُولٍ إِلَّا قَالُوا سَاحِرٌ أَوْ
مَجْنُونٌ﴾ (الذاریات: ۵۲)، واته: (هه‌روه‌ها هیچ کام له‌پیغه‌مبه‌ران بۆلای ئه‌وانه‌ی پێش
نهمان نه‌هات‌روه که پێیان نه‌ووت‌بێت جادو‌گەر - ساحر - ه‌یان شیته).

وه‌ خ‌وای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿وَكَذَلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا مِنَ
الْمُجْرِمِينَ﴾ (الفرقان: ۳۱)، واته: (هه‌روه‌ها بۆ هه‌موو پیغه‌مبه‌ریک دوژمنی‌کمان له
تاوان‌باران به‌رپێکرد‌وه، به‌لام پێویسته له‌سه‌ر بانگ‌خ‌واز که به‌ئارام‌گری ر‌وبه‌رووی ئه‌وانه
بیت‌ه‌وه، ب‌روانه بۆ ئه‌و فه‌رمایشته‌ی که خ‌وای گه‌وره به‌ پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی ﷺ ده‌فه‌رمویت:
﴿إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْقُرْآنَ تَنْزِيلًا﴾ (الإنسان: ۲۳)، واته: (ئیمه خ‌ومان قورئانمان بۆ
ر‌ه‌وانه کرد‌وویت به‌ر‌ه‌وانه‌کردن).

ئه‌وه‌ی چاره‌روان ده‌کرا ئه‌وه‌بوو که بووت‌رایه: سوپاس‌گوزاری به‌هه‌ره و نعیمه‌تی
په‌روه‌ردگارت بکه، به‌لام خ‌وای گه‌وره پێی فه‌رموو: ﴿فَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ﴾ (الإنسان:
۲۴)، واته: (ئارام بگره بۆ حوکمی په‌روه‌ردگارت).

ئهمه ئاماژه‌ی تێدا‌یه بۆ ئه‌وه‌ی هه‌ر که‌سێک پیا‌ده‌ی ئهم قورئانه بکات حه‌تمه‌ن ده‌بی
ئهو ناخ‌وشییه‌ی تووش بێت که دیت‌ه‌رپێ و پێوستی به‌ ئارام‌گرتنه.

هه‌روه‌ها ب‌روانه بۆ حال‌ی پیغه‌مبه‌ر ﷺ کاتێک گه‌له‌که‌ی لیاندا و خ‌ویناو‌بیان کرد،
ئهویش خ‌وین‌ه‌که‌ی له‌ ر‌ووی خ‌وی ده‌س‌ری و ده‌یفه‌رموو: «اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِقَوْمِي فَإِنَّهُمْ لَا
يَعْلَمُونَ» (رواه البخاري ومسلم) واته: (ئهی خ‌وایه له‌ گه‌له‌که‌م خ‌ۆش بیه چونکه
نازانن). که‌وابوو پێویسته له‌سه‌ر بانگ‌خ‌وازی که ئارام‌گر بێ و چاره‌روانی پادا‌شتی
په‌روه‌ردگاری بکات. ئارام‌گریش سئ به‌شه:

۱- ئارام‌گریه‌کیان له‌سه‌ر گوێ‌پ‌رایه‌لی خ‌وایه .

۲- ئارام‌گریه‌کیش له‌سه‌ر نه‌کردنی حه‌رام‌کراوه‌کانی خ‌وایه.

۳- وه ئارام‌گریه‌که له‌سه‌ر ئه‌و قه‌ده‌رانه‌یه که خوا به‌رپێیان ده‌کات، ئنجا له‌وانه‌بی که
ده‌ستی به‌نده‌کانی تێدا نیه، یاخ‌ود له‌وانه بێت که خوا له‌سه‌ر ده‌ستی هه‌ندی‌ک به‌نده‌دا
به‌رپێیان ده‌کات له‌ ئازاردان و ده‌ست‌دریژی کردن.

والدلیل قوله تعالى: ﴿وَالْعَصْرِ * إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ * إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَّصُوا بِالحَقِّ وَتَوَّصُوا بِالصَّبْرِ﴾^(۱۵).

به‌نگه‌ش نه‌وه‌یه خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿وَالْعَصْرِ * إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ * إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَّصُوا بِالحَقِّ وَتَوَّصُوا بِالصَّبْرِ﴾ واته: (سویند به‌سهردهم‌واته کات - به‌پاستی مروّف له زیانمه‌ندیدایه بیجگه له‌وانه‌ی باوه‌ریان هیناوه و کرده‌وه‌ی چاکیان کردووه و له نیوانیاندا ناموژگاری به‌کتریان کردووه ده‌رباره‌ی نایینی راست و ناموژگاری به‌کتریان کردووه به‌وه‌ی نارامگر بن).

(۱۵) که ده‌لّیت (والدلیل) واته: به‌لگه له‌سهر نه‌و چوار پله‌یه، نه‌وه‌یه که خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿وَالْعَصْرِ﴾ واته: (سویند به‌سهردهم).
خوای گه‌وره لهم سورته‌دا سویندی به‌سهردهم خواردووه که روژگار و جیگه‌ی رووداوه‌کانه به‌چاک و خراپه‌وه.

په‌روهردگاری مه‌زن سویندی پی‌خواردووه له‌سهر نه‌وه‌ی مروّف، هم‌وو مروّف، له زیانمه‌ندیدان، بیجگه له‌و که‌سه‌ی که بهم چوار سیفته‌ه وه‌سف کراییت: باوه‌ر و کرده‌وه‌ی چاک و ناموژگاریکردن به‌نایینی راست و ناموژگاریکردن به‌نارامگرتن.

(ابن القیم) - په‌جه‌تی خوای لی‌یّت - ده‌فه‌رمویت: جیهادی نه‌فس چوار پله‌یه: یه‌که‌میان: نه‌وه‌یه مروّف بو‌ فی‌ربونی ریگه‌ی حه‌ق و نایینی راست کوششی له‌گه‌ل‌دا بکات که به‌وه‌ویه‌وه نه‌بی سهر‌فرازی و به‌خته‌وه‌ری دنیا و دوا‌روژ به‌ده‌ست ناهینیت. دووه‌م: بو‌ نه‌وه کوشش له‌گه‌ل نه‌فسیدا بکات که دوا‌ی فی‌ربون کرده‌وه‌ی پی بکات.

سیهه‌م: بۆنهوه کۆششی له‌گه‌لدا بکات که بانگه‌وازی بۆ بکات و نه‌وه که‌سانه
فیربکات که نایزانن.

چواره‌م: له‌سه‌ر ئارامگرتن له به‌رامبه‌ر ناڕه‌حه‌تییه‌کانی بانگه‌واز کردن بۆ لای خوا و
نازاری خه‌لکی کۆششی له‌گه‌لدا بکات تا‌کو له‌به‌ر خوا خۆی بۆ هه‌موو نه‌وانه
را‌بگرێت. ئنجا نه‌گه‌ر ئهم چوار پله‌یه‌ی به‌ ته‌واوی ئه‌نجامدا ئه‌وه ده‌بی‌ت به‌یه‌کی‌ک له
خوارێستان.

خوای گه‌وره له‌م سو‌ره‌ته‌دا سو‌پندی به‌سه‌رده‌م خواردوو له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی هه‌موو
مرۆڤێک له‌ زیانمه‌دی و مه‌ینه‌تیدایه هه‌رچه‌نده دارایی و وه‌چه‌ی زۆر بی و پێ‌زو پایه‌ی
مه‌زن بی‌ت، بی‌جگه له‌ که‌سی‌ک که ئهم چوار سیفه‌ته‌ی له‌خۆیدا کۆکردی‌ته‌وه.
یه‌که‌میان: باوه‌رپه‌تان :

هه‌موو شتێک ده‌گرێته‌وه که مرۆڤ له‌خوای گه‌وره نزیک ب‌خاته‌وه، له‌ بیروباوه‌ری
راست و زانیاری به‌سوود.
دووه‌م: کرده‌وه‌ی چاک:

بریتیه له‌ هه‌موو ووتیه‌ک یان کرده‌وه‌یه‌ک که مرۆڤ له‌خوا نزیک ب‌خاته‌وه، به‌وه‌ی
ئه‌نجامده‌ره‌که‌ی نیازپاک بی‌ت بۆ خوا، وه‌ شوێنکه‌وتووی محمد ﷺ بی‌ت.
سیهه‌م: ئامۆژگاری یه‌کو کردن ده‌رباره‌ی ئایینی راست:

که ئامۆژگاری کردنه له‌سه‌ر کردنی چاکه و هاندان و هه‌لتان بۆ ئه‌نجامدانی.
چواره‌م: ئامۆژگاریکردن به‌ ئارامگرتن:

به‌وه‌ی هه‌ندیکیان ئامۆژگاری هه‌ندیکێ تریان بکه‌ن، که‌وا له‌سه‌ر جیه‌ه‌جی کردنی
فه‌رمانه‌کانی خوای گه‌وره و وازه‌پان له‌ سه‌رامکراوه‌کانی و خۆراگرتن له‌ به‌رامبه‌ر
قه‌ده‌ره‌کانی خوا‌دا ئارامگر بن.

نامۆزگاریکردن به‌نایینی راست و نامۆزگاریکردن به‌ئارامگرتن فه‌رمان به‌چاکه‌و
 رینگری له‌ خراپه‌ش ده‌گریته‌وه، نه‌و دوانه‌ی که سه‌رده‌سته‌یی و چاکیه‌تی و سه‌رکه‌وتن و
 ده‌سته‌که‌وتنی پایه‌ی ئومه‌تی ئیسلامیان پیّ فه‌راهه‌م دیت، خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت:
 ﴿كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَتُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ﴾ (آل
 عمران: ۱۱۰)، واته: (ئیه چاکترین ئومه‌تیکن که بۆ خه‌لکی هینراونه‌ته‌کایه‌وه، فه‌رمان
 به‌چاکه ده‌که‌ن و رینگری له‌خراپه ده‌که‌ن و باوه‌ر به‌خوا ده‌هینن).

قال الشافعي رحمه الله تعالى^(۱۶): «لَوْ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ حُجَّةً عَلَى خَلْقِهِ إِلَّا هَذِهِ السُّورَةُ لَكَفَّتْهُمْ»^(۱۷).

(شافعی) - په‌حه‌تی خوا‌ی لی بی‌ت - ده‌فه‌رمو‌یت: (نه‌گه‌ر خوا هیج به‌لگه‌یه کی بیجگه له‌م سورته نه‌ناردایه بو به‌نده‌کانی نه‌وا به‌سیان بوو).

(۱۶) شافعی: باوکی عه‌دوللا، موحه‌مه‌د کور‌ی ئیدریس کور‌ی عه‌باس کور‌ی عوسمان کور‌ی (شافعی) هاشمی قور‌ه‌یشیه، سالی (۱۵۰) ی کوچی له (غه‌زه) له‌دایک بووه و سالی (۲۰۴ کوچی) له (میسر) کوچی دوا‌یی کردووه و یه‌کیکه له‌ چوار پشه‌واکان په‌حه‌تی خوا‌ی گه‌وره له‌سه‌ر هه‌مو‌یان بی‌ت.

(۱۷) (شافعی) - په‌حه‌تی خوا‌ی لی بی‌ت - مه‌به‌ستی نه‌وه‌یه که نه‌م سورته به‌سه بو‌نه‌وه‌ی خه‌لکی هانبدات بو‌پابه‌ندبوون به‌ئایینی خواوه، به‌باوه‌ره‌ئیان و کرده‌وه‌ی چاک و بانگه‌واز کردن بولای خوا و نارامگرتن له‌سه‌ر نه‌وانه، مه‌به‌ستی نه‌وه‌یه که نه‌م سورته به‌سه بو‌خه‌لکی له‌هه‌موو شه‌ریعه‌تدا.

که ده‌فه‌رمو‌یت: (نه‌گه‌ر خوا هیج به‌لگه‌یه کی بیجگه له‌م سورته نه‌ناردایه بو‌به‌نده‌کانی نه‌وا به‌سیان بوو) چونکه مرو‌فی ژیری چاو‌کراوه نه‌گه‌ر نه‌م سورته‌ی بیست یان خو‌یندیه‌وه حه‌تمه‌ن ده‌بی هه‌ول‌ی خو‌قوتار کردن بدات له‌وه‌ی زیانمه‌ند و سه‌رگه‌ردان بی‌ت، نه‌ویش به‌وه‌ی نه‌م چوار سیفه‌ته له‌خو‌یدا به‌یته‌دی:

باوه‌ره‌ئیان، کرده‌وه‌ی چاک، ناموژگاری کردن ده‌رباره‌ی ئایینی راست، ناموژگاری کردن به‌نارامگرتن.

وقال البخاري رحمه الله ^(۱۸): « بَابُ الْعِلْمِ قَبْلَ الْقَوْلِ وَالْعَمَلِ »، والدليل قوله تعالى: ﴿ فَاعْلَمَ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاسْتَغْفِرُ لِدُنْيِكَ ﴾ (سورة محمد: ۱۹). فبدأ بالعلم قبل القول والعمل ^(۱۹).

بوخاریش - رحمه‌تی خوای لی بیت - ده‌فهرمویت: « بَابُ الْعِلْمِ قَبْلَ الْقَوْلِ وَالْعَمَلِ » واته: (باسی زانین پیش ووته و کرده‌وه). به‌لگه‌ش نه‌وه‌یه خوای گه‌وره ده‌فهرمویت: ﴿ فَاعْلَمَ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاسْتَغْفِرُ لِدُنْيِكَ ﴾ واته: (بزانه که هیچ به‌رستراویک نیه بیجگه له خوا، وه داوای لیخو‌شبوون بو گونا‌هه کانت بکه). به زانین ده‌ستی پیکردووه پیش ووته و کرده‌وه.

(۱۸) بوخاری: باوکی عه‌بدوللا، موحه‌مه‌د کوری ئیسماعیل کوری ئیبراهیم کوری موغیره‌ی بوخارییه، له شه‌والی سالی سه‌د و نه‌وه‌د و چوار له بوخارا له‌دایک بووه و به‌هه‌تیوی له‌باوه‌شی دایکیدا پیگه‌یشتووه.

له (خهرته‌نک) که شارو‌چکه‌یه که دوو فهرسه‌خ له سه‌مه‌رقه‌نده‌وه دووره شه‌وی جه‌زنی قوربانی سالی دوو سه‌د و په‌نجا و شه‌ش (په‌حه‌تی خوای لی بیت) کوچی دوابی کردووه.

(۱۹) بوخاری (په‌حه‌تی خوای لی بیت) به‌م نایه‌ته به‌لگه‌ی له‌سه‌ر پیویستی ده‌ستپیکردن به‌زانست پیش ووته و کرده‌وه هیناوه‌ته‌وه، نه‌مه‌ش به‌لگه‌یه‌کی فهرمووده‌یه، نه‌وه ده‌گه‌یه‌نیت که‌مرؤف یه‌که‌مجار ده‌بی بزانی ئنجا دووه‌مجار نه‌نجامی بدات.

هه‌روه‌ها به‌لگه‌یه‌کی ژیری تیوری (عقلي نظري) یش هه‌یه نه‌وه ده‌گه‌یه‌نیت که زانین پیش ووته و کرده‌وه‌یه، چونکه ووته یاخود کرده‌وه راست و هه‌رگیراو نابی تا‌کو به

پئی شهریهت نه بیّت، مرۆفیش ناتوانی بزانیت کرده وه که ی به پئی شهریهته به زانیاری نه بیّت، به لام چهند شتیک ههیه که مرۆف به (فطرة) ی خوی دهیزانیت وهک زانیی نه وهی که خوا هه یهک خوا وهنده، چونکه ئه مه بهنده ی له سه ر پساوه، له بهر نه وه پیوستی به ماندوو بوونیکی زۆر نه بو فیروبونی، به لام مه سه له هه نده کی (جزئییه) به بلا وه کان پیوستیان به فیروبون و به خه رجدا نی هه ولّه کان هه یه.

* * *

اعلم رحمك الله أنه يجب على كل مسلم ومسلمة تعلم ثلاث هذه المسائل والعمل بهن، الاولى: أن الله خلقنا^(۲۰).

په‌حمه‌تی خوات لی بی بزانه که‌وا فی‌ربوونی نه‌م سیّ مه‌سه‌له‌یه و کرده‌وه
 بیکردنیان له‌سه‌ر هه‌موو پیاو و ئافره‌تیکی موسلمان پیویسته. یه‌که‌م: بزانه
 که‌خوا دروستی کردوین.

(۲۰) به‌لگه‌ی نه‌وه‌ش که‌خوا دروستی کردوین شهرع و عه‌قله‌:

● به‌لگه‌ی شهرعیش زۆرن، له‌وانه:

خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ طِينٍ ثُمَّ قَضَىٰ أَجَلًا وَأَجَلٌ مُّسَمًّى عِنْدَهُ ثُمَّ أَنْتُمْ تَمْتَرُونَ﴾ (الانعام: ۲). واته: (نه‌و خوایه‌یه که‌له‌قور دروستی کردوون و
 پاشان ساتیکی بریار داوه - بوّ مردن - وه ساتیکی ناوبراویش لای خو‌یه‌تی - بوّ
 زیندو‌بوونه‌وه - پاشان ئیوه هه‌ر گومان‌تان هه‌یه له‌زیندو‌کرانه‌وه).

وه ده‌فه‌رمویت: ﴿وَلَقَدْ خَلَقْنَاكُمْ ثُمَّ صَوَّرْنَاكُمْ﴾ (الاعراف: ۱۱)، واته: (به‌راستی ئیمه
 دروستمان کردون پاشان شیوه‌مان کی‌شاون).

هه‌روه‌ها ده‌فه‌رمویت: ﴿وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ صَلْصَالٍ مِنْ حَمَإٍ مَسْنُونٍ﴾ (الحجر: ۱۵)، واته: (بی‌گومان ئیمه مروّفمان له‌قورپکی ووشکه‌وه‌بووی زرنگاوه دروست
 کردوه، له‌قورپکی په‌شی گۆراو).

وه ده‌فه‌رمویت: ﴿وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَكُمْ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ إِذَا أَنْتُمْ بَشَرٌ تَنْتَشِرُونَ﴾ (الروم: ۲۶)، واته: (له‌نیشانه‌کانی ده‌سه‌لاتی خوا نه‌وه‌یه که‌له‌خۆل دروستی کردون، پاشان
 ئیوه په‌ره‌تان سه‌ندوه و بوونه‌ته ئاده‌میزاد و بلا‌و‌بوونه‌ته‌وه).

یان ده‌فهرمویت: ﴿خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ صَلْصَالٍ كَالْفَخَّارِ﴾ (الرحمن: ۱۴)،
واته: (مرزقی له‌قوری ووشکوه‌بووی زرنگاه‌ی وه‌ک قوری سووره‌وه‌کراو دروست
کردوه).

هه‌روه‌ها ده‌فهرمویت: ﴿اللَّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ﴾ (الزمر: ۶۲)، واته: (خوا کردگاری
همموو شتیکه).

وه ده‌فهرمویت: ﴿وَاللَّهُ خَلَقَكُمْ وَمَا تَعْمَلُونَ﴾ (الصفات: ۹۶)، واته: (خوا نیوه‌ش و
نموکرده‌وانه‌شی دروست کردوه که ده‌یکه‌ن).

وه ده‌فهرمویت: ﴿وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ﴾ (الذاریات: ۵۶)، واته: (من
جنۆکه و ئاده‌میزادم بۆ هیچ سه‌رئه‌نجامیتک دروست نه‌کردوه، ته‌نها ئه‌وه نه‌بیّت
بمندایه‌تیم بۆ بکه‌ن). ئه‌مانه و چه‌نده‌ها نایه‌تی تریش.

● هه‌روه‌ها به‌لگه‌ی عه‌قلی له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی خوا دروستی کردوین، له‌و نایه‌ته‌دا
ناماژه‌ی بۆ‌کراوه که خوای گه‌وره ده‌فهرمویت: ﴿أَمْ خُلِقُوا مِنْ غَيْرِ شَيْءٍ أَمْ هُمْ
الْخَالِقُونَ﴾ (الطور: ۳۵)، واته: (نایا له‌هیچه‌وه دروستکراون؟ یان خۆیان
دروستکهرن؟).

مرزف خۆی دروست نه‌کردوه چونکه له‌پیش بوونیدا نه‌بوونه و نه‌بوونیش شت
نیه، وه ئه‌وه‌ی شت نه‌بی هیچیش به‌دی ناهیتیت، هه‌روه‌ها نه‌باوکی دروستی کردوه‌و
نه‌دایکی و نه‌که‌سی تر له‌خه‌لکی، و نه‌له‌خۆیه‌وه به‌پیکه‌وت، به‌بی به‌دیته‌یه‌ر به‌دی
هاتوه، له‌به‌رئه‌وه‌ی هه‌موو به‌دیته‌یه‌راوێک حه‌قه‌ن ده‌بی به‌دیته‌یه‌ریکی هه‌بیّت، وه
له‌به‌رئه‌وه‌ی بوونی ئه‌م دروستکراوانه له‌سه‌ر ئه‌م رژی‌مه جوانکاریسه و ئه‌م ته‌رزه
تیکه‌ه‌لکیشه، به‌ته‌واوی ریی له‌وه ده‌گریّت که به‌پیکه‌وت به‌دیته‌ابن، چونکه ئه‌و شته‌ی
به‌پیکه‌وت به‌دیته‌ابن، وه له‌به‌ره‌تی بوونیدا له‌سه‌ر رژی‌میتک نه‌بووی ئیتر چۆن له‌حاله‌تی
مانه‌وه و په‌ره‌سه‌ندنیدا ریکوینک ده‌بیّت؟ له‌مه‌وه ده‌رده‌که‌ویّت که کردگار به‌ته‌نها هه‌ر
نمو خوایه‌یه‌و هیچ کردگار و فه‌رمانه‌ره‌ایه‌ک نیه بیجگه له‌خوا، خوای گه‌وره

ده‌فهرمویت: ﴿أَلَا لَهُ الْخَلْقُ وَالْأَمْرُ﴾ (الأعراف: ۵۴)، واته: (ئایا دروستکردن و فرمانکردن بۆ خوا ناگه‌ریتته‌وه؟).

نه‌شزانراوه که هیچ که‌سیک له خه‌لکی نکولتی په‌روه‌ردگاریه‌تی خوای به‌رز و بی‌هاوتای کردبیت مه‌گهر له پرووی خو‌به‌زل زانینه‌وه، هه‌روه‌ک له‌فیرعه‌ون پروویداوه.

کاتیک (جُبیری کورپی مُطْعِم) گوئی لیسوو پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ سوره‌تی (الطور) ده‌خوینده‌وه و گه‌یشته‌ ئه‌و نایه‌ته‌ی خوای گه‌وره ده‌فهرمویت: ﴿أَمْ خُلِقُوا مِنْ غَيْرِ شَيْءٍ أَمْ هُمْ الْخَالِقُونَ * أَمْ خَلَقُوا السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ بَلْ لَا يُوقِنُونَ * أَمْ عِنْدَهُمْ خَزَائِنُ رَحْمَتِ رَبِّكَ أَمْ هُمُ الْمُصْطَفُونَ﴾ (الطور: ۳۵-۳۷)، واته: (ئایا له‌هیچه‌وه دروستکراون؟ یان خو‌یان دروستکه‌رن؟ یان ناسمانه‌کان و زه‌وییان دروست کردووه؟ به‌لکو خوا نانا‌سن و بی‌یاوه‌رن!! یان گه‌نجینه‌ی په‌روه‌ردگاریان له‌لایه؟ یان هه‌ر نه‌وان زāl و ده‌سه‌لاتدارن؟).

(جُبیر) له‌و رۆژه‌دا بته‌هرست بوو، ده‌فهرمویت: «كَادَ قَلْبِي أَنْ يَطِيرَ، وَذَلِكَ أَوَّلَ مَا وَقَرَ الْإِيمَانُ فِي قَلْبِي» (رواه البخاري)، واته: (خه‌ریک بوو دَلَم ده‌فری - مه‌به‌ستی نه‌وه‌یه ده‌ستی به‌لیدان کرد - و نه‌وه‌یه که‌م جار بوو باوه‌ر له‌دَلَمدا جیگیر بوو).

و رزقنا (۲۱)

پوښی داوین

(۲۱) بهلگه کانی نهم مهسه له به له قورنات و سوننه و عه قلدا زورن:
 ● بهلگه قورنات نه وه به خوی گه وره ده فهرمویت: ﴿إِنَّ اللَّهَ هُوَ الرَّزَّاقُ ذُو الْقُوَّةِ الْمَتِينِ﴾ (الذاریات: ۵۸)، واته: (نهو خوی به هر خوی پوښی ده و خاوه نه هیزی پتوه).

یان ده فهرمویت: ﴿قُلْ مَنْ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ قُلِ اللَّهُ﴾ (سبا: ۳۴)، واته: (نهی محمد ﷺ بلئی: کی له ناسمانه کان و زه ویسه وه پوښتان ده دات؟ بلئی: خوا).
 هه روه ها ده فهرمویت: ﴿قُلْ مَنْ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ أَمَّنْ يَمْلِكُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَمَنْ يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ وَمَنْ يُدَبِّرُ الْأَمْرَ فَسَيَقُولُونَ اللَّهُ﴾ (یونس: ۳۱)، واته: بلئی: کی له ناسمان و زه ویسه وه پوښتان ده دات؟ یان کی به یست و بیننه کانی به دهسته و خاوه نیانه؟ یا خود کی به زیندو له مردو ده خاته وه و مردوش له زیندو ده خاته وه؟ وه کی به کاروبار هله ده سووړتی؟ نهوا ده لئین: خوی به).
 نایه تی تریش لهم باره یه وه زورن.

● هه روه ها بهلگه له سوننه تدا زورن، له وانه: پیغه مبر ﷺ ده باره ی کورپه له ده فهرمویت: «يُبْعَثُ إِلَيْهِ مَلَكٌ فَيُؤْمَرُ بِكُتُبِ أَرْبَعٍ كَلِمَاتٍ: عَمَلِهِ وَرِزْقِهِ وَأَجَلِهِ وَشَقِيٍّ أَوْ سَعِيدٍ» (رواه البخاري و مسلم)، واته: (فرشته بهك بولای په وانه ده کړیت و فهرمانی به نوو سینی چوار ووشه پیده کړیت: به نوو سینی پوښی و ساتی مردنی و کرده وه و سرگه رانه یان به خته وه وه).

● ههروه‌ها به‌لگه‌ی عه‌قلی له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی خوا رۆزی داوین ئه‌مه‌یه: چونکه له‌سه‌ر خواردن و خواردنه‌وه نه‌ییت ناژین و خواردن و خواردنه‌وه‌ش خوای گه‌وره دروستی کردوه، وه‌ک ده‌فه‌رمویت: ﴿أَفَرَأَيْتُمْ مَا تَحْرُثُونَ * أَأَنْتُمْ تَزْرَعُونَهُ أَمْ نَحْنُ الزَّارِعُونَ * لَوْ نَشَاءُ لَجَعَلْنَاهُ حُطَامًا فَظَلْتُمْ تَفَكَّهُونَ * إِنَّا لَمُعْرِضُونَ * بَلْ نَحْنُ مَحْرُومُونَ * أَفَرَأَيْتُمُ الْمَاءَ الَّذِي تَشْرَبُونَ * أَأَنْتُمْ أَنْزَلْتُمُوهُ مِنَ الْمُزْنِ أَمْ نَحْنُ الْمُنْزِلُونَ * لَوْ نَشَاءُ جَعَلْنَاهُ أَجَاجًا فَلَوْلَا تَشْكُرُونَ﴾ (الواقعة: ۶۳-۷۰)، واته: (ئایا سه‌رنجتان داوه‌ته ئه‌وه‌ی ده‌یکیلن و ته‌ماشاتان کردوه؟ ئایا ئیوه ده‌پروینن یان ئیمه ده‌یانروینن و دروستیان ده‌که‌ین؟ گهر بمانویستایه ده‌مانکرده گهر و تۆز و به‌دیاریه‌وه واقتان و پرده‌ما و ده‌تانووت: ئیمه مال و یرانین! به‌لکو ئیمه له‌کشتو‌کاله‌که‌مان ناویمیدین!! ئایا ئه‌و ئاوه‌تان بینوه که ده‌یخۆنه‌وه؟ ئایا ئیوه له‌گه‌واله هه‌وره‌کانه‌وه باراندووتانه یان ئیمه ده‌یبارینن؟ گهر بمانویستایه ده‌مانکرده سوپراوی تال، ئه‌وه بۆ سوپاس گوزاری خوا ناکه‌ن؟).

لهم ئایه‌تانه‌دا ئه‌وه پروون ده‌بیته‌وه که رۆزیمان - به‌خواردن و خواردنه‌وه له لایه‌ن خوای گه‌وره‌یه.

ولم يتركنا هملًا^(۲۲) بل أرسل إلينا رسولًا^(۲۳)

به‌فهراموَشکراوی وازی لینه‌هیناوین، به‌لکو پیغه‌مبه‌ریکی بو په‌وانه
کردووین

(۲۲) نهمه‌ئو واقعییه‌که به‌لگه‌ی شهرعی و عه‌قلی ده‌یسه‌ملین:

❖ به‌لگه‌ی شهرعی و هک‌ئوهری خوای گه‌وره‌ده‌فهرموت: ﴿أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا وَأَنَّكُمْ إِلَيْنَا لَا تُرْجَعُونَ * فَتَعَالَى اللَّهُ الْمَلِكُ الْحَقُّ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ﴾ (المؤمنین: ۱۱۵-۱۱۶)، واته: (ئایا واتان زانیوه‌که به‌یه‌ووده و یه‌و دروستمان کردون و ئیوه‌ناگه‌پرنه‌وه بو لامان؟ به‌رز و پیروزی بو خوای پادشای حق که بیجگه‌ئو خواجه‌هیچ په‌رستراویکی تر نه).

هه‌روه‌ها ده‌فهرموت: ﴿أَيَحْسَبُ الْإِنْسَانُ أَنْ يُتْرَكَ سُدًى * أَلَمْ يَكُنْ نُطْقَةً مِنْ مَنِيٍّ يُمْنَى * ثُمَّ كَانَ عَلَقَةً فَخَلَقَ فَسَوَّى * فَجَعَلَ مِنْهُ الزَّوْجَيْنِ الذَّكَرَ وَالْأُنْثَى * أَلَيْسَ ذَلِكَ بِقَادِرٍ عَلَىٰ أَنْ يُخْبِيَ الْمَوْتَى﴾ (القيامة: ۳۶-۴۰)، واته: (ئایا مروؤف — واه‌زانسی به‌مه‌وانته و بی‌لیپرسینه‌وه وازی لی‌ده‌هینریت؟ ئایا تنوکیک توو — مه‌نی — نه‌بووه و تگاه‌وته ناو په‌حه‌مه‌وه؟ پاشان بووه به‌پارچه‌یه‌ک خوین و خوا دروستی کردوووه و پرتک و پیکی کردوووه و جووته‌ی نیر و می‌لیوه‌به‌دی هیناوه؟ ئایا ئو خواجه‌توانای نه‌که مردوووه‌کان زیندو بکاته‌وه؟).

❖ هه‌روه‌ها به‌لگه‌ی عه‌قلیش ئه‌ویه: له‌به‌رئه‌وه‌ی بوونی نهم ئاده‌میزاده بو ئه‌وه‌ی بژی، ئنجا و هک‌چون ئازهل راده‌بویری ئه‌میش رابویریت، پاشان بمیریت — به‌بی ئه‌وه‌ی زیندو بکریته‌وه بو لیپرسینه‌وه و پاداشت —، فرمانیکه شایسته‌ی حیکمه‌تی خوای گه‌وره‌یه، به‌لکو گالته‌یه‌کی رووته و له‌خوای گه‌وره‌ناوه‌شیه‌وه نهم دروستکراوه دروست

بکات و پیغمبه‌ری بۆ ره‌وانه بکات و خوتنی نه‌یاران و سه‌ری پیچیکه‌رانی پیغمبه‌رانمان
(عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ) بۆ ره‌وا بکات، پاشان نه‌نجامه‌که‌ی هیچ ده‌ربجیت، نه‌مه
سه‌بارت به‌حیکمه‌تی خوای کار به‌جی مه‌حاله.

(۲۳) واته: خوای گه‌وره پیغمبه‌ریکی بۆ ئیمه‌ی ئابۆره‌ی نه‌م ئوممه‌ته ره‌وانه کردوو،
ئوممه‌تی محمد ﷺ، نایه‌ته‌کانی په‌روه‌ردگارمان به‌سه‌ردا ده‌خوینیه‌وه و خاوینمان
ده‌کاته‌وه و فیری قورئان و سونه‌تمان ده‌کات، هه‌روه‌ک پیغمبه‌ر بۆ نه‌وانه‌ی پشوو
ره‌وانه‌کراوه، په‌روه‌ردگار ده‌فهرمویت: ﴿وَإِنْ مِنْ أُمَّةٍ إِلَّا خَلَا فِيهَا نَذِيرٌ﴾ (فاطر:
۲۴)، واته: (هیچ ئوممه‌تیک نه‌یه که پیغمبه‌ریکی ترسیته‌ری تیدا هه‌ل نه‌بۆتیرا بیت).

وه حه‌قنه‌ ده‌بی خوا پیغمبه‌ران بۆ خه‌لکی ره‌وانه بکات هه‌تا به‌لگه‌یان له‌سه‌ر ساغ
بیته‌وه و به‌و جوهره‌ی په‌روه‌ردگار پتی خوشه و پتی رازییه‌ خوا به‌رستن، خوای گه‌وره
ده‌فهرمویت: ﴿إِنَّا أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ كَمَا أَوْحَيْنَا إِلَى نُوحٍ وَالنَّبِيِّينَ مِنْ بَعْدِهِ وَأَوْحَيْنَا إِلَى إِبْرَاهِيمَ
وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطِ وَعِيسَى وَأَيُّوبَ وَيُونُسَ وَهَارُونَ وَسُلَيْمَانَ وَآتَيْنَا
دَاوُدَ زَبُورًا * وَرُسُلًا قَدْ قَصَصْنَاهُمْ عَلَيْكَ مِنْ قَبْلُ وَرُسُلًا لَمْ نَقْصُصْهُمْ عَلَيْكَ وَكَلَّمَ اللَّهُ
مُوسَى تَكْلِيمًا * رُسُلًا مُبَشِّرِينَ وَمُنْذِرِينَ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ وَكَانَ
اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا﴾ (النساء: ۱۶۳-۱۶۵)، واته: (ئیمه‌ سروش و نیگامان بۆ تو کردوو
هه‌روه‌ک سروشمان بۆ نوح و پیغمبه‌رانی پاش نه‌و کردوو، هه‌روه‌ها سروشمان بۆ
ئیراهیم و ئیسماعیل و ئیسه‌ق و یه‌عقوب و هه‌چه‌کانی یه‌عقوب و عیسا و ئیوب و یونس و
هارون و سوله‌یمان کردوو و زه‌هوریشمان بۆ داود ناردوو، وه پیغمبه‌رانیکی له‌پیشدا
به‌سه‌ره‌اتیانمان بۆ گێراوینیه‌وه و پیغمبه‌رانیکیش هه‌بوون که به‌سه‌ره‌اتیانمان بۆ
نه‌گێراوینیه‌وه و خوا به‌قسه‌کردن قسه‌ی له‌گه‌ل موسادا کردوه، نه‌وانه پیغمبه‌رانیکی
بوون که مژده‌ده‌ر و ترسیته‌ر بوون، بۆ نه‌وه‌ی خه‌لکی پاش هاتنی پیغمبه‌ران بیانویان
له‌لای خوا نه‌بیت، هه‌ر خوا به‌ ده‌سه‌لات و کار به‌جیه).

ناتوانین به‌وجۆزه‌ی خوای گه‌وره پئی پازیه‌ی خوا په‌رستی بکه‌ین له پئی پیغمبه‌رانه‌وه نه‌بی (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ) له‌به‌رئه‌وه‌ی ئه‌وان که‌بۆیان روونکردوینه‌ته‌وه خوا چی پیخۆشه و به‌چی پازیه‌ی و چی له‌خوای گه‌وره‌مان نزیک ده‌خاته‌وه.

به‌م پئی له‌کاربه‌جیی خواوه‌یه که‌پیغمبه‌رانی بۆلای خه‌لکی ره‌وانه‌کردوه، مژده‌ده‌ر و ترسینه‌رن.

به‌لگه‌ش ئه‌وه‌یه که‌خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿إِنَّا أَرْسَلْنَا إِلَيْكُمْ رَسُولًا شَاهِدًا عَلَيْكُمْ كَمَا أَرْسَلْنَا إِلَىٰ فِرْعَوْنَ رَسُولًا * فَعَصَىٰ فِرْعَوْنُ الرَّسُولَ فَأَخَذْنَاهُ أَخْذًا وَبِيَالًا﴾ (المزمل: ۱۵-۱۶)، واته: (ئیمه پیغمبه‌ریکمان بو ره‌وانه‌کردوون که‌چاودیره به‌سه‌رتانه‌وه، هه‌روه‌ک پیغمبه‌رمان بۆلای فیره‌مون ره‌وانه‌کرد، ئنجا فیره‌مون سه‌رینجی پیغمبه‌ره‌که‌ی کرد، ئیمه‌ش تووشی تیاچوونمان کرد، تیاچوونیک‌ی سه‌خت).

فمن أطاعه دخل الجنة ^(۲۴) ومن عصاه دخل النار ^(۲۵) والدليل قوله تعالى:
﴿إِنَّا أَرْسَلْنَا إِلَيْكُمْ رَسُولًا شَاهِدًا عَلَيْكُمْ كَمَا أَرْسَلْنَا إِلَىٰ فِرْعَوْنَ رَسُولًا * فَعَصَىٰ فِرْعَوْنُ الرَّسُولَ فَأَخَذْنَاهُ أَخْذًا وَبِيلًا﴾ (المزمل: ۱۵-۱۶).

ئنجنا هه‌ر که‌س گوێزایه‌لی بکات ده‌چینه به‌هه‌شته‌وه، وه هه‌ر که‌س سه‌رینجی بکات ده‌چینه ئاگره‌وه، به‌لگه‌ش ئه‌وه‌یه که خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿إِنَّا أَرْسَلْنَا إِلَيْكُمْ رَسُولًا شَاهِدًا عَلَيْكُمْ كَمَا أَرْسَلْنَا إِلَىٰ فِرْعَوْنَ رَسُولًا * فَعَصَىٰ فِرْعَوْنُ الرَّسُولَ فَأَخَذْنَاهُ أَخْذًا وَبِيلًا﴾، واته: (ئیمه پیغه‌مبه‌ریکمان بو ره‌وانه‌کردون که چاودیره به‌سه‌رتانه‌وه، هه‌روه‌ک پیغه‌مبه‌رمان بو لای فیرعه‌ون ره‌وانه‌کرد، ئنجنا فیرعه‌ون سه‌رینجی پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی کرد، ئیمه‌ش تووشی تیاچوونمان کرد، به‌تیاچوونیکه‌ی سه‌خت).

(۲۴) ئه‌مه مافیکه له‌و نایه‌ته ده‌فامریته‌وه که خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ، وَاسَارِعُوا إِلَىٰ مَغْفِرَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ وَحِجَّةٍ عَرْضُهَا السَّمَاوَاتُ وَالْأَرْضُ أُعِدَّتْ لِلْمُتَّقِينَ﴾ (آل عمران: ۱۳۲-۱۳۳)، واته: (گوێزایه‌لی خواو پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی بکه‌ن به‌لکو - له‌لایه‌ن خواوه - ره‌حمتان پیکریت و په‌له‌بکه‌ن بو لیخۆشبوون له‌په‌روه‌ردگارتانه‌وه و بو به‌هه‌شتیک که پانتاییه‌که‌ی به‌قه‌د ئاسمانه‌کان و زه‌وییه، ئاماده‌کراوه بو ئه‌وانه‌ی پارێزکارن).

هه‌روه‌ها ده‌فه‌رمویت: ﴿وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ يُدْخِلْهُ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ﴾ (النساء: ۱۳)، واته: (هه‌ر که‌س گوێزایه‌لی خوا و پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی بکات خوا ده‌یخاته به‌هه‌شتایکه‌وه که چه‌ندین روبرار به‌ژیریاندا ده‌رۆن و به‌نه‌مری و هه‌تا هه‌تای تیاندا ده‌میننه‌وه، ئا ئه‌وه سه‌ر که‌وتی مه‌زنه).

ههروها لهوئا تهوه ڪه پهروهر دگار دهفهرمويت: ﴿وَمَنْ يُطِعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَخْشَ اللَّهَ﴾
وَيَتَّقْهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْفَائِزُونَ﴾ (النور: ۵۲)، واته: (ههركهس گوپرايه لي خوا و
پيغه مبهه ڪهي ﷺ بڪات و لهخواي مهزن بترسي و خوي لهسزاداني بپاريزي، نهوا نهو
جوړه ڪهسانه سهرفراز و براوهن).

وه لهنايه تي: ﴿وَمَنْ يُطِعِ اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَأُولَٰئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ
وَالصَّادِقِينَ وَالشُّهَدَاءِ وَالصَّالِحِينَ وَحَسُنَ أُولَٰئِكَ رَفِيقًا﴾ (النساء: ۶۹)، واته: (ههركهس
گوپرايه لي خوا و پيغه مبهه ﷺ بڪات، نا نهوانه له گهل نهو ڪهسانه ڪه خوا بههري
بمسردا رشتون، له پيغه مبهه ران و راستگو بيان و شهيدان و پياوچا ڪان، نهوانهش
چاڪرين هاوه لن).

يان دهفهرمويت ﴿وَمَنْ يُطِعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا﴾ (الأحزاب: ۷۱)،
واته: (ههركهس گوپرايه لي خوا و پيغه مبهه ڪهي ﷺ بڪات نهوه براويه و
سر ڪوتيني ڪي مهزني بهدهستهيناوه). نايه تي تريش لهم بارهيهوه زوره.
بهلگهيه ڪي تريش نهو فهرموودهيه ڪه پيغه مبهه ﷺ دهفهرمويت: «كُلُّ أُمَّتِي يَدْخُلُونَ
الْجَنَّةَ إِلَّا مَنْ أَبَى» قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، وَمَنْ يَأْبَى؟ قَالَ: «مَنْ أَطَاعَنِي دَخَلَ الْجَنَّةَ وَمَنْ
عَصَانِي فَقَدْ أَبَى» (رواه البخاري)، واته: (ههموو نوممه تي من دهچنه بههشتهوه بيتجگه
لهوهي نايهوي، ووتيان ڪي نايهوي نهوي پيغه مبهه ري خوا؟ فهرمووي: (نهوهي گوپرايه ليم
بڪات دهچيته بههشتهوه و نهوهي سهريچيم بڪات دهچيته ناگرهوه).

(۲۵) ههروها نههمش مافتيكه لهو نايهتهوه دهفامريتهوه ڪه خواي گهوره
دهفهرمويت: ﴿وَمَنْ يَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَتَعَدَّ حُدُودَهُ يُدْخِلْهُ نَارًا خَالِدًا فِيهَا وَلَهُ عَذَابٌ
مُهِينٌ﴾ (النساء: ۱۴)، واته: (ههركهس سهريچي خوا و پيغه مبهه ڪهي ﷺ بڪات و
سنوره ڪاني خوا بشڪينيت دهبخاته ناگريكهوه ڪه بهههميشه بي تيدا دهمنيتهوه و
سزاي رسواڪهري پندهبريت).

یان ده‌فرمویت ﴿وَمَنْ يَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا مُّبِينًا﴾ (الأحزاب: ٣٦)،
واته: (هه‌رکس سهرپیچی خوا و پیغمبره‌که‌ی ﷺ بکات نه‌وه به‌گومرایه‌کی ناشکرا
گومرا بووه).

هه‌روه‌ها ده‌فرمویت: ﴿وَمَنْ يَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَإِنَّ لَهُ نَارَ جَهَنَّمَ خَالِدًا فِيهَا أَبَدًا﴾ (الجن: ٢٣)، واته: (هه‌رکس سهرپیچی خوا و پیغمبره‌که‌ی ﷺ بکات نه‌وه
ناگری دۆزه‌خی پی‌ده‌بریت و به‌نهمری و هه‌تا هه‌تایی ده‌می‌نیه‌وه.
وه له‌و فرموده‌ی پیشووه‌وه که‌پیغمبر ﷺ فرمووی: « وَمَنْ عَصَانِي دَخَلَ النَّارَ »،
واته: (نه‌وه‌ی سهرپیچیم بکات ده‌چیه‌ ناگروه‌وه).

والثانية: (۲۶) أن الله لا يرضى أن يشرك معه أحد في عبادته لا ملك مقرب، ولا نبي مرسل، والدليل قوله تعالى: ﴿وَأَنَّ الْمَسَاجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا﴾ (الجن: ۱۸).

مهسه لهي دووهم: نهويه خوا رازي نابيت هيچ ڪهس بڪريته هاوبه شي له پهرستيدا، نه فريشتهي نزيڪ و نه پيغه مبهري په وانه ڪراو، به لگهش نهويه ڪه خواي گهوره ده فهرمويت: ﴿وَأَنَّ الْمَسَاجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا﴾، واته: مزگوتنه ڪان خانهي پهرستني خودان، له گهل خوادا ڪه سي تر مه پهرستن و نبي مه پارينهوه).

(۲۶) واته: مهسه لهي دووهم لهو مهسه لانهي پيوسته له سهرمان بيانزانين نهويه ڪه خواي بهرز و بيهاروتا رازي نابي ڪهس له گهليدا بڪريته هاوبهش له پهرستيدا. به لڪو همر ته نها خوي شايستهي پهرسته، به لگه ڪه شي نهو نايه ته به دانهر (په جهتي خواي لي نيت) باسي ڪردووه ڪه خواي گهوره ده فهرمويت: ﴿وَأَنَّ الْمَسَاجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا﴾ (الجن: ۱۸). خواي گهوره ريگري لهوه ڪردووه ڪه مروف له گهل خوادا نه ڪه سي تر پارينهوه.

خوا ري له هيچ شتيڪ ناگريت بيجهه لهوهي خوي ﴿يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا لَا تَتَّبِعُوْا فِيْ سَبِيْلِ الشُّرَڪِ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا مِنْ قَبْلِهِمْ﴾ (الزمر: ۷)، واته: (نه گهر نيوه بي پروا بن نهوا خوا هيچ پيوستي به نيوه نيه و نيتان بيتياز، وه به بي پروايي بنده ڪاني رازي نابيت و نه گهر سوپاسگوزاري بڪهن نيتان رازي ده بيت).

وه په‌روه‌ردگار ده‌فهرمویت: ﴿فَإِنْ تَرْضَوْا عَنْهُمْ فَإِنَّ اللَّهَ لَا يَرْضَىٰ عَنِ الْقَوْمِ الْفَاسِقِينَ﴾ (التوبة: ۹)، واته: (ئه‌گەر لیشیان رازی بن ئەوا خوا له‌کۆمه‌لی لاری و سهرکەش رازی نابیت).

خوا ﷺ به‌بی‌اوهری و هاوه‌لدانان رازی نابیت، به‌لکو پی‌غه‌مبه‌رانی په‌وانه‌کردوو و کتیه‌کانی بۆ به‌ره‌نگار بوونه‌وه‌ی بی‌اوهری و هاوه‌شدانان و زالبوون به‌سهریاندا ناردوو.

خوای گه‌وره ده‌فهرمویت: ﴿وَقَاتِلُوهُمْ حَتَّى لَا تَكُونَ فِتْنَةً وَيَكُونَ الدِّينُ كُلُّهُ لِلَّهِ﴾ (الأنفال: ۳۹)، واته: (جه‌نگیان له‌گه‌لدا بکه‌ن تا‌کو فیتنه - واته بی‌باوهری و هاوه‌شدانان - نه‌می‌نێ و بلاو نه‌بی و دینداری و ملکه‌چی ته‌واو بۆ خوا بیت).

ئه‌گەر خوا به‌بی‌اوهری و هاوه‌شدانان رازی نه‌بی، ئەوا پی‌ویسته له‌سهر باوه‌رداریش پێ‌یان رازی نه‌بیت، له‌به‌رئه‌وه‌ی باوه‌ردار په‌زامه‌ندی و تووره‌ بوونی به‌بی په‌زامه‌ندی و تووره‌ بوونی خوایه، به‌شتیک تووره‌ ده‌بی که‌خوا پێ تووره‌ ده‌بیت، وه به‌شتیک رازی ده‌بی که‌خوا پێ رازی ده‌بیت، هه‌روه‌ها ئه‌گەر خوا به‌بی‌اوهری و هاوه‌شدانان رازی نه‌بی، ئەوا شایسته‌ی باوه‌رداریش نه‌ که‌ پێ‌یان رازی بیت.

هاوه‌شدانان سهر نه‌نجامی ترسناکه، چونکه‌ خوای گه‌وره ده‌فهرمویت: ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ﴾ (النساء: ۴۸)، واته: (خوا له‌وه‌ خوش نابێ که‌ هاوه‌شی بۆ دابنریت، به‌لام بی‌جگه‌ له‌وه‌ له‌ هه‌ر شتیکی تر خوش ده‌بی بۆ هه‌ر که‌ستیک خۆی بیه‌ویت).

هه‌روه‌ها ده‌فهرمویت: ﴿إِنَّهُ مَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ وَمَأْوَاهُ النَّارُ وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ أَنْصَارٍ﴾ (المائدة: ۷۲)، واته: (ئه‌وه‌که‌سه‌ی هاوه‌ش بۆ خوا دابنیت ئەوه‌ خوا به‌هه‌شتی لی حه‌رام‌کردوو و جی‌گه‌ی حه‌وانه‌وه‌ی ئاگره‌ و سه‌ته‌مکاران هه‌یج پشتیوانیکیان نه‌ سهریان بخات).

پێغه‌مبەریش ﷺ ده‌فه‌رمو‌یت: « مَنْ لَقِيَ اللَّهَ لَا يُشْرِكُ بِهِ شَيْئًا دَخَلَ الْجَنَّةَ وَمَنْ لَقِيَهِ يُشْرِكُ بِهِ دَخَلَ النَّارَ » (رواه البخاري و مسلم) واته: (هه‌ر کەس بگه‌ڕێته‌وه لای خوا و هیچ شتیکی نه‌کردیته‌هاوبه‌شی ده‌چێته‌به‌هه‌شته‌وه، وه هه‌ر کەسیش بگه‌ڕێته‌وه لای خوا و هه‌ر شتیکی کردیته‌هاوبه‌شی ده‌چێته‌ناگه‌وه).

* * *

والثالثة: (۲۷) أن من أطاع الرسول و وحّد الله لا يجوز له موالة من حاد الله ورسوله ولو كان أقرب قريب، والدليل قوله تعالى: ﴿لَا تَجِدُ قَوْمًا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ يُوَادُّونَ مَنْ حَادَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَوْ كَانُوا آبَاءَهُمْ أَوْ أَبْنَاءَهُمْ أَوْ إِخْوَانَهُمْ أَوْ عَشِيرَتَهُمْ أُولَئِكَ كَتَبَ فِي قُلُوبِهِمُ الْإِيمَانَ وَأَيَّدَهُم بِرُوحٍ مِنْهُ وَيُدْخِلُهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ أُولَئِكَ حِزْبُ اللَّهِ أَلَا إِنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ (المجادلة: ۲۲).

سپته م: هه ركه س گوږپرايه نۍ پټفه مبه ر بكات و خوا به ته نها بناسيټ، بوۍ دروست نيه دؤستايه تي كه سيك بكات كه دوژمنايه تي خوا و پټفه مبه ره كهۍ بكات، كه رچي نزيكترين خزميشي بيټ، به لگه ش نه وه يه خواۍ گه وړه ده فه رمويټ: ﴿لَا تَجِدُ قَوْمًا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ يُوَادُّونَ مَنْ حَادَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَوْ كَانُوا آبَاءَهُمْ أَوْ أَبْنَاءَهُمْ أَوْ إِخْوَانَهُمْ أَوْ عَشِيرَتَهُمْ أُولَئِكَ كَتَبَ فِي قُلُوبِهِمُ الْإِيمَانَ وَأَيَّدَهُم بِرُوحٍ مِنْهُ وَيُدْخِلُهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ أُولَئِكَ حِزْبُ اللَّهِ أَلَا إِنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾، واته: (خه لكانيكت ده ست ناكه ويۍ كه باوه پريان به خوا و به پوژي دوايۍ هه بيټ له گه ل نه و باوه پداريه دا دؤستايه تي نه وانه بكن كه دوژمنايه تي خوا و پټفه مبه ره كهۍ ده كهن، نه گه رچي نه وانه باوكيشيان بن، يان كور و برا و خزم و هوژيشيان بن، نه وانه خوا برواي له دلياندا نووسيوه و به پشتيوانييه ك له لايه ن خوۍه وه پشتيواني ليكردوون و ده يانخانه به هه شتانيكه وه كه چه ندين پووبار به ژيرياندا ده پوات، به نه مري تيياندا ده ميټنه وه، خوا لتيان پازي بووه و نه وانيش به به شي نه و پازي بوون، نه وانه ده سته ي خوان، بزافن كه هه ر ده سته ي خوا سه رفراز و براوه ن).

(۲۷) واته: مهسهله ی سیهم لهوانه ی پیوسته لهسهرمان بیانزانین دؤستایه تی و خوځه ریکردنه، واته: (الولاء والبراء) ه.

دؤستایه تی و خوځه ریکردن بنچینه یه کی مهزنه و دهقی زوری له باره وه هاتووه، وهک خوی گه وره دهفرمویت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا بَطَانَةً مِنْ دُونِكُمْ لَا يَأْلُونَكُمْ خَبَالًا﴾ (آل عمران: ۱۱۸)، واته: (نه ی نهوانه ی باوهرتان هیناوه دهسته یه کی جیا له خوټان مه کهن به دؤست که دریقی له دهست لیوه شانندان ناکه ن).

یان دهفرمویت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الْيَهُودَ وَالنَّصَارَى أَوْلِيَاءَ بَغْضَهُمْ أَوْلِيَاءَ بَغْضٍ وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ مِنْكُمْ فَإِنَّهُ مِنْهُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ﴾ (المائدة: ۵۱)، واته: (نه ی نهوانه ی باوهرتان هیناوه جوله که و دیانه کان مه کهن به دؤستی خوټان، نهوانه هندیکیان دؤستی هندیکی تریانن، وه هرکس له نیوه بیانکاته دؤستی خوی نموا نهویش لهوانه، بهراستی خوا رینمایي گه لیک ناکات که سته مکارن).

همروه ها خوی کار به جی دهفرمویت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الَّذِينَ اتَّخَذُوا دِينَكُمْ هُزُؤًا وَلَعِبًا مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكُمْ وَالْكَفَّارَ أَوْلِيَاءَ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ كُنُتُمْ مُؤْمِنِينَ﴾ (المائدة: ۵۷) واته: (نه ی نهوانه ی باوهرتان هیناوه، نهوانه مه کهن به دؤستی خوټان که نایینه که تانیان به گالته و یاری گرتووه، لهوانه ی پیش نیوه که په یامیان بو هاتووه و نهوانه ش که بیباوهرن، خوټان له سزای خوا بیاریزن نه گهر نیوه باوهردارن).

یان دهفرمویت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا آبَاءَكُمْ وَإِخْوَانَكُمْ أَوْلِيَاءَ إِنْ اسْتَحَبُّوا الْكُفْرَ عَلَى الْإِيمَانِ وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ مِنْكُمْ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ * قُلْ إِنْ كَانَ آبَاؤُكُمْ وَأَبْنَاؤُكُمْ وَإِخْوَانُكُمْ وَأَزْوَاجُكُمْ وَعَشِيرَتُكُمْ وَأَمْوَالٌ اقْتَرَفْتُمُوهَا وَتِجَارَةٌ تَخْشَوْنَ كَسَادَهَا وَمَسَاكِينُ تُرَضُّونَهَا أَحَبَّ إِلَيْكُمْ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَجِهَادٍ فِي سَبِيلِهِ فَتَرَبَّصُوا حَتَّى يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرِهِ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ﴾ (التوبة: ۲۳-۲۴)، واته: (نه ی نهوانه ی باوهرتان هیناوه باوان و برایانتان مه کهن به دؤست و پشتیوان نه گهر بیباوهریان به سهر باوهردا هه لبرارد،

هەر که‌شیش له‌ئێوه بیانکاته دۆست ئه‌وه له‌وانه‌یه که‌سته‌مکارن، ئه‌ی محمد ﷺ بڵێ: ئه‌گەر باوانتان و رۆڵه‌کانتان و براکانتان و هاوسهره‌کانتان و هۆزه‌کانتان و ئه‌و داراییانه‌ی به‌ده‌ستان هێنان و بازرگانیه‌ک که‌ده‌ترسن پرمیتی نه‌می‌ت و ئه‌و مه‌نزله‌گانه‌تان که‌ پێیان دله‌خۆشن، خۆشه‌ویست ترن لاتان له‌خوا و پێغه‌مبه‌ره‌که‌ی ﷺ و جیهادکردن له‌پێناویدا چاره‌پێ بن تا‌کو خوا فرمان و سزای خۆیتان بۆ دینیت، خواش پێنمایی ئه‌و خه‌له‌کانه‌ ناکات که‌سه‌رکه‌ش و لاپێن).

هه‌روه‌ها ده‌فه‌رمویت: ﴿قَدْ كَانَتْ لَكُمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ فِي إِبْرَاهِيمَ وَالَّذِينَ مَعَهُ إِذْ قَالُوا لِقَوْمِهِمْ إِنَّا بُرَاءُ مِنْكُمْ وَمِمَّا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ كَفَرْنَا بِكُمْ وَبَدَا بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةُ وَالْبَغْضَاءُ أَبَدًا حَتَّى تُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَخَدَّهٗ...﴾ (الممتحنة: ٤)، واته: (به‌پراستی سه‌رمه‌شقی چاک بۆ ئێوه له‌ئێبراهیم و ئه‌وانه‌دا ده‌بیریته‌وه که له‌گه‌ڵیدا بوون، کاتی‌ک به‌گه‌له‌که‌یان ووت: ئێمه به‌رین له‌ئێوه و له‌وانه‌ی که‌بێجگه له‌خوا ده‌یانپهرستن، بێ‌پروا بووین پێتان، وه له‌نیوانی ئێمه و ئێوه‌دا دوژمنایه‌تی و رقه‌به‌رایه‌تی بۆ هه‌تا هه‌تایه‌ ده‌رکه‌وتوووه و ده‌ستی پێ‌کردوووه، تا‌کو ب‌پروا به‌خوا‌ی تا‌کو ته‌نها دینن).

وه له‌به‌رئه‌وه‌ی دۆستایه‌تیکردنی که‌سی که‌دژایه‌تی خوا ده‌کات و خۆ‌گونجاندن له‌گه‌ڵیدا به‌لگه‌یه له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی هه‌رچی له‌دلی مرو‌فدایه له‌باوه‌رپوون به‌خوا و پێغه‌مبه‌ره‌که‌ی لاوازه، چونکه ژیرانه نه‌ مرو‌ف شتیکی خۆشبو‌ی که‌دوژمنی خۆشه‌ویسته‌که‌ی بێت.

دۆستایه‌تیکردنی بێ‌پاوه‌ران به‌وه ده‌بێ سه‌ریان به‌خه‌یت و له‌سه‌ر ئه‌و بێ‌پاوه‌ری و گومرا‌یه‌ی گرتوویانه‌ته به‌ر یارمه‌تیان بده‌یت، خۆشویستی‌شیان به‌وه ده‌بێ ئه‌و هۆکارانه ته‌نجام بده‌یت که ده‌بێته مایه‌ی به‌ده‌سته‌ینانی خۆشه‌ویستیان، هه‌ر که‌سی‌ک وابێ ده‌بینی هه‌ول ده‌دات خۆشه‌ویستیان بۆ ده‌رپێت، واته ده‌یه‌وی له‌هه‌موو رێگه‌یه که‌وه خۆشه‌ویستیان مسۆگه‌ر بکات، بێ‌گومان ئه‌وه پێ‌چه‌وانه‌ی هه‌موو باوه‌ر

يا خود ته واريه تي باور ۾، نجا نه وهی پڙيست بيت له سر باور ڊار نه ويه دوزمنايه تي
 كه سيك بکات كه دوزمنايه تي خوا و پڙغه مبره كه ي ﷺ ده کات نه گهرجي نزیکترین
 خزميش بيت لييه وه و رقه بهرايه تي بکات و ليی دوور بکوهيته وه، به لام نه ممش ريگه له
 ناموزگار يکردن و بانگکردنی بو نايینی راستی خوا ناگريت.

* * *

إِعلم (٢٨) أرشدك الله (٢٩) لطاعته (٣٠) أن الحنيفية (٣١) ملة (٣٢) إبراهيم (٣٣) أن
تعبد الله وحده (٣٤) مخلصا له الدين (٣٥)

بزانه - خوا رښيشاندهرت بڼې بۆ گوږپرايه ليكردنې خوى - كهوا ناييښى پاك و
بيگه‌رد، واته رښيازى ئيبراهيم، نه‌وه‌يه كه به‌ته‌نھا خوا به‌رستى و به‌نياز پاكي
ملكه‌چى بۆ ده‌رېرى و سه‌رى بۆ دانه‌وښت.

(٢٨) پېشتر قسه له‌سه‌ر زانين كړا، ليږدهدا پيويست به دووباره بوونه‌وه ناكات.

(٢٩) (الرشد) واته: دامه‌زراوى له‌سه‌ر رڼگه‌ى راست.

(٣٠) (الطاعة) واته: خوگون‌جانندن له‌گه‌ل ويستى خوا و پيغه‌مبه‌ردا ﷺ،

له‌نه‌نجامدانى فەرمانپي‌كړاو و وازه‌يتان له قه‌ده‌غه كړاوه كانياندا.

(٣١) حنيفيت: نه‌و رښازې كه له هاو به‌شدانان لايداو و له‌سه‌ر نياز پاكي

بۆخواى گه‌وره دامه‌زراوه.

(٣٢) واته نه‌و رښاز و نايينه‌ى له‌سه‌رى ده‌رؤيشت ﷻ.

(٣٣) ئيبراهيم خوښه‌ويستى خواى به‌خشنده‌يه، وهك ده‌فه‌رمويت: ﴿وَاتَّخَذَ اللَّهُ

إِبْرَاهِيمَ خَلِيلًا﴾ (النساء: ١٢٥) واته: (خوا ئيبراهيمى به‌دؤست و خوښه‌ويستى

هه‌لېژارد) كه باوكى پيغه‌مبه‌رانه و له‌زؤر شوښندا باسى به‌رنامه‌كه‌ى كړاوه بۆنه‌وه‌ى

چاوى لييكريت.

(٣٤) ده‌سته‌واژه‌ى (أن تعبد الله) گوزاره‌(خبرى) (أن) يه له ده‌سته‌واژه‌ى (أن

الحنفية) دا. په‌رستنيش به چه‌مكه گشتيه‌كه‌ى برتبيه له: (ملكه‌چكردن بۆ خوا له‌رووى

خوښويستن و به‌گه‌وره زانينه‌وه، به‌نه‌نجامدانى فەرمانه‌كانى و دووركه‌وتنه‌وه

له‌حه‌رامكړاوه‌كانى به‌و جوړه‌ى له شه‌ريعه‌ته‌كه‌يدا هاتووه).

به لام چه مکی تایبه تی په رستن نه وه یه که شیخ الاسلام (ابن تیمیة) - په حه تی خوا ی لی بیت - دهر باره ی فهرموویه تی: « په رستن: ناویکی کویه بو هه موونه وانه ی خوا خوشی دهوین و پیمان رازیه له ووته و کرده وه ناشکراو پهنه انه کان، وهک ترسان و خه شیه و پشتبه ستن و نوژ و پژو و بیجگه له مانهش له فهرمانه کانی نیسلام).

(۳۵) نیازپاکی (إخلاص): بریتیه له پالفته کردن، لیړه شدا مه به ست له وه یه که (به نده) له په رسته که یدا مه به ستی په زامه ندی خوا ی گه وړه و گه یشان به به هشت بیت، به شیویه که له گه لیدا که سی تر نه په رستیت، نه فریشته ی نریک و نه پیغه مبه ری په وانه کراو، خوا ی گه وړه ده فهرمویت: ﴿ثُمَّ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ أَنْ اتَّبِعْ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ﴾ (النحل: ۱۲۳)، واته: (پاشان وه حیمان بو کردی و پیمان را گه یانندی کهوا به خاوتی و دوور له هاو به شدانان شوین ریازی ئیبراهیم بکه وه، نمیش له هاو به شدانان نه بوو).

هه روه ها خوا ی گه وړه ده فهرمویت: ﴿وَمَنْ يَرْغَبْ عَنْ مِلَّةِ إِبْرَاهِيمَ إِلَّا مَنْ سَفِهَ نَفْسَهُ وَلَقَدْ اصْطَفَيْنَاهُ فِي الدُّنْيَا وَإِنَّهُ فِي الْآخِرَةِ لَمِنَ الصَّالِحِينَ * إِذْ قَالَ لَهُ رَبُّهُ أَسْلِمْ قَالَ أَسْلَمْتُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ * وَوَصَّى بِهَا إِبْرَاهِيمُ بَنِيهِ وَيَعْقُوبُ يَا بَنِيَّ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَى لَكُمُ الدِّينَ فَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنتُمْ مُسْلِمُونَ﴾ (البقرة: ۱۳۰-۱۳۲)، واته: (کی له ریازی ئیبراهیم لاده دات که سیک نه بی که خوی گه وچ بکات، به راستی له دنیا دا هه لمان بزاردووه و له پژوی دوا یشدا له وانه یه که پیاو چاکن، چونکه کاتیک په روه رد گاری پی فهرموو ملکه چ به، وتی: ملکه چم بو په روه رد گاری جیهانیان، ئیبراهیم به هه مان بیرو باوه و هسیه تی بو کوره کانی کرد، هه روه ها یه عقویش و هسیه تی بو کوره کانی کرد و پی وتن: پژو که ام به راستی خوا هم ئاینه ی بو هه لبزاردوون، ده ئیوهش په یه روی بکه ن بو نه وه ی به موسولمانیه تی نه بی نهرن).

وبذلك (۳۶) أمر الله جميع الناس وخلقهم لها كما قال الله تعالى: ﴿وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ﴾ (الذاريات: ۵۶)، ومعنى يعبدون: يوحّدون (۳۷)

خوا فرماني به هه موو خه لکي کردوو هه مان پښاز بگرڼه بهر و بو
ته وهشي دروست کردوون، وهک خواي گه وره ده فرمويت: ﴿وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ
وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ﴾، واته: (جنوکه و مروقم تهنه بونه وه دروست کردوه
که فرمانيان پښکه م بپه رستن)، به واتاي به تهنه بپه رستن ديت.

(۳۶) واته: (به حنيفيه ت) که بريته له پهرستنۍ خوا به جوړيک به نيازپا کي ه وه مل
که چي بو ده برپيت، خواي گه وره فرماني به تيکړاي خه لکي کردوه که بپه رستن و بو
ته وهشي دروست کردون، هه روهک ده فرمويت: ﴿وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ إِلَّا
نُوحِي إِلَيْهِ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدُونِ﴾ (الانباء: ۲۵)، واته: (هه پښه مبه ريکمان له پيش
تو وه نارديت سروشان بو کردوو که هيچ په رسواويک نيه شياوي په رستن بيت بيجه
له من، ده توهش بمپه رستن). هه روه ها خواي گه وره له قورثانه کهيدا پروني کردوه ته وه
که خه لکي تهنه بو ته وه دروستکراون و ده فرمويت: ﴿وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا
لِيَعْبُدُونِ﴾ (الذاريات: ۵۶).

(۳۷) واته يه کتاپه رستي له ماناي په رسته نه گهر نا له پيشدا ماناي په رستمان بو
باسکردي که به چي ده ووتريت، وه گشتي تريشه له يه کتاپه رستي پروت.
هه روه ها بزانه که په رستن دوو جوړه:

يه که م: په رستنۍ که ده ري (گوڼي): که بريته له ملکه چکردي بو فرماني
که ده ري (گوڼي) خواي گه وره، ته ممش هه موو دروستکراوان ده گريته وه و هيچياني لي
ده رناچيت، چونکه ده فرمويت: ﴿إِنْ كُلُّ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ إِلَّا آتِي الرَّحْمَنِ
عَبْدًا﴾ (مريم: ۹۳)، واته: (هيچ کس نيه له وانه ي له ناسمانه کان و زه ويدان به ملکه چي

بدره و خوای به خشنده نهیهت و بهندهی نهیی) نهوش باوردار و بیباور و چاکه کارو تاوانبار ده گریته وه.

دووهمیش: په رستنیکی شهرعیه: که بریتییه له ملکه چکردن بو فرمانی شهرعی خوا ﷺ، نه مهیان تاییه ته به که سیکه وه که گوپرایه لئی په ووردگار بی و شوین نهو پیامانه بکه ویت که پیغمبران هیناویانه، وهك خوای گه وره ده فرمانی: ﴿وَعِبَادُ الرَّحْمَنِ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ هَوْنًا...﴾ (الفرقان: ۶۳)، واته: (بهنده کانی خوای به خشنده نهوانه که له سه رخو به سهر زه ویدا ده پون).

جوړی یه که میان مروّف له سهری پاداشت ندریته وه له بهرته وهی بهی کرده وهی خوږه تی، به لام جاری وایه له سهر نهو سوپاس گوزارییهی که له کاتی خوښیدا دهی ده پری و نهو نارامگریه ی له کاتی ناخوښیدا دهیگری پاداشت ده دریته وه، به پیچهلوانه ی جوړی دووهمه وه که له سهری پاداشت ده دریته وه.

وأعظم ما أمر الله به التوحيد، وهو إفراد الله بالعبادة (۳۸).

مه زفترين شتيش ڪه خوا فهرمانى بيگرددوه يه ڪتابهرستييه، نه ويش به تنهنا بهرستنى خواهيه.

(۳۸) (التوحيد) له زمانه وانيدا چاووگي (وَحَدٌ، يُوحَدُ) وه، واته: ڪردنى شت بهيه ڪيڪ، نه مهش سه بارهت به خوا بهر تڪردنه وه (نفي) و چه سپاندن (الثبات) نه بي نايه ته دى، به تڪردنه وهى حوڪم لهه موو ڪهس و شتيڪ بيچگه لهو خواهيه به تنهنا ده بهرستى و چه سپاندنى بو نهو.

بو نمونه ده لئين: يه ڪتابهرستى بو مروّف دهسته بهر نابى و تهواو نابى تاكو شايه تى نه دات ڪه هيچ بهرستراويڪ نيه بيچگه له خوا ڪه شايه تى بهرستن بيت و بهرستراويه تى لهه رچى هيه بهت بڪاته وه بيچگه له خواهى گه وره و به تنهنا بو خواهى به چه سپانيت).

له زاراهه شدا دانهر به وه پئناسه ي ڪردوه ڪه ده لئت: (يه ڪتابهرستى به تنهنا زانينى خواهيه له بهرستندا)، واته: ده بي به تنهنا خوا بهرستى و هيچ هاوه لى بو دانه نييت، نه هيچ پيغه مبهريكى نيرراو بڪه يته هاوه لى و نه هيچ فريشته يه ڪي نزيڪ و نه هيچ سهرو ڪيڪ و نه هيچ پادشايه ڪ و نه هيچ ڪه سيڪ له خه لڪى، به لڪو به تنهناى بزانيت له بهرستندا، به خوشويستن و به گه وره زانين و به (رغبة) و (رهبة) وه.

مه بهستى شيخ - به جهه تى خواهى لى بيت - نهو يه ڪتابهرستيه ڪه پيغه مبهران بو به ديه ناني به وانه ڪراون، چونكه ههر نه بوونى نهو يه ڪتابهرستيه بووه چه وتى و نارپيكي له ناو گه له ڪانيندا دروست ڪردوه.

پئناسه يه ڪي گشتى تريس بو يه ڪتابهرستى هيه ڪه برپيه له: (به تنهنا زانينى خواهى گه وره لهو شتانه دا ڪه تايه تن به خواهيه وه). جو ره ڪانى يه ڪتابهرستيش سيانن:

یه کهم: یه کتابهرستی پهرووردگار یه تی:

بریتیه له (به تنها زانینی خوای بهرز و بی هاوتا له دروستکردن و خاوه نیه تی و هه ل سووړاندنی کاروبار دا). خوای گه وړه ده فهرمویت: ﴿اللَّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ...﴾ (الزمر: ۶۲)، واته: (خو دروستکهری هه موو شتی که).

وه ده فهرمویت: ﴿هَلْ مِنْ خَالِقٍ غَيْرُ اللَّهِ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ...﴾ (فاطر: ۳)، واته: (نایا بیج که له خوا دروستکهری کی تر هدی له ناسمان و زه ویدا رۆزیتان بدات؟ هیچ په رس تراویک نیه نه و خوا یه نه بی ت).

یان ده فهرمویت: ﴿تَبَارَكَ الَّذِي بِيَدِهِ الْمُلْكُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ (الملك: ۱)، واته: (پاک و پرۆزی بو نه و خوا یه که دارایی به ده سته و نه ویش به سهر هه موو شتی که دا توانایه).

هه روه ها ده فهرمویت: ﴿أَلَا لَهُ الْخَلْقُ وَالْأَمْرُ تَبَارَكَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ﴾ (الأعراف: ۵۴)، واته: (نایا دروستکردن و فرمانکردن بو نه و خوا یه نیه؟ پاک و پرۆزی بو نه و خوا یه پهرووردگاری جیهانه).

دووه م: یه کتابهرستی په رس تراویه تی:

بریتیه له: (به تنها زانینی خوای مه زن له په رستندا به و هی مرو ف له گه ل خوادا هیچ هاو ه لیک داننه تی، بیهرستی و خوی لی نریک بخاته وه وه نه و هی خوای گه وړه ده په رستی و خوی لی نریک ده خاته وه).

سیه هم: یه کتابهرستی ناو و سیفه ته کان:

بریتیه له (به تنها زانینی پهرووردگار له و ناوانه دا که له کتبه کهیدا یا خود له سهر زمانی پیغه مبر ﷺ خوی بی ناوان و خوی پی وه سفکردون، نه و ه ش به چه سپاندنی هه رناوی که چه سپاندوویه تی و په تکر دنه و هی هه ر ناویک ده بی ت که په تیکر دوه ته وه، به بی شیواندن و له کار خستن و به بی چو نایه تی - تکیف - و لیچواندن - تمثیل -)، مه به سستی دانهر لی ره دا یه کتابهرستی په رس تراویه تیسه، چونکه نه م جوړه یه نه و هاو به شدانه رانه ی تی دا

گومرابیوون که پیغمبر ﷺ کوشتاری له گهل ده کردن و خوین و دارایی و خاک و ناوچه‌یانی به خه‌لال داده‌نا و دهستی به‌سهر خاو و خیرانیاندا ده‌گرت.

وه زۆربه‌ی ئه‌وه‌ی پیغمبران له‌ناو گه‌له‌کانیاندا چاره‌سهریان ده‌کرد له‌سهر ئهم جوړه‌یه‌که‌که‌په‌رستییه‌ بووه، خوای گه‌وره‌ ده‌فرمویت: ﴿وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ...﴾ (النحل: ۲۹)، واته: (له‌ ههموو گه‌لیکدا پیغمبریکمان ره‌وانه‌ کردووه که بیان رابگه‌یه‌نیت خوا به‌رستن).

په‌رستن بۆ خوای گه‌وره‌ نه‌بی بۆ که‌سی تر دروست نیه، ئنجا ههر که‌سیک له‌م یه‌که‌په‌رستییه‌دا که‌م و کورتی هه‌بیت ئه‌وه‌ هاوبه‌شدانه‌ر و بیاه‌ره‌وه‌ ته‌گه‌ر چی دانیس به‌یه‌که‌په‌رستی په‌روه‌رگاریه‌تی و ناو و سیفه‌ته‌کاندا بنیت، وه‌ ته‌گه‌ر وا دانرا که‌سیک به‌ته‌واوه‌تی دان به‌یه‌که‌په‌رستی په‌روه‌رگاریه‌تی و ناو و سیفه‌ته‌کاندا بنیت به‌لام بجی بۆ سهر گۆر و مردووه‌ که‌ به‌رستی یان قوربانییه‌کی بۆ بریار بدات و به‌هویه‌وه‌ خوی لی نزیك بخاته‌وه، ئه‌وه‌ هاوبه‌شدانه‌ر و بیاه‌ره‌وه‌ و به‌ نه‌مری له‌ئاگر دا ده‌میته‌وه.

خوای گه‌وره‌ ده‌فرمویت: ﴿إِنَّهُ مَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ وَمَأْوَاهُ النَّارُ وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ أَنْصَارٍ﴾ (المائدة: ۷۲)، واته: (به‌ راستی ههر که‌س هاوبه‌ش بۆ خوا دابیت ئه‌وا خوا به‌هه‌شتی لی حه‌رام‌کردووه‌ و په‌ناگه‌ که‌ی ناگره‌ و نه‌وانه‌ی سته‌مکارن هیچ پشتیوانیکیان نیه)، له‌به‌ر ئه‌وه‌ی یه‌که‌په‌رستی گه‌وره‌ترین فرمانه‌ که‌ خوا فه‌رمانی پیکردووه، چونکه‌ بنچینه‌یه‌ که‌ ههموو ئایینی خوای له‌سهر بنیاد ده‌نریت، ههر بۆیه پیغمبریش ﷺ له‌ بانگه‌واز کردیدا بۆلای خوا به‌ یه‌که‌په‌رستی ده‌ستی پیکرد و فه‌رمانی به‌و که‌سه‌ش ده‌کرد که‌ ده‌بنارد بۆ بانگه‌واز کردن به‌وه‌ ده‌ست پیکات.

وأعظم ما نهى عنه الشرك، وهو دعوة غيره معه (۳۹) والدليل قوله تعالى:
﴿وَاعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا﴾ (النساء: ۳۵).

مه زنترين شتيش كه خوا نه هي ليكردوه هاوبه شدانانه، كه بريته له وهى
كه سيك له گهل خوادا له غه يري نه ويش بپارپته وه . به لگه ش نه وهيه خواى
كه ووره ده فهرمويت: ﴿وَاعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا﴾ واته: (خوابه رستن و
هيچ شتيك مه كه نه هاوبه شي).

(۳۹) مه زنترين شتيك كه خوا رپگري ليكردوه هاوبه شدانانه، له بهرئه وهى كه
كه ووره ترين حق حقي خواى كه ووره يه، ئنجا نه گهر مروف كه مته رخه مي تيدا بكات نه وه
كه مته رخه مي له كه ووره ترين حقه دا كردوه نه ويش يه كتاپه رستي خواى كه ووره يه، وهك
ده فهرمويت: ﴿إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ﴾ (لقمان: ۱۳)، واته: (به راستي هاوبه شدانان
سته ميكي كه ووره يه).

يان ده فهرمويت: ﴿وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ افْتَرَىٰ إِثْمًا عَظِيمًا﴾ (النساء: ۴۸)، واته:
(هر كهس هاوبهش بو خوا دابنيته نه وه تاوانيكي مه زني هه لبه ستروه).
هه وروها خواى كه ووره ده فهرمويت: ﴿وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا
بَعِيدًا﴾ (النساء: ۱۱۶)، واته: (هر كهس هاوبهش بو خوا دابنيته نه وه به گومرايه كي
دوور له رپنمايي گومرا بووه).

ياخود ده فهرمويت: ﴿إِنَّهُ مَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ وَمَأْوَاهُ النَّارُ وَمَا
لِلظَّالِمِينَ مِنْ أَنْصَارٍ﴾ (المائدة: ۷۲)، واته: (به راستي هر كهس هاوبهش بو خوا دابنيته
نه وه خوا به هه شتي لي حهرامكردوه و په ناگه كه ي ناگره و نه وانه ي سته مكارن هيچ
پشتيوانيكيان نيه).

هه‌روه‌ها ده‌فه‌رمویت: ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ﴾ (النساء: ۴۸)، واته: (خوا له‌وه خوش نابئ که‌هاوبه‌شی بۆ دابنریت، به‌لام هه‌رجی گوناھێک له‌خوار ئه‌وه‌وه بیت بۆ هه‌رکەس که بیه‌وێت لئی خوش ده‌بیت).
 پیغه‌مبهریش ﷺ ده‌فه‌رمویت: «أَعْظَمُ الذَّنْبِ أَنْ تَجْعَلَ لِلَّهِ نِدَاءً وَهُوَ خَلَقَكَ» (رواه البخاري ومسلم)، واته: (گه‌وره‌ترین تاوان ئه‌وه‌یه هاوه‌ل بۆ خوا دابنیت له‌حالیکدا که ته‌نها ئه‌و دروستی کردویت).

وه له‌فه‌رموده‌یه‌کی تر دا هاتووه، پێشه‌وا (مسلم) ده‌یگرپه‌ته‌وه که ده‌فه‌رمویت: «مَنْ لَقِيَ اللَّهَ لَا يُشْرِكُ بِهِ شَيْئًا دَخَلَ الْجَنَّةَ وَمَنْ لَقِيَهِ يُشْرِكُ بِهِ دَخَلَ النَّارَ» (رواه مسلم)، واته: (هه‌رکەس بگه‌رپه‌ته‌وه لای خوا و هیچ شتیکی نه‌کردیته‌ هاوبه‌شی ده‌چیت به‌هه‌شته‌وه، وه هه‌رکەس بگه‌رپه‌ته‌وه بۆلای خوا و شتیکی کردیته‌ هاوبه‌شی ده‌چیت ناگه‌وه).

وه له‌فه‌رموده‌یه‌کی تر دا ده‌فه‌رمویت: «مَنْ مَاتَ وَهُوَ يَدْعُو لِلَّهِ نِدَاءً دَخَلَ النَّارَ» (رواه البخاري)، واته: (هه‌رکەس بمری و هاوه‌لی بۆ خوا دابنیت ده‌چیت ناگه‌وه).

دانهر - په‌حه‌تی خوای لی بیت - به‌لگه‌ی له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی خوا فه‌رمانی به‌ په‌رستن کردوه و رێگری له‌ هاوبه‌شدانان کردوه، به‌و ئایه‌ته‌ هیناوه‌ته‌وه که ده‌فه‌رمویت: ﴿وَاعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا﴾ (النساء: ۳۶).

خوای په‌روه‌ردگار فه‌رمانی به‌ په‌رستی خوی کردوه و رێگری له‌ هاوبه‌شدانان کردوه، ئه‌مه‌ش چه‌سپاندنی په‌رستی خوا به‌ته‌نها له‌ خۆ ده‌گریت، به‌م پێیه هه‌رکەس خوا نه‌په‌رستیت ئه‌وه بپاوه‌ر و خۆبه‌زلزانه، وه هه‌رکەس خوا په‌رستیت و که‌سی تریشی له‌گه‌لدا په‌رستیت ئه‌وه بپاوه‌ر و هاوبه‌شدانه‌ره، وه هه‌رکەس به‌ته‌نها خوا په‌رستیت ئه‌وه موسوڵمانی نیاز پاک و دل‌سۆزه.

هاوبه‌شدانانی دوو جو‌ره: هاوبه‌شدانانی گه‌وره و هاوبه‌شدانانی بچووک.

جزری یه‌که‌م: هاوبه‌شدانانی گه‌وره‌یه: بریتییه له‌همموو هاوبه‌شدانانیک که‌خواه‌ن
شهرع باسی کردییت و ده‌رچوونی مرؤف له‌نایینه‌که‌ی بگریته‌وه.

جزری دووه‌م: هاوبه‌شدانانی بچوکه: بریتییه له‌همموو کاریکی ووتیه‌ی یان
کرده‌وه‌یی که‌شهرع وه‌سفی هاوبه‌شدانانی به‌سه‌ردا برییت به‌لام که‌س له‌پربازی
نیسلام ده‌رناکات، پئویسته له‌سه‌ر مرؤف خوی له‌هاوبه‌شدانان – به‌گه‌وره و
بچووکیه‌وه – بپاریزیت، خوای گه‌وره ده‌فرمویت: ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ
بِهِ...﴾ (النساء: ۴۸).

هه‌ندیك له‌ئه‌هلی عیلم فرموویانه: ئەم هه‌ره‌شه‌یه هه‌موو هاوبه‌شدانانیک ده‌گریته‌وه
نه‌گه‌رچی بچوکیش بیّت.

فإذا قيل لك ما الأصول^(۴۰) الثلاثة التي يجب على الإنسان معرفتها^(۴۱)

ننجا نه گهر پټيان ووتی: نهو سې بنچینه نه چین که پټویسته له سره مروّف بیانزانیّت؟

(۴۰) بنچینه کان (أصول) کوی بنچینه و (أصل) به و برتییه لهو شته ی شتی تری له سره بنیاد بریت، بهم و اتایه دهو و تریت: بناغی دیوار که بنچینه که یه تی، وه دهو و تریت قه دی درهخت (أصل الشجرة) که په لویو کانی لیده یته وه، خوی گه و ره ده فهرمویت: ﴿أَلَمْ تَرَ كَيْفَ ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا كَلِمَةً طَيِّبَةً كَشَجَرَةٍ طَيِّبَةٍ أَصْلُهَا ثَابِتٌ وَفَرْعُهَا فِي السَّمَاءِ﴾ (إبراهيم: ۲۴). واته: (نایا نابینی چوّن خوا نموونه ی ووشه ی جوان و پاکی - که (لا إله إلا الله) یه - به درهختی جوان و شیرین هیئاو ته وه، رپشه ی به ناخی زه ویدا دا کو تا وه و پهل و پوی به ناسماندا هه لچو وه؟).

نهم سې بنچینه یه دانهر ناماز هیان پیده کات بو نهو بنچینه نه ی که مروّف له گوره که ییدا ده ربار هیان پر سیاری لیده کړیت: په ووه رد گارت کییه؟ ناینت چیه؟ پټغه مبهرت کییه؟ (۴۱) دانهر - رپه هته ی خوی لی بیت - نهم مه سه له یه ی به شیوازی پر سیار هیئاو، بو نه وه ی مروّف لتي به ناگا بیت، چونکه مه سه له ی مه زن و بنچینه ی گه و ره، هه ربویه ده فهرمویت: نه مانه نهو سې بنچینه نه که پټویسته له سره مروّف بیانزانیّت، چونکه نهو بنچینه نه که به نده له گوره که ییدا ده ربار هیان پر سیاری لیده کړیت، کاتیک نه سپه رده کړاو هاو له کانی جییا نه یشت دوو فرشته دینه لای و دا یده نه یشتن و پر سیاری لیده که ن: په ووه رد گارت کییه؟ ناینت چیه؟ پټغه مبهرت کییه؟ ننجا باوهر دار ده لیت: په ووه رد گارم خوی و ناینم نیسلامه و پټغه مبهرم محمده ﷺ به لام دوروو ده لیت: ها.. ها.. نازانم، گویم له خه لکی بوو شتیکیان دهووت و منیش ده مگوت.

فقل: معرفة العبد ربه (۴۲)

بلى: نهويه بهنده پهروه ردگاری بناسیت

(۴۲) ناسینی خوا بهچند هو کاریک ده بیت: له وانه سدرنجدان و بیر کردنه وه له دروستکراوه کانی خوای گه وره، چونکه نهو سدرنجدان و بیر کردنه وهیه ده بیتنه مایه ی ناسینی پهروه ردگار و زانینی گه وره یی ده سه لاتی و توانای ته وای و کار به جیسی و ره همتی، خوای گه وره ده فهرمویت: ﴿أَوَلَمْ يَنْظُرُوا فِي مَلَكُوتِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا خَلَقَ اللَّهُ مِنْ شَيْءٍ﴾ (الأعراف: ۱۸۵).

واته: (نایا بو سدرنج له مولکی ناسمانه کان و زهوی و ههرشتیک ناگرن که خوا دروستی کردوه).

یان ده فهرمویت: ﴿قُلْ إِنَّمَا أَعْظُمُ بِوَاحِدَةٍ أَنْ تَقُومُوا لِلَّهِ مَفْنًى وَفَرَادَى ثُمَّ تَتَفَكَّرُوا﴾ (سبا: ۴۶)، واته: (تهنها بهیهک و ته ففرمانتان پیده کهم و ناموز گاریتان ده کهم نمیش نهویه: دوان دوان و یهک یهک به نیاز پاکي و بهی نار هزووکاری تهنها له بهر خوا هستن و لهیه کتر پیرسن نایا محمد ﷺ شیتنه؟ پاشان پیکه وه بیر بکه نه وه).

هروه ها ده فهرمویت: ﴿إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ لَآيَاتٍ لِأُولِي الْأَلْبَابِ﴾ (آل عمران: ۱۹۰). واته: (بهراستی له گورانی شهو و رور و نموانه ی خوا له ناسمانه کان و زهویدا دروستی کردون، چنده ها بهلگه و نیشانه هیه بو نموانه ی خاوه نی عه قلی ساغن).

یا خود خوای مه زن ده فهرمویت: ﴿إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَالْفُلْكِ الَّتِي تَجْرِي فِي الْبَحْرِ بِمَا يَنْفَعُ النَّاسَ وَمَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنَ السَّمَاءِ مِنْ مَاءٍ فَأَخْيَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَبَثَّ فِيهَا مِنْ كُلِّ دَابَّةٍ وَتَصْرِيفِ الرِّيَّاحِ وَالسَّحَابِ الْمُسَخَّرِ بَيْنَ

السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ لآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ﴿البقرة: ١٦٤﴾. واته: (به‌راستی له دروستکرانی ناسمانه‌کان و زهوی و گۆرانی شهو و رۆژ و ئەو کەشتیه‌ی به‌ناو دهریادا بۆ گۆنزانه‌وه‌ی ئەو کەلوپه‌لانه‌ی سوودی خه‌لکیان تێدایه‌ ده‌روات و ئەو ئاوه‌ی خوا له‌ئاسمانه‌وه‌ باراندوووه‌تی و زهوی پێ زیندو کردووه‌ته‌وه‌ پاش مردن و ووشک بوونی، وه‌ هه‌موو گیانه‌به‌ریکی تێدا بلاو کردووه‌ته‌وه‌، وه‌ له‌هه‌لکردنی با و زریان‌ه‌کان و ئەو هه‌وران‌ه‌ی له‌نیوان ئاسمان و زه‌ویدا ده‌سته‌به‌ر کران چهنده‌ها به‌لگه‌ و نیشانه‌ هه‌یه‌ بۆ گه‌لیک کەژیربن و به‌عقل بیربکه‌نه‌وه‌).

وه‌ له‌و هۆکارانه‌ی کەبه‌نده‌ په‌روه‌ردگاری خۆی پێده‌ناسیت سه‌رنجگرتنه‌ له‌ ئایه‌ته‌ شه‌ریعه‌کانی خوا، که‌هریتین له‌و وه‌حیه‌ی پێغه‌مبه‌ران هه‌یناویانه‌- درودو سلاوی خویان له‌سه‌ر بیته‌- و له‌و به‌رژه‌وه‌ندییه‌ مه‌زنانه‌ی تێاندایه‌ رامینیت - که‌ ژایانی خه‌لکی به‌وانه‌ نه‌بی نه‌ له‌دنیا‌دا و نه‌ له‌دوا‌رۆژدا به‌رپۆه‌ ناچیت، ئنجا نه‌گه‌ر سه‌رنجی لیگرتن و تیان راما و زانی چ زانیاری و داناییه‌کیان له‌خۆگرتووه‌ و چهنده‌ به‌رپۆ و جین و له‌گه‌ل به‌رژه‌وه‌ندی به‌نده‌کاندا گونجاون، به‌و تێرمانه‌ په‌روه‌ردگاری ده‌ناسیت، هه‌روه‌ک خوی گه‌وره‌ ده‌فه‌رمویت: ﴿أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ وَلَوْ كَانَ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللَّهِ لَوَجَدُوا فِيهِ اخْتِلَافًا كَثِيرًا﴾ (النساء: ٨٢)، واته: (ئه‌وه‌ بۆ سه‌رنج له‌قورئان ناگرن، نه‌گه‌ر له‌لایه‌ن غه‌یری خواوه‌ ره‌وانه‌ بکرایه‌ جیاوازی زۆریان تێدا به‌دی ده‌کرد).

وه‌ له‌ هۆکاره‌کانی ناسینی خوا ئەو خواناسیه‌یه‌ که‌ په‌روه‌ردگار ده‌یخاته‌ دلی باوه‌رداره‌وه‌ هه‌تا وه‌ک ئه‌وه‌ی لێدیت که‌ په‌روه‌ردگاری به‌چاو بینیت.

کاتیک (جبریل) علیه‌السلام پرساری له‌ پێغه‌مبه‌ر ﷺ کرد: ئیحسان چیه‌؟ فه‌رموی: ﴿أَنْ تَعْبُدَ اللَّهَ كَأَنَّكَ تَرَاهُ فَإِنْ لَمْ تَكُنْ تَرَاهُ فَإِنَّهُ يَرَاكَ﴾ (أخرجه الشيخان)، واته: (ئه‌وه‌یه‌ خوا په‌رستی وه‌ک ئه‌وه‌ی ببینیت، نه‌گه‌ر تۆش ئەو نه‌بینی ئەوا ئەو تۆ ده‌بینیت).

ودینه (٤٣)

وه ئایینه کهی بناسیت

(٤٣) واته: زانیی بنچینهی دووهم، که بریتیه لهو ئایینهی خوا به ئهرکی داناره کاری پیکریت و ئهوی له دانایی و پهحهت و بهرژه وندی خه لکی له خوگرتووهر ههرچی ناپه سه ندیشه لئی دووره، وه ههرکس به چاکی و به راستی له ئایینی ئیسلام وورد بیتهوه، ووردبوونهوهیهک که له قورئان و سونهتهوه سهراوهی گرتبی ده زانیت که ئایینی ئیسلام ئایینکی راسته و ئایینیکه به هویهوه نه بی بهرژه وندی خه لکی بهرپوه ناچیت، وه نابی ئیسلام بهو بارودوخه پتوانه بکهین که ئه مرۆ موسلمانانی تیدان، چونکه موسلمانان له زۆر شتدا که متهرخه مییان کردووه و به نه نجامدانی چه ندین سه ریچی مه زنیش هه ستاون، به جوړیک ئهوی له هه ندی وولاتی ئیسلامیدا له ناویاندا دهزی وهک ئهوه وایه له که شیکي نایسلامیدا بژی .

ئایینی ئیسلام - سوپاس بو خوای گهوره - تیکرای ئهوه بهرژه وندیانهی له خوگرتووهر که ئایینه پشووهر کان له خو یان گرتوو، تایه تمه ند تریشه له وان بهوهی بو هه موو کات و شوین و ئومه تیک گونجاوه، واتای گونجاویشی بو هه موو کات و شوین و ئومه تیک ئهوهیه: پابه ند بوون پیه وه له هه رکات و شویتیکدا بیت پچه وانیهی بهرژه وندییه کانی ئومهت نیه به لکو مایه ی خوشگوزهرانیتهی، وه مانای وانیه ده که ویته ژیر کاریگه ری هه موو کات و شوین و ئومه تیکه وه.

ئایینی ئیسلام فه رمان به هه موو کاریکی چاکه ده کات و رپگری له هه موو کاریکی خراپه ده کات، وه فه رمان به هه موو ره ووشتیکی بهرز ده کات و رپگری له هه موو ره ووشتیکی نزم ده کات.

و نبیه محمداً (ﷺ)

وه پیغمبهره‌که‌ی موحه‌مه‌د ﷺ بناسیت

(٤٤) ئەمه بنچینه‌ی سیّه‌مه‌ه، که بریتیه له‌وه‌ی مرۆڤ پیغمبهره‌که‌ی موحه‌مه‌د ﷺ بناسیت، ئەوه‌ش به‌ خویندن و مۆتالا‌کردنی ژبانی پیغمبهر ﷺ و ئەو خواپهرستی و ره‌ووشته‌ی که له‌سه‌ری بووه و شیوازی بانگه‌واز کردنی بۆلای خوای گه‌وره و جهاد کردنی له‌ پێناویدا و بیجگه له‌مانه‌ش له‌لایه‌نه‌کانی تری ژبانی پیغمبهر ﷺ به‌ده‌ست دیت.

له‌بهر ئەوه پێویسته له‌سه‌ر هه‌ر مرۆڤێك که‌یه‌وێت زیاتر پیغمبهره‌که‌ی بناسی و باوه‌ری پێهێنیت چهن‌دی بۆ ره‌خسا مۆتالا‌ی ژبانامه‌ی بکات، له‌جه‌نگ و ناشتی کردنیدا و له‌ناخۆشی و خۆشیدا و له‌هه‌موو بارودۆخیکیدا، داواکارین له‌ خوای گه‌وره که بمانگیریت له‌ شوێنکه‌وتووانی پیغمبهره‌که‌ی ﷺ له‌په‌نه‌ان و ناشکرادا و له‌سه‌ر ئەوه‌ش بمانمریت، هه‌ر خۆشی سه‌ره‌پرشتیار و به‌توانایه.

* * *

فإذا قيل لك: من ربك؟^(٤٥) فقل: ربي الله الذي رباني وربي جميع العالمين
بنعمته^(٤٦) وهو معبودي، ليس لي معبود سواه^(٤٧)

نه گهر بښان ووتی په وروږدگار ت کیږه؟ بلای: په وروږدگارم نه و خواږه یه که
په وروږده ی کردووم و ټیگرای دروستکراوانی جیهانیښی به نیعمه ته کانی
په وروږده کردووه و هر نه ویش په رستراومه و بیجگه له و خواږه هیج
په رستراویکم نیه.

(٤٥) واته کیږه نه و په وروږدگاره ی دروستی کردوی و په وروږده ی کردوی و پی
گه یاندووی و رزق و رۆزی داویت.

(٤٦) په وروږده: بریتیه له و چاودیریه ی که په وروږده کراوه که ی پی چاک و
ریکوپیک ده بیت.

ووته که ی دانر - په همتی خوی لی بیت - نه و ده گه یه نی که په وروږدگار له
په وروږده وهر گیراوه، چونکه فهرمووی: (نه و ی په وروږده ی کردوم و هموو
دروستکراوانی جیهانیښی به نیعمه ته کانی په وروږده کردووه) هموو جیهانیښی به
نیعمه ته کانی په وروږده کردوه و بو نه و فرمانه ی بوی دروستکراون باری هیناون و به
رۆزی خوی ده ستگیروی کردون.

خوی گه وړه - دهرباره ی فیرعون - ده فهرمویت: ﴿قَالَ فَمَنْ رَبُّكُمَا يَا مُوسَى *
قَالَ رَبُّنَا الَّذِي أَعْطَى كُلَّ شَيْءٍ خَلْقَهُ ثُمَّ هَدَى﴾ (طه: ٤٩-٥٠)، واته: (فیرعون ووتی:
په وروږدگارتان کیږه نه ی موسا؟ فهرمووی: په وروږدگارمان نه و خواږه یه که ژیان و
دروستکرانی به هموو شتیک داوه، پاشان رینمایشی کردووه).

خوی گه وړه به نیعمه ته کانی خوی هدریه که له جیهانیښی په وروږده کردووه، نیعمه
و بهره کانی خوی گه وړه به سهر بنده کانیوه زورن و له ژماره نایه، په وروږدگار

ده‌فهرمویّت: ﴿وَإِنْ تَعُدُّوا نِعْمَةَ اللَّهِ لَا تُحْصُوهَا﴾ (النحل: ١٨) واته: (ئه‌گەر به‌هره و نیعمه‌تی خوا بژمیرن بۆتان ژماره ناکریت).

هه‌ر خوایه که دروستی کردووی و بیتی گه‌یاندووی و کۆمه‌کی کردووی و رۆزی داویت، هه‌ر به‌ته‌نها ئه‌ویش شایسته‌ی په‌رسته‌.

(٤٧) واته: ئه‌و خوایه‌یه که ده‌په‌رستم و به‌ملکه‌چکردن و خۆشویستن و به‌گه‌وره‌زانینه‌وه زه‌للی بۆ ده‌رده‌برم، ئه‌وه‌ی فه‌رمانم پێده‌کات ئه‌نجامی ده‌ده‌م و ئه‌وه‌ی رێگریشم لیّ ده‌کات وازی لێدینم، وه‌ بێجگه‌ له‌خوای گه‌وره که‌سی دیکه‌م نه‌ بپه‌رستم، په‌روه‌ردگار ده‌فهرمویّت: ﴿وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ إِلَّا نُوحِي إِلَيْهِ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدُونِ﴾ (الأنبياء: ٢٥). واته: (له‌پیش تۆوه هه‌ر پێغه‌مبه‌ریکمان ناردیّت وه‌حیمان بۆ کردووه هه‌تا رایگه‌یه‌نیت به‌ئومه‌ته‌که‌ی که بێجگه له‌خوا هیچ په‌رس‌تراوێک نه‌، ئیوه‌ش بم بپه‌رستن).

هه‌روه‌ها ده‌فهرمویّت: ﴿وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا الصَّلَاةَ وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ وَذَلِكَ دِينُ الْقَيِّمَةِ﴾ (البينة: ٥)، واته: (فه‌رمانیان پێه‌که‌رابوو به‌وه نه‌یّت که به‌نیازپاکی و ملکه‌چییه‌وه خوا بپه‌رستن، به‌بێخه‌وشی - دوور له‌هاوبه‌شدانان - و نوێژ ئه‌نجام به‌دن و زه‌کات ده‌ربکه‌ن، ئه‌وه‌ش ئایینی راست و به‌هاده‌ره‌).

وفي كُلِّ شَيْءٍ لَهُ آيَةٌ تَدُلُّ عَلَى أَنَّهُ وَاحِدٌ

واته: (هه‌موو شتێک به‌لگه‌یه‌کی تێدايه، له‌سه‌رئه‌وه‌ی په‌روه‌ردگار ته‌نهايه‌).

وَمِنْ آيَاتِهِ اللَّيْلُ وَالنَّهَارُ وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ، وَمِنْ مَخْلُوقَاتِهِ السَّمَوَاتُ السَّبْعُ
وَالْأَرْضُونَ السَّبْعُ وَمِنْ فِيهِنَّ وَمَا بَيْنَهُمَا ^(٥٢) وَالدَّلِيلُ ^(٥٣) قَوْلُهُ تَعَالَى: ﴿وَمِنْ
آيَاتِهِ اللَّيْلُ وَالنَّهَارُ وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ لَا تَسْجُدُوا لِلشَّمْسِ وَلَا لِلْقَمَرِ وَاسْجُدُوا لِلَّهِ الَّذِي
خَلَقَهُنَّ إِنْ كُنْتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ﴾ (فصلت: ٣٧)

له نیشانه کانی دهسه لاتی خوا شهو و پوژ و خوړ و مانگه، وه له
دروسکراوه کانی جهوت ناسمانه کان و جهوت چینه زه و بیه کان و نه وانه ی
له ناویانندان و نهو شتانه ی له نیوانیشیانندان. به لگه ش نه ویه خوای گه وړه
ده فهرمویت: ﴿وَمِنْ آيَاتِهِ اللَّيْلُ وَالنَّهَارُ وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ لَا تَسْجُدُوا لِلشَّمْسِ وَلَا
لِلْقَمَرِ وَاسْجُدُوا لِلَّهِ الَّذِي خَلَقَهُنَّ إِنْ كُنْتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ﴾ واته: (له نیشانه کانی
دهسه لاتی خوا شهو و پوژ و خوړ و مانگه، نه کړنوش بو خوړ بهرن و نه بو
مانگ به لکو کړنوش بو نهو خوایه بهرن که نه وانه ی دروستکردووه نه گهر نیوه
نهو ده پهرستن).

(٥٢) ههموړ نه مانه له نیشانه کانی دهسه لاتی خوان که به لگن له سهر ته وای توانا
و ته وای کار به جیی و ته وای به زه یی، خوړیش نیشانه یه که له نیشانه کانی دهسه لاتی
خوای گه وړه، له بهرنه وهی له وکاته وه که خوا دروستکردووه هه تا نه وکاته ی خوای
گه وړه ړنگه به ټیکچوونی جیهان ددهات به شیوه یه کی ړنکویتک و جوان به خولگه ی
خویدا ده ورات، په وړه دگار ده فهرمویت: ﴿وَالشَّمْسُ تَجْرِي لِمُسْتَقَرٍّ لَهَا ذَلِكَ تَقْدِيرُ
الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ﴾ (یس: ٣٨)، واته: (خوړیش به خولگه ی جیگری خویدا ده ورات، نه وه
نمندازه گیری خوای شکومه ند و زانایه).

هده وها به پی قه باره و شوتنه واریشی به کیکه له نیشانه کانی دهسه لاتی خوای گه وړه
چونکه قه باره ی مه زن و گه وړه یه، به پی شوتنه واریش: له بهر نهو سوودانه ی بو لاشه و

تهنه‌کان و دره‌خته‌کان و پروواره‌کان و ده‌ریاکان و بیجگه له‌وانیش لئی ده‌ست ده‌کهوئیت، ئنجا ئه‌گهر بروانین بۆ خۆر، ئه‌و نیشانه مه‌زنه، ئایا ماوه‌ی دووری نیوان ئیمه‌و ئه‌و چه‌نده، له‌گه‌ڵ ئه‌وه‌شدا ئیمه‌ گهرمییه‌که‌ی - ئه‌و گهرمییه مه‌زن و زۆره - مان بێ ده‌گات، پاشان بروانه چ پروناکییه‌کی مه‌زنی لێده‌که‌وێته‌وه که فره‌اهه‌مبوونی سامانیکی زۆر بۆ خه‌لکی ده‌سته‌به‌ر ده‌کات، چونکه خه‌لکی له‌پروژدا له‌هه‌موو پۆشنایه‌ک بێنێاز ده‌بن، به‌مه‌ش به‌رژه‌وه‌ندییه‌کی گه‌وره بۆ خه‌لکی له‌ فره‌اهه‌مبوونی سامانیاندا ده‌سته‌به‌ر ده‌بێت، ئه‌مه‌ش له‌و نیشانه ده‌ژمێرێت که‌ته‌نها تۆزێک نه‌بی هه‌یچی تر ده‌رباره‌ی نازانین.

هه‌روه‌ها مانگ له‌نیشانه‌کانی ده‌سه‌لاتی خوای گه‌وره‌یه به‌جۆرێک ئه‌ندازه‌ی کردووه به‌چه‌ند بار و قوناغێکه‌وه بۆ هه‌ر شه‌وه و قوناغێک: ﴿وَالْقَمَرَ قَدَرْنَاهُ مَنَازِلَ حَتَّىٰ عَادَ كَالْعُرْجُونِ الْقَدِيمِ﴾ (یس: ۳۹)، واته: (مانگیشمان ئه‌ندازه‌گیر کردووه به‌چه‌ند بار و قوناغێکه‌وه تاكو وه‌ك عرجونی کۆن - واته: په‌لی چه‌ماوه‌ی خورما - ی لێدیته‌وه) که به‌بجووکی ده‌رده‌کهوئیت، پاشان وورده وورده گه‌وره ده‌بی، تاكو خه‌رمانه ده‌دات، پاشان به‌ره و که‌مبوونه‌وه ده‌گه‌رێته‌وه و له‌و پرووه له‌مروّف ده‌چیت که به‌لاوازی دروست ده‌بێت، ئنجا به‌رده‌وام له‌ به‌هێزییه‌وه بۆ به‌هێزی په‌ره ده‌سه‌نیت، تاكو جارێکی تر به‌ره و لاوازی ده‌گه‌رێته‌وه، پاك و پڕۆزی هه‌ر بۆ خوايه که‌چاکترین و به‌تواناترین کردگاره !!

(۵۳) واته به‌لگه‌ش له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی شه‌و و رۆژ و خۆر و مانگ له‌ نیشانه‌کانی ده‌سه‌لاتی خوای گه‌وره‌ن، ئه‌وه‌یه په‌روه‌ردگار ده‌فه‌رموئیت: ﴿وَمِنْ آيَاتِهِ اللَّيْلُ وَالنَّهَارُ...﴾ و تادوایی، واته له‌و نیشانه ئاشکرایانه‌ی به‌لگه‌ی پروون: یه‌که‌م: شه‌و و رۆژن له‌خودی خۆیان و گۆرانیان و ئه‌و به‌رژه‌وه‌ندی و ئالوگۆره‌ی که‌خوای کاربه‌جی تێیاندا بۆ به‌نده‌کانی په‌خساندوه.

دووهم: ههروهه ها خۆر و مانگه له خودی خۆیان و رۆشتیان و رێکوپێکیاندا و نهوهی له دهههه نهجای نهو سیفه تانهوه له بهرژه وهندی بهنده کان و دوورخسته وهی زیان لیان دهسته بهر دهییت، پاشان خوای گهوره رێگری له بهنده کان دهکات که کړنوش بۆ خۆر یان بۆ مانگ بهرن، نه گهر چی له ناخه وه ههست به گهوره ییشیان بکهن له بهر نهوهی مافی په رستیان نه، چونکه دروستکراون و تهنها زاتیکیش که شایسته ی په رستن ییت هه ر نهو خوايه گهوره یه که دروستی کردوین.

سیههم: نهوهیه شهو به سه ر رۆژدا دادییت، که شهو دهییت به په رده بۆ رۆژ، واته: وهك جل دهیته پۆشاکي و به سه ر تیشکی رۆژدا داده دریته وه و دایده پۆشیت.

چوارهه: نهوهیه به فه رمانی خۆی ﷺ خۆر و مانگ و نهستیره کانی ملکه چ کردوهو بهو جۆره ی وستی له سه ری بییت بۆ بهرژه وهندی بهنده کان فه رمانیان پیده کات.

پینجهه: گشتگیری مولکی خوا و تهواویه تی ده سه لاتی، به جوړیك که دروستکردن و فه رمانکردن هه ر بۆ نهوه نهك بۆ که سی تر.

شه شهه: گشتگیری په روه رد گاریه تی خوا بۆ هه موو جیهانیان.

وقوله (۵۴) تعالى: ﴿إِنَّ رَبَّكُمُ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ يُغْشِي اللَّيْلَ النَّهَارَ يَطْلُبُهُ حَبِيبًا وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ وَالنُّجُومَ مُسَخَّرَاتٍ بِأَمْرِهِ أَلَا لَهُ الْخَلْقُ وَالْأَمْرُ تَبَارَكَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ﴾ (الأعراف: ۵۴). والرب هو المعبود (۵۵) والدليل (۵۶) قوله تعالى: ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ (۵۸) وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ (۵۹) الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ فِرَاشًا (۶۰) وَالسَّمَاءَ بِنَاءً (۶۱) وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً (۶۲) فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ رِزْقًا لَكُمْ (۶۳) فَلَا تَجْعَلُوا لِلَّهِ أَنْدَادًا (۶۴) وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ (۶۵)﴾ (البقرة: ۲۲). قال ابن كثير رحمه الله تعالى: (۶۶) الخالق لهذه الأشياء هو المستحق للعبادة).

مه‌روه‌ها ده‌فه‌رمویت: ﴿إِنَّ رَبَّكُمُ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ يُغْشِي اللَّيْلَ النَّهَارَ يَطْلُبُهُ حَبِيبًا وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ وَالنُّجُومَ مُسَخَّرَاتٍ بِأَمْرِهِ أَلَا لَهُ الْخَلْقُ وَالْأَمْرُ تَبَارَكَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ﴾، واته: (په‌روه‌ردگار تان نه‌و خوايه‌يه كه‌ناسمانه‌كان و زه‌وى له‌شه‌ش پوژدا دروست‌كردووه پاشان - استواى كردووه به‌سهر عه‌رشد، شه‌و به‌سهر پوژدا دادیت و به‌جه‌خته‌وه به‌كيشى ده‌كات و خور و مانگ و نه‌ستیره‌كان به‌فه‌رمانى نه‌و خوايه‌ ده‌سته‌به‌ر و ملكه‌چن، نایا دروست‌كردن و فه‌رمان‌كردن هر له‌ده‌سه‌لاتى نه‌و خوايه‌دا نيه؟ پاك و پيروزى بو خواى په‌روه‌ردگارى جيهانيان).

ته‌نها په‌روه‌ردگاره مافى په‌رستنى هه‌يه، به‌ به‌لگه‌ى نه‌وه‌ى خواى گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ * الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ فِرَاشًا وَالسَّمَاءَ بِنَاءً وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ رِزْقًا لَكُمْ فَلَا تَجْعَلُوا لِلَّهِ أَنْدَادًا وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ﴾، واته: (نه‌ى خه‌لكينه، نه‌و په‌روه‌ردگاره‌تان به‌رستن كه‌ دروستى كردون و نه‌وانه‌ى پيش ئيوه‌شى دروست‌كردووه بو نه‌وه‌ى له‌سزا و توله‌ى بترسن، نه‌و په‌روه‌ردگاره‌ى زه‌وى بو

ڪردوون به ڀاڙيه خ و ناسماني بنيادناوه و له ناسمانهوه نايي باراني باراندووه و به هويهوه له بهروبوومه ڪان ڀوڙي و ٻڙيوي ٻو ڊاڀينڪردون، ده نيوهش هاوهل ٻو خوا دامه نين چونڪه ده زانن ڪه هه رئهوه دروستي ڪردوون و زهوي ٻو ڪردوونه ڀاڙهر و ناسماني ڪردوه ته سه قف و هيچ هاوهلي نيه).

(ابن ڪثير) - ڀرحمته تي خوي لي بيت - ده فهرمويت: (هر دروستڪه ري نه م شتانه شايسته ي پرستنه).

(٥٤) (وقوله) واته ده باره ي نهو بهلگانه ي له سر ڪردگاري خوا ٻو ناسمانه ڪان و زهوي هيتراونه ته وه نهويه ڪه ده فهرمويت: ﴿إِنَّ رَبَّكُمُ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ...﴾ و هه تا دوايي، ڪه چهند نيشانه يه ڪي ده سه لاتي خوي تيڊايه:

يه ڪه م: نهويه خوا نه م دروستڪراوه مه زانه ي له شمش ڀوڙڊا دروستڪردوه، خو نه گهر بيويستايه له چاوترو ڪانڊنيڪڊا دروستي ده ڪردن، به لام خوا ده رنه نجامه ڪان (المسبات) ي به هو ڪاره ڪانيانه وه به ستروه ته وه وه ڪ داناي و ڪاره به جيي خوي ده بخوازيٽ.

دووه م: نهويه (استواء) ي ڪردوه به سر عه رشدا، واته به جيگير يوونيڪي تايهت به خوي له سر عه رش جيگير بووه، بهو جو ره ي شايسته ي شڪو و مه زنايه تي خويه تي، نه م ش نيشانه ي خاوه نڊاري و ده سه لاتي ته وار و ڪامليه تي.

(٥٥) ڊانه ر - ڀرحمته تي خوي لي بيت - ناماڙه ٻو نهوه ده ڪات ڪه خوي گه وره ده فهرمويت: ﴿إِنَّ رَبَّكُمُ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ يُغْشِي اللَّيْلَ النَّهَارَ يَطْلُبُهُ حَيْثُ وَ الشَّمْسُ وَالْقَمَرُ وَالنَّجُومُ مُسْتَخَرَاتِ بِأَمْرِه أَلَا لَهُ الْخَلْقُ وَالْأَمْرُ تَبَارَكَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ﴾ (الأعراف: ٥٤).

پهروهر ڊگاريش په رستراوه، واته هه رئه وه ڪه مافي په رستني هيه، يان نهوه ڪه ده په رستريٽ چونڪه مافي په رستني هيه و شايسته ي پرستنه، نه م ش ماناي وا نيه هر

واته: (ناسمانمان کردوه بهسه قفیکي پارترارو و نهوان ههر پشت له نایه ته کانی هملده کهن).

(۶۲) واته له بهرزییه وه و له هه وه کانه وه ناویکی خاوینی بو ئیوه باراندوه وهك خوای گه وه ده فهرمویت: ﴿... لَكُمْ مِنْهُ شَرَابٌ وَمِنْهُ شَجَرٌ فِيهِ تُسِيمُونَ﴾ (النحل: ۱۰)، واته: (خواردنه وهی لی به ده ست دیت و دره ختی بی ده رویت و مهر و مالاتی بی ناو ده دریت).

(۶۳) واته خه لاتنه بو ئیوه، له نایه تیکی تریشدا هاتوه: ﴿مَتَاعًا لَكُمْ وَلِأَنْعَامِكُمْ﴾ (النازعات: ۳۳)، واته: (بژیویه بو ئیوه و بو نازه له کانیشتان).

(۶۴) واته بو نهو خوایهی بریار مه ده ن که دروستیکردون و نهوانه ی پیش ئیوه شی دروستکردوه و زهوی بو کردون به پرایه خ و ناسمانی بو کردون به سه قف و له ناسمانیشه وه ناوی باراندوه که چهن دین بهروبومی بی رواندوه و رۆزی ئیوه ی پداوه، ده نیوهش هاوه لی بو دامه نین و بیهرستن وهك چۆن خوا ده پهرستن، یان خوشتان بو وهك چۆن خواتان خوشده ویت، چونکه نه وه نه به حوکمی ژیری و نه به حوکمی شهرعی شایسته ی ئیوه نیه.

(۶۵) واته ده زانن که هاوه لی نیه و دروستکردن و رۆزیدان و هه لسووراندن به دوستی خویه تی، ئیوهش هاویه شی بو دامه نین له پهرستندا.

(۶۶) ناوی (عماد الدین، أبو الفداء) ئیسماعیل کوری عومهری قوره یشی دیمه شقییه که (حافظی به ناوبانگه له (فهرموده دا) و خاوه نی ته فسیر و میژوه، به کیکه له قوتایه کانی شیخ الاسلام (ئین ته یمییه)، سالی حهوت سه د و حه فتا و جوازی کۆچی له دنیا ده رجوه.

وأنواع العبادة التي أمر الله بها^(٦٧) مثل الإسلام، والإيمان، والإحسان، ومنه: الدعاء، والخوف، والرجاء، والتوكل، والرغبة، والرغبة، والخشوع، والخشية، والإنابة، والإستعانة، والإستعاذة، والإستغاثة، والذبح، والنذر وغير ذلك من أنواع العبادة التي أمر الله بها كلها الله تعالى^(٦٨).

جۆره‌کانی ئەو بەرستنه‌ش که خوا فه‌رمانی پیکردوون وه‌ک: ئیسلام و باوه‌پ و ئیحسان، هه‌روه‌ها: پارانه‌وه و ترسان و (رَجَاء) و پشت به‌ستن و (رغبة) و (رهبة) و (خشوع) و (خشية) و (إنابة) و داوای یارمه‌تیکردن و په‌ناپیکرتن و هانا‌بو‌بردن و سه‌ر‌برین و نه‌زکردن و بیجگه‌ له‌مانه‌ش له‌ جۆره‌کانی ئەو بەرستنه‌ی خوا فه‌رمانی پیکردوون که هه‌موویان بو‌خوا‌ی گه‌وره‌ بکړن.

(٦٧) کاتیک دانه‌ر - په‌حه‌تی خوای لی‌بیت - پرونی کرده‌وه که پتویسته له‌سه‌رمان خوا به‌ته‌نها به‌ی هاوبه‌ش به‌رستین، به‌دوای نه‌وه‌شدا شتیک له‌ جۆره‌کانی په‌رستنی روونکردووه‌ته‌وه و ده‌فه‌رمویت: جۆره‌کانی په‌رستیش، وه‌ک: ئیسلام و باوه‌پ و ئیحسان.

ئهم سیانه‌ش - ئیسلام و باوه‌پ و ئیحسان - هه‌موو نایین، وه‌ک له‌پروایه‌تی (مسلم) دا له‌ فه‌رموده‌که‌ی (عمری کوری خطاب) دا - خوای لی‌پازی بیت - هاتووه که ده‌فه‌رمویت: (بَيْنَمَا نَحْنُ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ ذَاتَ يَوْمٍ إِذْ طَلَعَ عَلَيْنَا رَجُلٌ شَدِيدُ بَيَاضِ الثِّيَابِ شَدِيدُ سَوَادِ الشَّعْرِ لَا يُرَى عَلَيْهِ أَثَرُ السَّفَرِ وَلَا يَعْرِفُهُ مِنَّا أَحَدٌ حَتَّى جَلَسَ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ فَأَسَدَ رُكْبَتَيْهِ إِلَى رُكْبَتَيْهِ وَوَضَعَ كَفَيْهِ عَلَى فَخْذَيْهِ وَقَالَ يَا مُحَمَّدُ أَخْبِرْنِي عَنِ الْإِسْلَامِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: الْإِسْلَامُ أَنْ تَشْهَدَ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ وَتَقِيمَ الصَّلَاةَ وَتُؤْتِيَ الزَّكَاةَ وَتَصُومَ رَمَضَانَ وَتَحُجَّ الْبَيْتَ إِنْ اسْتَطَعْتَ إِلَيْهِ سَبِيلًا قَالَ: صَدَقْتَ. قَالَ: فَعَجَبْنَا لَهُ يَسْأَلُهُ وَيُصَدِّقُهُ. قَالَ: فَأَخْبِرْنِي عَنِ الْإِيمَانِ. قَالَ: أَنْ تُؤْمِنَ بِاللَّهِ

وَمَلَائِكِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَتُؤْمِنُ بِالْقَدَرِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ قَالَ صَدَقْتَ قَالَ فَأَخْبِرْنِي
عَنِ الْإِحْسَانِ قَالَ أَنْ تَعْبُدَ اللَّهَ كَأَنَّكَ تَرَاهُ فَإِنْ لَمْ تَكُنْ تَرَاهُ فَإِنَّهُ يَرَاكَ قَالَ فَأَخْبِرْنِي عَنِ
السَّاعَةِ قَالَ مَا الْمَسْئُولُ عَنْهَا بِأَعْلَمَ مِنَ السَّائِلِ قَالَ: فَأَخْبِرْنِي عَنِ أَمَارَتِهَا قَالَ: أَنْ تَلِدَ
الْأُمَّةَ رَيْثَهَا وَأَنْ تَرَى الْخَفَاءَ الْغَرَاءَ الْعَالَةَ رِعَاءَ الشَّيْءِ يَتَطَاوَلُونَ فِي الْبُنْيَانِ قَالَ ثُمَّ انْطَلَقَ
فَلَبِثْتُ مَلِيًّا ثُمَّ قَالَ لِي: يَا عُمَرُ، أَتَدْرِي مِنَ السَّائِلِ؟ قُلْتُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ. قَالَ: فَإِنَّهُ
جَبْرِيلُ أَتَاكُمْ يُعَلِّمُكُمْ دِينَكُمْ (أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ)، وَاثَه: (ثِيَمَه رَوْزِيڪِيَان لاي پيغهمبهري خوا
بووين ﷺ له پر پياويڪمان ليدهر ڪهوت، جله ڪاني زور سبي بو، مووي زور رهش بو،
شويتنهواري گهراڻي پيو نه ده بينرا و ڪه سيش له ثيمه نه يده ناسي، هات تاڪو لاي پيغهمبهري
ﷺ دانيشت، نجا نه زوئي نا به نه زوئيه وه و ههردوو له پيدهستي خسته سهر ههردوو
راڻي، فهرمووي: نه ي محمد ﷺ دهر باره ي ئيسلام هه والتم پي بده؟ پيغهمبهري خواش ﷺ
فهرمووي: (ئيسلام نهويه: شايه تي بدهيت ڪه هيچ په رسراوئيڪ نيه مافي په رستي هه بيت
بيجگه له خوا، وه موحه مهديش نيرراوي خوايه و نويز بڪهي و زه ڪات بدهي و په مهزان
به رزوو بيت و سهردان و هجي ماتي خوا بڪهيت نه گهر تواناي چوونت هه بو).
فهرمووي: راسته ڪهيت. (عمر) ده فهرمويت: پيمان سهير بوو په رساري ليده ڪرد و
پيشي دهوت: راسته ڪهيت !! فهرمووي: نجا دهر باره ي باوه په والتم پي بده؟
فهرمووي: (نهويه باوه په پيئي به خوا و به فريشته ڪاني و ڪتيه ڪاني و نيرراوه ڪاني و
رؤزي دواي و باوه په پيئي به قهدهر به خوش و ناخوشي وه). فهرمووي: راسته ڪهيت.
فهرمووي: نجا دهر باره ي ئي حسان هه والتم پي بده؟ فهرمووي: (نهويه وه ڪ نه وه خوا
په رستي ڪه ده بيني، نه گهر تو نه بيني نهو تو ده بيني)، فهرمووي: نجا دهر باره ي
ساتي پروداني قيامت هه والتم پي بده؟ فهرمووي: (په رسار ليڪراو زانتر نيه له خواهن
په رسار). فهرمووي: دهر باره ي نيشانه ڪاني هه والتم پي بده فهرمووي: (نهويه ڪزيله
گهوره ي خوي بخاته وه و بينيت پييه تي و پروت و هه زاره ڪان نهوانه ي شواني نازه لن
خانوبه ره ڪانيان بهرز بڪه نه وه). پاشان رويشت و ماوه يڪ ماموه، نجا پي فهرمووم:

(ئەى عومەر ئایا دەزانیت ئەوێ پرسیاری کرد کێ بوو؟) ووتم: خوا و پیغمبەرە کەى دەزانن! فەرمووی: (ئەو جبریل بوو ھاتە لاتان بۆ ئەوێ ئاینە کەتان فیر بکات).
 لیرەدا پیغمبەر ﷺ ئەو شتانەى بە ئاین داناو لەبەر ئەوێ ھەموو ئاین دەگرێوێ.
 (٦٨) واتە ھەموو جۆرە کانی پەرستن لەوانەى باسکراون و بیجگە لەوانەش بەتەنھا بۆ خوا و ھاوبەشی نێ و دروست نێ بۆ بیجگە لەخواى گەرە ئەنجام بدرین.

* * *

والدليل قوله تعالى: ﴿وَأَنَّ الْمَسَاجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا﴾ (الجن: ۱۸).
 فمن صرف منها شيئاً لغير الله فهو مشرك كافر والدليل قوله تعالى: ﴿وَمَنْ يَدْعُ مَعَ اللَّهِ إِلَٰهًا آخَرَ لَا بُرْهَانَ لَهُ بِهِ فَإِنَّمَا حِسَابُهُ عِنْدَ رَبِّهِ إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الْكَافِرُونَ﴾^(۶۹) (المؤمنون: ۱۱۷).

به لگهش نه وه به خواي گه وړه ده فهرمويت: ﴿وَأَنَّ الْمَسَاجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا﴾، واته: (مزگه و ته كان مالى خوان بو نه وهى ته نها خوايان تيدا بهرستري، ئيوهش له گه ل خوادا له كه سى تر مه پارينه وه). ئنجا ههركه س شتيك له و بهرستانه بو بيچگه له خوا نه نجام بدات نه وه هاوبه شدانهر و بياوهره، به به لگهى نه وهى بهر وهر دگار ده فهرمويت: ﴿وَمَنْ يَدْعُ مَعَ اللَّهِ إِلَٰهًا آخَرَ لَا بُرْهَانَ لَهُ بِهِ فَإِنَّمَا حِسَابُهُ عِنْدَ رَبِّهِ إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الْكَافِرُونَ﴾، واته: (ههركه س له گه ل خوادا له بهرستراويكى تر بپارينه وه له خويه وه نه نجامى ده دات و له لايه ن خواوه هيچ به لگهى به دهسته وه نيه له سه ري، ليپرسينه وه شى هه ر لاي بهر وهر دگاريه تي، بيگومان بياوهره پان سه رفراز نابن).

(۶۹) دانهر - په حه تي خواي لى بيت - باسى هه نديك له جوړه كانى بهرستن كړدوه، ههروها باسى نه وهى كړدوه كه ههركه س به كيك له وانه بو بيچگه له خوا نه نجام بدات نه وه هاوبه شدانهر و بياوهره، به لگه شى به وه هيناو ته وه كه خواي گه وړه ده فهرمويت: ﴿وَأَنَّ الْمَسَاجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا﴾.
 وه ده فهرمويت: ﴿وَمَنْ يَدْعُ مَعَ اللَّهِ إِلَٰهًا آخَرَ لَا بُرْهَانَ لَهُ بِهِ فَإِنَّمَا حِسَابُهُ عِنْدَ رَبِّهِ إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الْكَافِرُونَ﴾.

به لگه هيناو وهى به نايه تي به كم له وړو وه به خواي گه وړه هه واليداره مزگه و ته كان - كه شويتى كړنوش بردن، يان شويتى نه ندامه كړنوش بهره كانن - مالى

خوان، له ده‌رنه‌نجامی نهمه‌شه‌وه ده‌فهرمویت: ﴿فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا﴾ واته: له‌گه‌ل خوادا که‌سی تر مه‌په‌رسن و کړنو‌شی بۆ‌به‌رن، هه‌روه‌ها به‌لگه‌هیتانه‌وه‌ی به‌ نایه‌تی دووهم له‌و ږووه‌ویه که‌خوا‌ی تا‌کو ته‌ن‌ها ږوونی کړدووه‌ته‌وه نه‌گه‌ر هه‌ر که‌س له‌گه‌ل خوادا له‌ په‌رس‌تراو‌یک‌ی تر بیا‌رپه‌ته‌وه نه‌وه بئ‌باو‌ه‌ږه، چون‌که ده‌فهرمویت: ﴿إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الْكَافِرُونَ﴾.

ده‌سته‌واژه‌ی ﴿لَا بُرْهَانَ لَهُ بِهِ﴾ ناما‌ژه‌یه بۆ نه‌وه‌ی که ناشئ به‌لگه له‌سه‌ر فره‌په‌رس‌تراو‌ی هه‌بی‌ت، چون‌که نهم سیفه‌ته: ﴿لَا بُرْهَانَ لَهُ بِهِ﴾ سیفه‌تی‌کی ده‌رخه‌ری ږوون‌که‌روه‌یه بۆ فره‌مانه‌که نه‌وه‌ک سیفه‌تی‌کی سنو‌ر به‌ند (مقیده)، هه‌تا‌کو نه‌وه‌ی لید‌ه‌رب‌کات که به‌لگه‌ی له‌سه‌ره، چون‌که ناشئ به‌لگه له‌سه‌ر نه‌وه هه‌بی‌ت که له‌گه‌ل خوا‌ی که‌وره‌دا په‌رس‌تراو‌ی تر هه‌یه.

وفي الحديث: «الدُّعَاءُ مُخُّ الْعِبَادَةِ» (أخرجه الترمذي، وقال: غريب من هذا الوجه).
والدليل قوله تعالى: ﴿وَقَالَ رَبُّكُمْ ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ
عِبَادَتِي سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ﴾ (٧٠) (غافر: ٦٠).

له فھر ھرموودھ شدا ھاتوھ: (پارانھوھ ميٽسڪي پھرستنه)، به لڳھ ڪھي ٺھوھ ھي
خوای گھورھ دھ فھر مويت: ﴿وَقَالَ رَبُّكُمْ ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ
عَنْ عِبَادَتِي سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ﴾، واتھ: (پھروھ ردگار ٽان فھر مووي: ٺيھوھ ليھ
بپار ٽنھوھ منيش به دھ نڱتانھوھ ديم، ٺھوانھي ڪھ خويان به گھورھ دھ زانن
لھ پھرستندا و خويان به گھورھ دھ زانن لھ به رامبھر پھرستندا، ٺھوانھ
بھرسوايي دھ چنھ ڏوڙھ خھوھ).

(۷۰) ٺمھ لھ دانھرھوھ – رھمھتي خوای لي بيت – دھ سٽر دھ به ھيٺانھوھي
بھلڳھي جوڙھ ڪاني پھرستن، ڪھ لھووتھي: (وانواع العبادۃ التي أمر الله بها مثل
الإسلام والإيمان والإحسان ومنه الدعاء).. ھتدھوھ دھردھ ڪھوٽ.
شيخ – رھمھتي خوای لي بيت – دھستي بھباسڪردني بھلڳھ ڪان لھسھر پارانھوھ
ڪردھ.

دانھر – رھمھتي خوای لي بيت – بھلڳھي بھو فھر موودھ ھيٺانھوھ ڪھ
دھ گيڙنھوھ پيڻھمبھر ﷺ فھر موويھتي: «الدُّعَاءُ مُخُّ الْعِبَادَةِ».
ھھروھا بھلڳھشي بھوھ ھيٺانھوھ ڪھ خوای گھورھ دھ فھر مويت: ﴿وَقَالَ رَبُّكُمْ
ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِي سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ﴾. ٺايھتھ
پروڙھ ڪھ بھلڳھيھ لھسھر ٺھوھي پارانھوھ بھشيڪھ لھ پھرستن، ٺھگھر وانھوھايھ
نميدھ فھر موو: ﴿إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِي﴾.

وه ههر كهس له غهیری خوای گه‌وره بۆ ده‌ستكه‌وتنی شتێك بپارێته‌وه ته‌نها له‌توانای
خوادا بێت ئه‌وه هاوبه‌شدانه‌ر و بیاوه‌ر، ئنجا داواڵیكراو زیندوویی یان مردو وهك
یه‌كه، وه ههر كهس داوا له‌زیندوویهك بكات بۆ شتێك كه له‌توانایدا، وهك ئه‌وه‌ی بلیّ:
ئه‌ی فلان خواردنم بده‌ری، ئه‌ی فلان ئاوم بده‌ری، ئه‌وه هه‌چی تیدا نیه، وه ههر كهس
داوا له‌مردوویهك یان نادیارێك بۆ ئهم جوّره شتانه بكات ئه‌وه هاوبه‌شدانه‌ره،
له‌به‌رئه‌وه‌ی مردو یان (غائب) ناتوانی‌ت به‌م جوّره شتانه هه‌ستی‌ت، چونكه
داواڵیكردنه‌كه‌ی ئه‌وه ده‌گه‌یه‌نی‌ت باوه‌ری وایه كه ده‌ستی‌کی له‌ ئال و گۆرپی بوونه‌وه‌ردا
هه‌یه، به‌وه‌ش ده‌بی‌ته هاوبه‌شدانه‌ر، وه بزانه كه‌پارانه‌وه دوو جوّره: پارانه‌وه‌ی داخوازی
و پارانه‌وه‌ی په‌رسن.

● پارانه‌وه‌ی داخوازی: برتی‌یه له‌ پارانه‌وه‌ی داواکردن، واته: داواکردنی
پێویستی‌یه‌كان كه هانا بۆ هێنانی ده‌گه‌یه‌نی‌ت و باوه‌ر بوونه به‌وه‌ی به‌توانایه و به‌خشنده‌یه
و به‌هره و به‌زه‌یی فراوانه، هه‌روه‌ها نه‌گه‌ر داواکردن له‌ به‌نده‌وه بۆ هاو وینه‌ی خۆی له
دروستكراوان بوو نه‌گه‌ر بانگكراو له‌داواكاریه‌یه كه بگات و توانای به‌ ده‌نگه‌وه هاتنی
هه‌بی‌ت وهك له‌ پێشدا له‌و ته‌ی كه‌سی‌كدا كه بلی‌ت: (ئه‌ی فلان خواردنم به) باس‌مان
كرد.

● پارانه‌وه‌ی په‌رسن: ئه‌وه‌یه به‌نده‌یه‌تی بۆ بانگكراو پێ بکری و داوای پاداشتی
لی بکری و ترسی سزای لی بکری‌ت، ئه‌مه‌ش بۆ بێ‌جگه له‌خوا دروست نیه و نه‌نجامدانی
بۆ بێ‌جگه له‌خوا هاوبه‌شدانانی گه‌وره‌یه و به‌نده له‌پێ‌یازی ئیسلام ده‌رده‌کات و له‌و
نایه‌ته‌شدا هه‌ره‌شه‌ی له‌سه‌ره كه‌خوای گه‌وره ده‌فه‌رمو‌یت: ﴿إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ
عِبَادَتِي سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ﴾.

ودلیل الخوف^(۷۱) قوله تعالى: ﴿فَلَا تَخَافُوهُمْ وَخَافُونَ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ﴾ (آل عمران: ۱۷۵).

به لگهی ترسانیش نه وهیه خوای گه وره ده فهرمویت: ﴿فَلَا تَخَافُوهُمْ وَخَافُونَ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ﴾، واته: (نیوه له وان مه ترسن، به لگو له من بترسن نه گهر باوه پدارن).

(۷۱) ترسان: بر بیه له په شوکان، په شوکانیش هه لچونیکه به چاوه روانکردنی شتیک دروست ده بیت که تیاچوون یان زیان یان نازاری تیدا بیت، خوای بهرز و بیتاوتا ږیگری له ترسان له دۆستانی شهیتان کردووه و فهرمانی به ترسان له خوئی به ته نها کردووه. ترسانیش سی جوړه:

جوړی یه کهم: ترسی سروشتی: وهک ترسانی مروّف له درنده و ناگر و خنکان، ئهم جوړه سه رزه نشتی بندهی له سه ر ناکریت، خوای گه وره ده ربارهی موسا ﷺ ده فهرمویت: ﴿فَأَصْبَحَ فِي الْمَدِينَةِ خَائِفًا يَتَرَقَّبُ﴾ (القصص: ۱۸)، واته: (وای لیّهات له اشاره که دا ده ترسا و چاوه نواری ده کرد).

به لام نه گهر ئهم ترسه – وه کو شیخ باسی کردووه – هویهک بیت بو وازهیتان له واجییک یاخود کردنی حهرامیک نه وه حهرامه، چونکه ههر شتیک هویهک بیت بو وازهیتان له واجییک یان نه نجامدانی حهرامیک نه وه حهرامه، به لگش له سه ری نه وهیه خوای گه وره ده فهرمویت: ﴿فَلَا تَخَافُوهُمْ وَخَافُونَ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ﴾.

ترسان له خوای گه ورهش په سهندی هیه و ناپه سندی هیه، په سهند نه وهیه مه به ست بیتی جیا کردنه وهی نیوانی تو و سه ریچیکردنی خوا بیت، به جوړی که هه لبتنی بو نه نجامدانی نه رکه کان و وازهیتان له حهرامکراوه کان، نه گهر ئهم مه به سته ده سته کوه ت

ئەوا دل دادەمەزرى و ئۆقرە دەگرى و شادومان بوون بەنعمەت و خواستنى پاداشتى
خوا بالى بەسەردا دەكىشىت، ناپەسەندىش ئەوئە بەندە ھەل بنى بۆ بېھىوابوون
لەمپەرەبانى خوا و رەش بىنى، ئەوكاتە بەندە ئاخ ھەلدەخوازى و بەخۇيدا دەشكىتەو و
زۆر جار — لە بېھىوابى تووندىئەو — لەبېقەرمانىدا رۆدەچىت.

جۆرى دووھەم: قوسى بەندايەتى: ئەوئە مەروۇف لەيەكىك بىرسى، بەو ترسانەش
ئەوكەسە پېرستىت، ئەم جۆرەيان بۆ خىواي گەورە نەپىت دروست نى، ئەنجامدانىشى بۆ
يىجگە لەخوا ھاوبەشدانانى گەورەيە.

جۆرى سېھەم: قوسى نەپتى: وەك ئەوئە لەمردوويەكى ناو گۆر بىرسى، يان
لە(وئەلى)يەك بىرسى كە لى دوورە و ھىچ گارىگەرى نى، بەلام ئەم بەترسانىكى نەپتى
لى بىرسىت، زانايان بەھەمان شىو ئەم جۆرەشان بەھاوبەشدانان داناو.

ودلیل الرجاء قوله تعالى: ﴿فَمَنْ كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا﴾^(۷۲) (الكهف: ۱۱۰). ودلیل التوکل قوله تعالى: ﴿وَعَلَى اللَّهِ فَتَوَكَّلُوا إِنَّ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ﴾ (المائدة: ۲۳). وقال: ﴿وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ﴾^(۷۳) (الطلاق: ۳).

به لگهی تاواته خوازش نهوہیہ خوای گہورہ دہفہرمویت: ﴿فَمَنْ كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا﴾، واتہ: (ہرکس نومیدہواری گہیشتن و شادبوونہ بہ پەرورہردگاری نہوا با کردہوہی چاک بکات و لہ پەرستنی پەرورہردگاریدا ہیج کس بہ ہاوبہش دانہنیت). بہ لگہی پشتبہستنیش نہوہیہ خوای گہورہ دہفہرمویت: ﴿وَعَلَى اللَّهِ فَتَوَكَّلُوا إِنَّ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ﴾، واتہ: (پشت بہ خوا بہہستن نہگہر نیتوہ باوہردارن). ہرورہا دہفہرمویت: ﴿وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ﴾، واتہ: (ہرکس پشت بہ خوا بہہستیت ہر نہوی بہسہ).

(۷۲) (الرجاء): بریتہ لہوہی مرؤف ئومیدی بہشتیک ہبی کہ دہستکھوتنی نزیک بیت، دہشگونجی بۆ شتیک بی کہ دہستکھوتنی دورہو وا دابتریت دہستکھوتنی نزیکہ.

(رجاء) نیک کہ دہستہوسانی و ملکہچی لہخوبگری تہنہا بۆ خوای گہورہ دروستہ، وہ نہنجامدانی بۆ غہیری خوای گہورہ ہاوبہشدانانہ، ئنجا یان ہاوبہشدانانی بچوو کہ یاخود گہورہیہ، بہ گویرہی نہوہی لہدلی تکاکاردا جیدہگریت. دانہریش بہلگہی لہسہری بہوہ ہیتاوتہوہ کہ خوای گہورہ دہفہرمویت: ﴿فَمَنْ كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا﴾.

هه‌روه‌ها بزانه (رَجَاء)ی په‌سه‌ند بۆ که‌سیک نه‌بی که ئیش به‌گۆرپایه‌لی خوا بکات و چاره‌روانی پاداشتی لی بکات، یان ته‌وبه‌ی له‌سه‌رپچیکردنی خوا کردبی و ئاواته‌خوازی و هرگیرانی ته‌وبه‌که‌ی بیّت، بۆ که‌سیکی ئاوا نه‌بی دروست نیه، به‌لام (رَجَاء)ی که‌سی بیکردار له‌خۆبایی بوونه و خواستیکی بیزاره.

(۷۳) پشتبه‌ستن: به‌هه‌رشتیک پالپیه‌دان و ئومید پیبوونیه‌تی.

پشتبه‌ستن به‌خوای گه‌وره‌ش ئومیدبوونه به‌وه‌ی که تاکه پشتیوان و ته‌نها ئومیده له ده‌سته‌به‌رکردنی قازانجه‌کان و لادانی زیانه‌کاندا، ئه‌وه‌ش له‌ته‌واویه‌تی باوه‌ر و نیشانه‌کانیه‌تی، چونکه خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿وَعَلَى اللَّهِ فَتَوَكَّلُوا إِن كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ﴾. وه ئه‌گه‌ر به‌نده راست بکات له‌ئومیدبوونی به‌خوای گه‌وره‌دا، ئه‌وا خوای گه‌وره‌ی به‌سه له‌هه‌رشتیکدا که‌به‌لایه‌وه گرنگ بیّت، چونکه خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ﴾، واته: هه‌ر که‌س پشت به‌خوا بیهستی ئه‌وه خوای به‌سه بۆئه‌وه‌ی نیاز و مه‌به‌سته‌کانی بینه‌ته‌جی. پاشان خوا که‌سی پشت پیه‌ستوو دلتیا ده‌کات به‌وه‌ی ده‌فه‌رمویت: ﴿إِنَّ اللَّهَ بِأَلْعِ أَمْرِهِ﴾ (الطلاق: ۳)، واته: (به‌راستی خوا فه‌رمانی خۆی به‌جی ده‌گه‌یه‌نیت). وه ئه‌گه‌ر بیه‌وی هیچ شتیکی له‌ده‌ست ده‌رناچیت. بشزانه که پشت به‌ستن ده‌کریت به‌چهند جوړیکه‌وه:

یه‌که‌م: پشت به‌ستن به‌خوای گه‌وره: ئه‌ویش له‌ته‌واوه‌تی باوه‌ر و نیشانه‌کانی راست بوونیه‌تی و واجبیشه، چونکه به‌بی ئه‌و پشت به‌سته باوه‌ر ته‌واو نابیت و به‌لگه‌که‌شی له‌پیشه‌وه باسکرا.

دووه‌م: پشت به‌ستنی نه‌ینی: به‌وه‌ی له‌ده‌سته‌به‌رکردنی قازانجیکدا یان وه‌لادانی زیانیکیدا پشت به‌مردوویه‌ک به‌ستیت، ئه‌مه هاو به‌شدانانی گه‌وره‌یه، له‌به‌رئه‌وه‌ی ئه‌م جوړه پشت به‌سته ته‌نها له‌که‌سیک ده‌وه‌شیه‌وه که بیروباوه‌ری واییت ئه‌م مردوه

دهستیکی نهنی له ئالوگۆری بوونه و هردا ههیه، جیاوازی له نێوان ئهوه دا نیه که ئهوه
مردوه پیغه مبه‌ر ﷺ بێ یان پیاو چاک بێ یان تاغوتیکی دوزمن به خوای گه‌وره بیت.

سی یه‌م: پشتبه‌ستن به‌که‌سیکی تر له کارێکدا که ئه‌و که‌سه ته‌صروفي تیدا ده‌کات:
له‌گه‌ڵ هه‌ستکردن به‌هرزی پله و پایه‌ی پشت پێ به‌سراو و نرمی پله و پایه‌ی
پشتبه‌ستوو، وه‌ک ئه‌وه‌ی له‌ده‌سته‌که‌وتنی بژیوی و شتی وادا ئومیدی پێ هه‌ییت.
ئهمه‌ جو‌ریکه‌ له‌هاو به‌شدانانی به‌جۆر که‌ له‌بهر زۆری په‌یوه‌ستبوونی دلی و ئومید بوونی
به‌و که‌سه.

به‌لام ئه‌گه‌ر به‌و پێه‌ پشتی پێه‌ست که‌ ئه‌و هۆیه‌که‌ و هه‌ر خوای گه‌وره ئه‌و
رۆزیه‌ی له‌سه‌ر ده‌ستی ئه‌و بریوه‌ته‌وه‌ بۆی، ئه‌وه‌ هه‌یجی تیدا نیه‌ ئه‌گه‌ر پشت پێه‌ستراو
کارێگه‌ریه‌کی راسته‌قینه‌ی له‌ به‌ده‌سته‌پێنانیدا هه‌ییت.

چواره‌م: پشتبه‌ستن به‌که‌سی تر له کارێکدا که پشتبه‌ستوو ته‌صروفي تیدا ده‌کات:
به‌ جو‌ریک که‌سیکی تر بکاته‌ جیگه‌ری له‌ کارێکدا که‌ جیگه‌ری تیدا دروست بیت، ئه‌مه‌ش
به‌به‌لگه‌ی قورنان و سونه‌ت و کۆده‌نگی (الإجماع) هه‌یجی تیدا نیه‌.

یه‌عقوب عليه السلام به‌کو‌ره‌کانی فه‌رموو: ﴿يَا بَنِيَّ اذْهَبُوا فَتَحَسَّسُوا مِنْ يُوسُفَ وَأَخِيهِ﴾
(یوسف: ۸۷)، واته‌: (کو‌ره‌کام، برۆن و سو‌راخی یوسف و برا‌که‌ی بکه‌ن).
پیغه‌مبه‌ریش ﷺ کریکار و پارێزه‌ری له‌سه‌ر مالتی خێر ده‌کرده‌ بریکار (وه‌کیل)، وه‌
بریکاری له‌چه‌سپاندنی سزاکان (حدود) و نه‌نجامداناندا داده‌نا، هه‌روه‌ها (عه‌لی کو‌ری
ئه‌بی طالب) یشی ﷺ بۆ قوربانی سه‌ر برین له‌حه‌جی مالتاوایدا کرده‌ بریکاری خو‌ی،
که‌وا پێسته‌که‌یان بکات به‌خێر، هه‌روه‌ها باقی سه‌د سه‌ره‌که‌ سه‌ر بپێت، دوا‌ی ئه‌وه‌ی
شه‌ست و سی سه‌ری به‌ده‌ستی خو‌ی ﷺ سه‌ر بری.

هه‌روه‌ها به‌ شیوه‌یه‌کی گشتی کۆده‌نگی له‌سه‌ر دروستی ئه‌و جو‌ره‌ پشت به‌سته‌
ناشکرایه‌.

ودلیل الرغبة^(۷۴) و الرهبة^(۷۵) و الخشوع^(۷۶) قوله تعالى: ﴿إِنَّهُمْ كَانُوا يُسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَيَدْعُونَنَا رَغَبًا وَرَهَبًا وَكَانُوا لَنَا خَاشِعِينَ﴾^(۷۷) (الأنبياء: ۹۰).
ودلیل الخشية قوله تعالى: ﴿فَلَا تَخْشَوْهُمْ وَاخْشَوْنِ﴾^(۷۸) (البقرة: ۱۵۰).

مه‌روه‌ها به لگه‌ی (رَغْبَةً) و (رَهْبَةً) و (خُشُوع) یش نه‌وه‌یه خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿إِنَّهُمْ كَانُوا يُسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَيَدْعُونَنَا رَغَبًا وَرَهَبًا وَكَانُوا لَنَا خَاشِعِينَ﴾، واته: (نه‌وان بوون له‌ئه‌نجامدانی چاکه‌کاندا به‌له‌یان ده‌کرد و به‌(رَغْبَةً و رَهْبَةً) به‌وه لیمان ده‌پارانه‌وه و له‌به‌رامبه‌ر ئیمه‌دا خشوعیان مه‌بوو). به‌لگه‌ی (خَشْيَةً) یش نه‌وه‌یه خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿فَلَا تَخْشَوْهُمْ وَاخْشَوْنِ﴾، واته: (خه‌شیه و ترستان له‌بیئاوه‌ران نه‌بی، به‌لکو خه‌شیه و ترستان له‌من مه‌بیّت).

(۷۴) (الرغبة): خوشه‌ویستی گه‌یشتنه به‌هه‌رشتیك خوشویس‌زاو بیّت.

(۷۵) (الرهبة): نه‌و ترسانه‌یه که‌راکردن له‌ترسلێکراوی لێده‌که‌وێته‌وه، واته‌ترسیکه‌کرده‌وه‌ی له‌گه‌لدايه.

(۷۶) (الخشوع): زه‌لیلی و بێده‌سه‌لاتیه‌یه له‌به‌رامبه‌ر گه‌وره‌یی و مه‌زنیه‌تی خوادا، به‌جۆریك مرۆف بوو حوکم و برپاره‌قه‌ده‌ری و شه‌ریه‌کانی ملکه‌چ بیّت.
(۷۷) لهم‌نایه‌ته‌په‌روزه‌دا خوای گه‌وره‌به‌وه‌وه‌سفی به‌نده‌دلسۆزه‌کانی کردوه‌که‌به‌(رغبة) و(خشوع) به‌وه‌له‌خوای مه‌زن ده‌پارێنه‌وه.

لێره‌دا پارانه‌وه‌که‌پارانه‌وه‌ی په‌رستن و پارانه‌وه‌ی داخوازیش ده‌گرێته‌وه، چونکه‌نه‌وان له‌پێودانگی هه‌زکردنیان به‌و نیعمه‌ت و خوشییانه‌ی لای په‌روه‌ردگاره‌و به‌ته‌مای لیخۆشبوونی، له‌گه‌ل ترسانیان له‌سزای سه‌ختی و ده‌رئه‌نجامی گونا‌هه‌کانیان له‌خوای مه‌زن ده‌پارێنه‌وه.

پۆیسته باوهردار بهرو خوی گهوره له نیوانی (رغبة) و (رهبة) دا کۆشش بکات و له لایهنی گوتراپهتیهوه (رغبة) که زال بکات بۆ ئهوهی لهسهری چالاکتر بێ و هیوای بههرگیرانی دهبیست، وه نهگهر ویستی بیفهرمانیهک بکات (رهبة) که زال بکات بۆ ئهوهی لێی رابکات و لهسزاکهی دهرباز بیست، ههندیک لهزانایان فهرموویانه: له کاتی نهخۆشیدا لایهنی (رغبة) زالدەکرێ و له کاتی لهشساغیدا لایهنی (رهبة)، له بهرنهوهی نهخۆش دلتشکاو و دهروون لاوازه و پهنگه سههرمههرگی نزیک بووبیتهوه و بمریت، با گومانی باش بهخوای گهوره بهریت، وه له حالهتی لهشساغیدا چوست و چالاکه و هیوای بهمانهوهی درێژه لهزیاندا و (رغبة) که بۆ خراپهکاری و لووت بهرزای ههلی دهنیت، له بهرنهوه دهبی لایهنی (رهبة) که زال بکات بۆ ئهوهی لهو حالهتهدا بیرو و سهلامهت دهرباز بیست، گوتراویشه دهبیست (رغبة) و (رهبة) که یه کو یهک بێ و یه کسان بن بۆ ئهوهی (رغبة) که یه ههلی نهنیت بۆ بیباکی له (مهکری) خوا، وه (رهبة) که یه ههلی نهنیت بۆ بییهوا بوون له بهزهیی خوا و ههردوو کیشیان - بیباکی و بییهوایی - بیزاراون و خاوه نه کهیان لهناو دهبن.

(٧٨) (الخشیة) : نهو ترسهیه که لهسهر زانیاری بوون - به مهزنیهتی نهو کهسهی سلی لیده کریتهوه و دهسهلاتی کامل تهواوی ههیه - بنیاد نرا بیست، چونکه خوی گهوره دهفهرمویت: ﴿ إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ ﴾ (فاطر : ٢٨)، واته: (ههر نهو بهندانه خهشیه و ترسیان لهخوا ههیه که زانان). بهو واتایهی نهوانهی زانان دهربارهی مهزنیهتی و دهسهلاتی تهواوی خوا. ئهم سیفهرته تاییهت تره لهترسان، جیاوازی نیوانیشیان بهم غوونهیه پروون دهبیتهوه: نهگهر له کهسیک بترسی و نهزانی نایا توانای بهسهرتدا ههیه یان نا ! نهو ترسانه، بهلام نهگهر له کهسیک بترسی که بزانیته توانای بهسهرتدا ههیه نهو (خشیة) یه. وه ئهوهی دهربارهی بهشهکانی حوکی ترسان ووترا، ههمان شتیش دهربارهی بهشهکانی حوکی (خشیة) دهووتریت.

ودليل الإنابة^(۷۹) قوله تعالى: ﴿وَأَنِيبُوا إِلَىٰ رَبِّكُمْ وَأَسْلُمُوا لَهُ﴾ (الزمر: ۵۴)،
ودليل الاستعانة قوله تعالى: ﴿إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ﴾ (الفاتحة: ۵)، وفي
الْحَدِيث: « وَإِذَا اسْتَعْنَتْ فَاسْتَعْنِ بِاللَّهِ »^(۸۰) (أخرجه أحمد والترمذي).

به لڳهي گه ڀانهوه (إنابة) نهويه خواي گه وړه ده فهرمويت: ﴿وَأَنِيبُوا إِلَىٰ رَبِّكُمْ
وَأَسْلُمُوا لَهُ﴾، واته: (بډولاي په وړه ردگار تان بگه ږينهوه و ملکه چي بن). به لڳه ش
له سر داواکردني يار مه تي نهويه خواي گه وړه ده فهرمويت: ﴿إِيَّاكَ نَعْبُدُ
وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ﴾، واته: (ته نه تږ ده په رستين و ته نه داواي يار مه تي له تږ
ده که ين). له فهرمووده شدا هاتووه: « وَإِذَا اسْتَعْنَتْ فَاسْتَعْنِ بِاللَّهِ »، واته: (نه گهر
داواي يار مه تيت کرد نهوا يار مه تيت هر له خوا بويت).

(۷۹) (الإنابة): واته گه ږانهوه بډولاي خواي گه وړه به هه ستان به گوږا په لیکر دني
و دورر که و تنه وه له سهر پيچيکردني و له و اتاي ته و به وه نزيکه، نه و نده نه ييت که پله ي
نم له ته و به بهر زتره، به و ه ي هه ستر کردن به پشت به خوا به ستو په ناپيگرتني تيدا به دي
ده کريت. وه بډولاي گه وړه ش نه يي بډولاي که سي تر نه نجام نادریت، به لڳه ش له سهر ي
نهويه خواي گه وړه ده فهرمويت: ﴿وَأَنِيبُوا إِلَىٰ رَبِّكُمْ وَأَسْلُمُوا لَهُ﴾. مه به ست
له ده سته واژه ي ﴿وَأَسْلُمُوا لَهُ﴾ موسولمانيه تي شرعيه، که بريته له ملکه چکردن بډولاي
حوکه مه شرعيه کان، چونکه ملکه چکردن بډولاي په وړه ردگار دوو جوړه:

يه که م: ملکه چپووني قه دهري (الکوني): بريته له ملکه چکردن بډولاي حوکه مه
قه دهريه کان، نهم جوړه ش گشتيه بډولاي هه موو نه و دروستکراوانه ي له ناسمانه کان و
زه ویدان له باوه پردار و بيباوه و چاکه کار و ناله بار، وه هيچ کس بډولاي نه له ناستيدا
خوي به گه وړه بگريت، به لڳه ش له سهر ي نهويه خواي گه وړه ده فهرمويت: ﴿وَلَهُ
أَسْلَمَ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ طَوْعًا وَكَرْهًا وَإِلَيْهِ يُرْجَعُونَ﴾ (آل عمران: ۸۳)، واته:

(هەرچی له ناسمانه کان و زه‌ویدا به‌ویستی خویان بیت یان به زۆر ملکه‌چی خوا بوونو بۆلای نه‌ویش ده‌گه‌رینه‌وه).

دووه‌م: ملکه‌چکردنی شهرعی: واته ملکه‌چکردن بۆ حوکه‌مه شهرعییه‌کان و ئهم جوړه تایه‌ته به‌که‌سیکه‌وه که به‌گوێزایه‌لی کردنی پتغه‌مبه‌ران و شوینکه‌وتووه چاکه‌کانیان هه‌ستیت، به‌لگه‌ش له‌سه‌ری له‌قورئاندا زۆره له‌وانه‌ش ئهم نایه‌ته‌ی دانه‌ر - په‌حه‌تی خوای لی بیت - هیناویه‌ته‌وه.

(۸۰) داوای یارمه‌تیکردن (الاستعانة): داواکردنی هاریکاریه، چهند جوړیکیشه: به‌که‌م: داوای یارمه‌تیکردن له‌خوا: بریتیه له‌و داواکردنه‌ی که ئه‌وپه‌ری زه‌لیلی و ده‌سته‌وسانی له‌بهنده‌وه بۆ په‌روه‌ردگار له‌خۆ بگرت و کاروباری پێ بسپێر و بیروباوه‌ری وای که‌ته‌نها خوای به‌سه یارمه‌تیده‌ری بیت. ئهمه‌ش بۆ خوا نه‌بیت بۆ که‌سی تر دروست نیه، به‌لگه‌ش ئه‌وه‌یه خوای گه‌وره به‌رکار (معمول) به‌که‌ی پیش خستوه که (ایاک) به‌یه و ریزمانی زمانی عه‌ره‌بیش - که قورئانی پێ هاتووه‌ته‌خواره‌وه - وایه پیشخستنی شتیک که جێی خۆی بیت و دوا‌بخ‌ریت مانای (حصر) و تایه‌تمه‌ندی ده‌به‌خشیت، به‌م پێیه ئه‌نجامدانی ئهم جوړه په‌رسته بۆ غه‌یری خوای گه‌وره هاو‌به‌شدانانی که مروّفی موسوّلمان له‌بازنه‌ی ئیسلام ده‌کاته ده‌ره‌وه.

دووه‌م: داوای یارمه‌تیکردن له‌دروستکراو بۆ کارێک که توانای به‌سه‌ریدا هه‌بیت: ئهمه‌ش به‌گوێزه‌ی ئه‌و فرمانه‌یه که داوای یارمه‌تی بۆ ده‌کریت، ئه‌گه‌ر له‌سه‌ر چاکه‌بوو ئه‌وه بۆ داواکاریش و یارمه‌تی ده‌ریش دروسته، چونکه خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَى﴾ (المائدة: ۲)، واته: (یارمه‌تی و هاو‌کاری یه‌کتری بکه‌ن له‌سه‌ر چاکه و له‌خواترسان).

به‌لام ئه‌گه‌ر له‌سه‌ر تاوان بوو ئه‌وه بۆ داواکاریش و یارمه‌تی ده‌ریش حه‌رامه، چونکه خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ﴾ (المائدة: ۲)، واته:

(هاوکاری یه کتر مه‌کن له‌سه‌ر تاوان و دوژمنایه‌تی)، به‌لام نه‌گهر له‌سه‌ر ری‌پێندراو (مباح) بوو نه‌وه بو داواکاریش و یارمه‌تی ده‌ریش دروسته، به‌لام یارمه‌تیده‌ر له‌سه‌ری — به‌پاداشتی چاکه‌کردن له‌گه‌ڵ که‌سانی تردا — پاداشت ده‌دریته‌وه، پاش نه‌وه‌ش هه‌ر له‌خۆیدا دروسته له‌به‌ر نه‌وه‌ی خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿وَأَخْسِنُوا إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُخْسِنِينَ﴾ (البقرة: ۱۹۵)، واته: (چاکه‌ بکه‌ن، به‌راستی خوا چاکه‌کارانی خو‌ش ده‌وێت).

سییه‌م: داوای یارمه‌تیکردن له‌دروستکراوێکی زیندووی ناماده‌ی پێتوانا: نه‌و داواکردنه به‌تاله و هه‌چی له‌باردا نه‌یه، وه‌ک نه‌وه‌ی بو هه‌لگرتنی شتیکی قورس داوای یارمه‌تی له‌که‌ستیکی لاواز بکات.

چواره‌م: داوای یارمه‌تیکردن به‌ره‌هایی له‌مردو یان له‌زیندو بو کارێکی نادیار و بزر که‌ ناتوانی ته‌سه‌روێ ته‌دا بکات: نه‌و داواکردنه‌ش هاوبه‌شدانانه، چونکه‌ ته‌نها له‌که‌سیک ده‌وه‌شیتوه که‌ بیروباوه‌ری واییت نه‌وانه ده‌ستیکی په‌نه‌انیان له‌بونه‌وه‌ردا هه‌یه.

پێنجه‌م: یارمه‌تی خواستن به‌و کرده‌وه و حاله‌تانه‌ی لای خوای گه‌وره خو‌شه‌ویستن: نه‌وه‌ش به‌فه‌رمانی په‌روه‌ردگار دروسته‌که ده‌فه‌رمویت: ﴿وَأَسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ﴾ (البقرة: ۱۵۳)، واته: (به‌ئارامگری و نوێژکردن داوای یارمه‌تی بکه‌ن).

دانه‌ر — په‌حه‌تی خوای لی‌بیت — به‌لگه‌ی بو جو‌ری یه‌که‌م به‌وه هه‌تاوه‌ته‌وه که‌ خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ﴾ (الفاتحة: ۴)، هه‌روه‌ها به‌وه‌ی پێغه‌مبه‌ر ﷺ ده‌فه‌رمویت: «وَإِذَا اسْتَعَنْتَ فَاسْتَعِنْ بِاللَّهِ».

ودلیل الاستعاذه قوله تعالى: ﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ﴾ (الفلق: ۱) و ﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ﴾ ^(۸۱) (الناس: ۱). ودلیل الاستغاثة قوله تعالى: ﴿إِذْ تَسْتَغِيثُونَ رَبَّكُمْ فَاسْتَجَبَ لَكُمْ﴾ ^(۸۲) (الأنفال: ۹). ودلیل الذبح قوله تعالى: ﴿قُلْ إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ * لَا شَرِيكَ لَهُ﴾ (الأنعام: ۱۶۲-۱۶۳) الآية، ومن السنة: «لَعَنَ اللَّهُ مَنْ ذَبَحَ لِغَيْرِ اللَّهِ» ^(۸۳) (أخرجه مسلم).

به لگهی په ناگرتنیش نه وه په خواي گه وړه ده فهرمویت: ﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ﴾، واته: (بلی: په نا به و په وړه دگاره ده گرم له تووی په ق پووه کی ناسک دینینه ده و له شهوی تاریک شه به قی به یانی ده کاته وه)، وه ﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ﴾، واته: (بلی: په نا به په وړه دگاری خه لکی ده گرم).

به لگش له سهر داوای فریا که وتن نه وه په خواي گه وړه ده فهرمویت: ﴿إِذْ تَسْتَغِيثُونَ رَبَّكُمْ فَاسْتَجَبَ لَكُمْ﴾، واته: (کاتیک داوای فریا که ووتن ان له په وړه دگارتان کرد، نه ویش به ده دگتانه وه هات).

به لگهی قوربانی سهر برینیش نه وه په خواي گه وړه ده فهرمویت: ﴿قُلْ إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ * لَا شَرِيكَ لَهُ﴾، واته: (نه ی موحه مه د ﷻ، بلی: به راستی نویت و قوربانی سهر برین و ژیان و مردن بو خواي په وړه دگاری جیهانه) تا کوتایی نایه ته که، وه له سونه تیشدا هاتووه: «لَعَنَ اللَّهُ مَنْ ذَبَحَ لِغَيْرِ اللَّهِ»، واته: (خوا نه فرینی له که سیک کردووه که قوربانی بو بیجگه له خوا سهر بریت).

(۸۱) په‌ناگرتن (الاستعاذه): داوای په‌نادانه و په‌نادانیش پارێزرانه له‌ناخۆشی، په‌ناگرتووش به‌وه پارێزراوه که په‌نای پێگرتووه و دالده‌ی ده‌دات، په‌ناپێگرتنیش چه‌ند جوړنکه:

یه‌که‌م: په‌ناگرتن به‌خوای گه‌وره:

بریتیه له‌وه په‌ناگرتنه‌ی که ئه‌وپه‌رې ئاتاجی و دالده‌خوازی بگرتنه‌وه و بر‌وابوون به‌وه‌ی تێدا‌بیت که هه‌ر خوای به‌سه‌و پارێزگاری ته‌واوی له‌هه‌موو شتیکی ئیستا‌یان داهاتوو، بچووک یان گه‌وره، ئاده‌میزاد یان بێجگه‌ ئاده‌میزاد لیده‌کات، به‌لگه‌ش له‌سه‌ری ئه‌وه‌یه خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ﴾ واته: (بلی: په‌نا به‌و په‌روه‌دگاره ده‌گرم له‌تووی ره‌ق پ‌روه‌کی ناسک دینیه‌ده‌ر و له‌شه‌وی تاریک شه‌به‌قی به‌یانی ده‌کاته‌وه)، وه ده‌فه‌رمویت: ﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ * مَلِكِ النَّاسِ * إِلَهِ النَّاسِ * مِنْ شَرِّ الْوَسْوَاسِ الْخَنَّاسِ﴾ واته: (بلی: په‌نا ده‌گرم به‌په‌روه‌دگاری خه‌لکی، پاشای خه‌لکی، په‌رس‌زاوی خه‌لکی، له‌زیانی وه‌سه‌سه‌که‌ری پاشه‌کسه‌که‌ر که شه‌یتانه).

دووه‌م: په‌نا گرتن به‌سیفه‌تیک له‌سیفه‌ته‌کانی:

وه‌ک قسه‌کردن (کلام) ی و مه‌زنایه‌تی (عظمه‌) ی و شکۆمه‌ندی (عزة) ی و له‌وه جوړه سیفه‌تانه، به‌لگه‌ش له‌سه‌ری ئه‌وه‌یه پیغه‌مبه‌ر ﷺ ده‌فه‌رمویت: «أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللَّهِ التَّامَّاتِ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ» (أخرجه مسلم)، واته: (په‌نا ده‌گرم به‌ووته ته‌واوه‌کانی خوا له‌زیانی ئه‌وه‌ی دروستی کردووه)، هه‌روه‌ها ده‌فه‌رمویت: «وَأَعُوذُ بِعَظَمَتِكَ أَنْ أُغْتَالَ مِنْ تَحْتِي» (أخرجه أحمد والنسائي)، واته: (په‌نا به‌مه‌زنیه‌تی و گه‌وره‌یت ده‌گرم له‌وه‌ی له‌ژێریمه‌وه ر‌ۆب‌چم)، هه‌روه‌ها ده‌ر‌باره‌ی نزای کاتی نازار ده‌فه‌رمویت: «أَعُوذُ بِعِزَّةِ اللَّهِ وَقُدْرَتِهِ مِنْ شَرِّ مَا أَجْدُ وَأُحَاذِرُ» (أخرجه أحمد و أبو داود و ابن ماجه)، واته: (په‌نا به‌شکۆمه‌ندی و توانایی خوا ده‌گرم له‌زیانی ئه‌وه‌ی هه‌یه و خۆمی لی لاده‌ده‌م)، وه

ده‌فهرمویت: «أَعُوذُ بِرِضَاكَ مِنْ سَخَطِكَ» (أخرجه مسلم)، واته: (په‌نا به‌رزه‌زامه‌ندیت ده‌گرم له‌تورپه‌یت)، وه کاتیک ئهم ئایه‌ته هاته خواره‌وه: ﴿قُلْ هُوَ الْقَادِرُ عَلَى أَنْ يَبْعَثَ عَلَيْكُمْ عَذَابًا مِنْ فَوْقِكُمْ﴾ (الأنعام: ۶۵)، واته: (بلی ئهو خوایه توانای هه‌یه به‌وه‌ی له‌سه‌رتانه‌وه سزایه‌کتان بۆ ره‌وانه بکات)، پیغه‌مبه‌ریش ﷺ ده‌یفه‌رموو: «أَعُوذُ بِوَجْهِكَ» (أخرجه البخاري)، واته: (په‌نا به‌ پرووی پیروژت ده‌گرم).

سییم: په‌ناگرتن به‌مردو یان به‌زیندووی غایب که له‌حازریدا توانای دالده‌دانی

هه‌بیت:

نعم جوړه هاوبه‌شدانانه و له‌وباره‌یه‌وه خوای گه‌وره ده‌فهرمویت: ﴿وَأَنَّهُ كَانَ رِجَالٌ مِنَ الْإِنْسِ يَعُوذُونَ بِرِجَالٍ مِنَ الْجِنِّ فَزَادُوهُمْ رَهَقًا﴾ (الجن: ۶)، واته: (ئهو به‌وو که‌سانیک له‌مروؤ په‌نایان به‌که‌سانیک له‌په‌ری ده‌گرت و زیاتر گو‌م‌رایان کردن و سه‌ریان لی‌شیواندن).

چواره‌م: په‌ناگرتن به‌وه‌ی ده‌کرئ په‌نای یی بگيریت له‌دروستکراوالدا:

مروؤ یی یان شوین بیت یان هه‌ر شتیکی تر، ئهو دروسته و به‌لگه‌که‌شی ئهو‌یه پیغه‌مبه‌ر ﷺ له‌باسی ئازاوه و فیتنه‌دا ده‌فهرمویت: «مَنْ تَشَرَّفَ لَهَا تَسْتَشْرِفُهُ فَمَنْ وَجَدَ فِيهَا مَلَجًا أَوْ مَعَاذًا فَلْيَعُذْ بِهِ» (متفق علیه). واته: (هه‌ر که‌س بۆی پروانی به‌سه‌ریدا دیت، وه هه‌ر که‌س حه‌شارگه‌و په‌ناگه‌ی ده‌ستکه‌وت با په‌نای پی‌گيریت). ئهو په‌ناگه‌یه‌شی به‌وه روونکردو ته‌وه که ده‌فهرمویت: «فَمَنْ كَانَ لَهُ إِبِلٌ فَلْيَلْحَقْ بِإِبِلِهِ» (رواه مسلم) واته: (هه‌ر که‌س ووشری هه‌بوو با خو‌ی بگه‌یه‌نیت).

وه هه‌ر (مسلم) له‌(صحیح) به‌که‌یدا له‌جابه‌وه ﷺ گپ‌راویه‌ته‌وه که‌وا ئافره‌تیک له‌خیلی مه‌خزوم دزی کرد، ئنجا هه‌نیان بۆلای پیغه‌مبه‌ر ﷺ ئه‌ویش په‌نای به‌(أم سلمه‌)ی خیزانی گرت - تا کو‌تایی فه‌رمووده‌که.

وه هەر (مسلم) له (صحیح) به‌که‌یدا له (أم سلمة) وه – په‌زای خوای لی بیت – گێراویه‌ته‌وه، نه‌ویش له‌په‌غه‌مبه‌ره‌وه ﷺ که فهرموویه‌تی: «يَعُوذُ عَائِدٌ بِالْبَيْتِ فَيَبْعَثُ إِلَيْهِ بَعْثٌ» (أخرجه مسلم).. تا کۆتایی فهرمووده‌که، واته: (په‌ناگریگ په‌نا به‌ماله‌وه ده‌گریت، ئنجا نی‌ردراویکی بو په‌وانه ده‌گریت) تا کۆتایی فهرمووده‌که.

به‌لام نه‌گهر په‌نای له‌زه‌بروزه‌نگی سته‌مکاریک گرت، واجبه به‌گویره‌ی توانا دالده بدری و په‌نابدریت. وه نه‌گهر بو‌ئه‌وه په‌نای گرت که به‌کرداریکی قه‌ده‌غه بگات یان له‌هه‌رکیک رابکات ئه‌وه دالده‌دانی چه‌رامه.

(۸۲) داوای فریاکه‌وتن (الاستغاثه): داواکردنی به‌هاناوه‌هاته که بریتیه له رزگارکردن له بارودۆخی سه‌خت و له‌ناوچوون، نه‌میش چه‌ند به‌شیکه: به‌که‌م: داوای فریاکه‌وتن له خوای گه‌وره:

ئهم جوهره‌یان باشترین و ته‌واوترین کرده‌ویه که رپه‌ره‌وی په‌غه‌مبه‌ران و شوینکه‌وتوانیانه، به‌لگه‌شی ئه‌ویه شیخ – په‌حه‌تی خوای لی بیت – باسی کردوه، خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: «إِذَا تَسْتَغِيثُونَ رَبَّكُمْ فَاسْتَجَابَ لَكُمْ أَنِّي مُمِدُّكُمْ بِالْفِ مِّنَ الْمَلَائِكَةِ مُرْدَفِينَ» (الأنفال: ۹)، واته: (کاتیک داوای فریاکه‌وتنتان له په‌روه‌ردگارتان ده‌کرد نه‌ویش به‌ده‌نگتانه‌وه هات و فهرمووی: من به‌هزار فریشته پشتیوانیتان ده‌که‌م که به‌شوین یه‌کدا دین)، ئه‌و فریاکه‌وته له جه‌نگی به‌دردا بوو کاتیک په‌غه‌مبه‌ر ﷺ ته‌ماشای کرد هاوبه‌شدانه‌ران هه‌زار که‌سن، ئنجا چوه سابات (عریش) به‌که‌یه‌وه و له په‌روه‌ردگاری گه‌وره ده‌پارایه‌وه و به‌ره‌و قیله ده‌ستی به‌رزکردبووه و ده‌یفه‌رموو: «اللَّهُمَّ أَنْجِزْ لِي مَا وَعَدْتَنِي... اللَّهُمَّ إِنَّ تَهْلِكَ هَذِهِ الْعِصَابَةُ مِنْ أَهْلِ الْإِسْلَامِ لَا تُعْبَذُ فِي الْأَرْضِ» (أخرجه مسلم)، واته: (خوای گه‌وره ئه‌وه‌ی به‌لینت پێدا‌بووم بۆم به‌جی به‌ینه، خوای گه‌وره نه‌گهر ئهم ده‌سته‌یه له‌ئه‌هلی ئیسلام تیا به‌جیت له‌زه‌ویدا ناپه‌رسێتیت) تا‌کو که‌واکه‌ی له‌سه‌رشان که‌وته‌خواره‌وه، ئنجا (أبو‌بکر) ﷺ که‌واکه‌ی هه‌لگه‌رتوه و نایه‌وه سه‌رشانی، پاشان له‌دواوه‌ گرتی و فهرمووی: ئه‌ی په‌غه‌مبه‌ری خوا ئیتر نزا‌کردن

لهپهروهردگارت بهسه، چونکه ئهوهی بهلینی پيداوی بۆت بهجی دینیت، خوای گهورهش ئهم نایهتهی نارددهخوارهوه.

دروهم: داوای فریاکهوتن له مردوو یان له زیندووی غایب که توانای فریاکهوتنی ههیت:

نعم جوړهش هاوبهشدانانه، چونکه تنها کهسیک داخوای وادهکات که باوهپی وایی نموانه دهستیکی پهنهانیان لهبوونهوهردا ههیه و بهشیک لهپهروه دگاریهتیان بۆ بریار بدات، خوای گهوره دهفرمویت: ﴿أَمَّنْ يُجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاُ وَيَكْشِفُ السُّوءَ وَيَجْعَلُكُمْ خُلَفَاءَ الْأَرْضِ أَلِلَّهِ قَلِيلًا مَا تَذْكُرُونَ﴾ (النمل: ۶۲)، واته: (نایا کئی بههانی یه کیکهوه دیت که زۆری بۆهاتی و لهتهنگانه دا بیت کاتیک لهخوا دهپارتهوهو نهی کیه خراپهتان لی لادهدات و دهتانکاته جیشینهکانی زهوی؟ نایا لهگهڵ خوادا هیچ پهسرزاوێک ههیه؟ بهلام بهکهمی بیردهکهنده!!).

سێههم: داوای فریاکهوتن لهو زیندووانه ی زانان و توانای فریاکهوتنیان ههیه:

نعم جوړه دروسته وهک داواکردنی یارمهتی لیان، خوای گهوره دهبراره ی بهسههراتی موسا عليه السلام دهفرمویت: ﴿فَاسْتَعَاذَ الَّذِي مِنْ شِيعَتِهِ عَلَى الَّذِي مِنْ عَدُوِّهِ فَوَكَرَهُ مُوسَى فَقَضَى عَلَيْهِ﴾ (القصص: ۱۵)، واته: (ئهوکهسه ی لهتاقمی خوی بوو هاواری بۆ هینا که فریای بکهویت لهبهرامبهر دوژمنه کهیدا، ئنجا موسا مشتیک لی دا و کوشتی).

چوارهم: داوای فریاکهوتن له زیندوویهکی بیتوانا، بهبی ئهوهی باوهپی واییت که هیزیک پنهانی ههیه:

وهک ئهوهی نوقم بوویهک داوای فریاکهوتن لهپیاویکی شهپلهلیدراو بکات، ئهم جوړهش بهتاله و گالته کردنه بهوهی هانای بۆ دهبریت و لهبهر ئهم هوکار و (علیه دروست نه، ههروهها لهبهر هوکاریکی تریش، که ږهنگه نووقمبووه که له کهسانی تر دهسخهپو بی و وازانیت ئهم شهپلهلیدراوه هیزیک پنهانی ههیه و بههوییهو لهم تهنگاویه ږزگاری دهیت.

(۸۳) سه‌ره‌پین (الذبح): بریتیه له (روح) ده‌ر کردن به‌پرشتی خوین به‌مه‌به‌ستیکی تاییه‌تی، که له چه‌ند روویه‌که‌وه ده‌بیت:

یه‌که‌م: بیته په‌رسن: به‌وه‌ی مه‌به‌ستی پی به‌مه‌زن ته‌ماشا کردن و زه‌لیلی نیشان‌دان و خو‌ن‌ریک‌کردنه‌وه بیت له‌وه‌ی قوربانیه‌که‌ی بو سه‌رده‌پریت، ته‌مه‌ش ته‌نها بو خ‌وای گه‌وره ده‌کریت، به‌و جو‌ره‌ی دایناوه، وه ته‌نجامدانی بو بیج‌گه له‌خوا ها‌وبه‌شدانانی گه‌وره‌یه، به‌ل‌گه‌که‌شی ته‌ویه شیخ - ره‌مه‌تی خ‌وای لی بیت - باسی کردوه که خ‌وای گه‌وره ده‌فرمویت: ﴿قُلْ إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ * لَا شَرِيكَ لَهُ﴾ (الأنعام: ۱۶۲-۱۶۳).

دووه‌م: بو ریزگرتن له‌میوان بی، یان خ‌وان و (وَلِيْمَة) ی زه‌ماوه‌ند، یاخود نموونه‌ی ته‌ماوه بیت، ته‌وه فه‌رمانی پیکراوه، ئنجا یان به‌(واجب) بوون، وه‌یان به‌ سوننه‌ت و (استحباب)، چونکه پیغه‌مه‌ر ﷺ ده‌فرمویت: «... وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيُكْرِمْ ضَيْفَهُ» (أخرجه البخاري و مسلم)، واته: (هه‌ر که‌س با‌وه‌ری به‌ خوا و به‌ روژی دوا‌یی هه‌یه با ریز له‌میوانه‌که‌ی بگریت). وه به‌ (عبدالرحمن ی کو‌ری عه‌وف) ی فه‌رموو: «أُولَئِكَ وَلَوْ بِشَاةٍ» (أخرجه البخاري و مسلم)، واته: (خ‌وان و - وَلِيْمَة - ساز بکه‌ن با به‌ بزنیکیش بیت).

سیه‌ه‌م: ته‌گه‌ر بو له‌زه‌ت بینین له‌خواردنی، یان فروشیاری پیوه‌کردن و ته‌و باب‌ه‌تانه بی، ته‌وه له‌به‌شی رپی‌دراو (مباح) به، له‌به‌ره‌تیشه‌وه هه‌ر رپی‌دراو بووه، چونکه خ‌وای گه‌وره ده‌فرمویت: ﴿أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّا خَلَقْنَا لَهُمْ مِمَّا عَمِلَتْ أَيْدِينَا أَنْعَامًا فَهُمْ لَهَا مَالِكُونَ * وَذَلَّلْنَاهَا لَهُمْ فَمِنْهَا رَكُوبُهُمْ وَمِنْهَا يَأْكُلُونَ﴾ (یس: ۷۱-۷۲)، واته: (تایا نابین ئیمه به ده‌ستی خ‌ومان ئازه‌لمان بو دروست‌کردوون و ته‌وان خ‌اوه‌ن داریانن، وه بو‌مان ده‌سته‌مۆ‌کردوون که سواریان ده‌بن و لییان ده‌خو‌ن؟). جاری واش هه‌یه پی‌ویسته یان رپیگری لی‌کراوه به‌ گو‌یره‌ی ته‌و بو‌نه‌یه‌ی ده‌بیته هو‌کار بو‌ی.

ودلیل النذر^(۸۴) قوله تعالى: ﴿يُوفُونَ بِالنَّذْرِ وَيَخَافُونَ يَوْمًا كَانَ شَرُّهُ مُسْتَطِيرًا﴾^(۸۵) (الإنسان: ۷).

الأصل الثاني^(۸۶) معرفة دين الإسلام بالأدلة، وهو الإسلام^(۸۷) لله بالتوحيد^(۸۸) والإنقياد له بالطاعة^(۸۹) والبراءة من الشرك وأهله^(۹۰).

به لگهی نه ز ریش نه وهیه خوای گه وره ده فهرمویت: ﴿يُوفُونَ بِالنَّذْرِ وَيَخَافُونَ يَوْمًا كَانَ شَرُّهُ مُسْتَطِيرًا﴾، واته: (نه زره کانیان به جیده هیتن و له پوژیک ده ترسن که نه هامه تیه کهی پهرش و بلاوه و هه موو نه رز و ناسمان پر ده کات).
بنچینه ی دووه: ناسینی تایینی نیسلامه به پیی به لگه کانی، که بریتییه له ملکه چکردن بو خوا به یه کتابه رستی و فهرمانبه ری کردنی به گوپرایه نی و خو به ریکردن له هاوبه شدانان و نه هله کهی.

(۸۴) واته به لگهی نه وهی نه زر کردن به شیکه له پهرستن نه وهیه که خوای گه وره ده فهرمویت: ﴿يُوفُونَ بِالنَّذْرِ وَيَخَافُونَ يَوْمًا كَانَ شَرُّهُ مُسْتَطِيرًا﴾ (الإنسان: ۷).

(۸۵) به لگه بوونی نایه ته که لهو رووه وهیه که خوای گه وره بویه ستایشی کردوون چونکه نه زره کهیان به جیهیئاوه. نه مهش نه وه ده گه یه نیت که خوا نهو کارهی پتخوشه، وه ههر کاریکیش خوا پی خوش بیت نه وه پهرستنه. نهو به لگه یه ی پشتیوانی لهم ووتیه ده کات نه وهیه پهروه ردگار ده فهرمویت: ﴿وَيَخَافُونَ يَوْمًا كَانَ شَرُّهُ مُسْتَطِيرًا﴾.

ههروه ها بزانه نهو نه زره ی که خوای گه وره نهو نهجامده رانه ی پی وه سفکردووه هه موو نهو په رستنه ده گریته وه که خوا فهرزی کردوون، چونکه نه گهر مرؤف ده ستیدایه نهجامدانی په رستنه واجبه کان ده بی پتیانه وه پابه ندییت، به لگهش له سهر نه وه خوای گه وره ده فهرمویت: ﴿ثُمَّ لَيقْضُوا تَفَثُهُمْ وَلْيُوفُوا نُذُورَهُمْ وَلْيَطَّوَّفُوا بِالْبَيْتِ

الْعِيقِ» (الحج: ۲۹)، واته: (پاشان با چلّك و چه‌په‌لی له‌سەر خۆیان لابهرن، وه‌ با نه‌زهره‌کانیان به‌جیبتن و با طه‌وافی ده‌وری مالی نازاد- بیت العیق - ی خوا بکه‌ن).
 نه‌زریکیش که بریتی بیت له‌ خۆپابه‌ندکردنی مروّف به‌شیکه‌وه‌ یان به‌پهرستیکه‌وه‌ که (واجب) نه‌بیت ئه‌وه‌ نابه‌سه‌نده‌ و بی‌زراوه‌، هه‌ندیکی له‌ زانایان فهرموویانه‌ حهرامه‌ له‌به‌رئه‌وه‌ی پیغه‌مبه‌ر ﷺ نه‌می له‌نه‌زرکردوه‌ و ده‌فه‌رمویت: « إِنَّهُ لَا يَأْتِي بِخَيْرٍ وَإِنَّمَا يُسْتَخْرَجُ بِهِ مِنَ الْبَخِيلِ » (أخرج البخاري ومسلم)، واته: (نه‌زرکردن خیری لێناکه‌وێته‌وه‌، به‌لکو هه‌ر له‌ده‌ستی چروک ده‌رده‌هێرت).
 له‌گه‌ڵ ئه‌وه‌شدا ئه‌گه‌ر مروّف گوێزایه‌لی کردنیکی خوای له‌سەر خۆی نه‌زر کرد واجبه‌ له‌سه‌ری ئه‌نجامی بدات، چونکه‌ پیغه‌مبه‌ر ﷺ ده‌فه‌رمویت: « مَنْ نَذَرَ أَنْ يُطِيعَ اللَّهَ فَلْيُطِعْهُ » (رواه البخاري)، واته: (هه‌رکس نه‌زریکرد گوێزایه‌لی خوا بکات با گوێزایه‌لی بکات).

به‌کورتی نه‌زر به‌سه‌رجه‌م په‌رسته‌ فهرزکراوه‌کان ده‌ووتری، هه‌روه‌ک به‌نه‌زری تایه‌تیش ده‌ووتریت که بریتی به‌ خۆپابه‌ندکردنی مروّف به‌ شیکه‌وه‌ بۆ خوای گه‌وره‌، وه‌ زانایان نه‌زری تایه‌تیان کردوه‌ به‌ چه‌ند به‌شیکه‌وه‌ که‌جیگه‌ی وورده‌کاریان کتیبه‌ فیه‌یه‌کانه‌.

(۸۶) واته: یه‌کیك له‌سیّ بنچینه‌کان: بریتی به‌ناسینی ئایینی ئیسلام به‌بێ به‌لگه‌کان، به‌و واتایه‌ی ئایینی ئیسلام به‌بێ به‌لگه‌کانی له‌قورئان و سونه‌ته‌وه‌ بناسیت.
 (۸۷) ئایینی ئیسلام - وه‌ ئه‌گه‌ر ویست هه‌ر بلّی: ئیسلام - بریتی به‌: (ملکه‌چ کردن بۆ خوا به‌ یه‌کتا په‌رستی، وه‌ فهرمانبه‌ریکردنی به‌گوێزایه‌لی و خۆبه‌ریکردن له‌ هاوبه‌شدانان و ئه‌هله‌که‌ی)، سیّ فرمانیش له‌خۆ ده‌گریت.

(۸۸) واته‌ به‌وه‌ی به‌نده‌ی باوه‌ردار به‌ملکه‌چکردنیکی شه‌رعی ملکه‌چی په‌روه‌ردگاری بیت، ئه‌ویش به‌یه‌کتا په‌رستی خوای گه‌وره‌ و به‌ته‌نها زانیی له‌په‌رستندا

(۹۰) خوبه ریگردن له‌هاوبه‌شدانان، واته خوئی لیهری بکات و دهستی نیته‌ل‌بگریت، نهمه‌ش واده‌خوای که خوئی له‌ئه‌له‌که‌ی بهری بکات، خوای گه‌وره‌ش دهرم‌مویت: ﴿قَدْ كَانَتْ لَكُمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ فِي إِبْرَاهِيمَ وَالَّذِينَ مَعَهُ إِذْ قَالُوا لِقَوْمِهِمْ إِنَّا بُرَاءُ مِنْكُمْ وَمِمَّا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ كَفَرْنَا بِكُمْ وَبَدَا بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةُ وَالْبَغْضَاءُ أَبَدًا حَتَّى تُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَحَدُّهُ﴾ (الممتحنة: ۴)، واته: (به‌راستی سهر مه‌شقی چاک بو ئیره نم‌یراهیم و نه‌وانه‌دا ده‌ینری‌ته‌وه که له‌گه‌ل‌یدا برون، کاتیک به‌گه‌له‌که‌یان ووت: ئیمه لم‌ئیره و له‌وانه‌ش که ده‌یان‌په‌رسن له‌غه‌یری خوا به‌رین، بی‌پرواین بیتان وه له‌نیوانی ئیمه و ئیره‌دا دوزمنایه‌تی و رقه‌به‌رایه‌تی بو هه‌تا هه‌تایه ده‌ستی پیکردووه، تا‌کو پروا به‌خوای تا‌ک و ته‌نها دین).

* * *

وهو ثلاث مراتب: (۹۱) الإسلام، والإيمان، والإحسان، وكل مرتبة لها أركان (۹۲). فأركان الإسلام خمسة (۹۳): شهادة أن لا إله إلا الله، وأن محمداً رسول الله (۹۴) وإقام الصلاة، وإيتاء الزكاة، وصوم رمضان، وحج بيت الله الحرام.

نهو ٻيڻ سڀيٰ ٻلهيه: (نيسلام و نيمان و نبحسان، وه هر ٻلهيه ڪيش چهند ٻايلهيه ڪي ههيه، ٻايله ڪاني نيسلاميش پيئجن: شايله تيدان بهوهي هيچ بهرستراويڪي حق نيه مافي بهرستني ههبيت بيئجه لهخوا، وه موحه مهده نيرراوي خوايه. ههروهه نوپژ ڪردن و زه ڪاتدان و پوژو گرتني رهمهزان و سهردان و ههجي مالي خوا.

(۹۱) دانهر - رهمهتي خوي لي بيت - پرونيڪردوهتهوه ڪه ناييني نيسلام سڀيٰ ٻلهيه، ههنديڪيان لهسهرووي ههنديڪي تريانهوهن، نهوانيش نيسلام و باوهر و نبحسانن. (۹۲) بهلگهي نهو ووتهيه فهممايشته ڪهي پيغهمبره ﷺ لهو فهممودهيهدا ڪه پيشهواي باوهرداران عومهرى ڪوري خهطاب ﷺ گيڙاويهتهوه ڪاتيڪ جبريل هات و پرسپاري له پيغهمبر ﷺ ڪرد دهربارهي نيسلام و نيمان و نبحسان، نهو ٻيڻ ﷺ نهو چهند ٻلهيهي بو پرونيڪردوهوه و فهممووي: «فَإِنَّ جِبْرِيلَ أَتَاكُمْ يُعَلِّمُكُمْ دِينَكُمْ» (رواه مسلم).

(۹۳) بهلگهي نهو پايانهش فهمموده ڪهي عبدالله ي ڪوري عومهره ﷺ ڪه دهفهمويت: پيغهمبر ﷺ فهمموويهتي: « بُنِيَ الْإِسْلَامُ عَلَى خَمْسٍ: شَهَادَةِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، وَإِقَامَ الصَّلَاةِ، وَإِيتَاءَ الزَّكَاةِ، وَالْحَجَّ، وَصَوْمَ رَمَضَانَ » (رواه البخاري ومسلم)، واته: (نيسلام لهسر پيئج ٻايله بنيادنراوه: شايله تيدان بهوهي ڪه هيچ بهرستراويڪ نيه مافي بهرستني ههبيت بيئجه لهخوا وه موحه مهديش نيرراوي خوايه و نوپژ ڪردن و زه ڪاتدان و ههجي ڪردن و پوژو گرتني مانگي رهمهزان).

(۹۴) شايتيدان بهوهي ڪه هيچ پهريستراوڻڪي حق نيه مافي پهريستني هه پيٽ بيڄگه لهخوا، وه موحه ممديش نيرراوي خوايه ههردوو ڪيان يهڪ پايه ن له گهل ٺهوهدا ڪه دوو بهشيشن، له بهر ٺهوهي پهريسته ڪان له سر هٽانهدي ههردوو ڪيان پيٽڪوه بنياد دهنرين. پهريستن به نيازپاڪي (اخلاص) بو خواي گهوره نه بي وهرناگريٽ، نيازپاڪيش ٺهويه ڪه شايتيدان به (لا اله الا الله) ده يگريته وه، وه به شويٽڪه وتني پيغه مبر ﷺ نه بي وهرناگريٽ، ڪه شويٽڪه وتني شايتيدان به — محمد رسول الله — ده يگريته وه.

* * *

فدلیل الشهادة قوله تعالى: ﴿شَهِدَ اللَّهُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَالْمَلَائِكَةُ وَأُولُو الْعِلْمِ قَانِمًا بِالْقِسْطِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾^(۹۵) (آل عمران: ۱۸)، ومعناها لا معبود بحق إلا الله (لا إله) نافياً جميع ما يعبد من دون الله (إلا الله) مثبتاً العبادة لله وحده لا شريك له في عبادته كما أنه لا شريك له في ملكه^(۹۶).

به لگهی شایه تیدانیش نهو به که خوای گه‌وره ده‌فهرمویت: ﴿شَهِدَ اللَّهُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَالْمَلَائِكَةُ وَأُولُو الْعِلْمِ قَانِمًا بِالْقِسْطِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾، واته: (خوا شایه تیداوه که هیچ په‌رستراویکی حق نیه بیجگه له‌خوی، هه‌روه‌ها فریشته‌کان و زانا و خاوه‌ن زانسته‌کان شایه‌تیان داوه، به‌م شایه‌تیدانه‌ش داد‌گه‌ری ده‌چه‌سپیت سه‌باردت به‌وهی هیچ په‌رستراویکی حق نیه مافی په‌رستنی هه‌بی بیجگه له‌و خوایه‌ی شکومه‌ند و کاربه‌جییه)، و اتاکه‌شی نه‌وه‌یه هیچ په‌رستراویکی حق نیه مافی په‌رستنی هه‌بی بیجگه له‌خوا. (لا إله) هه‌موو په‌رستراویک په‌تده‌کاته‌وه بیجگه له‌خوا. (إلا الله) ده‌یچه‌سپینیت که په‌رستن نه‌ها بو خوا ده‌کریت و هیچ هاوبه‌شی نیه له‌په‌رستنیدا هه‌روه‌ک هاوبه‌شی نیه له‌مولکیدا.

(۹۵) لم نایته پیرۆزه‌دا شایه‌تی خوای تیدایه بو خوی به‌وهی که هیچ په‌رستراویک نیه بیجگه له‌په‌روه‌ردگار، وه شایه‌تی فریشته‌کان و شایه‌تی نه‌هلی زانستی تیدایه له‌سه‌ر نه‌و راستیه و له‌سه‌ر نه‌وهی خوای گه‌وره داد‌گه‌ری نه‌نجام ده‌دات، واته به داد‌په‌روه‌ری حوکم ده‌کات، پاشان نه‌و راستیه‌ی به‌فهرمایشتی: ﴿لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ برپارداوه.

سه‌روه‌ریه‌کی مه‌زن لم نایته‌دایه بو زانست دۆستان چونکه هه‌وا تیداوه که نه‌وان له‌گه‌ل خوی و له‌گه‌ل فریشته‌کاندا شایه‌تن، مه‌به‌ست له‌وان نه‌و که‌سانه‌ن که خاوه‌نی

زانستن به شهر یعه ته که ی و له ریزی ئه وانیشدا به پله ی یه کم پتغم به ره به ریزه کانی ده گریته وه.

(۹۶) که ده لیت (واتاکه شی) مه به ست له واتای (لا اله الا الله) یه که بریتیه له وه ی هیچ په رسراوێک نیه مافی په رستی هه بیت بیجگه له خوای گه وه.

شایه تیدانیش به وه ی - هیچ په رسراوێک نیه مافی په رستی هه بیت بیجگه له خوا - نه وه یه مرۆف به زمان و دلی دان به و راستیه دا بنیت که هیچ په رسراوێکی راسته قینه نیه مافی په رستی هه بیت بیجگه له خوای مه زن، چونکه (اله) به واتای (مالوه) ه و (تاله) یش په رسته.

وه رسته ی (لا اله الا الله) په تکر دنه وه و چه سپاندنی له خو گرتوه، که په تکر دنه وه که (لا اله) یه و چه سپاندنه که (الا الله) یه و وشه ی پیروزی (الله) به ده لی خه به ری حمز فکراوی (لا) یه، که به (لا اله حق الا الله) ته قدیر ده کریت، وه به ته قدیر کردنی خه به ره که به م و وشه ی (حق) به وه لامي نهم گرفته ی خواره وه پروون ده بیت وه، که نهمه یه:

باشه چون ده ووتریت (لا اله الا الله) له گه ل نه وه ی چه نده ها په رسراو بیجگه له خوا هه یه که ده په رستین و خوای گه وره ش به په رسراو ناوی بردوون و په رستیار و (عابد) به کانیشیان پنیان ده لیتن په رسراو؟ خوای بهرز و بیهاوتا ده فهرمویت: ﴿فَمَا أَغْنَتْ عَنْهُمْ آلِهَتُهُمُ الَّتِي يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مِنْ شَيْءٍ لَمَّا جَاءَ أَمْرُ رَبِّكَ﴾ (هود: ۱۱۰) واته: (ئهو په رسراوانه ی بیجگه له خوا لیانده پارانه وه کاتیک فهرمانی په روه دگارت بو سزادانیان هات دادی هیچ شتیکی نه دان).

هه روه ها چون ده شیت په رسراویه تی بو بیجگه له خوای گه وه به چه سپین له کاتیکدا نیردراوه کان به گه له کانیا ن ده فهرموون: ﴿اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ﴾ (الأعراف: ۵۹)، واته: (خوا به رستن، بیجگه له ویش هیچ په رسراوێکتان نیه)؟

وه لآمی ئهم گرفته به ته‌قدیر کردنی خه‌بهر له (لا إله إلا الله) دا پروون ده‌بیته‌وه و ده‌لّین:
 ئهم په‌رستراوانه‌ی بیجگه‌ له‌خوای گه‌وره ده‌په‌رسترین په‌رستراون به‌لام په‌رستراوی
 پووچن نه‌ک په‌رستراوی راست، وه هیچ مافیکی په‌رستیشیان نیه، به‌لگه‌ی ئهم
 راستیه‌ش ئه‌وه‌یه خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ وَأَنَّ مَا يَدْعُونَ مِنْ
 دُونِهِ هُوَ الْبَاطِلُ وَأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ﴾ (الحج: ۶۲)، واته: (ئهو سه‌رکه‌وته‌ش که
 بیتان ده‌پریت له‌به‌رئه‌وه‌یه که خوا خو‌ی راست و ره‌وایه و ئهو په‌رستراوه‌ی که بیجگه
 له‌خوا لّی ده‌پارینه‌وه و ده‌په‌رستن پووچه، وه ههر خوا خو‌ی به‌رز و بلند و گه‌وره‌یه).
 هه‌روه‌ها به‌لگه له‌سه‌ری ئه‌وه‌یه خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿أَفَرَأَيْتُمُ اللَّاتَ وَالْعُزَّىٰ *
 وَمَنَاةَ الثَّالِثَةَ الْأُخْرَىٰ * أَلَكُمُ الذَّكَرُ وَلَهُ الْأُنثَىٰ * تِلْكَ إِذَا قِسْمَةٌ ضِيزَىٰ * إِنْ هِيَ إِلَّا أَسْمَاءُ
 سَمِيَّتُهَا أَنْتُمْ وَالْآبَاؤُكُمْ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ بِهَا مِنْ سُلْطَانٍ...﴾ (النجم: ۱۹ - ۲۳)، واته: (ئایا
 لات و عوزاتان بی‌ی که بیکه‌لکن؟ وه بتی سی‌هه‌متان بی‌ی که مه‌ناتی بی‌ی ترخه؟ ئایا ئی‌وه
 کو‌رتان بی‌ی و خوا کچ؟ نه‌گهر واییت دابه‌شکردنیکی نادروسته! ئهم بتانه هیچ نین
 بیجگه له‌چهند ناویک که ئی‌وه و باو و باپیرانتان ناوتان ناو و خوا هیچ به‌لگه‌یه‌کی
 له‌سه‌ر په‌رستراویه‌تییان نه‌ناردووته‌ خواره‌وه).

هه‌روه‌ها خوای گه‌وره ده‌باره‌ی یوسف عليه السلام ده‌فه‌رمویت: ﴿مَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِهِ إِلَّا
 أَسْمَاءُ سَمِيَّتُهَا أَنْتُمْ وَالْآبَاؤُكُمْ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ بِهَا مِنْ سُلْطَانٍ﴾ (یوسف: ۴۰)، واته: (هیچ
 شتی‌ک بیجگه له‌خوا نا‌په‌رستن چهند ناویک نه‌بی‌ت که ئی‌وه و باو و باپیرانتان ناوتان ناو
 و خوا هیچ به‌لگه‌یه‌کی له‌سه‌ر په‌رستراویه‌تییان نه‌ناردووته‌ خواره‌وه).

که‌وا بوو واتای (لا إله إلا الله) ئه‌وه‌یه: هیچ په‌رستراویکی راست و ره‌وا نیه بیجگه
 له‌خوای گه‌وره، به‌لام په‌رستراوه‌کانی تر بیجگه له‌په‌روه‌ردگار، ئهو په‌رستراوه‌ی که
 په‌رستیاره‌کانیان لافی لیده‌ده‌ن راسته‌قینه نیه، واته په‌رستراویکی پووچه.

وتفسيرها الذي يوضحها قوله تعالى: ﴿وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ^(۹۷) لَأُيَبِّهَ وَقَوْمَهُ إِنِّي بَرَاءٌ^(۹۸) مِمَّا تَعْبُدُونَ * إِلَّا الَّذِي فَطَرَنِي^(۹۹) فَإِنَّهُ سَيَهْدِينِ^(۱۰۰) وَجَعَلَهَا^(۱۰۱) كَلِمَةً بَاقِيَةً فِي عَقِبِهِ^(۱۰۲) لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ﴾^(۱۰۳).

وقوله: ﴿قُلْ^(۱۰۴) يَا أَهْلَ الْكِتَابِ تَعَالَوْا إِلَى كَلِمَةٍ^(۱۰۵) سَوَاءٍ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ أَلَّا نَعْبُدَ إِلَّا اللَّهَ وَلَا نُشْرِكَ بِهِ شَيْئًا وَلَا يَتَّخِذَ بَعْضُنَا بَعْضًا أَرْبَابًا مِنْ دُونِ^(۱۰۶) فَإِنْ تَوَلَّوْا^(۱۰۷) فَقُولُوا اشْهَدُوا بِأَنَّا مُسْلِمُونَ﴾^(۱۰۸) (آل عمران: ۶۴).

ته فسيره كه شي - كه ڀووني ده ڪانه وه - نه وه به خواي گه و ره ده فهرمويٽ:

﴿وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ لَأُيَبِّهَ وَقَوْمَهُ إِنِّي بَرَاءٌ مِمَّا تَعْبُدُونَ * إِلَّا الَّذِي فَطَرَنِي فَإِنَّهُ سَيَهْدِينِ * وَجَعَلَهَا كَلِمَةً بَاقِيَةً فِي عَقِبِهِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ﴾، واته: (ڪاتيك نبيراهيم به باوڪي و گه له ڪي فهرموو: من به ڀاستي بهريم له و به رستراوانهي بيڃگه له و خوايهي به ديهي تاوم ده يانه به رستن، هر نه وي شه ڪه ڀينماييم ده ڪات، وه نه م بي به ري بوونه شي ڪرد به ووت و ڀيمازيڪي هه ميه شي ي زيندو له ناو وه چه ڪانيدا به لکو له هاوبه شدانان پئي بگه ڀيننه وه).

هه روه ها ده فهرمويٽ: ﴿قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ تَعَالَوْا إِلَى كَلِمَةٍ سَوَاءٍ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ أَلَّا نَعْبُدَ إِلَّا اللَّهَ وَلَا نُشْرِكَ بِهِ شَيْئًا وَلَا يَتَّخِذَ بَعْضُنَا بَعْضًا أَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللَّهِ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقُولُوا اشْهَدُوا بِأَنَّا مُسْلِمُونَ﴾، واته: (نه ي موحه ممد، بلي: نه ي نه هلي ڪتاب - له گاور و جوله ڪه - وهرن بولا ي ووت و ڀيمازيڪي به ڪسان له نيوان نيمه و نيوه دا نه وي شه نه وه به ڪه بيڃگه له خوا نه به رستن و هيچ هاوبه شيڪي بو دانه نين و هه نديڪمان هه نديڪي تر نه ڪات به چه ند خواوه نديڪ بيڃگه له (الله)، نجا نه گهر پشتيان هه لکرد نه وا پنيان بلي: شا به تي بدن به وه ي ڪه نيمه موسولمانين).

(۹۷) نبيراهيم خورشه ويستي خوا (خليل الله) به و پشه و اي به ڪتا به رستانه و دواي

موحه ممد ﷺ به ڀر ترين پيغمبره، باوڪيشي ناوي نازهر بوو.

(۹۸) وشه‌ی (براء) (صفة مشبهة) یه و له چاووگی (البراءة) وهرگیراوه که مانادارتر و ره‌وانره له (بريء)، که ده‌فهرمویت: ﴿إِنِّي بَرَاءٌ مِّمَّا تَعْبُدُونَ﴾ جینی ووته‌ی (لاإله) ده‌گریته‌وه.

(۹۹) سه‌ره‌تا له‌سه‌ر (فطرة) ی‌یه‌کتابه‌رستی دروستیکردووم. که ده‌فهرمویت: ﴿إِلَّا الَّذِي فَطَرَنِي﴾ جینی ووته‌ی (إلا الله) ده‌گریته‌وه.

خوای به‌رز و بی‌هاوتا له‌په‌رستندا هاوبه‌شی نیه، هه‌روه‌ک له‌مولکیدا هاوبه‌شی نیه، به‌لگه‌ی ئهم راستیه‌ش ئه‌وه‌یه خوای گه‌وره ده‌فهرمویت: ﴿أَلَا لَهُ الْخَلْقُ وَالْأَمْرُ تَبَارَكَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ﴾ (الأعراف: ۵۴)، واته: (ئایا دروستکردن و فه‌رمانکردن بۆ ئه‌و خواجه نیه؟ پاك و پیروزی بۆ خوای په‌روه‌دگاری جیهانیان!).

وه له‌م ئایه‌ته‌دا (حصر) ی (دروستکردن و فه‌رمانکردن) ی بۆ خوای په‌روه‌دگاری جیهانیان به‌ته‌نها تێدا، که دروستکردن بۆ ئه‌وه و فه‌رمانکردنی قه‌ده‌ری و شه‌رعیش هه‌ر بۆ ئه‌وه.

(۱۰۰) ﴿سَيَهْدِين﴾ واته: راستیم نیشاندهدات و یارمه‌تیشم دهدات له‌سه‌ری.

(۱۰۱) ﴿وَجَعَلَهَا﴾ واته: (ئهم ووته‌یه‌ی گیراوه – که خو بۆ به‌ریکردنه له‌هه‌موو په‌رس‌زاوێک بێجگه له‌خوا – به ووته‌یه‌کی زیندوو).

(۱۰۲) ﴿فِي عَقِبِهِ﴾ له‌وه‌چه‌کانیدا.

(۱۰۳) ﴿لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ﴾، واته: (به‌لکو له‌هاوبه‌شدانان بگه‌ڕێنمه‌وه بۆلای خوا).

(۱۰۴) دواندنه‌که بۆ پیغه‌مبه‌ره ﷺ بۆ ئه‌وه‌ی گفتوگۆ له‌گه‌ڵ خاوه‌ن په‌یامه‌کاندا – که‌جوله‌که و‌گاوه‌کانن – بکات.

(۱۰۵) ﴿تَعَالَوْا إِلَى كَلِمَةٍ سَوَاءٍ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ﴾ ئهم ووته‌یه ئه‌وه‌یه که‌بێجگه له‌خوا نه‌په‌رستین و هه‌یج هاوبه‌شی بۆ دانه‌نێن و هه‌ندی‌کمان هه‌ندی‌کی تر نه‌کات به‌چه‌ند خواوه‌ندی‌ک بێجگه له‌خوا، به‌م پێیه (لا نعبد إلا الله) به‌واتای (لاإله إلا الله) یه و واتای ﴿سَوَاءٍ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ﴾ ئه‌وه‌یه که ئیمه‌ش و ئیوه‌ش تێیدا یه‌کسانین.

(۱۰۶) واته: هه‌ندیکمان هه‌ندیکێ تر نه‌کات به‌چهند خواوه‌ندیک بیجگه له‌خوای گه‌وره به‌جۆریک به‌مه‌زن بگه‌ڕێن و وه‌ک چۆن خوا ده‌په‌رسێت ئه‌وانیش په‌رسێن، وه‌ فرمانه‌وه‌ایش بۆ بیجگه له‌خوا بپاریا بدریت.

(۱۰۷) ﴿فَإِنْ تَوَلَّوْا﴾ واته پشیمان هه‌لکرد له‌وه‌ی بانگتانکردن بۆی.

(۱۰۸) واته ئاشکرای بکه‌ن بۆیان و به‌شایه‌تیان بگرن که ئیوه ملکه‌چی خوا بوون و به‌ڕه‌ڕه‌ی له‌وه‌ی ئه‌وانی له‌سه‌رن له‌که‌له‌ ره‌قی و پشت هه‌لکردن له‌وته‌ی مه‌زنی (لا‌إله‌ إلا‌ الله).

* * *

ودلیل شهادة أن محمداً رسول الله قوله تعالى: ﴿لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِنْ أَنْفُسِكُمْ﴾^(۱۰۹) عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ^(۱۱۰) حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ^(۱۱۱) بِالْمُؤْمِنِينَ رَءُوفٌ رَحِيمٌ^(۱۱۲) ﴿
(التوبة: ۱۲۸).

هه‌روه‌ها به‌لگه‌ی شایه‌تیدان به‌وه‌ی موچه‌مه‌د نێردراوی خوایه نه‌وه‌یه خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِنْ أَنْفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِنِينَ رَءُوفٌ رَحِيمٌ﴾، واته: (بیگومان یتفه‌مبه‌ریکتان له‌خوتان بۆ هاتوو، نه‌وه‌ی به‌لاوه‌ گرانه که ئێوه دووچارى تیاچوون و سه‌غله‌تى ده‌کات، سو‌ریشه له‌سه‌ر سوود و قازانجتان، خاوه‌ن به‌زه‌یى و میهره‌بانیشه به‌رامبه‌ر به‌ باوه‌پداران).

(۱۰۹) که ده‌فه‌رمویت: ﴿مِنْ أَنْفُسِكُمْ﴾ واته له‌په‌گه‌زى خوتانه، به‌لکو هه‌ر له‌ناو خوشتا‌ندایه، وه‌ک خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿هُوَ الَّذِي بَعَثَ فِي الْأُمِّيِّينَ رَسُولًا مِنْهُمْ يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَإِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ مُبِينٍ﴾ (الجمعة: ۲)، واته: (ئه‌و خوایه‌یه که له‌ناو نه‌خوینده‌وار و ئومیه‌کاندا یتفه‌مبه‌ریکی له‌خویان په‌وانه‌کردوه، ئایه‌ته‌کانی خویان به‌سه‌ردا ده‌خوینتیه‌وه و خاوتیان ده‌کاته‌وه و فێری قورئان و سونه‌ت و (دانایی)یان ده‌کات، ئه‌گه‌رچی ئه‌وان پێشتر له‌ گومرا‌یه‌کی ناشکرادا بوون).

(۱۱۰) واته: ئه‌وه‌ی بارى ئێوه‌ی گران‌کردوه ئه‌ویش به‌لایه‌وه‌ گرانه.

(۱۱۱) واته (له‌سه‌ر سوود و قازانجتان و دورخسته‌وه‌ی زیان لێتان).

ومعنى شهادة أن محمداً رسول الله: طاعته فيما أمر وتصديقه فيما أخبر، واجتناب ما عنه نهى وزجر، وأن لا يعبد الله إلا بما شرع^(۱۱۳).
 ودليل الصلاة والزكاة^(۱۱۴) وتفسير التوحيد قوله تعالى: ﴿وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا الصَّلَاةَ وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ﴾^(۱۱۵) وَذَلِكَ^(۱۱۶) دِينُ الْقِيَمَةِ^(۱۱۷).

واتای شایه تیدانیش به وهی که موحه مهد نیراوی خوایه بریتیه له:
 گوپرایه لیگردنی له هه رشتیکدا که فه رمانی پیکردوه و برپوا پیکردنی
 له وشته دا که هه والی پیداه و دوور که وتنه وه له وهی پیکری و جلّه وگیری
 کردوه، وه په رستنی خواش - به پئی نهو شرعه نه بی که پئی هاتوه -
 نه نجام نه دریت. به لگهی نوپژ و زه کات و ته فسیری به کتابه رستی نه وه به
 خوی گه وره ده فه رمویت: ﴿وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ
 وَيُقِيمُوا الصَّلَاةَ وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ وَذَلِكَ دِينُ الْقِيَمَةِ﴾، واته: (فه رمانیان پینه کراوه
 به وه نه بی که به نیاز پاکی خوا به رستن و ملکه چی بن و له هه موو
 بیرو باوه پیکری جهوت لابه دن، وه نوپژ بکه ن و زه کات بده ن، فانه وه به ناینی
 راست و دروست و سه فامگیر).

(۱۱۲) واته خاوه ن به زهی و میهره بانه به رامهر باوه داران، باوه دارانیشی تایهت
 کردوه بهو به زهی و میهره بانیه وه، چونکه پیغمبر ﷺ فه رمانی پیکراوه جهاد له
 به رامهر بیاهوران و دوور و اندا بکات و توند و تیژ بیت له سهریان، نه م وه سفانه ی
 پیغمبری خوا ﷺ به لگهی له سهر نه وهی به راستی پیغمبری خوایه هه روه که نه م
 نایه تهش به لگهی له سهر نهو راستیه که خوی گه وره ده فه رمویت: ﴿قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ
 إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا﴾ (الأعراف: ۱۵۸)، واته: (بلی: نهی خه لکینه، من

نیراوی خوام بۆلای ئیوه به‌گشتی، ئایه‌تی تریش بهم واتایه گه‌لیک زۆرن که به‌لگه‌ن له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی به‌راستی موحه‌مه‌د ﷺ نیردراوی خواجه.

(۱۱۳) واتای شایه‌تیدان به‌وه‌ی که موحه‌مه‌د ﷺ نیراوی خواجه بریتیه له‌ دانپیانان به‌زمان و باوه‌یه‌تان به‌دل کهوا موحه‌مه‌دی کورپی عه‌بدوللای قوریه‌شی هاشمی ﷺ پیغمبه‌ری خوای گه‌وره‌یه بۆلای هه‌موو خه‌لکی له‌جنۆکه و مرۆف، هه‌روه‌ک په‌روه‌ردگار ده‌فه‌رمویت: ﴿وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ﴾ (الذاریات: ۵۶)، واته: (جنۆکه و مرۆفم بۆ هه‌چ شتیک دروست نه‌کردوه، ئه‌وه نه‌بیت که بمه‌پرستن). په‌رستیش بۆ خوای گه‌وره نه‌جام نادریت له‌پێ ئه‌و وه‌حیه‌وه نه‌بی که موحه‌مه‌د ﷺ هه‌تاویه‌تی، هه‌روه‌ک خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿تَبَارَكَ الَّذِي نَزَّلَ الْفُرْقَانَ عَلَى عَبْدِهِ لِيَكُونَ لِلْعَالَمِينَ نَذِيرًا﴾ (الفرقان: ۱)، واته: (پاک و پیرۆزی بۆ ئه‌و خواجه‌ی فورقان - واته: قورنان - ی ناردووته خواره‌وه بۆ سه‌ر به‌نده‌که‌ی بۆ ئه‌وه‌ی ناگادار که‌ره‌وه و ترسینه‌ری جیهانیان بیت).

داخوازه‌کانی ئه‌م شایه‌تیدانه‌ش ئه‌وه‌یه که بپروا به‌پیغمبه‌ری خوا ﷺ بکه‌یت له‌وه‌دا که هه‌والیداوه و گوێپایه‌تی فه‌رمانه‌که‌ی بکه‌یت له‌وه‌دا که فه‌رمانی پێکردوه و دووربکه‌وته‌وه له‌وه‌ی جله‌وگیری و رێگری لێکردوه و خوای گه‌وره‌ش به‌ پێی ئه‌و شه‌رعه به‌رستیت که ئه‌و پێی هاتوه، هه‌روه‌ها خواسته‌کانی ئه‌م شایه‌تیدانه ئه‌وه‌یه باوه‌رت وا نه‌بی که پیغمبه‌ری خوا ﷺ مافیکی له‌ په‌روه‌ردگاریه‌تی و ده‌ستوه‌ردان له‌ بوونه‌وه‌دا هه‌یه، یان مافیکی له‌ په‌رستندا هه‌یه، به‌لکو ئه‌ویش ﷺ به‌نده‌یه و ناپه‌رستیت، وه پیغمبه‌ره و درۆ ناکات، وه هه‌چی نه‌ بۆخۆی نه‌ بۆکه‌سی تر له‌ که‌لک یاخود زیان به‌ده‌ست نه‌، بێجگه له‌وه‌ی وستی خوای له‌سه‌ر بیت، هه‌روه‌ک خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿قُلْ لَا أَقُولُ لَكُمْ عِنْدِي خَزَائِنُ اللَّهِ وَلَا أَعْلَمُ الْغَيْبَ وَلَا أَقُولُ لَكُمْ إِنِّي مَلَكٌ إِن أَتَّبِعْ إِلَّا مَا يُوحَىٰ إِلَيَّ...﴾ (الأنعام: ۵۰)، واته: (ئه‌ی موحه‌مه‌د ﷺ بلی: من

پتان ناليم گمبينه ڪاني خوام له لايه ، وه غهيزانيش نيم، وه پتان ناليم من فريشتهم، شوين هيچ شتيڪ ناکوم بيچگه له وهی سروشم بۆ ده کريت).

پتغمبه ۽ بهنده به ڪي فرمان پيڪراوه، شوين نهو رپنمايه ده كهويت كه فرماني پيڪراوه، خواي گهوره ده فهرمويت: ﴿قُلْ إِنِّي لَا أَمْلِكُ لَكُمْ ضَرًّا وَلَا رَشَدًا * قُلْ إِنِّي لَنْ يُجِيرَنِي مِنَ اللَّهِ أَحَدٌ وَلَنْ أَجِدَ مِنْ دُونِهِ مُلْتَحَدًا﴾ (الجن: ۲۱-۲۲)، واته: (بلي: من نزيان و نه رپنماشاندري نيوم به ده ست نيه، بلي: من ڪس نيه له خوام په نابادات، وه بيچگه له ویش هيچ دالده به ڪ شك نابهم).

ههروه ها په روه ردگار ده فهرمويت: ﴿قُلْ لَا أَمْلِكُ لِنَفْسِي نَفْعًا وَلَا ضَرًّا إِلَّا مَا شَاءَ اللَّهُ وَلَوْ كُنْتُ أَعْلَمُ الْغَيْبِ لَاسْتَكْفَرْتُ مِنَ الْخَيْرِ وَمَا مَسَّنِيَ السُّوءُ إِنْ أَنَا إِلَّا نَذِيرٌ وَبَشِيرٌ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ﴾ (الأعراف: ۱۸۸)، واته: (بلي نه سوود و نه زيانم بۆ خودي خوشم به ده ست نيه بيچگه له وهی خوا ده به ویت، وه نه گهر غهيم بزانيايه نهوا چاڪهي زورم بۆ خوّم به ده ست ده هيتا و هيچ خراپه به ڪم تووش نه ده هات، من ته نها ترسيتهر و مژده ردهرم بۆ گه ليڪ كه باوه ردين).

بهم پسيه ده زانين كه نه پتغمبه ڪري خوا ۽ شايس تهی په رسته و نه غهيري نه ویش له دروست ڪراوه ڪان، وه په رستن به ته نها بۆ خواي گهوره نه بي بۆ ڪه سي تر ناکريت. وه ده فهرمويت: ﴿قُلْ إِنْ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ (الأنعام: ۱۶۲-۱۶۳)، واته: (بلي: من نويز و قورباني سه رپين و زيان و مردنم بۆ خواي په روه ردگاري جيهانيانه، هيچ هاوبه شي نيه و بهو جوړهش فرمانم پيڪراوه، وه من به ڪم ڪه سم له وانهی ملڪه چ و موسولمانن)،

ماي پتغمبه ڪريش ۽ نه وه به لهو ناست و پله يده داينين كه خواي گهوره دايناوه، نه ویش نه وه به بنده و پتغمبه ڪري خوايه ۽.

(۱۱۴) واته به‌لگه له‌سه‌رئه‌وه‌ی که نوێژ کردن و زه‌کاتدان له‌پایه‌کانی ئایینی ئیسلامن ئه‌وه‌یه خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا الصَّلَاةَ وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ﴾ (البینة: ۵).

ئهم ئایه‌ته‌ش گشتی و همه‌مه‌لایه‌نه بۆ هه‌موو جووره‌کانی په‌رستن، ئنجا حه‌قه‌ن ده‌بی م‌رؤف تیدا بۆ خوای گه‌وره نیازپاک بیت و له‌ژه‌نگ و ژاری هاوبه‌شدانان خاوێن بی و شوێنکه‌وته‌ی به‌رنامه و شه‌ریعه‌ته‌که‌ی بیت.

(۱۱۵) ئهمه‌ش له‌جووری (عطف) ی تابه‌ته بۆ سه‌ر گشتی، چونکه نوێژ کردن و زه‌کاتدان به‌شیکن له‌ په‌رستن، به‌لام خوای به‌رز و بیهاوتا له‌به‌ر ئه‌و گرنگیه‌ی هه‌یانه ده‌قی له‌سه‌ر هه‌نان، که نوێژ په‌رستنی لاشه‌یه و زه‌کاتیش په‌رستنی داراییه و هه‌ردووکی‌شان له‌ قورئاندا شانبه‌شان باسیان هاتوه.

(۱۱۶) واته په‌رستنی خوا به‌نیازپاک و سه‌ردانه‌واندن بۆی به‌خاوێنی و دوور له‌ ڕینگه‌ی چه‌وت، وه نوێژ کردن و زه‌کات دان.

(۱۱۷) واته ئایینی ئه‌و ڕیازه‌راست و دروسته‌ی که هه‌ج چه‌وتیه‌کی تیدا نیه، چونکه ئایینی خوای گه‌وره‌یه و ئایینی ڕێک و راستی خوایه، هه‌روه‌ک خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿وَأَنَّ هَذَا صِرَاطِي مُسْتَقِيمًا فَاتَّبِعُوهُ وَلَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَنْ سَبِيلِهِ﴾ (الأنعام: ۱۵۳)، واته: (ئا ئه‌مه ڕیازی راستی منه، ده ئیوه‌ش شوێنی بکه‌ون و شوێن ڕیچه‌که‌کان مه‌که‌ون و به‌وه‌یه‌وه له‌ڕیازی خوا په‌رته‌وازه‌تان بکه‌ن).

ئهم ئایه‌ته په‌روژه وه‌ک باسی نوێژ و زه‌کاتی له‌خوگرتوه بیگومان ناوه‌ڕۆک و حه‌قیقه‌تی یه‌کته‌په‌رستیشی له‌خوگرتوه که ئه‌ویش نیازپاک و یه‌کلا بوونه‌وه‌یه بۆ خوای گه‌وره به‌بی لادان به‌لای هاوبه‌شداناندا، ئنجا هه‌رکس نیازپاک نه‌بی و بۆ خوا یه‌کلا نه‌بووبیته‌وه ئه‌وا ئه‌وه‌که‌سه یه‌کته‌په‌رست نیه، وه هه‌رکس په‌رسته‌که‌ی بۆ بیجگه له‌خوا ئه‌نجام بدات ئه‌ویش یه‌کته‌په‌رست نیه.

ودليل الصيام^(۱۱۸) قوله تعالى: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾^(۱۱۹) (البقرة: ۱۸۳).
ودليل الحج^(۱۲۰) قوله تعالى: ﴿وَلِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا وَمَنْ كَفَرَ فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ عَنِ الْعَالَمِينَ﴾^(۱۲۱) (آل عمران: ۹۷).

به لگهي پڙووو نهويه خواي گهوره ده فهرمويت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾، واته: (نهى نهوانهي باوه پرتان هيتاوه پڙووتان له سهر فهرزكراوه ههروهك له سهر نهوانهي پيش نيوهش فهرز كرابوو، بوئوهوي خوتان له سزاي خوا بپاريزن).
به لگهي هه جيش نهويه خواي مه زن ده فهرمويت: ﴿وَلِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا وَمَنْ كَفَرَ فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ عَنِ الْعَالَمِينَ﴾، واته: (تهنها مافي خواي گهورهه و مافي كه سي تر نيه له سهر خه لكي سهردان و هه جي ماله كه ي بكن، ههركهس تواناي چوون بو هه جي هه بيت، وه ههركهس بيتاوه پي بهم فهرزه بكات نهوه بيگومان خوا بيتياز و بي پيوستيه له هه موو جيهانيان).

(۱۱۸) واته: به لگهي واجب بووني نهويه خواي گهوره ده فهرمويت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ﴾، فهرمايشتي ﴿كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ﴾ چهند سوو ديكي تيدايه:
يه كه م: گرنگي پڙووو كه خواي گهوره له سهر نوم هتاني پيش نيهمشي فهرز كردوو، نه مه نهوه ده گهيه نيټ كه خواي گهوره نه م فهرزه ي خوش ده ويټ و بو هه موو نوم هتيكيش پيوسته.

دووهم: سوكي و ئاسانكاري له سهر نه م نوم هته، كه تهنها نه م داواي پڙوووي لينه كراوه كه ناخوشي بو سهر نه فس و لاشه كان تيدايه.

سپته: نمازیه بوئوهی خوی گهوره نایه کهی بوئم نومته کامل و تهواو کردوه، به جوریک هرجی چاکه و ریزی نومته کانی پیشووه بوئو تهواو کردوه.

(۱۱۹) خوی گهوره لم نایه ده ا حکمه تی پوژووی پروونکردوه تهوه بهوهی دهفرمویت: ﴿لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾، واته: (به پوژووه کانتان وئوهو خهسله ته پاریز کاریانهی لیان ده که ونهوه خوتان له تورهی خوا بپاریزن).

پتغمبریش ﷺ نمازهی بوئوه سووده کردوه بهوهی دهفرمویت: «مَنْ لَمْ يَدْعُ قَوْلَ الزُّورِ وَالْعَمَلِ بِهِ فَلَيْسَ لِلَّهِ حَاجَةٌ فِي أَنْ يَدْعَ طَعَامَهُ وَشَرَابَهُ» (أخرجه البخاري)، واته: (هرکس دهستبرداری قسهی درو و نیشکردن به قسهی درو نه بیت، ئهوا خوا ناتاجی نهوه نیه که واز له خواردن و خواردنهوهی بهیت).

(۱۲۰) واته بهلگهی واجب بوونی حهج نهوهیه خوی گهوره دهفرمویت: ﴿وَلِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ﴾ و هند... ئم نایه ته له سالی نویه می کوچیدا هاته خوارهوه و بهلگهی فهرزکردنی حهج بوو، بهلام خوی گهوره دهفرمویت: ﴿مَنْ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا﴾ که بهلگهی نهوهی تیدایه هرکس نهیتوانی نهوه حهجی لهسر نیه.

(۱۲۱) که خوی گهوره دهفرمویت ﴿وَمَنْ كَفَرَ فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ عَنِ الْعَالَمِينَ﴾ بهلگهی تیدایه لهسر نهوهی وازهتنان له حهج له لایه ن که سیکهوه توانای هیت بیباوه ریه، بهلام بی باوه ریه که – به کوډهنگی زانایان – بهنده له ریبازی ئیسلام دهرناکات، چونکه (عبداللهی کوری شقیق) ﷺ دهفرمویت: هاوهلانی پتغمبری خوا ﷺ وازهتنانی هیچ کام له کردهوه کانیان به بیباوه ری نه ده زانی بیجکه له نویت).

المرتبة الثانية^(۲۲) : الإيمان^(۲۳)، وهو بضع^(۲۴) وسبعون^(۲۵) شعبة^(۲۶).
فأعلاها: قول لا إله إلا الله. وأدناها: إمطة الأذى^(۲۷) عن الطريق، والحياء^(۲۸) شعبة من الإيمان.

پاڻهي دووہم: باوہرہ، ڪہ حفتا و ٺوہندہ بہشہ. بہرترين بہشي ووتني
(لا إله إلا الله) بہ و نزمترین بہشي لابردي نازارہ لہسہر ڀيگہ، شہرميش
بہشيگہ لہباوہرہ.

(۱۲۲) واتہ لہ ڀلہ ڪاني ٿاين.

(۱۲۳) باوہر لہ زمانہوانيدا: پروا پئڪردن (التصديق) بہ.

لہ شہرعيشدا: (بيروباوہرہ بہ دل و ووتنيہ بہ زمان و ڪردہوہيہ بہ ٺمندامہ ڪاني
لاشہوحفتا و ٺوہندہ بہشہ).

(۱۲۴) ٺوہندہ (البضع) — بہ (ڪسر) ي (باء) ڪہ —: لہ (سڀيٰ) وہيہ پڙ (نڙ).

(۱۲۵) (شُعْبَة) ي ھدر شَيْك بہشيگہ لہشتہ ڪہ.

(۱۲۶) واتہ لابردي نازار: ٺوہيش ھدر شيگہ نازاري ڀٽوار بدات لہبہرد ودار و

ڊرڪ وڊال و شتي بيٽراو و ٺوہي پڙني ناخوشي ھيٽ و لہو جڙہ شتانہ.

(۱۲۷) شہرمڪردن (الحياء): سيفهتي بہخڙداشڪانہوہيہ و لہ ڪاتي تھريقبونہوہدا

ڀوو دہدات و ڀيگري مڙف — دہڪات لہ ڪردني ھدر ڪاريڪ پڙچہوانہي

مہرڊايهتي (مروءة) بيٽ.

پڙ يہ ڪخستني جياوازي نيوان ٺوہ راستيهي ووتہ ڪهي دانہر — ڀہجهتي خواي لي

بيٽ — دہيگريٽہوہ، ڪہ باوہر حفتا و ٺوہندہ بہشہ، لہ گہل ٺوہي پاڻہ ڪاني باوہر

شہشن، پڙيسته بلتين: ٺوہ باوہرہي ڪہ بيروپروا (عقيدة) يہ پاڻہ ڪاني شہشن، برتين لہو

پاڻانہي ڪہ لہفہرموودہ ڪهي (جبريل) دا ﷺ باسڪراون، ڪاتيڪ دہربارہي باوہر

پرسیاری له پێغه‌مبەر ﷺ کرد، فەرمووی: « أَنْ تُؤْمِنَ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ
الْآخِرِ وَتُؤْمِنَ بِالْقَدَرِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ » (متفق علیه).

به‌لام ئەو باوەڕی کردەوه و جوړ و ڕه‌گه‌زه‌کانیان ده‌گریته‌وه ده‌فتاو ئەوه‌نده به‌شه،
له‌به‌رئه‌وه خوای گه‌وره نوێژی ناوناوه باوەڕ له‌و ئایه‌ته‌دا که ده‌فهرمویت: ﴿وَمَا
كَانَ اللَّهُ لِيُضِلَّ إِيمَانَكُمْ﴾ (البقرة: ۱۴۳)، واته: (هه‌رگیز خوا باوەڕه‌که‌تان زایه
ناکات). زانایانی ته‌فسیر فەرموویانه: واته نوێژکردنتان به‌ره‌و (بيت المقدس)، چونکه
هاوه‌لان پێش ئەوه‌ی فەرمانیان پێبکریت ڕووبکه‌نه که‌عه به‌ره‌و (بيت المقدس) نوێژیان
ده‌کرد.

* * *

وَأَرْكَانُهُ سِتَّةٌ: أَنْ تَتُومِنَ بِاللَّهِ (۱۲۸)

پایه‌کانیشی شه‌شن، نه‌ویه: باوه‌پ به‌خوا بهیئی.

(۱۲۸) باوه‌پ هیئان به‌خوا چوار فەرمان ده‌گریته‌وه:

یه‌که‌م: باوه‌پ هیئان به‌بوونی خوای گه‌وره:

نه‌وه‌ی به‌لگه‌یه له‌سه‌ر بوونی خوای گه‌وره‌ش: (فطرة) و عَقْل و شه‌رع و هه‌ست (حس)ه.

۱- به‌لگه‌ بوونی (فطرة) له‌سه‌ر بوونی خوا:

هه‌موو که‌سیک له‌سه‌ر باوه‌پ‌بوون به‌دروست‌کراوه‌که‌ی به‌دیها‌تووه به‌بی پیشینه بیر‌کردنه‌وه یان فی‌ربوون، وه هیچ که‌سیک له‌خواستی نه‌م (فطرة)ه لانا‌دات بیج‌گه له که‌سی که‌حاله‌تیکی نا‌اسایی به‌سه‌ر د‌لیدا بی‌ت و له‌و خواسته لای‌دات، چونکه پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ ده‌فه‌رمو‌یت: « مَا مِنْ مَوْلُودٍ إِلَّا يُولَدُ عَلَى الْفِطْرَةِ فَأَبَوَاهُ يُهَوِّدَانِهِ أَوْ يُنَصِّرَانِهِ أَوْ يُمَجِّسَانِهِ » (رواه البخاري ومسلم)، واته: (هه‌موو له‌ دای‌کبوویه‌ک له‌سه‌ر (فطرة) له‌دای‌ک ده‌بی‌ت، ئنجا باوک و دای‌کی ده‌یکه‌ن به‌جووله‌که یان ده‌یکه‌ن به‌گاور یان به‌ نا‌گر‌په‌رست).

۲- به‌لگه‌ بوونی عَقْل و ژیری له‌سه‌ر بوونی خوای گه‌وره:

نه‌م دروست‌کراوانه سه‌ره‌تایان و کۆتایان چه‌تمه‌ن ده‌بی دروست‌که‌ریک هه‌بی‌ت که به‌دی هیئان، چونکه:

● نا‌کری خۆیان خۆیانیا‌ن به‌دی هیئا‌بی‌ت، وه ناشی به‌ری‌که‌ه‌وت به‌دی هات‌بن ...، نا‌کری خۆیان خۆیانیا‌ن به‌دی هیئا‌بی‌ت، چونکه شت خۆی دروست نا‌کات، له‌به‌ر نه‌وه‌ی له‌پیش بوونیدا نه‌بوونه ئیتر چۆن ده‌بی‌ته دروست‌که‌ر؟!

● هډروه‌ها ناشۍ به‌ړېکه‌وت به‌دیهاټېن، چونکه هډموو به‌دیهاټوویه‌ک حه‌غه‌ن ده‌بۍ دروستکه‌ړېکۍ هه‌بۍټ، له‌به‌رئ‌ه‌وه‌ی بوونیان له‌سه‌ر ئه‌م سیسټه‌مه جوانکارو ړشته یه‌که‌رز و جو‌شدراو و یه‌که‌پارچه‌یی‌ه‌ی نیوان هوکار و به‌رئ‌ه‌نجامه‌کان (الأسباب ومسببات) و نیوان بوونه‌وه‌ره‌کان هه‌ندیکیان له‌گه‌ل ئه‌وانی تردا ړۍ له‌وه ده‌گرېټ که به‌ړېکه‌وت به‌دیهاټېن، چونکه ئه‌وه‌ی به‌ړېکه‌وت هه‌بۍټ هډر له‌ بناغه‌ی بوونیدا له‌سه‌ر سیسټم نیه‌ ئیټر چوڼ له‌کاتی مانه‌وه و په‌ره‌سه‌ندنیدا ړۍک وپیټک ده‌بیټ؟!

● ئنجا ئه‌گه‌ر نه‌گونجۍ ئه‌م دروستکراوانه بوخوځیان خوځیانیان به‌دیهاټۍټ، هډروه‌ها نه‌گونجۍ به‌ړېکه‌وت به‌دیهاټېن، ناشکرایه ده‌بۍټ به‌دیهاټه‌ړېکیان هه‌بیټ ئه‌ویش خوای په‌روه‌ردگاری جیهانیانه.

خوای گه‌وره له‌ سوره‌تی (الطور) دا باسی ئه‌م به‌لگه‌ ژیری و سه‌لماندنه یه‌کالا‌یه‌ی کردوه که ده‌فه‌رمو‌یت: ﴿أَمْ خُلِقُوا مِنْ غَيْرِ شَيْءٍ أَمْ هُمُ الْخَالِقُونَ﴾ (الطور: ۳۵)، واته: (نایا له‌هیچه‌وه دروستبوون یان خوځیان دروستکه‌ری خوځیان؟)، به‌ واتای ئه‌وه‌ی که ئه‌وان به‌بۍ دروستکه‌ر دروست نه‌بوون، هډروه‌ها بوخوځشیان خوځیان دروست نه‌کردوه، ناشکرایه که دروستکه‌ریان خوای به‌رز و بۍ هاوتایه.

له‌به‌ر ئه‌وه کاتیک – جوبه‌یری کورۍ مُطْعِم – ﷺ گوڼۍ له‌ پیغه‌مبه‌ری خوا بوو ﷺ سوره‌تی (الطور) ی ده‌خویند وگه‌یشته ئه‌م نایه‌ته: ﴿أَمْ خُلِقُوا مِنْ غَيْرِ شَيْءٍ أَمْ هُمُ الْخَالِقُونَ * أَمْ خُلِقُوا السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ بَلْ لَا يُوقِنُونَ * أَمْ عِنْدَهُمْ خَزَائِنُ رَحْمَتِ رَبِّكَ أَمْ هُمُ الْمُصْطَفُونَ﴾ (الطور: ۳۵-۳۷)، واته: (نایا له‌هیچه‌وه دروستبوون یان خوځیان دروستکه‌ری خوځیان؟ نایا ناسمانه‌کان و زه‌ویان دروستکردوه؟ به‌لکو بېروا ناهیتن! نایا گه‌نجه‌کاني په‌روه‌ردگاریان له‌لایه؟ یان ئه‌وان زال وده‌سته‌لاتدارن؟) له‌و ړوژه‌دا جوبه‌یر بټه‌رست بوو، ده‌فه‌رمو‌یت: (خه‌ریک بوو د‌ل‌م ده‌ستی به‌ فرین ده‌کرد، ئه‌وه یه‌که‌م جار بوو که باوه‌ړ له‌د‌ل‌مدا جینگیر بوو) (بوخاری به‌جیا جیا گټراویه‌ته‌وه).

با نمورونه یه کیش بهیینه وه تا کو ره راستیه مان بو پروون بکاته وه، نه گهر که سینک دهر باره ی کوشکیکی رازاوه قسه ت بو بکات که چهن دین باخچه دهره بیان داوه و جوگه له بهناویدا دهروات و پرپه تی له رایه خ و خیزان و به چهن دین جو ر شتی جوان له پهرده و کهل و پهل رازاوه ته وه و پیت بلیت: نم کوشکه و نه وی تیدایه له کهل و پهل بوخوی خوی دروستکردوه، یان هر ناوا بهر پیکهوت و به بی به دیه پنه ر به دیهاته وه!! نهوا ده سته جی نکولی لیده کهیت و به دروی ده خه ته وه، ههروه ها قسه کهشی به ووته ی پروپوچ داده نییت! نجا نایا دوا ی نه مهش هر ده گونجی نم بوونه وه ره فراوانه بهزه وی و ناسمانیه وه و به گهر دوون و بارودوخیه وه و به سیستی جوانکار و دلر فینه وه بوخوی خوی دروستکردبی یان بهر پیکهوت به بی به دیه پنه ر به دیهاته بیت؟!

۳- بهلگه ی شمرع له سر بوونی خوی گه وه:

نه وه یه که هه موو په یامه ناسمانیه کان دان بهم راستیه دا ده نیین، ههروه ها نهو حوکه مانه ی تیاندا هاتوون به جو ری که بهرژه وه ندیه کانی خه لکی له خو ده گرن، بهلگه یه له سر نه وه ی که له لایه ن پهروه ردگاریکی کار به جی زانا به بهرژه وه ندی دروستکراوه کانیه وه هاتوون، یاخود نهو هه والته قه ده ریانه ی تیاندا هاتوون و واقعیش شایه تیداوه که راستن، بهلگه یه له سر نه وه ی که له لایه ن پهروه ردگاریکی توانا به هیانه دی نه وه ی هه والی پیداوه هاتوون.

۴- بهلگه بوونی ههست (الحس) له سر بوونی خوا له دوو لایه نه وه یه:

یه که میان: نه وه یه ئیمه وه لای نزا کاران و فریا کهوتنی لیقه و ماوان ده بیستین و ده بیستین که به شیوه یه کی یه کالا و راسته قینه بهلگه ن له سر بوونی خوی گه وه، پهروه ردگار ده فره مویت: ﴿وَتُوحَا إِذْ نَادَى مِنْ قَبْلُ فَاسْتَجَبْنَا لَهُ﴾ (الانبیاء: ۷۶)، واته: (کاتیک نوحیش له پیشدا نزا ی کرد ئیمه به ده نگیه وه هاتین)، ههروه ها ده فره مویت: ﴿إِذْ تَسْتَفِئُونَ رَبَّكُمْ فَاسْتَجَابَ لَكُمْ﴾ (الأنفال: ۹)، واته: (کاتیک داوا ی فریا کهوتنتان

له‌په‌روه‌ردگار تان ده‌کرد ئه‌ویش به‌ده‌نگتانه‌وه‌هات)، وه‌له‌(صحیح)ی بوخاریشدا هاتووه‌له‌ئنه‌سی کورپی مالیکه‌وه‌ﷺ: « أَنْ أُغْرِبَيا دخل يوم الجمعة و النَّبِيُّ ﷺ يَخْطُبُ، فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ، هَلْكَ الْمَالُ وَجَاعَ الْعِيَالُ فَادْعُ اللَّهَ لَنَا فَرَفَعَ يَدَيْهِ وَمَا نَرَى فِي السَّمَاءِ فَرْعَةً فَوَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ مَا وَضَعَهَا حَتَّى تَارَ السَّحَابُ أَمْثَالَ الْجِبَالِ ثُمَّ لَمْ يَنْزِلْ عَنْ مِنْبَرِهِ حَتَّى رَأَيْتُ الْمَطَرَ يَتَخَادَرُ عَلَى لِحْيَتِهِ ﷺ فَمُطِرْنَا يَوْمَنَا ذَلِكَ وَمِنَ الْغَدِ وَبَعْدَ الْغَدِ وَالَّذِي يَلِيهِ حَتَّى الْجُمُعَةِ الْأُخْرَى وَقَامَ ذَلِكَ الْأُغْرِبِيُّ أَوْ قَالَ غَيْرُهُ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، تَهْدِمُ الْبِنَاءَ وَغَرِقَ الْمَالُ فَادْعُ اللَّهَ لَنَا فَرَفَعَ يَدَيْهِ فَقَالَ اللَّهُمَّ حَوَالَيْنَا وَلَا عَلَيْنَا فَمَا يُشِيرُ بِيَدِهِ إِلَى نَاحِيَةٍ مِنَ السَّحَابِ إِلَّا أَنْفَرَجَتْ »(أخرجه البخاري و مسلم)، واته‌: (کابرایه‌کی ده‌شته‌کی رۆژی جومعه‌هاته‌ژووره‌وه‌ - له‌وکاته‌دا- پتغه‌مبه‌رﷺ وتاری ده‌دا، ئنجا ووتی: ئه‌ی پتغه‌مبه‌ری خوا، هه‌رچی سامانه‌تیاچوو، مال و منداڵ برسی که‌وتن، له‌خوا بپارێره‌وه‌ بۆمان، ئه‌ویش هه‌ردوو ده‌ستی به‌رزکرده‌وه‌ و پارایه‌وه‌، ئنجا گه‌واله‌هه‌ور به‌وته‌ی چیاکان هات، هه‌شتا له‌مینبه‌ره‌که‌ی نه‌هاته‌بووه‌ خواره‌وه‌ تاكو بینیم باران به‌سه‌ر وریشیدا ده‌هاته‌ خواره‌وه‌، وه‌له‌جومعه‌ی دووه‌مدا ئه‌و کابرا ده‌شته‌کیه‌ - یاخود که‌سیکی تر- هه‌ستا و ووتی: ئه‌ی پتغه‌مبه‌ری خوا مال و خانوو هه‌مووی روخان و سامان و مال بوون به‌ژیره‌وه‌، له‌خوا بپارێره‌وه‌ بۆمان، ئه‌ویش هه‌ردوو ده‌ستی به‌رزکرده‌وه‌ و فهرمووی: خواجه‌به‌ده‌ور و به‌رماندا ببارینه‌ نه‌که‌ به‌سه‌رماندا، ئنجا ئاماژه‌ی بۆ هه‌وری هه‌ر لایه‌که‌ ده‌کرد ده‌ره‌ویه‌وه‌ - واته‌ بارانه‌که‌ خوشی ده‌کرده‌وه‌-).

وه‌هه‌میشه‌ به‌ده‌نگه‌وه‌هاتنی نزاکان فرمائیکی به‌رچاوبوووه‌ بۆ هه‌رکس که‌ به‌شیوه‌یه‌کی راسته‌قینه‌ په‌نای بۆ خوای گه‌وره‌ بردییت و مه‌رجه‌کانی گیرابوونی به‌دی هه‌یناییت.

لایه‌نی دووهم: ئه‌وه‌یه‌ نیشانه‌کانی پتغه‌مبه‌رایه‌تی پتغه‌مبه‌ران - که‌ پێیان ده‌ووترییت: (موعجیزه‌کان) و خه‌لکی ده‌یان بینن یان ده‌یان بیستن، به‌لگه‌ی یه‌کالا و

راسته قینه له سهر بوونی ټو خوايه ږهوانه ی کردوون، چونکه جوړه کاریکن به دهر له توانای ناده میزاد، خوی گه وره بو پشتگیریکردن و سهرخستنی نیردراوه کانی به ږیان ده کات، یه کیک له نمونه ی ټه مانه ش:

نیشانه ی پیغه مبه رایه تی موسایه عليه السلام کاتیک خوی گه وره فهرمانی پیکرد که به دارده سته که ی بکیشیت به دهر یا که دا، ټه ویش پایدا کیشا و کهرت بوو بو دوازه ږیگه ی ووشک، ټاوه که ش له نیوانیاندا وهک شاخ و ابوو، خوی گه وره ده فهرمویت: ﴿فَأَوْحَيْنَا إِلَىٰ مُوسَىٰ أَنْ اضْرِبْ بِعَصَاكَ الْبَحْرَ فَانْفَلَقَ فَكَانَ كُلُّ فِرْقٍ كَالطَّوْدِ الْعَظِيمِ﴾ (الشعراء: ۶۳)، واته: (سروش و وه حیمان بو موسا کرد که به دارده سته که ت بکیشه به دهر یا که دا، ټنجا کهرت بوو و هر به سته ټاویکی نیوان ږیگاگان وهک شاخی مه زن وا بوو).

ههروه ها نمونه ی دووهم: نیشانه ی پیغه مبه رایه تی عیسایه عليه السلام که به موله تی خوا مردوی زیندو ده کرده وه و له گوره کانیاں دهریده هیان، خوی گه وره دهر باره ی ده فهرمویت: ﴿وَأَخِي الْمَوْتَىٰ بِإِذْنِ اللَّهِ﴾ (آل عمران: ۴۹)، واته: (به موله تی خوا مردو زیندو ده که موه)، ههروه ها ده فهرمویت: ﴿وَإِذْ تُخْرِجُ الْمَوْتَىٰ بِإِذْنِي﴾ (المائدة: ۱۱۰)، واته: (کاتیک به موله تی من مردووه کانت له گوره کانیاں دهرده هیان و زیندووت ده کرده وه).

نمونه ی سپهه میس: نیشانه ی پیغه مبه رایه تی موحه مده عليه السلام کاتیک قورپه ش داوای نیشانه یان - له سهر پیغه مبه رایه تی خوی - لیکرد، پیغه مبه ریش عليه السلام ټامازه ی بو مانگ کرد، ده سته جی بوو به دوو که رته وه و خه لکی بینان، خوی گه وره له وباریه وه ده فهرمویت: ﴿اقْتَرَبَتِ السَّاعَةُ وَانْشَقَّ الْقَمَرُ * وَإِنْ يَرَوْا آيَةً يُعْرِضُوا وَيَقُولُوا سِحْرٌ مُّسْتَمِرٌّ﴾ (القمر: ۱-۲)، واته: (ږوژی دوايی نریک بوته وه و مانگ له ت بوو، بیباوه ران هر نیشانه یه ک بینن پشت هه لده که ن و ده لین: ټمه جادوویه کی به رده واه).

خوای گه‌وره که ئهم نیشانه به‌ره‌ه‌ستانه به‌ری ده‌کات له پیناوی پشتگیریکردن و سه‌رخستنی نیردراوه‌کانیدایه و به شیوه‌یه‌کی ته‌واو به‌لگهن له‌سه‌ر بوونی خوای گه‌وره.

دو‌وه‌م: باوه‌ی هینان به په‌روه‌ردگاریه‌تی خوا:

واته باوه‌ی هینان به‌وه‌ی خوای گه‌وره ته‌ن‌ها خۆی په‌روه‌ردگاره و هیچ هاوبه‌ش و یاریده‌ریکی نیه.

په‌روه‌ردگار: ئهو خ‌وا‌یه‌یه که دروستکردن و خ‌او‌ه‌نداریه‌تی و فه‌رمان‌کردنی بۆ هه‌یه، بی‌جگه له‌خوا هیچ دروستکه‌ریکیش نیه، هه‌روه‌ها فه‌رمان کردن بۆ خوا نه‌بی بۆ هیچ ک‌ه‌س نیه، خوای گه‌وره ده‌فه‌رمو‌یت: ﴿أَلَا لَهُ الْخَلْقُ وَالْأَمْرُ﴾ (الأعراف: ۵۴)، واته: (تایا دروست کردن و فه‌رمان کردن هه‌ر بۆ خوا نیه؟).

هه‌روه‌ها ده‌فه‌رمو‌یت: ﴿ذَلِكُمُ اللَّهُ رَبُّكُمْ لَهُ الْمُلْكُ وَالَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ مَا يَمْلِكُونَ مِنْ قِطْمِيرٍ﴾ (فاطر: ۱۳)، واته: (ئهو خ‌وا‌یه په‌روه‌ردگارانه که خ‌او‌ه‌نداری هه‌ر بۆ ئه‌وه، وه ئه‌وانه‌ی - بی‌جگه له‌خوا - لیان ده‌پارینه‌وه خ‌او‌ه‌نی قه‌تماغه و تو‌یرا‌لیکیش نین).

نه‌ش‌زانراوه که هیچ ک‌ه‌س نکۆ‌لی له‌په‌روه‌ردگاریه‌تی خوای په‌روه‌ردگاری کردی‌ت مه‌گه‌ر که‌سیکی خۆبه‌زلزان که باوه‌ری به‌و قسانه‌ش نه‌بی‌ت که خۆی ده‌یکات، هه‌روه‌ه له‌فه‌رع‌ه‌ون وه‌شایه‌وه کاتی‌ک به‌گه‌له‌که‌ی ده‌ووت: ﴿أَنَا رَبُّكُمُ الْأَعْلَى﴾ (النازعات: ۲۴)، واته: (من په‌روه‌ردگاری هه‌ره به‌رزی ئی‌وه‌م!) هه‌روه‌ها ده‌یووت: ﴿يَا أَيُّهَا الْمَلَأُ مَا عَلِمْتُ لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرِي﴾ (القصص: ۳۸)، واته: (ئهی پیا‌وما‌قو‌ولان، بی‌جگه له‌خۆم خ‌او‌ه‌ندیکم نه‌دی‌وه‌ته‌وه بۆ‌تان). به‌لام ئهو قسه‌یه‌ی له‌بیروباوه‌ره‌وه نه‌بوو، خوای گه‌وره ده‌فه‌رمو‌یت: ﴿وَجَحَدُوا بِهَا وَاسْتَيْقَنَتْهَا أَنْفُسُهُمْ ظُلْمًا وَعُلُوًّا...﴾ (النمل: ۱۴)، واته: (به‌هۆی سته‌م و خۆبه‌زلزانی‌یه‌وه نکۆ‌لیان له‌تایه‌ته‌کانی خوا ده‌کرد هه‌رچه‌نده له‌ده‌روونی‌شه‌وه د‌ن‌یا‌بوون که له‌خ‌او‌ه‌ن).

ههروهه موسا ﷺ به فیرعهونی فهرموو: ﴿لَقَدْ عَلِمْتَمَا أَنْزَلَ هَؤُلَاءِ إِلَّا رَبُّ
السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ بَصَائِرَ وَإِنِّي لَأَظُنُّكَ يَا فِرْعَوْنُ مَثْبُورًا﴾ (الإسراء: ۱۰۲)، واته: (چاک
دهزانی که بیجگه له پهروره دگاری ناسمانه کان و زهوی کهسی تر نهو نایهت و نیشانانهی
نهاردووه، کهروون و بهرچاون، وه من واگومان دهبهم نهی فیرعهن که تو ناحالی و
فموتاوی)، له بهر نهوه هاوبه شدانه ران دانیان به پهروره دگاریه تی خوی گه وره دا دهنه
له گهل نهوهی له پهرستراویه تیشدا هاوبه شیان بو داده نا، خوی گه وره ده فهرمویت: ﴿قُلْ
لِمَنِ الْأَرْضُ وَمَنْ فِيهَا إِن كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ * سَيَقُولُونَ لِلَّهِ قُلْ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ * قُلْ مَنْ رَبُّ
السَّمَاوَاتِ السَّبْعِ وَرَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ * سَيَقُولُونَ لِلَّهِ قُلْ أَفَلَا تَتَّقُونَ * قُلْ مَنْ يَدِهِ
مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ يُجِيرُ وَلَا يُجَارُ عَلَيْهِ إِن كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ * سَيَقُولُونَ لِلَّهِ قُلْ فَأَنَّى
تُسْحَرُونَ﴾ (المؤمنون: ۸۴ - ۸۹)، واته: (نهی موحه مده ﷺ، بلئی: زهوی و نهوانه ی
تیدایه هی کییه نه گهر ئیوه دهزانن؟ نهوانیش دهلین هی خوایه، بلئی: نایا ههر بیر
ناکه نهوه؟ بلئی: کی پهروره دگاری جهوت ناسمانه کان و پهروره دگاری عهرشی مهزنه؟
دهلین خوایه، بلئی نایا ههر پاریز و تهقوای خوا ناکهن؟ بلئی: کی خاوه نیه تی ههمو
شتیکی به دهسته و ههر نهو پهنا ددهات و خوی لی پهنا نادریت نه گهر ئیوه دهزانن؟
دهلین خوایه، بلئی: ئیر بو ههل دهخه له تین و وهك جادو لیکراو له ناسینی خوا
لا ده دهن؟).

ههروهه خوی گه وره ده فهرمویت: ﴿وَلَمَّا سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ
لَيَقُولُنَّ خَلَقَهُنَّ الْعَزِيزُ الْعَلِيمُ﴾ (الزحرف: ۹)، واته: (نه گهر پرساریان لی بکهیت: کی
ناسمانه کان و زهوی دروست کردووه؟ دهلین: خوی شکومه ند و زانا دروست کردوون).
وه ده فهرمویت: ﴿وَلَمَّا سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَهُمْ لَيَقُولُنَّ اللَّهُ فَأَنَّى يُؤْفَكُونَ﴾ (الزحرف: ۸۷)،
واته: (نه گهر پرساریان لی بکهیت: کی دروستی کردوون دهلین خوا؟ ئیر چون درو
هه لده به ست، که هاوبهش بو خوا داده نین؟).

فهرمانی په‌روه‌ردگاری بیه‌اوتا گشتگیره بۆ هه‌ردوو فهرمانی قه‌ده‌ری و شه‌رعی، ئنجا هه‌روه‌ك خوای مه‌زن هه‌لسوورپنه‌ری بوونه‌وه‌ره و به‌پیی خواستی کاربه‌جیی خۆی تیی‌دا بریارده‌ره، وه هه‌رخۆی به‌دانانی په‌رسته‌کان و حوکمه‌کانی مامه‌له‌کردن به‌و پییه‌ی کاربه‌جیی خۆی ده‌یخوازیت تیی‌دا فهرمانپه‌وايه، وه هه‌رکس له‌گه‌ل خوای گه‌وره‌دا له‌په‌رسته‌کاندا شه‌رع دانهرێك، یان له‌حوکمه‌کانی مامه‌له‌کردندا حوکم ده‌رێك دابنیت ئه‌وه هاوبه‌شی داناوه و باوه‌ری نه‌هیناوه‌ته‌دی.

سپه‌هم: باوه‌رپه‌ن‌ان به‌ په‌رس‌راویه‌تی خوا:

واته باوه‌رپه‌ن‌ان به‌وه‌ی که به‌ته‌نها په‌روه‌ردگار په‌رس‌راو(إله‌ی راسته‌قینه‌یه و هاوبه‌شی نیه، وه (إله‌)یش به‌ واتای(مألوه‌)ه، واته: په‌رس‌راو(معبود) له‌ رووی خۆشویستن و به‌گه‌وره‌ زانیه‌وه، خوای گه‌وره‌ش ده‌فه‌رمویت: ﴿وَالْهُكْمُ إِلَهٌ وَاحِدٌ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ﴾ (البقرة: ۱۶۳)، واته: (خواوه‌ند و په‌رس‌راوتان ته‌نها یه‌ك په‌رس‌راوه، هیچ په‌رس‌راویك نیه بیجگه‌ له‌و خوايه که به‌خشنده و میه‌ره‌بانه‌).

هه‌روه‌ها ده‌فه‌رمویت: ﴿شَهِدَ اللَّهُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَالْمَلَائِكَةُ وَأُولُو الْعِلْمِ قَانِمًا بِالْقِسْطِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ (آل عمران: ۱۸)، واته: (خوا شایه‌تیداوه که هیچ په‌رس‌راویك نیه بیجگه‌ له‌زاتی پی‌روزی، هه‌روه‌ها فریشته‌کان و خواوه‌ن زانسته‌کانیش شایه‌تیان داوه و هه‌ر خوا دادگه‌ری ده‌چه‌سپینیت و هیچ په‌رس‌راویك نیه بیجگه‌ له‌و خوايه که شکۆمه‌ند و کاربه‌جیه‌).

وه هه‌ر شتێك له‌گه‌ل خوای گه‌وره‌دا کرابی به‌په‌رس‌راو و بیجگه‌ له‌خوا به‌رس‌ریت، ئه‌وه په‌رس‌رانی پوچ و به‌تاله، خوای گه‌وره‌ ده‌فه‌رمویت: ﴿ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ وَأَنَّ مَا يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ هُوَ الْبَاطِلُ وَأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ﴾ (الحج: ۶۲)، واته: (ئه‌و سه‌رکه‌وتنه‌ش که پیتان ده‌دات له‌به‌رئه‌وه‌یه که خوا خۆی راست و په‌وايه، وه ئه‌وه‌ی که

بیجگه له‌خوا لَبّی ده‌پارێشه‌وه و ده‌پهرستن پوچه و هه‌رخوا خۆی به‌رز و بلند و گه‌وره‌یه).

ناوبردنیشان به‌پهرستراو مافی پهرستریان بێ نادات، خوای گه‌وره ده‌باره‌ی (لات و عوزا و مه‌نات) ده‌فرمویت: ﴿إِنَّ هِيَ إِلَّا أَسْمَاءُ سَمَّيْتُمُوهَا أَنْتُمْ وَآبَاؤُكُمْ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ بِهَا مِنْ سُلْطَانٍ﴾ (النجم: ۲۳)، واته: (ئهم بتانه بیجگه له‌چهند ناویك كه ئێوه و باو و باپیرانتان ناوتان ناوان هیچ نین و خوا هیچ به‌لگه‌یه‌کی له‌سه‌ر پهرستریان نه‌ناردوه‌ته خواره‌وه).

ده‌باره‌ی (هود) یَشَّٰلَهُ ﴿٧١﴾ ده‌فرمویت: به‌گه‌له‌که‌ی فه‌رموه: ﴿أَتَجَادِلُونِي فِي أَسْمَاءٍ سَمَّيْتُمُوهَا أَنْتُمْ وَآبَاؤُكُمْ مَا نَزَّلَ اللَّهُ بِهَا مِنْ سُلْطَانٍ﴾ (الأعراف: ۷۱)، واته: (ئایا ده‌باره‌ی چهند ناویك ده‌مه‌قالیم له‌گه‌ل ده‌که‌ن كه ئێوه و باو و باپیرانتان ناوتان ناوان و خوا هیچ به‌لگه‌یه‌کی له‌سه‌ر نه‌ناردوونه‌ته خواره‌وه).

هه‌روه‌ها ده‌باره‌ی (یوسف) یَسَّالَهُ ﴿٣٩-٤٠﴾ ده‌فرمویت: به‌ دوو‌هاوه‌له‌که‌ی زیندانی فه‌رموو: ﴿أَرَأَيْتَ مُتَّفَرِّقُونَ خَيْرَ أَمِ اللَّهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ * مَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِهِ إِلَّا أَسْمَاءُ سَمَّيْتُمُوهَا أَنْتُمْ وَآبَاؤُكُمْ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ بِهَا مِنْ سُلْطَانٍ﴾ (یوسف: ۳۹-۴۰)، واته: (ئایا چهند خوایه‌کی په‌رته‌وازه و جیا‌جیا باش‌ره یان خوای تاك و ته‌نها و زال و ملکه‌چکه‌ر؟ بیجگه له‌خوا هیچ شتێك نا‌په‌رستن چهند ناویك نه‌بێ كه ئێوه و باو و باپیرانتان ناوتان ناوان و خوا هیچ به‌لگه‌یه‌کی له‌سه‌ر پهرستریان نه‌ناردووه‌ته خواره‌وه).

له‌به‌رئێوه پێغه‌مبه‌ران (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ) به‌گه‌له‌کانیان ده‌فرموو: ﴿اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ﴾، واته: (خوا بپه‌رستن و بیجگه له‌و هیچ پهرستراویکی ترتان نه‌یه)، به‌لام ئهو هاو‌به‌شدانه‌رانه هه‌ر سه‌ر‌پێچ‌سیان کردووه و بیجگه له‌خوا پهرستراوی تریشیان په‌یدا‌کردوه كه له‌گه‌ل خوای به‌رز و بێ هاوتادا ده‌یان په‌رستن و داوای سه‌ر‌که‌وتن‌یان

لیده کردن و هانایان بۆ ده بردن، خوای گه ورهش به دوو سملاندنی ژیری نه وهی پوچهل
کړدو هتموه که هاو به شدانه ران نهو په رستراوانه ده کهن به په رستراو:

یه کهم: نه وهیه نهو په رستراوانه ی هه لیان به ژاردوون هیچیان له تایه تمه ندیه کانی
په رستراویه تی تیدا نیه، که خو یان دروستکراون و هیچ دروست ناکهن و هیچ
سو دیکش بۆ په رستیاره کانیان به ده ست ناهین، وه هیچ زیانیکشیان لی لاندن :
نه ژایان به ده ستیانه و نه مردیان، وه هیچ شتیکیان له ناسمانه کان به ده ست نیه و تیدا
هاو بهش نین، خوای گه وره فمرویه تی: ﴿وَاتَّخَذُوا مِنْ دُونِ آلِهَةٍ لَّا يَخْلُقُونَ شَيْئًا وَهُمْ
يُخْلَقُونَ وَلَا يَمْلِكُونَ أَنْفُسَهُمْ ضَرًّا وَلَا نَفْعًا وَلَا يَمْلِكُونَ مَوْتًا وَلَا حَيَاةً وَلَا نُشُورًا﴾
(الفرقان: ۳)، واته: (بیجگه له خوا چهند په رستراویکیان هه لژاردووه که هیچ دروست
ناکهن و خو یان دروستکراون، نه زیانی خو یان به ده ست و نه قازانج، وه نه مردیان به
ده ست و نه ژیان و نه زیندو کړدنه وه).

هده وه ده فمرویت: ﴿قُلِ ادْعُوا الَّذِينَ زَعَمْتُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ لَا يَمْلِكُونَ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ فِي
السَّمَاوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ وَمَا لَهُمْ فِيهَا مِنْ شَرْكٍ وَمَا لَهُ مِنْهُمْ مِنْ ظَهِيرٍ * وَلَا تَنْفَعُ
الشَّفَاعَةُ عِنْدَهُ إِلَّا لِمَنْ أَذِنَ لَهُ﴾ (سبأ: ۲۲-۲۳)، واته: (نه ی موحه مه د ﷺ به
بتپه رستانی مه که بلن: بانگ لهو بتانه بکه ن که لاف ی خوا به تی بیان لیده دن با له سالی
گرانیدا به فریاتان بکه ون، نهو بتانه سه ربه خو نه له ناسمانه کان و نه له زه ویدا به قه د
گه ردیله و میرو له یه کی وردیشان به ده ست نیه تا له بهشی خو یان پستان بده ن، وه
به هاو بهشی خواش هیچیان به ده ست نیه هه تا به هوی نه وه وه سوودتان پیگه یه نن، وه هیچ
پشتیوانیسه کیشان بۆ خوای گه وره هه تا به هوی نه وانسه وه بو بیته خواوه نی مولکی
ناسمانه کان و زه وی و بهو هوی وه داوا له به ته کان بکه ن، وه هیچ تکا کاریسه کیش لای نهو
سوودی نیه مه گهر بۆ که سی خو ی مؤله تی پیبدات).

هه‌روه‌ها ده‌فهرمویت: ﴿أَيُّشْرِكُونَ مَا لَا يَخْلُقُ شَيْئًا وَهُمْ يُخْلَقُونَ * وَلَا يَسْتَطِيعُونَ لَهُمْ نَصْرًا وَلَا أَنْفُسَهُمْ يَنْصُرُونَ﴾ (الأعراف: ۱۹۱-۱۹۲)، واته: (ئایا نه‌وانه ده‌که‌نه هاوبه‌شی خوا که هیچیان بێ دروست ناکریت و خویان دروست کراون، وه ناتوانن بته‌درسته‌کان سهر بخهن و خوشیان بێ سهرناخریت).

ئيجا نه‌گهر ئهمه‌ حالێ ئهو په‌رسراوانه‌ بیت ئیتر هه‌لبژاردنیان به‌په‌رسراو نه‌وپه‌ری گه‌وجی و نه‌و په‌ری پوچی و بی‌ماناییه‌.

دوهم: ئه‌وه‌یه‌ ئهو هاوبه‌شدانه‌رانه‌ی دانیان به‌وه‌دا ده‌نا که به‌ته‌نها خوای گه‌وره‌ ئهو په‌روه‌ردگار و کردگار به‌ که خاوه‌نیه‌تی هه‌موو شتیکی به‌ده‌سته و په‌نا‌ی پێده‌گیری و خوی لی په‌نا نادریت، ئه‌مه‌ش واده‌خوازیت که له‌په‌رسراویه‌تیدا به‌ته‌نها‌ی بزانی، وه‌ك له‌په‌روه‌ردگاریه‌تیدا به‌ ته‌نها‌یان زانیوه‌، هه‌روه‌ك خوای گه‌وره‌ ده‌فهرمویت: ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ * الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ فِرَاشًا وَالسَّمَاءَ بِنَاءً وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ رِزْقًا لَكُمْ فَلَا تَجْعَلُوا لِلَّهِ أَنْدَادًا وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ (البقرة: ۲۱-۲۲)، واته: (ئهی خه‌لکینه‌ ئهو په‌روه‌ردگار ه‌تان به‌رستن که دروستی کردوون و نه‌وانه‌ی پێش ئیوه‌شی دروست کردووه‌ بۆ ئه‌وه‌ی له‌سزای خوا بترسن، ئهو خوا‌یه‌ی زه‌وی بۆ کردوون به‌پایه‌خ و ئاسمانی کردوه‌ به‌سه‌قفیکی پارێزراو و له‌ئاسمانه‌وه‌ ئاوی باراندووه‌ و به‌هۆیه‌وه‌ له‌به‌روبوومه‌کان رۆزی و بژیوی بۆ دا‌ین کردوون، که‌وابوو هاوه‌ل بۆ خوا دامه‌نین و خو ئیوه‌ ده‌زانن که خوا دروستی کردوون و زه‌وی بۆ کردوون به‌پاخه‌ر و ئاسمانی کردوه‌ به‌سه‌قف و له‌مه‌دا هیچ هاوه‌لی نه‌).

وه‌ ده‌فهرمویت: ﴿وَلَيْنَ سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَهُمْ لَيَقُولُنَّ اللَّهُ فَأَنَّى يُؤْفَكُونَ﴾ (الزخرف: ۸۷)، واته: (ئه‌گهر پرساریان لی بکه‌یت: کێ دروستی کردوون؟ ده‌لێن خوا! ئیتر چۆن درۆ هه‌لده‌به‌ستن؟).

هه‌روه‌ها ده‌فه‌رمویت: ﴿قُلْ مَنْ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ أَمَّنْ يَمْلِكُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَمَنْ يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ وَمَنْ يُدَبِّرُ الْأَمْرَ فَسَيَقُولُونَ اللَّهُ فَقُلْ أَفَلَا تَتَّقُونَ * فَذَلِكُمُ اللَّهُ رَبُّكُمْ الْحَقُّ فَمَاذَا بَعْدَ الْحَقِّ إِلَّا الضَّلَالُ فَأَنَّى تُصَرِّفُونَ﴾ (یونس: ۳۱-۳۲)، واته: (ئه‌ی موحه‌مه‌د ﷺ بلی: کئ له‌ئاسمان و زه‌ویه‌وه‌ رۆزیتان ده‌دات؟ یان کئ بیستن و بیننی به‌ده‌سته؟ وه‌ کئ زیندوو له‌مردوو ده‌خاته‌وه‌ و مردووش له‌زیندوو ده‌خاته‌وه‌؟ وه‌ کئ کار و فرمان هه‌لده‌سوورپئی؟ نه‌وا ده‌لین: خوا. تۆش بلی: نایا هه‌ر له‌خوا ناترسن و پارێز له‌سنووره‌کانی ناکه‌ن؟ ئه‌ویه‌ خوای په‌روه‌ردگاری راسته‌قینه‌تان، پاش راستی و ره‌وا چیر هه‌یه‌ بیجگه‌ له‌گومرایی؟ ئیر چۆن له‌پهرستنی خوادا لاری ده‌بن؟).

سپه‌هم: باوه‌ر هێنان به‌ ناو و سیفه‌ته‌کانی:

واته: چه‌سپاندنی هه‌رچییه‌ک که‌خوا له‌کتیبه‌که‌یدا یان له‌سونه‌تی پیغه‌مبه‌ره‌که‌یدا ﷺ چه‌سپاندویه‌تی بۆ خۆی له‌ناو و سیفه‌ته‌کان، به‌جو‌ره‌ی شایسته‌یه‌تی به‌ی شیواندن و له‌کارخست و به‌ی چۆنایه‌تی و لیچواندن. خوای گه‌وره‌ ده‌فه‌رمویت: ﴿وَلِلَّهِ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ فَادْعُوهُ بِهَا وَذَرُوا الَّذِينَ يُلْحِدُونَ فِي أَسْمَائِهِ سَيُجْزَوْنَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ (الأعراف: ۱۸۰)، واته: (خوا چه‌ند ناویکی جوانی هه‌یه‌ به‌و ناوانه‌ لی بیارینه‌وه‌ و گوئ مه‌ده‌ن به‌وانه‌ی له‌ناوه‌کانی خوادا لاری ده‌که‌ن به‌وه‌ی ناوه‌کانی خوا ره‌تده‌که‌نه‌وه‌ یان ناوی تر دین و ئیقراری له‌سه‌رده‌که‌ن، هه‌ر ده‌بی پاداشتی ئه‌و کرده‌وانه‌یان وه‌ربگرن که‌ ده‌یکه‌ن).

یان ده‌فه‌رمویت: ﴿وَلَهُ الْمَثَلُ الْأَعْلَىٰ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ (الروم: ۲۷)، واته: (سیفه‌تی هه‌ره‌ به‌رز له‌ ئاسمانه‌کان و زه‌ویدا - که‌ بریتیه‌ له‌وه‌ی هه‌چ هاوتایه‌کی نه‌ - بۆ ئه‌و خوایه‌یه‌ که‌ شکۆمه‌ند و کاربه‌جیه‌).

ههروهه دهفهرمویت: ﴿لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ﴾ (الشوری: ۱۱)،
واته: (هیچ شتیک لهوینهی خوا نیه و ههر ئهه خوایه شه بیسهه و بینهه و ده بیستی و
ده بیئت). لهه باسه شدا دوو تاقم گومرا بوون:

یه که میان: له کارخمران (المُعْطَلَة):

که نکۆلییان له ناو و سیفه ته کان یاخود له هه ندیکیان کردوه، بهه بیانوهی
چه سپاندنیان بو خوا و ده خوازیت که لیچواندن - واته لیچواندنی خوی گه وه به
دروست کراوه کانی - بکریت، ئهم بیانوهش له چهند روویه که وه پوچ و به تاله،
له وانه:

یه کهم: ئه وهی ده یلین داخوای چهند خواستیکی پوچه، وهک پچه وانه بوون
له فهرماشته کانی خوی گه وه دا، چونکه پهروه ردگار ناو و سیفه ته کانی بوخوی
چه سپاندوه و ئه وهشی ره تکرده ته وه که هیچ شتیک به وینهی خوا هه بیئت، ئنجا ئه گهر
چه سپاندنیان لیچواندن بخوازیت ئه وه ده شخوای پچه وانه بوون له قسهی خوا دا
هه بیئت و هه ندیکیان ئه وانی تر به درۆ بخه نه وه.

دووه م: ئه وهیه ئه گهر دووشت له ناو دا یان له سیفه تدا یه کانگیر بن ئه وه ناخوازیت که
چوونیه ک بن، چونکه ده بیینی دوو کسه له وه دا یه کانگیرن که ههریه که یان مرۆفیکی
بیسهه، بینایه، قسه که ره، ئهمهش و ناخوازیت که له واتا ئینسانیه کان و بیستن و بینین
و قسه کردندا چوونیه ک بن، ده بیینی گیاندارانیش دهست و قاچ و چاویان ههیه، وه ئهم
یه کانگیریهشیان ئه وه ناخوازیت که دهست و قاچ و چاویان چوونیه ک بن. ئنجا ئه گهر
جیاوازی له نیوان دروستکراوه کاند لهو شتانه دا دیاربئی که له ناو و سیفه ته کاند
یه کانگیرن ئه وه جیاوازی نیوان دروستکهر و دروستکراوه کان رونت و گه وه تره.

دووه میان: لیچوینان (المُشَبَّهَة):

ئه وانهی که ناو و سیفه ته کانیان له گه ل لیچواندنی خوی گه وه
به دروستکراوه کاند چه سپاندوه، به بیانوی ئه وهی گرایه ئهم لیچواندنه ده رئه نجامی

ئەو چەمکەیه کە دەقەکان دەبێگەیهنن، چونکە خوای گەوره بەجۆرێک بەندەکانی دەدوینێت کە تێی بگەن، ئەم بیانووەش لەچەند روپەکەو بەتالە:

یە کەم: ئەو یە لەبە کچونی خوای گەوره و دروستکراوەکانی بۆچوونێکی پوچە و ژیری و شەرع بەتالی دەکەنەو، هەروەها مەحائە ئەو ی لە دەقەکانی قورئان و سوننەت دەفامرێتەو فرمانێکی پوچ و بەتال بێت.

دووهم: ئەو یە خوای گەوره بەو جۆرە بەندەکانی دواندووە کە لەرووی بنەرەتی واتاو تێی بگەن، بەلام ئەو حەقیقەت و ناوەرۆکە ی ئەو واتایە لەسەر هاتوو لەو شتانە یە کە خوای گەوره زانینە کە ی تایبەتکردوو بە خۆیەو، لەو مەسەلانە ی پەیوەستن بە خودی خۆی و سیفەتەکانیەو.

ئەجا ئەگەر خوای گەوره بۆ خۆی چەسپاند کە بیسەرە، ئەوا بیستن لەرووی بنەرەتی واتاو ناشکرایە، بەلام بەگوێرە ی بیستی خوای گەوره نەزانراوە، چونکە حەقیقەتی بیستن هەتا لەدروستکراوەکانیشدا جیا جیا یە، وە جیاوازی ئەو حەقیقەتە لەنیوانی دروستکەر و دروستکراو دا رونت و ناشکراترە.

وە کاتێک خوای گەوره دەربارە ی خۆی هەوالبداوە کە (استواء) ی کردوو بەسەر (عرش) یە کەیدا ئەوا (استواء) کردنە کە ی لەرووی بنەرەتی واتاو ناشکرایە، بەلام حەقیقەتی ئەو (استواء) ی خوای گەوره لەسەر (عرش) دا هەبەتی نەزانراوە، لەبەر ئەو ی حەقیقەتی (استواء) دەرەق بەدروستکراوەکان جیاوازی، خۆ چوونە سەر کورسییەکی جینگێر وەک سواربوونی سەر پستی ووشترێکی چەمووشی سەر شیت نیە، ئەجا ئەگەر دەرەق بەدروستکراوەکان جیاوازی بێت، ئەوا جیاوازی نیوان دروستکەر و دروستکراوەکان تێدا رونت و ناشکراترە.

باوه پرون به خوی گهورهش بهو جۆرهی باسمان کرد چهند بهرهه میکی ناوازه و
گرنگ بۆ باوه پدار دینته بهر، له وانه:

(۱) هینانه دی یه کتاپه رستی خوی گهوره به جۆرێك كه باوه پدار نه تکا و نه ترسی
به كهسی تره وه په یوه ست نابی و كهسی تریش ناپه رستیت.

(۲) خوشویستی ته وای خوی گهوره و به گهوره زانینی، بهو جۆرهی له
ناوه جوانه کانی و سیفه ته بهرزه کانی ده فامریته وه.

(۳) هینانه دی په رستی خوا به نه نجامدانی ئه و کارانهی فره مانى پیکردوون و
دوور کهوتنه وه له و کارانهی پیکردوون.

وملانتکه (۱۲۹)

وه به فریشته کانی

(۱۲۹) فریشته کان: جیهانیکی نادیار و دروستکراون، بهنده و خواهرستن، هیچ تاییه تمه ندیه کی پوره درگاریه تی و پورستراویه تیایان نیه، خوی گه وره له پرووناکی دروستی کردون و ملکه چی ته وای بو فرمانه کانی پنداون و هیزشی بو راپه راندنیان پنداون، خوی گه وره ده فرمویت: ﴿وَمَنْ عِنْدَهُ لَا يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِهِ وَلَا يَسْتَحْسِرُونَ * يُسَبِّحُونَ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ لَا يَفْترُونَ﴾ (الأنبياء: ۱۹-۲۰)، واته: (ته وانه ی لای خوان خویان له پورستیدا به گه وره نازان و ماندووش نابن، شه و رور پاک و بیگهردی بو خوا دهرده برن و بزار و ماندوو نابن).

ژماره یان زوره و بیجگه له خوی گه وره کس بو نازمیرین، وه له (صحیحین) یش له فرموده ی (نه نس) دا ﷺ له باسی شه و په ویدا ساغ بووه ته وه که پیغمبر ﷺ مالتی ئاوه دانکراو (بیت المعمور) ی له ئاسمان پشاندره، هه مو رورژیک حه فتا هه زار فریشته نوژی تیدا ده کهن، کاتی دینه دهر وه هه رگیز جاریکی تر ناگه پرته وه بو).

باوه ره یان به فریشتهش چوار فرمان له خو ده گریت:

یه کهم: باوه ره یان به بوونیان.

دووه م: باوه ره یان بهو فریشته یان که به ناوی خو ناوی ده زانین، وهک (جبریل)، هه ووه ها سه ره له بهر باوه ره بهو هشیان به یین که ناوی نازانین.

سیههم: باوه ره یان بهوه ی دهر باره ی سیفه ته کانیان زانیومه، وهک سیفه تی (جبریل) که پیغمبر ﷺ هه و الیداوه له سه ره وه سیفه ته ی له سه ری دروستکراوه بینویه تی، شهش سه د بالی هه بووه و ئاسوی داگرتوه (أخرجه البخاري).

جاری واش هه‌یه به‌فهرمانی خوای گه‌وره فریشته شیوه‌ی ده‌گۆریت بۆ شیوه‌ی مرۆف، هه‌روه‌ک له‌(جبریل) پرویدا کاتیک په‌روه‌ردگار ناردی بۆلای (مریم) و خۆی خسته شیوه‌ی مرۆفینکی ته‌واوه‌وه. هه‌روه‌ها کاتیک هات بۆلای پیغمبه‌ر ﷺ که له‌ناو هاوه‌له‌کانیدا دانیشتبوو، به‌سیفه‌تی پیاویک هاته‌ لای که جل و به‌رگی زۆر سه‌بی بوو، مووی زۆر ره‌ش بوو، شوینه‌واری گه‌پانی پیوه‌ نه‌ده‌بینرا و هیچ که‌سیش له‌هاوه‌لان نه‌یده‌ناسی، ئنجا لای پیغمبه‌ر ﷺ دانیشت و هه‌ردوو ئه‌ژنۆی نا به‌ئه‌ژنۆیه‌وه و هه‌ردوو له‌په‌ی ده‌ستی خسته‌ سه‌ر هه‌ردوو پانی و ده‌رباره‌ی ئیسلام و باوه‌ر و ئیحسان و پۆزی دوا‌یی و نیشانه‌کانی پرسیا‌ری له‌پیغمبه‌ر ﷺ کرد، پیغمبه‌ریش ﷺ وه‌لامی دایه‌وه و پۆیشت، پاشان پیغمبه‌ر ﷺ فه‌رمووی: (ئه‌وه جبریل بوو هاته‌ لاتان بۆ ئه‌وه‌ی فیری نایینه‌که‌تان بکات)(رواه مسلم)، هه‌روه‌ها ئه‌و فریشتانه‌ش که خوای گه‌وره ناردونی بۆلای (ئمبراهیم) و (لوط) له‌شیوه‌ی مرۆفدا بوون.

چواره‌م: باوه‌ر هینان به‌و زانیاریه‌ی ده‌رباره‌ی ئه‌و کرده‌وانه‌ی به‌فهرمانی خوای گه‌وره پێی هه‌لده‌ستن زانیومانه، وه‌ک پاک و بی‌گه‌ردی ده‌ربهرین بۆ په‌روه‌ردگار به‌شه‌وو پۆژ، به‌بێ کۆل‌دان و بی‌تاقه‌ت‌بوون، هه‌ندیکیان کاروباری تایه‌تیان هه‌یه:

بۆ نمونه‌ (جبریل)ی ئه‌میندار به‌سه‌ر سه‌روش و وه‌حی خوای گه‌وره‌وه، که خوا وه‌حی پێدا په‌وانه‌ ده‌کات بۆ پیغمبه‌ران و نیراوان.

هه‌روه‌ها (میکائیل) که سپێراوه به‌باراندن و پواندن.

یان (إسرافیل) که سپێراوه به‌فه‌و کردن به‌ که‌په‌نا(صور)دا له‌کاتی هه‌ستانی قیامه‌ت و زیندووکرانه‌وه‌ی خه‌لکیدا.

یاخود فریشته‌ی مهرگ(ملك الموت) که سپێراوه به‌کیشانی گیانه‌کان له‌کاتی مردندا.

هه‌روه‌ها (مالک) که سپێراوه به‌ئاگرپه‌زی و خه‌زنه‌داری ئاگره‌.

ههروهه ها نهو فریشتانهی سپیراون به چاودیرکردنی کۆرپه له رهحه می دایکدا، نه گهر مرۆف چوار مانگی لهسکی دایکیدا تهواو کرد، خوای مهزن فریشتهیهك ده نیری و فهرمانی پێده کات به نووسینی رۆزی و ئاکامی ژبان (أجل) ی و کردهوه کانی و سههرگهردانه یان بهختیاره.

ههروهه ها نهو فریشتانهی سپیراون به پاراستنی کردهوه کانی ئاده میزاد و نووسینیان. ههموو کهسیك دوو فریشتهی بۆ دانراوه: یه کهمیان له لای راست و دووهمیش له لای چهپ.

ههروهه ها نهو فریشتانهی سپیراون به پرسیارکردن له مردوو، کاتیك خرایه ناو گۆرپه که بهوه دوو فریشته دینه لای و ده باره ی پهروهردگاری و نایینی و پتغمه بهری پرسیری لیده کهن.

باوه ربوون به فریشته کانیش چهند بهرهممکی نایاب دیتته بهر، له وانه: یه کهم: زانیی گهورهی و مهزنیهتی و هیز و دهسهلاتی خوای گهوره، چونکه گهورهی دروستکراو له گهورهی کردگاره وهیه.

دووهم: ستایشکردنی خوای گهوره له سه ره نه وهی به جۆریك چاودیری ئاده میزاد ده کات که هه ندیک لهو فریشتانهی سپاردوو به وهی به نه رک ی پارێزگاریکردنیان و نووسینی کردهوه کانیان و بیجگه له وانه له بهرژه وه ندیه کانیان ههستن.

سیههم: خوشویستنی فریشته کان له سه ره نه وهی هه لدهستن به په رستی خوای گهوره. دهستهیهك له سه رلیشیواوان نکۆلی نه و هیان کردوو که فریشته کان جهسته بن و ووتویانه: بریتین لهو هیزه چاکه خوازانهی له دروستکراوه کانداه شار دراوان، نه مهش به درۆ خسته نه وهی قورئانه کهی خوای گهوره و سونهتی پتغمه به ره کهی ﷺ و کۆدهنگی (إجماع) ی موسلمانانه، خوای گهوره ده فره مویت: ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ فَاطِرِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ جَاعِلِ الْمَلَائِكَةِ رُسُلًا أُولِي أَجْنِحَةٍ مَّثْنَى وَثُلَاثَ وَرُبَاعَ﴾ (فاطر: ۱)،

واته: (سو پاس ٻو خواي به ديهي نهري ناسمانه ڪان و زهوي، نهو خوايهي فرشته ڪاني
 ڪردوه به فرستاده و نيراو، ڪه خاوهني جووته بال و سڀي بال و چوار بالن).

ههروهه دهه فرمويٽ: ﴿وَلَوْ تَرَىٰ إِذْ يَتَوَفَّى الَّذِينَ كَفَرُوا الْمَلَائِكَةُ يَضْرِبُونَ وُجُوهَهُمْ
 وَأُذُنَهُمْ﴾ (الأنفال: ۵۰)، واته: (نه گهر دهه بينيت ڪاتيك فرشته ڪان گياني نهوانه
 ده ڪيشن ڪه بيياوهر بون و به دهه و چاويان و به پشتياندا ده ڪيشن).

وه دهه فرمويٽ: ﴿وَلَوْ تَرَىٰ إِذِ الظَّالِمُونَ فِي غَمَرَاتِ الْمَوْتِ وَالْمَلَائِكَةُ بَاسِطُو أَيْدِيهِمْ
 أَخْرِجُوا أَنْفُسَكُمُ﴾ (الأنعام: ۹۳)، واته: (نه گهر دهه بينيت ڪاتيك سته مڪاران له گيڙاوي
 مهر گدان و فرشته ڪان دهستان دريڙده ڪن ٻو ليدان و نه شڪه نهجه دانيان و پيان دهلتن
 گياني خوتان دهه ڪن).

يان دهه فرمويٽ: ﴿...حَتَّىٰ إِذَا فُزِّعَ عَنْ قُلُوبِهِمْ قَالُوا مَاذَا قَالَ رَبُّكُمْ قَالُوا الْحَقُّ وَهُوَ
 الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ﴾ (سبا: ۲۳)، واته: (تاكو ترس و بيم له دلي شفاعه تڪاره ڪان دهه ڪرا،
 به فرشته ڪانيان دهووت: پهروهه دگار تان چي فهرموو؟ ووتيان: راست و پهواي فهرموو،
 واته شفاعهت ٻو باوهه پردارانه و مافي نهوانه ههه نهويشه بهرز و بلند و گهورهه).

دهه بارهه نههلي بههه شتيش دهه فرمويٽ: ﴿وَالْمَلَائِكَةُ يَدْخُلُونَ عَلَيْهِمْ مِنْ كُلِّ بَابٍ
 * سَلَامٌ عَلَيْكُمْ بِمَا صَبَرْتُمْ فَنِعْمَ عُقْبَى الدَّارِ﴾ (الرعد: ۲۳-۲۴)، واته: (فرشته ڪان
 لههه موو دهه رگايه ڪهوه دهه چنه زوورهه ٻو لايان و پيان دهلتن: سلاوتان لي بيت، نهو
 خوشيهي بهه دهستان هيتاوه بههوي نارامگري تانهوهيه، وه باشرين دوا ههوار گه و مالتان
 بڻ براوه).

لهه (صحيح) ي بوخاريشدا هاتوره لهه (ابي هريرة) وه ﷺ ڪه لهه پيغهمبره وه ﷺ
 گيڙاويهه تهوه، دهه فرمويٽ: «إِذَا أَحَبَّ اللَّهُ الْعَبْدَ نَادَىٰ جِبْرِيلُ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ فَلَانًا فَأَخْبِنَهُ
 فَيُحِبُّهُ جِبْرِيلُ فَيُنَادِي جِبْرِيلُ فِي أَهْلِ السَّمَاءِ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ فَلَانًا فَأَجْبُوهُ فَيُحِبُّهُ أَهْلُ
 السَّمَاءِ ثُمَّ يُوضَعُ لَهُ الْقَبُولُ فِي الْأَرْضِ» (أخرجه البخاري و مسلم)، واته: (نه گهر خوا

بهندهیه کی خوشویست بانگی جبریل ده کات و پئی ده فهرمویت: خوا فلان کهسی خوش دهوی، توش خوشت بویت، جبریلش خوشی دهویت، ئنجا جبریل بانگی ئه هلی ئاسمان ده کات کهوا خوا فلان کهسی خوش دهوی ئیوهش خوشتان بویت، ئه هلی ئاسمانش خوشیان دهویت، پاشان خوشه ویستی ئه و کهسه ده خریته ناو دلی خه لکی سهر زه وییه وه).

وه ههر له (صحیح) ی بوخاریدا له (أبي هريرة) وه ده گیریته وه که پیغمبر ﷺ فهرمویت: « إِذَا كَانَ يَوْمُ الْجُمُعَةِ كَانَ عَلَى كُلِّ بَابٍ مِنْ أَبْوَابِ الْمَسْجِدِ الْمَلَائِكَةُ يَكْتُبُونَ الْأَوَّلَ فَلِأَوَّلٍ فَإِذَا جَلَسَ الْإِمَامُ طَوَّأُوا الصُّحُفَ وَجَاءُوا يَسْتَمِعُونَ الذِّكْرَ » (أخرجه البخاري و مسلم)، واته: (نه گهر رۆژی جومعه هات، له لای ههر ده رگایه که له ده رگا کانی مزگه وته وه فرشته کان ده وه ستن و یه که له دوا ی یه که ناوی نویژ خوینان تو مار ده کهن، ئنجا نه گهر پیش نویژ (امام) به که دانیشت په راوه کانیان ده پیچنه وه و دین گوی له یادی خوا ده گرن).

ئهم دهقه شهرعیانه به راشکاوی باس له وه ده کهن کهوا فرشته کان جه ستن (به پئی سروشتی تاییه تی خویان) نه که هیزی مه عنه وی، وه که سهر لی شیواوان ووتویانه، وه موسولمانان یه که دهنگن له سهر ئه و رایه ی لهم ده قانه ده فامریته وه.

و کتبه (۱۳۰) و رسله (۱۳۱)

وه به کتبه کانی و پیغه مبه رانی

(۱۳۰) (الکتب): کوی (کتاب) به، بهواتای نووسراو (مکتوب).

لیره شدا مبهست لهو کتبهانه به که خوی گهوره ناردونی بو پیغه مبه رانی بونهوهی مبه ره بانی بن بو خه لکی و مایه ریتماییان بن، تاکو به هویانه وه له دنیا و دواړوژدا به به ختموهری بگهن.

باوه رهیټان به کتبه کانیس چوار فرمان له خو ده گریټ:

یه کم: باوه رهیټان بهوهی به راسی هاتنه خواره و هیان له لایه ن خواره به.

دوهم: باوه رهیټان بهو کتبهی به ناوی خوی ناویسمان زانیوه، وهك (قورئان) که بو موحه محمد ﷺ هاتووته خواره وه و (تورات) که بو موسی ﷺ نیرووته خواره وه، به لام نهوش که ناوی نازنین سهرله بهر باوه رمان پی هبیټ.

سیهم: باوه رکردن به هواله راسته کانیان، وهك: هواله کانی قورئان و هوالی نهو کتبه پشوانه ی نه گوراون یان نه شیونراون.

چوارهم: نیسکردن به حوکم و فرمانی نهو کتبه یان که نهسخ نه کراوته وه، هروها پابه ندبون و ملکه چکردن بوی، نجا حکمه ته که ی تیگه یان تینه گه ی. تیکرای کتبه پشوه کان به قورئانی پروز نهسخ کراوته وه و حوکمه که یان سپراوته وه، خوی گهوره ده فرمویټ: ﴿وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ الْكِتَابِ وَمُهَيِّمًا عَلَيْهِ﴾ (المائدة: ۴۸)، واته: (نیمه نهو کتبه مان وهك په یامیکی راست بو ناردو ته خواره وه، تاکو راستی سه قامگیر بکات و به راستدانه ری نهو کتبهانه به که له پیش خو په وه ره وانه کراون وهك تورات و نینجیل - و نهسخیسی کردوونه وه).

بهم پییه دروست نیه کرده‌وه به هیچ حوکمیکی کتیبه پیشووه‌کان بکریست بیجگه له‌وه‌ی قورئان په‌سه‌ندیکردوه و دانی پیداناوه.

باوه‌ربوون به‌کتیبه‌کانیش چهند به‌ره‌میکی ناوازه و گرنګ دینته بهر، له‌وانه:
یه‌که‌م: زانینی چاودیریته‌ی خوی گه‌وره بۆ به‌نده‌کانی که‌وا هه‌رگه‌لیک کتیپکی بۆ ناردووه تا‌کو به‌هۆیه‌وه رینماییشان بکات.

دووه‌م: زانینی کاربه‌جیسی خوی گه‌وره له‌ شهرعه‌که‌یدا که‌وا بۆ هه‌موو گه‌لیک به‌رنامه‌یه‌کی وای داناوه له‌ گه‌ل باروگوزه‌رانیاندا بگونیجیت، هه‌روه‌ک خوی مه‌زن ده‌فهرموت: ﴿لِكُلِّ جَعَلْنَا مِنْكُمْ شِرْعَةً وَمِنْهَا جَا﴾ (المائدة: ۴۸)، واته: (بۆ هه‌ر گه‌لیک له‌ئێوه شهریه‌ت و به‌رنامه‌یه‌کمان داناوه).

سێهه‌م: ستایشکردنی به‌هره و نیعمه‌تی خوا له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی (که‌ شهریه‌ته‌که‌ی ناردووه).

(۱۳۱) وشه‌ی (الرسول): کۆی (رسول)ه، به‌ واتای: په‌وانه‌کراو (مرسل) واته:
هه‌لبێژراو (مبعوث) بۆگه‌یاندنی شتیک.

لیه‌شه‌دا مه‌به‌ست له‌و مڕۆقه‌یه‌ که‌ به‌ناردنی په‌یام و به‌رنامه‌یه‌ک سڕوشی بۆ نێژراوه و فهرمانی به‌پراگه‌یاندنی پێکراوه ...

یه‌که‌مین پێغه‌مبه‌ر (نوح)ه ﷺ و دوایینیان (محمد)ه ﷺ. خوی گه‌وره ده‌فهرموت: ﴿إِنَّا أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ كَمَا أَوْحَيْنَا إِلَى نُوحٍ وَالنَّبِيِّينَ مِنْ بَعْدِهِ﴾ (النساء: ۱۶۳)، واته: (ئێمه وه‌حیمان بۆ تۆ کردووه هه‌روه‌ک وه‌حیمان بۆ نوح و پێغه‌مبه‌رانی دوی ئه‌ویش کردووه).

له‌ (صحیح)ی بوخاریشه‌دا هاتوه‌ له‌ (أنس ی کوری مالک)ه ﷺ که
له‌فهرمووده‌ی شه‌فاعه‌دا گیراویه‌ته‌وه پێغه‌مبه‌ر ﷺ (باسی ئه‌وه‌ی کردووه که‌ خه‌لکی دینه‌ی لای - ناده‌م - بۆ ئه‌وه‌ی شه‌فاعه‌تیا بۆ بکات، ئه‌ویش عوزریان بۆ دینته‌وه و

دهفهرمویت: بچن بۆلای (نوح) یه کهم پیغمبره خوا ههلی بژاردوو و... هتد (أخرجه البخاري و مسلم).

خوای گهواره لهبارهی پیغمبرهوه ﴿﴾ دهفهرمویت: ﴿﴾ مَا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِنْ رِجَالِكُمْ وَلَكِنْ رَسُولَ اللَّهِ وَخَاتَمَ النَّبِيِّينَ ﴿﴾ (الأحزاب: ۴۰)، واته: (موحه مهده ﷺ) باوکی هیچ که سیک له ئیوه نیه به لام نیردراوی خواجه و دواهمینی پیغمبرانه).

هیچ ئوممه تیک بی پیغمبر نه بووه، (رسول) یتک که خوای گهواره بهرنامه و شهریه تیکی سهر به خوای بۆ گهله که ی پیداره وانه کردوو، یان (نبی) یتک که وه حی بۆکراوه پهیره وی شهریه تی پیش خوای بکات، بۆئوه وی سهر له نوئی پیاده ی بکاته وه، خوای گهواره دهفهرمویت: ﴿﴾ وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا أَنْ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ ﴿﴾ (النحل: ۳۶)، واته: (لهه موو ئوممه تیکدا نیردراوی کمان ره وانه کردوو که بیان رابگه یه نیت خوا بهرستن و له طاغوت دور بکه ونه وه).

ههروه ها دهفهرمویت: ﴿﴾ وَإِنْ مِنْ أُمَّةٍ إِلَّا خَلَا فِيهَا نَذِيرٌ ﴿﴾ (فاطر: ۲۴)، واته: (هیچ ئوممه تیک نیه که تر سینهریکی تیدا ههله بژیراییت).

یان دهفهرمویت: ﴿﴾ إِنَّا أَنْزَلْنَا التَّوْرَةَ فِيهَا هُدًى وَنُورٌ يَحْكُمُ بِهَا النَّبِيُّونَ الَّذِينَ أَسْلَمُوا لِلَّذِينَ هَادُوا... ﴿﴾ (المائدة: ۴۴)، واته: (ئیمه تهوراتمان ناردوو ته خواره وه که رینمای و روناکی تیدا بوو بۆ ئه وه ی ئه و پیغمبرانه ی ملکه چی خوا بوون له ناو ئه وانه دا حوکمی پیکه ن که جوله که بوون).

پیغمبرانه هه موویان مروف و دروستکراون و هیچ تاییه تمه ندیه کی پهروه ردگاریه تی و په رستراویه تیان نیه، خوای گهواره ده باره ی پیغمبره که ی (محمد) ﷺ - که له رووی پله و پایه وه له لای خوا سهروه ی پیغمبرانه - دهفهرمویت: ﴿﴾ قُلْ لَا أَمْلِكُ لِنَفْسِي نَفْعًا وَلَا ضَرًّا إِلَّا مَا شَاءَ اللَّهُ وَلَوْ كُنْتُ أَعْلَمُ الْغَيْبُ لَاسْتَكْفَرْتُ مِنَ الْخَيْرِ وَمَا مَسَّنِيَ السُّوءُ إِنْ أَنَا إِلَّا نَذِيرٌ وَبَشِيرٌ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿﴾ (الأعراف: ۱۸۸)، واته: (بلی:

نه‌سوود و نه‌زیانم بۆ خودی خوۆشم به‌ده‌ست نیه مه‌گهر ئه‌وه‌ی خوا بیه‌وێت، وه‌ ئه‌گهر غه‌ییم بزانیایه ئه‌وا چاکه‌ی زۆرم بۆخۆم به‌ده‌ست ده‌هێتا و هه‌یچ خراپه‌یه‌کم تووش نه‌ده‌هات، من بێجگه له‌وه‌ی ترسێته‌ر و مژده‌ده‌رم بۆ گه‌لیک که باوه‌ردێن شتیکی تر نیم).

وه‌ ده‌فه‌رموێت: ﴿قُلْ إِنِّي لَا أَمْلِكُ لَكُمْ ضَرًّا وَلَا رَشَدًا * قُلْ إِنِّي لَنْ يُجِيرَنِي مِنَ اللَّهِ أَحَدٌ وَلَنْ أَجِدَ مِنْ دُونِهِ مُلْتَحَدًا﴾ (الجن: ۲۱-۲۲)، واته: (بێتی من نه‌به‌ده‌ستمه زیان له‌ئێوه بده‌م و نه‌به‌ده‌ستمه هه‌یدایه‌تی ئێوه بده‌م، بێتی: بێگومان کهس نیه له‌تورپه‌ی و سزای خوا په‌نام بدات و بێجگه له‌ویش هه‌یچ دالده‌یه‌کم نیه).

وه‌ تابه‌تمه‌ندییه‌کانی ئاده‌میزادیشیان له‌گه‌لدايه، له‌نه‌خۆشی و مردن و ئاتاجبوون به‌خواردن و خواردنه‌وه و شتی تر، خوای گه‌وره‌ ده‌رباره‌ی ئیبراهیم ﷺ که وه‌سفێ پهره‌ردگاری مه‌زنی کردووه ده‌فه‌رموێت: ﴿وَالَّذِي هُوَ يُطْعَمُنِي وَيَسْقِينِ * وَإِذَا مَرِضْتُ فَهُوَ يَشْفِينِ * وَالَّذِي يُمِيتُنِي ثُمَّ يُحْيِينِ﴾ (الشعراء: ۷۹-۸۱)، واته: (پهره‌ردگارم نه‌و خوايه‌یه که خواردن و خواردنه‌وه‌م ده‌دات و ئه‌گهر نه‌خۆش که‌وتم چاکم ده‌کاته‌وه و نه‌و خوايه‌یه که ده‌م مریته‌ت پاشان زیندووم ده‌کاته‌وه).

په‌غه‌مه‌ریش ﷺ ده‌فه‌رموێت: «إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ أَنَسَى كَمَا تَنْسَوْنَ فَإِذَا نَسِيتُ فَذَكِّرُونِي» (أخرجہ البخاری و مسلم)، واته: (منیش هه‌ر مرۆفیکم وه‌ک ئێوه، شتم بیرده‌چی وه‌ک ئێوه بیرتان ده‌چیته‌، ئنجا ئه‌گهر شتم بیرچوو یادم بځه‌نه‌وه).

وه‌ خوای گه‌وره له‌بالاترین په‌له‌وپایه‌دا و له‌میان‌ه‌ی ستایش کردنیاندا به‌(خواپه‌رست)ی وه‌سفکردوون، پهره‌ردگار ده‌رباره‌ی (نوح) ﷺ ده‌فه‌رموێت: ﴿إِنَّهُ كَانَ عَبْدًا شَكُورًا﴾ (الأسراء: ۳)، واته: (به‌راستی به‌نده‌یه‌کی سوپاس گوزار بوو).

ده‌رباره‌ی (موحه‌مه‌د)یش ﷺ ده‌فه‌رموێت: ﴿تَبَارَكَ الَّذِي نَزَّلَ الْفُرْقَانَ عَلَى عَبْدِهِ لِيَكُونَ لِلْعَالَمِينَ نَذِيرًا﴾ (الفرقان: ۱)، واته: (پاک و پیرۆزی بۆ ئه‌و خوايه‌ی فورك‌ان -

واته قورئان - ی به سهر بهنده کهیدا ناردووه ته خواروه به بۆ ئه وهی ناگادار که ره وه و ترسینه ری جیهانیان بیت).

ههروه ها دهر باره ی (ئیراهیم و ئیسحاق و یه عقوب) - عَلَیْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ - ده فهرمویت: ﴿وَاذْكُرْ عِبَادَنَا إِبْرَاهِيمَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ أُولِي الْأَيْدِي وَالْأَبْصَارِ * إِنَّا أَخْلَصْنَاهُمْ بِخَالِصَةٍ ذِكْرَى الدَّارِ * وَإِنَّهُمْ عِنْدَنَا لَمِنَ الْمُصْطَفَيْنِ الْأَخْيَارِ﴾ (سوره ص: ۴۵-۴۷)، واته: (باسی بهنده کانمان ئیراهیم و ئیسحاق و یه عقوب بکه که به ده سه لات و چاو کراوه بوون، ئیمه به وهی سیفه تی به رزیانه وه هه لمان بژارد بوون، نه ویش بیر کردنه وه و سه رقال بوونیان بوو به رۆزی دوايه وه، وه نه وان لای ئیمه له وه به ندانه ن که پالفته و هه لبرژیراون).

دهر باره ی عیسای کوری مه ریه میش ﷺ ده فهرمویت: ﴿إِنْ هُوَ إِلَّا عَبْدٌ أَنْعَمْنَا عَلَيْهِ وَجَعَلْنَاهُ مَثَلًا لِّبَنِي إِسْرَائِيلَ﴾ (الزخرف: ۵۹)، واته: (عیسا ته نها بهنده یه ک بوو و به هره ی پیغه مبه رایه تیمان به سه ردا رشتبوو، وه کردبوومان به وینه و ئایه تیکی پروون له سه ر ده سه لاتی خوا بۆ نه وه ی ئیسرائیل - یعقوب-).

باوه ره ییان به پیغه مبه رایش چوار فرمان له خو ده گریت:

یه کهم: باوه ره ییان به وه ی په یامه که یان راسته و له خوای گه وره وه یه، چونکه هه رکس باوه ری به یه کیل له وه په یامانه نه بیت نه وه بیباوه ره به هه موویان، هه روه ک خوای گه وره ده فهرمویت: ﴿كَذَّبَتْ قَوْمُ لُوطِ الْمُرْسَلِينَ﴾ (الشعراء: ۱۰۵)، واته: (گه لی نوح پیغه مبه ره کانیا ن به دروخته وه)، خوای میهره بان به به دروخته ره وه ی هه موو نیردراوه کانی داناو ن له گه ل نه وه دا که نه و کاته ی (نوح) یان به دروخته وه ه یچ پیغه مبه ریکی تریان نه بوو. به م پییه نه و گاورانه ی که (محمد) یان ﷺ به دروخته وه ته وه شوینی ناکه ون به دروخته ره وه ی عیسای کوری مه ریه میش ﷺ و شوینی نه که توون به تابه تی که عیسا ﷺ مزگینی هاتنی (محمد) ی ﷺ پیداون.

که مزگینۍ پښدانیان هیچ واتیاهه نابه خشی ټهوه نه بیټ که بولای ټهوان ده نیریت و خوا به هویه وه له گومرایۍ ده ربازیان ده کات و بۆ ریگه ی راست ریتویتیایان ده کات.

دووه م: باوه ریتان بهو پیغه مبه ره ی به ناوی خوی ناویمان زانیوه، وهك: موحه مد و ئیبراهیم و موسا و عیسا و نوح - عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ - ټه و پیج ه ش ټهوانه ن که له پیغه مبه راندا خاوه و ره (أولو العزم) بن، خوی گوره ش له دوو جیگه ی قورئاندا باسی کردوون، له سوره تی (الأحزاب) دا که ده فهرمویت: ﴿وَإِذْ أَخَذْنَا مِنَ النَّبِيِّينَ مِيثَاقَهُمْ وَمِنْكَ وَمِنْ نُوحٍ وَإِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى وَعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ...﴾ (الأحزاب: ۷)، واته: (کاتیک که په یمانمان له پیغه مبه ران وهر گرت، وه له تو و له نوح و ئیبراهیم و موسا و عیسا ی کوری مریهم).

هروه ها له سوره تی (الشوری) دا که ده فهرمویت: ﴿شَرَعَ لَكُمْ مِنَ الدِّينِ مَا وَصَّى بِهِ نُوحًا وَالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ وَمَا وَصَّيْنَا بِهِ إِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى وَعِيسَى أَنْ أَقِيمُوا الدِّينَ وَلَا تَتَفَرَّقُوا فِيهِ...﴾ (الشوری: ۱۳)، واته: (خوا ټه و دینه ی به شرع بوتان داناه که سپاردوویته ی به نوح و ټهوه ش که به سروس و وحی ناردوومان به بوت و ټهوه ی سپاردمان به ئیبراهیم و موسا و عیسا که پیاده ی ټه و ناینه بکه ن و تییدا دووبه ره که مه بن).

به لام ټهوه شیان که ناوی نازانین ده بی به ټیکرا (إجمالاً) باوه ری پی بهینین، خوی گوره ده فهرمویت: ﴿وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلًا مِنْ قَبْلِكَ مِنْهُمْ مَنْ قَصَصْنَا عَلَيْكَ وَمِنْهُمْ مَنْ لَمْ نَقْصُصْ عَلَيْكَ...﴾ (غافر: ۷۸)، واته: (بیگومان له پیش تووه پیغه مبه رانیکمان په وانه کردووه، هه یانه که به سهره اتیمان بۆ گیراویته وه و هه شیان که به سهره اتیمان بۆ نه گیراویته وه).

سیهم: باوه ریتان بهو هه واله راستانه ی ده ربازیان پیمان گه یشترون.

جواره‌م: ئیشکردن به‌شهریعتی ئه‌وه‌یان که بۆمان ره‌وانه‌کراوه و دواهمینیانه، ئه‌ویش (محمد) ﷺ که بۆ لای تیکرای خه‌لکی نیرراوه، خوای گه‌وره ده‌فهرمویت: ﴿فَلَا وَرَيْكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّىٰ يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنفُسِهِمْ حَرَجًا مِّمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا﴾ (النساء: ۶۵)، واته: (نه‌خیر! سویتد به‌په‌روه‌ردگارت باوه‌ریان نابیت تا‌کو له‌و کیشمو هه‌رایه‌ی له‌نیواندا دروست ده‌بیت نه‌تکه‌ن به‌دادوه‌ر، پاشان له‌ده‌روونیاندا هه‌ست به‌هیچ ته‌نگاوییه‌ک نه‌که‌ن سه‌باره‌ت به‌وه‌ی بۆت یه‌کلا کردونه‌توه و به‌ملکه‌چکردنی ته‌واوه‌تی ملکه‌چ ده‌بن).

باوه‌ربوون به‌په‌غه‌مبه‌رانیش چه‌ند به‌ره‌مه‌ئیکی نایابی هه‌یه، له‌وانه:

۱- زانیی به‌زه‌یی و میهره‌بانی خوای گه‌وره و چاودێریکردنی به‌نده‌کانی که په‌غه‌مبه‌رانی بۆ ره‌وانه‌کردوون، بۆئه‌وه‌ی به‌ره‌و رپیازی خوای گه‌وره رپنمایان بکه‌ن و بۆیان پروون بکه‌نه‌وه که چۆن خوا به‌رستن له‌به‌رئه‌وه‌ی عه‌قل و ژیری ئاده‌میزاد سه‌ربه‌خۆ چۆنیه‌تی خواپهرستی نازانیت.

۲- شوکرانه‌بژیری خوای گه‌وره له‌سه‌ر ئهم به‌هره‌گه‌وره‌یه.

۳- خۆشویستی په‌غه‌مبه‌ران و به‌مه‌زن ته‌ماشاکردنیان و ستایشکردنیان به‌و جوژه‌ی شایسته‌یانه له‌به‌رئه‌وه‌ی نیردراوی خوای گه‌وره‌ن و هه‌ستاون به‌پهرستی و گه‌یاندنی په‌یامه‌که‌ی و نامۆزگاریکردنی به‌نده‌کانی.

یێگومان ناحه‌زانیی که په‌غه‌مبه‌ره‌کانیان به‌درۆخسته‌ته‌وه به‌بیانوی ئه‌وه‌بووه که نابێ په‌غه‌مبه‌رانی خوای گه‌وره له‌مرۆف بن. خوای گه‌وره‌ش باسی ئه‌و بیانووه‌ی کردووه و پوچه‌لتی کردووته‌وه، وه‌ک ده‌فهرمویت: ﴿وَمَا مَنَعَ النَّاسَ أَنْ يُؤْمِنُوا إِذْ جَاءَهُمُ الْهُدَىٰ إِلَّا أَنْ قَالُوا أَبَعَثَ اللَّهُ بَشَرًا رَسُولًا * قُلْ لَوْ كَانَ فِي الْأَرْضِ مَلَائِكَةٌ يَمْشُونَ مُطْمَئِنِّينَ لَنَزَّلْنَا عَلَيْهِم مِّنَ السَّمَاءِ مَلَكًا رَسُولًا﴾ (الإسراء: ۹۴-۹۵)، واته: (کاتی‌ک خه‌لکی رپنمایان بۆده‌هات هیچ شتێک رپگری نه‌ده‌کردن له‌وه‌ی باوه‌ربه‌یتن، ئه‌وه نه‌بێ که ده‌یانووت:

ئایا خوا مروّقی به‌پیغمبهر هه‌لّباردوو؟ بلّی: نه‌گهر له‌زه‌ویدا فریشته هه‌بوونایه و به دلتیایی به‌سه‌ریدا برۆشتایه نه‌وا پیغمبهریکی فریشته‌مان له‌ئاسمانه‌وه بۆ ده‌ناردنه خواره‌وه).

خوای گه‌وره ئهم بیانووه‌ی به‌وه پوچه‌لک‌ردوو ته‌وه که حه‌تمه‌ن ده‌بی پیغمبهر له‌مروّق بیّت، چونکه بۆلای خه‌لکی سه‌ر زه‌وی ره‌وانه ده‌کریت و نه‌وانیش مروّقن. نه‌گهر خه‌لکی سه‌ر زه‌وی فریشته بوونایه نه‌وا خوا پیغمبهریکی فریشته‌ی بۆ ده‌ناردنه خواره‌وه بۆ نه‌وه‌ی وه‌ک نه‌وان بوایه.

هه‌روه‌ها په‌روه‌ردگار ده‌رباره‌ی نه‌وانه‌ی پیغمبهرانیان به‌درۆخستوو ته‌وه ده‌گیرته‌وه که ووتویانه: ﴿إِنْ أَنْتُمْ إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُنَا تُرِيدُونَ أَنْ تَصُدُّونَا عَمَّا كَانَ يَعْبُدُ آبَاؤُنَا فَأْتُونَا بِسُلْطَانٍ مُّبِينٍ * قَالَتْ لَهُمْ رُسُلُهُمْ إِنْ نَحْنُ إِلَّا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ وَلَكِنَّ اللَّهَ يَمُنُّ عَلَىٰ مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَمَا كَانَ لَنَا أَنْ نَأْتِيَكُمْ بِسُلْطَانٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ﴾ (إبراهيم: ۱۰-۱۱)، واته: (ئیه جگه له‌وه‌ی مروّقیکی وه‌ک ئیمه‌ن شتیکی تر نین و ده‌تانه‌وێت ریگری په‌رستی نه‌و بتانه‌مان لیبکه‌ن که باو و باپیرانمان ده‌یان په‌رستن، ئنجا نه‌گهر راست ده‌که‌ن به‌لگه‌یه‌کی ئاشکرامان بۆ به‌یئن، پیغمبهره‌کانیان پێیان ده‌ووتن: ئیمه‌ جگه له‌وه‌ی وه‌ک ئیه‌ مروّقین شتیکی تر نین، به‌لام خوا ناز و نيعمه‌ت به‌سه‌ر که‌سیک له‌به‌نده‌کانیدا ده‌کات که‌خوی بیه‌وێت، وه‌ به‌خواستی خواي مه‌زن نه‌بی بۆشان نیه به‌لگه‌تان بۆ به‌یئن).

والیوم الآخر (۱۳۲)

وه به پۆژی دواپی

(۱۳۲) پۆژی دواپی: پۆژی قیامه‌ته که خه‌لکی بۆ لپرسینه‌وه و پاداشت تیییدا زیندو ده‌کرینه‌وه، بۆیه واشی پینگوتراوه چونکه پۆژی تری له دواوه نیه، پۆژیک که نه‌هلی به‌ههشت له‌جینگه‌کانیادا و نه‌هلی ناگیش له‌جینگه‌کانی خویاندا جینگیر ده‌بن، باوه‌ره‌هینان به پۆژی دواپیش سی فرمان له‌خۆ ده‌گریت:

یه‌گه‌م: باوه‌ره‌هینان به‌زیندووکرانه‌وه‌ی مردوو‌ه‌کان:

کاتیك فووی دووهم ده‌کریت به‌(صور) دا خه‌لکی به‌فه‌رمانی په‌روه‌ردگاری جیهانیان هه‌لده‌سته‌وه، هه‌موو پینخاوسن، پرووتن، خه‌ته‌نه نه‌کراون، خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿كَمَا بَدَأْنَا أَوَّلَ خَلْقٍ نُّعِيدُهُ وَعَدًا عَلَيْنَا إِنَّا كُنَّا فَاعِلِينَ﴾ (الأنبياء: ۱۰۴)، واته: (وهك یه‌که‌مجار ده‌روستمان کردوو به‌هه‌مان شیوه ده‌یگپینه‌وه بۆ ژیان و زیندووی ده‌که‌ینه‌وه، به‌لینه‌وه له‌سه‌رخۆمان داناوه، ئیمه نه‌نجامده‌ری هه‌ر کاریکین که بمانه‌وی).

زیندووکرانه‌وه‌ش راستیه‌کی چه‌سپاوه که به‌لگه‌ی قورئان و سونه‌ت و کۆده‌نگی موسولمانانی له‌سه‌ره، خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿ثُمَّ إِنَّكُمْ بَعْدَ ذَلِكَ لَمَيِّتُونَ * ثُمَّ إِنَّكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ تُبْعَثُونَ﴾ (المؤمنون: ۱۵-۱۶)، واته: (پاشان دواي نه‌وه‌ی ئیوه له‌نه‌بوونه‌وه دروستکراون ئیوه سه‌ره‌نجام ده‌مرن، پاشانیش ئیوه پۆژی قیامه‌ت زیندوو ده‌کرینه‌وه).

په‌مبه‌ره‌ش ﷺ ده‌فه‌رمویت: «يُخْشَرُ النَّاسُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ خُفَاءَ عُرَاءَ غُرْلًا» (متفق علیه)، واته: (خه‌لکی پۆژی قیامه‌ت به‌پینخاوسی و پرووتی و خه‌ته‌نه نه‌کراوی کۆده‌کرینه‌وه).

موسولمانان له‌سەر چه‌سپاندن و ئیسپاتکردنی هاتنی پروژی دوایی به‌کده‌نگن و بوونیشی ده‌رئه‌نجامی دانایی و حیکمه‌تی خوای گه‌وره‌یه، که‌ده‌خوای سهرئه‌نجامیک بۆ ئهم دروستکراوانه دابنیت، تا‌کو له‌سەر ئهو ئهرکه‌ی له‌سەر زمانی نیراوه‌کانی پتی سپاردون تیدا پاداشتیان بداته‌وه، خوای گه‌وره ده‌فرمویت: ﴿أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَدًا وَأَنَّكُمْ إِلَيْنَا لَا تُرْجَعُونَ﴾ (المؤمنون: ۱۱۵)، واته: (تایا واتان داناره که ئیمه به‌هوانته و بیهوده دروستمان کردون و ناگه‌رینه‌وه بۆلامان؟).

هه‌روه‌ها به‌په‌مبه‌ره‌که‌شی ﴿الَّذِي قَرَضَ عَلَيْكَ الْقُرْآنَ لَرَادِّكَ إِلَىٰ مَعَادٍ...﴾ (القصص: ۸۵)، واته: (ئهو‌ی که قورنانی له‌سەر تو‌فرز کردوه بینگومان ده‌تگێرتیه‌وه بۆ سهرئه‌نجامیک که پروژی قیامه‌ته).

دووهم: باوه‌ره‌ینان به‌لیرسینه‌وه و پاداشت:

به‌نده له‌سەر کرده‌وه‌که‌ی لیبی ده‌پرسێته‌وه و له‌سهریشی پاداشت ده‌دریته‌وه، به‌لگه‌ش له‌سەر ئهم راستیه قورئان و سونهت و کو‌ده‌نگی موسولمانانه، خوای گه‌وره ده‌فرمویت: ﴿إِنَّ إِلَيْنَا إِيَابَهُمْ * ثُمَّ إِنَّ عَلَيْنَا حِسَابَهُمْ﴾ (الغاشية: ۲۵-۲۶)، واته: (به‌راستی گه‌رانه‌وه‌یان بۆلای ئیمه‌یه، پاشان له‌لایه‌ن ئیمه‌وه لیرسینه‌وه‌یان له‌گه‌ل ده‌کریت).

هه‌روه‌ها ده‌فرمویت: ﴿مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ أَمْثَالِهَا وَمَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَلَا يُجْزَىٰ إِلَّا مِثْلُهَا وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ﴾ (الأنعام: ۱۶۰)، واته: (هه‌رکس چاکه‌یه‌ک ئه‌نجام بدات ئه‌وا به‌ده‌قات پاداشت ده‌دریته‌وه، وه هه‌رکه‌شیش خراپه‌یه‌ک ئه‌نجام بدات ئه‌وا ته‌نها به‌قه‌د خۆی پاداشت ده‌دریته‌وه و سته‌میان لێناکریت).

وه ده‌فرمویت: ﴿وَنَضَعُ الْمَوَازِينَ الْقِسْطَ لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ فَلَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْئًا وَإِنْ كَانَ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ أَتَيْنَا بِهَا وَكَفَىٰ بِنَا حَاسِبِينَ﴾ (الأنبياء: ۴۷)، واته: (ته‌رازوه‌کانی دادگه‌ری بۆ پروژی قیامه‌ت داده‌نێن و هه‌ج نه‌فسیک سته‌می لێناکریت، به‌لکو نه‌گه‌ر

به کیشی دهنکه تۆویکیش بیت دهیینه پیشهوه، نهونده بهسه که ئیمه لپرسینهوه له گهل بهنده کانمان بکهین).

له (عبد الله ی کوری عمر) وه وه ده گیر نهوه که پتغمبهر ﷺ دهفرمویت: «إِنَّ اللَّهَ يُدْنِي الْمُؤْمِنَ فَيَضَعُ عَلَيْهِ كَنَفَهُ وَيَسْتَرْهُ فَيَقُولُ: أَتَعْرِفُ ذَنْبَ كَذَا؟ أَتَعْرِفُ ذَنْبَ كَذَا؟ فَيَقُولُ: نَعَمْ أَيْ رَبِّ، حَتَّى إِذَا قَرَّرَهُ بِذُنُوبِهِ وَرَأَى فِي نَفْسِهِ أَنَّهُ هَلَكَ قَالَ: سَتَرْتُهَا عَلَيْكَ فِي الدُّنْيَا وَأَنَا أَغْفِرُهَا لَكَ الْيَوْمَ، فَيُعْطَى كِتَابَ حَسَنَاتِهِ وَأَمَّا الْكَافِرُ وَالْمُنَافِقُونَ فَيَقُولُ الْأَشْهَادُ هَؤُلَاءِ الَّذِينَ كَذَبُوا عَلَى رَبِّهِمْ أَلَا لَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الظَّالِمِينَ» (متفق علیه)، واته: (خوا باوهردار نزیك دهخاتهوه، ئنجا پهردهی پیدادهات و دایدهپۆشیت و دهفرمویت: ئایا نهو گوناوه دهزانیست؟ ئایا نهو گوناوه دهزانیست؟ ئهوش دهلیت: بهلئ ئهی پهروهردگارم! تاكو دانی بئ به گوناوه کانیدا دهئی و باوهرداره که دهیینت که ئیر تیاچووه، دهفرمویت: بیگومان له دانیادا نهو گوناوهانهم بۆ پۆشیت، ئهمرۆکهش لیان خوش دهیم، ئنجا نووسراوی چاکه کانی دهدریته دهست، بهلام بیباوهران و دوورپوهکان به بهرچاوی ههموو دروستکراوه کانهوه بانگیان لیده کریت: ئا نهوانه بون که درۆیان بهناوی پهروهردگاریانهوه دهکرد، بزائن که نهفرینی خوا لهسته مکارانه).

ههروهها له پتغمبهری خواوه ﷺ به صهحیحی هاتوو که فرموویهتی: «مَنْ هَمَّ بِحَسَنَةٍ فَلَمْ يَعْمَلْهَا كُتِبَتْ لَهُ حَسَنَةٌ وَمَنْ هَمَّ بِحَسَنَةٍ فَعَمِلَهَا كُتِبَتْ لَهُ عَشْرًا إِلَى سَبْعِمِائَةٍ ضِعْفٍ وَمَنْ هَمَّ بِسَيِّئَةٍ فَعَمِلَهَا كُتِبَتْ عَلَيْهِ سَيِّئَةٌ وَاحِدَةً» (أخرجه البخاري و مسلم)، واته: (نهگەر کهسیك نیازی چاکهیهکی ههبوو و کردی، خوا لای خوی بهدهچاکه دهینوسیت تا جهوت سهده نهونده، وه نهگەر کهسیك نیازی خراپهیهکی ههبوو و کردی، خوا یهك خراپهی بۆ دهینوسیت).

بیگومان موسولمانان لهسه چهسپاندن و ئیسپاتکردنی لپرسینهوه و پاداشت لهسهر کردهوهکان یهکدهنگن، که لهحیکمهت و کاربهجییهوه سهرحاوهی گرتوو، چونکه

خوای گه‌وره کتیه‌کانی ناردووه و پیغه‌مبه‌ره‌کانی ره‌وانه‌کردووه و فه‌رمانی به‌به‌نده‌کانی کردووه به‌و په‌یامانه‌رازی بن که‌هیتاویانه و ئیش به‌و فه‌رمانه‌بکه‌ن که‌ پیوسته‌ ئیشی پی‌کریّت، وه‌ کوشتاری نه‌یارانی‌شی واجب‌ کردووه و خوین و وه‌چه و ژن و داراییانی حه‌لال‌ کردووه، ئنجا نه‌گهر لی‌رسینه‌وه و پاداشت نه‌بوايه، نه‌وا نه‌مه‌ ده‌بووه هه‌وانته‌ که‌ په‌روه‌ردگاریه‌تی خوای کاربه‌جی لی‌ی به‌دووره، وه‌ک ئاماژه‌ی بو‌ کردووه و ده‌فه‌رمویت: ﴿فَلَنَسْأَلَنَّ الَّذِينَ أُرْسِلَ إِلَيْهِمْ وَلَنَسْأَلَنَّ الْمُرْسَلِينَ * فَلَنَقْصُنَّ عَلَيْهِمْ بِعِلْمٍ وَمَا كُنَّا غَائِبِينَ﴾ (الأعراف: ۶-۷)، واته: (بینگومان پرسیار له‌و گه‌لانه‌ ده‌که‌ین که‌ پیغه‌مبه‌ریان بۆ ره‌وانه‌کراوون هه‌ل‌ریستان به‌رامبه‌ر پیغه‌مبه‌ره‌کانیان چی بوو، وه‌ بینگومان پرسیار له‌پیغه‌مبه‌ره‌کانیان ده‌که‌ین، ئنجا با دلتیان که‌ به‌سه‌ره‌اتی زیانیان و کرداره‌کانیان به‌پی زانیاری بۆ ده‌گیرنه‌وه و ئیمه‌ لی‌یان بیتاگا و غائب نه‌بوین).

سپه‌م: باوه‌ره‌ئیان به‌به‌هشت و ناگری دۆزه‌خ:

هه‌ردووکیان ناکامی هه‌تا هه‌تایی خه‌ل‌کن، به‌هه‌شت جی‌گه‌ی نه‌و به‌هره و نیعه‌تانه‌یه که‌ خوای گه‌وره بۆ باوه‌رداره‌ له‌خواتر سه‌کانی ئاماده‌کردووه، نه‌وانه‌ی باوه‌ریان به‌و شتانه‌هیتاوه که‌ خوا پیوستی کردووه له‌سه‌ریان باوه‌ری پیه‌تین، وه‌ به‌ گوێرايه‌لتی خوا و پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی ﷺ هه‌ستاون، له‌چه‌ندین جو‌ر ناز و نیعه‌تی تیدايه‌ که‌ (مَا لَا عَيْنٌ رَأَتْ وَلَا أُذُنٌ سَمِعَتْ وَلَا خَطَرَ عَلَى قَلْبِ بَشَرٍ)، واته: (نه‌ چاو بینویه‌تی و نه‌ گوێ بیستویه‌تی و نه‌ به‌دلی مروّیشدا هاتووه). خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَٰئِكَ هُمْ خَيْرُ الْبَرِّ * جَزَاؤُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ جَنَّاتٌ عَدْنٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ ذَلِكَ لِمَنْ خَشِيَ رَبَّهُ﴾ (البينة: ۷-۸)، واته: (به‌راستی نه‌وانه‌ی باوه‌ریان هیتاوه‌و کرده‌وه‌ی چاکیان کردووه، نه‌وانه‌ چاک‌ترینی هه‌موو بوونه‌وه‌رن، پاداشتیان لای په‌روه‌ردگاریان چه‌ند به‌هه‌شتانی‌که، جی‌گه‌ی حه‌وانه‌وه و مانه‌وه‌ن و جو‌گه‌ ئاوی زۆر به‌ژیریاندا ده‌روات و به‌یه‌کجاری تیانداندا

دهمیننه‌وه، خوا لیان رازیووه، وه نه‌وانیش به بهشی خوا رازیوون، نه‌و پاداشته بو که‌سیکه له‌په‌روه‌ردگاری ترسا بیت).

وه ده‌فه‌رمویت: ﴿فَلَا تَغْلُمْ نَفْسَ مَا أَخْفَى لَهُمْ مِنْ قُرَّةِ أَعْيُنٍ جَزَاءُ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ (السجدة: ۱۷)، واته: (هیچ کام له‌نه‌فسه‌کان نازان له‌پاداشتی نه‌و چا‌کانه‌دا که ده‌یان‌کرد چیمان له‌بیل‌بیل‌ه‌ی چاوان - واته له‌و ن‌عمه‌تانه‌ی ه‌ینده به‌ها‌دارن - بو چه‌شارداوه و بو‌یان هه‌ل‌گیراوه).

به‌لام ناگر ج‌یگه‌ی نه‌و سزایانه‌یه که خ‌وای گه‌وره بو بی‌یاوه‌رانی سته‌مکاری ناماده کردووه، نه‌وانه‌ی باوه‌ریان پی نه‌بوو و سه‌رپیچی پی‌غه‌مبه‌ره‌که‌یان ده‌کرد، له‌چه‌ن‌دین جو‌ر سزا و تو‌له‌ی ت‌یدایه که به‌ئه‌ندیشه‌دا نایه‌ت، خ‌وای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿وَأَتَّقُوا النَّارَ الَّتِي أُعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ﴾، واته: (له‌و ئاگره‌ خ‌وتان پ‌اریزن که بو‌بی‌یاوه‌ران ناماده‌کراوه).

هه‌روه‌ها ده‌فه‌رمویت: ﴿إِنَّا أَعْتَدْنَا لِلظَّالِمِينَ نَارًا أَحَاطَ بِهِمْ سُرَادِقُهَا وَإِنْ يَسْتَغِيثُوا يُغَاثُوا بِمَاءٍ كَالْمُهْلِ يَشْوِي الْوُجُوهَ بِئْسَ الشَّرَابُ وَسَاءَتْ مُرْتَفَقًا﴾ (الک‌هف: ۲۹)، واته: (ن‌یمه ناگر‌ن‌کمان بو سته‌م‌کاران ناماده‌کردووه که ب‌ل‌یسه‌که‌ی وه‌ک ره‌شال ده‌وریان ده‌دات، نه‌گه‌ر له‌ت‌ین‌وان هاوار‌یش ب‌که‌ن، ئاو‌ن‌کیان فریاده‌خ‌ریت وه‌ک کانزای ت‌واوه وایه که ده‌م وچاویان ده‌بر‌ز‌ن‌یت، خ‌راپ‌ترین خ‌واردنه‌وه‌یه و ناله‌بار‌ترین هاو‌ری و هاوده‌میان هه‌یه که ناگره‌).

هه‌روه‌ها خ‌وای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿إِنَّ اللَّهَ لَعَنَ الْكَافِرِينَ وَأَعَدَّ لَهُمْ سَعِيرًا * خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا لَا يَجِدُونَ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا * يَوْمَ ثُقِّلَتْ وَجُوهُهُمْ فِي النَّارِ يَقُولُونَ يَا لَيْتَنَا أَطَعْنَا اللَّهَ وَأَطَعْنَا الرَّسُولَ﴾ (الأحزاب: ۶۴-۶۶)، واته: (خوا به‌راستی نه‌فرینی له‌بی‌یاوه‌ران کردووه و د‌وزه‌خی بو ناماده‌کردوون که به‌یه‌ک‌جاری ت‌یدا ده‌میننه‌وه، نه‌د‌وست‌یک و نه‌پشتیوان‌ن‌کیان ده‌ست ناکه‌و‌یت، له‌و ر‌وزه‌دا ده‌م وچاویان له‌ئاگر‌دا نه‌م

دیو و نهو دیو ده کریت، ده لټین: خوزگه نیمه گوړپرایه لټی خوا و گوړپرایه لټی پیغه مبه رمان بکر دایه).

نمویه به باوه رهیټان به رږژی دوايه وه په یوه سته: باوه رهیټانه به هرچی پرو د اویک که له پاش مردن پرو د ده دات، وهک:

۱ - تاقیکردنوه و (فیتنه ی ناو گوړ:

مبه سته لهویه دوا ی له دنیا ده رچوون پرسیار له مردو ده کریت، ده رباره ی پروه ردگاری و نایینی و پیغه مبه ری، نجا نه وانه ی باوه رپان هیټاوه خوا له سهر ووتی به جی و رهوان دامه زراویان ده کات، باوه ردار ده لټیت: پروه ردگارم خوا به و نایینم نیسلامه و پیغه مبه رم ﷺ موحه مده، وه خوا سهر له سته مکاران ده شیونیی، یی باوه ر ده لټیت: ها.. ها، نازام، هروه ها دوروو (مونا فیق) ده لټیت: نازام! گویم لیوو خه لکی شتیکیان ده ووت و منیش ده موته وه.

۲- سزای ناو گوړ و خوشیه کانی:

سزاکه ی بو سته مکارانه له دوو روه کان و یی باوه رپان، خوا ی گه وره ده فهرمویت: ﴿وَلَوْ تَرَىٰ إِذِ الظَّالِمُونَ فِي غَمَرَاتِ الْمَوْتِ وَالْمَلَائِكَةُ بَاسِطُو أَيْدِيهِمْ أَخْرِجُوا أَنْفُسَكُمُ الْيَوْمَ تُجْزَوْنَ عَذَابَ الْهُونِ بِمَا كُنْتُمْ تَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ غَيْرَ الْحَقِّ وَكُنْتُمْ عَنْ آيَاتِهِ تَسْتَكْبِرُونَ﴾ (الأنعام: ۲۳)، واته: (نه گهر ده بینیت کاتیک سته مکاران له گیزاوی مهرگدان و فرشته کان ده ستیان بو لیدان و نه شکه نه جده دانیان دریزده کهن و پیمان ده لټین: گیانی خوتان ده رکه ن نه مړو که به سزایه کی رسوا که له سهر نه وه پاداشت ده درینه وه که به ناروا ده رباره ی خوا ده تانوت و ده رهق به نایه ته کانی خوتان به زل ده زانی).

هروه ها خوا ی گه وره ده رباره ی شوین که و تروانی فیرعمون ده فهرمویت: ﴿النَّارُ يُعْرَضُونَ عَلَيْهَا غُدُوًّا وَعَشِيًّا وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ أَدْخِلُوا آلَ فِرْعَوْنَ أَشَدَّ

العَذَابِ ﴿غافر: ۴۴﴾، واته: (به یانیان و یواران به ناگر سزاده درین و روژیکیش که قیامت هله ده سې به فرشته کان ده ووتریت: بنه ماله و شویکه و تروانی فیرعه ون به خه نه ناو توند و تیژترین سزاوه).

وه له (صحیح) ی موسلیمدا و له فهرموده ی (زیدی کورې ثابت) دا هاتووه که له پیغه مبهروه گپراویه ته وه ده فهرمویت: « فَلَوْلَا أَنْ لَا تَدَافِنُوا لَدَعَوْتُ اللَّهَ أَنْ يُسَمِعَكُمْ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ الَّذِي أَسْمَعُ مِنْهُ ثُمَّ أَقْبَلَ عَلَيْنَا يَوْجِهَهُ فَقَالَ تَعَوُّذُوا بِاللَّهِ مِنْ عَذَابِ النَّارِ قَالُوا نَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ عَذَابِ النَّارِ فَقَالَ تَعَوُّذُوا بِاللَّهِ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ قَالُوا نَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ قَالَ تَعَوُّذُوا بِاللَّهِ مِنَ الْفِتَنِ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ قَالُوا نَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الْفِتَنِ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ قَالَ تَعَوُّذُوا بِاللَّهِ مِنْ فِتْنَةِ الدَّجَالِ قَالُوا نَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ فِتْنَةِ الدَّجَالِ »، واته: (نه گهر له بهر نه وه نه بویه که مردوه کانتان نه نیژن داوام له خوا ده کرد گوئیستی نهو سزایه ی گورپتان بکات که من ده بیستم، پاشان پروی تیگردن و فهرمووی: په نا بگرن به خوا له سزای ناگری دوزه خ، ووتیان: په نا ده گرین به خوا له سزای ناگری دوزه خ، ننجا فهرمووی: په نا بگرن به خوا له سزای گورپ، ووتیان: په نا ده گرین به خوا له سزای گورپ، فهرمووی: په نا بگرن به خوا له فیتنه کان به ناشکرا و په نهانه وه، ووتیان: په نا ده گرین به خوا له فیتنه کان به ناشکرا و په نهانه وه، فهرمووی: په نا بگرن به خوا له فیتنه ده جال، ووتیان: په نا ده گرین به خوا له فیتنه ده جال).

به لام خوشیه کانی گورپ بو باوه پرداره راستگو کانه، خوی گه وره ده فهرمویت: ﴿إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ أَلَّا تَخَافُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَبْشِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ﴾ (فصلت: ۴۱)، واته: (نه وانه ی له دنیا دا ووتوویانه: په روه ردگارمان خوی، پاشان دامه زراو بوون، فرشته کان دینه خواره وه بولا یان و پیان ده لیتن: نه برسن و نه خه مخون مژده تان لی بیت بهو به هه شته ی نیوه به لیتان پی درابو).

همروه‌ها په‌روه‌ردگار ده‌فهرمویت: ﴿فَلَوْلَا إِذَا بَلَغَتِ الْخُلُقُومَ * وَأَنْتُمْ حِينِيذٍ تَنْظُرُونَ * وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْكُمْ وَلَكِنْ لَا تُبْصِرُونَ * فَلَوْلَا إِنْ كُنْتُمْ غَيْرَ مَدِينِينَ * تَرْجِعُونَهَا إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ * فَأَمَّا إِنْ كَانَ مِنَ الْمُقَرَّبِينَ * فَرَوْحٌ وَرَيْحَانٌ وَجَنَّتُ نَعِيمٌ﴾ (الواقعة: ۸۳-۸۹) تا‌کوتایی سوره‌ته‌که، واته: (نه‌گهر گیان و رُوح گه‌یشته‌قور‌قور‌ا‌گه و ئیوه له‌وکاته‌دا به‌ده‌وری گیان ده‌ر‌چووه‌که‌وه‌ن و ته‌ماشای ده‌که‌ن، وه ئی‌مه زیاتر له‌ئیه‌وه له‌و مردووه‌وه نری‌کین، به‌لام ئیه‌وه نامان بین و نازانن چی به‌سهر ئه‌و مردووه‌وه دیت، نجا نه‌گهر ئیه‌وه زیندوو ناکریته‌وه و لی‌تان ناپرسریته‌وه، ده ئه‌و گیانه‌ی ده‌ر‌چووه بی‌گپ‌ر‌نه‌وه بو شویی خوی و مه‌ی‌لن ده‌ر‌ب‌جیت، نه‌گهر ئیه‌وه راسته‌که‌ن، جا نه‌گهر ئه‌وه‌ی گیانی ده‌رده‌جیت له‌و که‌سانه‌ی بی که له‌خواوه نری‌کین، ئه‌وا شادی و بونی خوش و به‌هه‌شتی نی‌عه‌ته‌کانی بو ناماده‌کراوه).

وه له‌(به‌رانی کوری عازهب)ه‌وه ﷺ باس ده‌که‌ن که گپ‌راویه‌ته‌وه، پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ ده‌رباره‌ی ئه‌و باوه‌رداره‌ی کاتیک له‌گۆره‌که‌یدا وه‌لامی دوو فریشته‌که ده‌داته‌وه فهرموویه‌تی: «فَيُنَادِي مُنَادٍ فِي السَّمَاءِ أَنْ صَدَقَ عَبْدِي فَأَفْرِشُوهُ مِنَ الْجَنَّةِ وَالْأَسْوَدُ مِنَ الْجَنَّةِ وَافْتَحُوا لَهُ أَبَا إِلَى الْجَنَّةِ قَالَ فَيَأْتِيهِ مِنْ رَوْحِهَا وَطِيْبِهَا وَيُفْسَحُ لَهُ فِي قَبْرِهٖ مَدَّ بَصَرِهٖ» (أحمد و أبو داود له‌فهرمووده‌یه‌کی در‌یژدا گپ‌راویانه‌ته‌وه)، واته: (بانگ‌ده‌ری له‌ئاسمانه‌وه بانگ ده‌کات که‌وا: به‌نده‌که‌م راستی‌کرد، رایه‌خی له‌به‌هه‌شت بو بکه‌ن و پۆشاک‌ی به‌هه‌شتی بو له‌به‌ر‌که‌ن و ده‌ر‌گایه‌کی به‌ره‌و به‌هه‌شت بو بکه‌نده‌وه، نجا پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ فهرمووی: بۆن و به‌رامه‌و خوشی به‌هه‌شتی به‌سهر‌دا دیت و به‌قه‌د بینایی چاوی گۆره‌که‌ی بو فراوان ده‌کریت).

باوه‌ربون به‌رۆزی دوایش چهند به‌ره‌میکی ناوازه و گرنگی هه‌یه، له‌وانه:

۱- هه‌زکردن و سووربون له‌سه‌ر گوت‌پرایه‌لیکردنی خوا به‌ئومیدی پاداشتی ئه‌و رۆژه.

۲- ترسان له‌ئه‌نجامدان و رازیبون به‌سه‌ر پێچیکردنی فه‌رمانه‌کانی خوا له‌ترسی سزای ئه‌و رۆژه.

۳- دلدانه‌وه‌ی باوه‌ر‌دار سه‌باره‌ت به‌و خۆشیه‌ی له‌دنیا دا له‌ده‌ستی ده‌جیت به‌و به‌هره و پاداشته‌ی به‌ئومیده‌ رۆزی دوا‌ی به‌ده‌ستیان به‌ییت.

بێگومان بیاوه‌ران نكۆلییان له‌زیندووبونه‌وه‌ی دوا‌ی مردنیان کردووه، به‌و بیانووه‌ی که رێی تیناجی و روونادات، به‌لام ئه‌م بیانووه پوچ و به‌تاله، به‌لگه‌ش له‌سه‌ر پوچه‌که‌ی شه‌رع و هه‌ست و عه‌قله:

به‌لگه‌ی شه‌رع: ئه‌وه‌یه که خوا‌ی گه‌وره ده‌فه‌رمو‌یت: ﴿رَعَمَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنْ لَنْ يُبْعَثُوا قُلْ بَلَىٰ وَرَبِّي لَتُبْعَثُنَّ ثُمَّ لَتُنَبَّؤُنَّ بِمَا عَمِلْتُمْ وَذَٰلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ﴾ (التغابن: ۷)، واته: (ئه‌وانه‌ی که بیاوه‌ربون لاف‌ی ئه‌وه‌یان لیداوه که زیندو و ناکرێته‌وه! بلی: با، سویند به‌په‌روه‌ردگارم زیندو و ده‌کرێته‌وه، پاشان ده‌ربه‌اره‌ی ئه‌و کرده‌وانه‌ی کردوتانه هه‌والتان پێده‌دریت و ئه‌و لێرسینه‌وه‌یه‌ش به‌لای خواوه ناسانه).

هه‌روه‌ها سه‌رجه‌م کتێبه ناسمانیه‌کانیش له‌سه‌ر روودانی یه‌کانگیر و یه‌کده‌نگن.

به‌لگه‌ی هه‌ستیش: ئه‌وه‌یه خوا له‌م دنیا‌یه‌دا زیندو و کردنه‌وه‌ی مردووی پشانی به‌نده‌کانی داوه و له‌سوره‌تی (البقرة) دا پێنج نمونه‌ی له‌سه‌ر ئه‌و راستیه‌ تیدا‌یه، که ئه‌مانه‌ن:

نموونه‌ی یه‌که‌م: گه‌لی موسا کاتێک پێان ووت: ﴿لَنْ نُؤْمِنَ لَكَ حَتَّىٰ نَرَىٰ اللَّهَ جَهْرَةً﴾ (البقرة: ۵۵)، واته: (باوه‌رت پێناهێنین تا‌کو به‌ناشکرا خوا نه‌بینین) ئنجا خوا‌ی

گه‌وره مراندنی، پاشان زیندووی کردنه‌وه، په‌روه‌ردگار به نه‌وه‌ی ئیسرائیل ده‌فهرمویت: ﴿وَإِذْ قُلْتُمْ يَا مُوسَىٰ لَنْ نُؤْمِنَ لَكَ حَتَّىٰ نَرَىٰ اللَّهَ جَهْرَةً فَأَخَذَتْكُمُ الصَّاعِقَةُ وَأَنْتُمْ تَنْظُرُونَ﴾ * ثُمَّ بَعَثْنَاكُمْ مِنْ بَعْدِ مَوْتِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿البقرة: ۵۵-۵۶﴾، واته: (بیرتانه کاتیک ووتتان: ئه‌ی موسا، باوه‌رت پیناهیتین تا‌کو به‌ناشکرا خوا نه‌بینین، نجا مردن و خوشتان بینیتان، پاشان له‌دوای مردنتان زیندوومان کردنه‌وه به‌لکو شوکرانه‌بژیری خوا بکه‌ن).

نموونه‌ی دووه‌م: له‌چیرۆکی ئه‌و کورژاوه‌دا که نه‌وه‌ی ئیسرائیل کیشمه‌کیشمیان له‌سه‌ر ده‌کرد، نجا خوای گه‌وره‌فهرمانی پیکردن که مانگایه‌ک سه‌ربرین و به‌هه‌ندیکی- واته به پارچه‌یه‌کی- ئه‌و مانگایه‌ لێ بده‌ن بۆ نه‌وه‌ی هه‌والتیان پیدات کئی کوشتوویه‌تی، خوای مه‌زن له‌و باره‌شه‌وه ده‌فهرمویت: ﴿وَإِذْ قَتَلْتُمْ نَفْسًا فَادَّارَأْتُمْ فِيهَا وَاللَّهُ مُخْرِجٌ مَا كُنْتُمْ تَكْتُمُونَ﴾ * فَقُلْنَا اضْرِبُوهُ بِبَعْضِهَا كَذَلِكَ يُخَيِّ اللَّهُ الْمَوْتَىٰ وَيُرِيكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿البقرة: ۷۲-۷۳﴾، واته: (بیرتانه کاتیک یه‌کیکتان کوشت و کیشمه‌کیشمتان له‌سه‌ری ده‌کرد، خواش ناشکراکه‌ر و ده‌رخه‌ری ئه‌و کرده‌وه‌یه که ده‌یشارنه‌وه، نجا ووتمان: به‌پاچه‌یه‌ک له‌گۆشتی ئه‌و مانگایه‌ی سه‌رتان برپوه بکیشن به‌مردووه‌که‌دا، بۆ نه‌وه‌ی زیندووبیته‌وه، ئا به‌و جوژه خوا مردووه‌کان زیندوو ده‌کاته‌وه و نیشانه‌کانی ده‌سه‌لاتیتان پشان ده‌دات به‌لکو ئیوه ژیر بن و به‌عقل بیر بکه‌نه‌وه).

نموونه‌ی سییه‌م: له‌چیرۆکی ئه‌و گه‌له‌دا که له‌ده‌قه‌ره‌که‌یان چوونه‌ده‌ره‌وه و به‌هه‌زاران که‌س بوون له‌مردن رایانکرد، نجا په‌روه‌ردگار مراندنی، پاشان زیندووی کردنه‌وه، خوای گه‌وره له‌وباره‌یه‌وه ده‌فهرمویت: ﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ خَرَجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ وَهُمْ أُلُوفٌ حَذَرَ الْمَوْتِ فَقَالَ لَهُمُ اللَّهُ مُوتُوا ثُمَّ أَحْيَاهُمْ إِنَّ اللَّهَ لَذُو فَضْلٍ عَلَى النَّاسِ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ

النَّاسِ لَا يَشْكُرُونَ﴾ (البقرة: ۲۴۳)، واته: (اڻيا نابينيت ٿوانهي لهده ڦهره ڪهيان چوونه ڏهرو بههزاران ڪس بوون و خويان له مردن لادهدا، خواش پتي ڦهرمون: بمرن، پاش ٿهوهي مرديشن زيندووي ڪردنهوه، بهراستي خوا خاوهني بههره و رپزه بهسهر خه لڪهوه، بهلام زوربهه خه لڪي شو ڪرانه بڙيري ناڪه).

ٺمونهي چوارهم: له چيرؤ ڪي ٿهوه ڪه سهي بهسهر گونديڪي مردودا تپهري و بهدووري زاني ڪه خواي گهوره زيندوويان بڪاتهوه، پهروه ردگار لهوبارهيهوه ده ڦهرموت: ﴿أَوْ كَالَّذِي مَرَّ عَلَى قَرْبَةٍ وَهِيَ خَاوِيَةٌ عَلَى عُرُوشِهَا قَالَ أَنَّى يُحْيِي هَذِهِ اللَّهُ بَعْدَ مَوْتِهَا فَأَمَاتَهُ اللَّهُ مِائَةَ عَامٍ ثُمَّ بَعَثَهُ قَالَ كَمْ لَبِثْتَ قَالَ لَبِثْتُ يَوْمًا أَوْ بَعْضَ يَوْمٍ قَالَ بَلْ لَبِثْتَ مِائَةَ عَامٍ فَانْظُرْ إِلَى طَعَامِكَ وَشَرَابِكَ لَمْ يَتَسَنَّهْ وَانْظُرْ إِلَى حِمَارِكَ وَلِنَجْعَلَكَ آيَةً لِلنَّاسِ وَانْظُرْ إِلَى الْعِظَامِ كَيْفَ نُنشِزُهَا ثُمَّ نَكْسُوهَا لَحْمًا فَلَمَّا تَبَيَّنَ لَهُ قَالَ أَعْلَمُ أَنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ (البقرة: ۲۵۹)، واته: (ياخود وهك ٿهوه پياوهي بهلاي گونديڪدا تپهري ڪه تهخت و بهختي روخابوو، ووتى: چؤن خوا خه لڪي ٺهم گونده دواي مردنيان زيندوو ده ڪاتهوه؟ ٺنجا خوا سهد سال مراندي پاشان زيندوي ڪردهوه و پتي ڦهرموو: چهنده بهمردووي مائهوه؟ ووتى: رڙڙيڪ يان ههنديڪ له رڙڙيڪ مامهوه، ڦهرمووي: بهلڪو سهد سال بهمردووي مائهوه، سهيري خواردن و خواردنهوه ڪت بڪه تيڪنه چوهه و سهيري گوڏرڙهه ڪشت بڪه چؤن ٺيسڪ و پلوسڪي ليڪ بووتهوه، وه بوٽهوهي بتهڪين بهبهلگه و نيشانهي دهسهلاتي پهروه ردگار و پهند بو خه لڪي ڪه ٺاوا مراندووماني و زيندوومان ڪردويهوه، ههروهه سهيري ٺيسقانه ڪان بڪه ڪه چؤن سهريه ڪيان دهنيينهوه و بهگڙشت داينده پوئينهوه، ڪاتيڪ بوڙي روون بووهوه ووتى: دهزائم ڪه بهراستي خوا بهسهر همموو شتيڪدا بهتوانايه).

نمونه‌ی پنجم: له‌چیرۆکی (ابراهیم)ی خه‌لیلدا کاتیک داوای له‌په‌روه‌ردگار کرد که نیشانی بدات چۆن مردوو ده‌کاته‌وه؟ خوای گه‌وره‌ فەرمانی پێکرد چوار بالنده‌ سه‌ربهریت و پارچه‌ پارچه‌یان بکات و به‌سه‌ر شاخه‌کانی ده‌ورو به‌ریدا بلاویان بکاته‌وه، پاشان بانگیان بکات، ئنجا پارچه‌کان هه‌ندیکیان له‌گه‌ڵ نه‌وانی تر یه‌کده‌گر نه‌وه و به‌فرکان بۆلای ئیبراهیم دین، خوای گه‌وره‌ له‌و باره‌یه‌شه‌وه ده‌فه‌رمویت: ﴿وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّ أَرِنِي كَيْفَ تُحْيِي الْمَوْتَىٰ قَالَ أُولَٰئِمُ تُوْمِنُ قَالَ بَلَىٰ وَلَٰكِن لِّیَطْمِئِنَّ قُلُوبُی قَالَ فَخُذْ أَرْبَعَةً مِّنَ الطَّيْرِ فَصُرْهُنَّ إِلَیْكَ ثُمَّ اجْعَلْ عَلَىٰ كُلِّ جَبَلٍ مِّنْهُنَّ جُزْءًا ثُمَّ ادْعُهُنَّ يَأْتِیَنَّكَ سَعًیًا وَاعْلَمَنَّ أَنَّ اللَّهَ عَزِیْزٌ حَكِیْمٌ﴾ (البقرة: ۲۶۰).

ئه‌مانه‌ نموونه‌ی به‌ره‌ست و واقیعین، به‌لگه‌ن له‌سه‌ر نه‌وه‌ی له‌لایه‌ن خواوه‌ ده‌توانی مردوو زیندوو بکریته‌وه، پێشتریش ئاماژه‌مان بۆ نه‌وشتانه‌ کرد که خوای گه‌وره‌ کردوونی به‌نیشانه‌ی پێغه‌مبه‌رایه‌تی عیسی کورپی مه‌ریه‌م، له‌زیندوو کردنه‌وه‌ی مردوو ده‌کان و ده‌ره‌تانیان له‌گۆره‌کانیان به‌ویستی خوای گه‌وره‌.

به‌لگه‌ی عه‌قلیش (له‌سه‌ر پووچی ئه‌و بۆچوونه‌ی ده‌لی: زیندوو بوونه‌وه‌ رێی تیناچی و پرو نادات) له‌دوو پرووه‌یه:

یه‌که‌میان: ئه‌وه‌یه‌ خوای گه‌وره‌ به‌دییه‌نه‌ری ئاسمانه‌کان و زه‌وی و نه‌وانه‌شه‌ که تییاندایه، هه‌ر له‌سه‌ره‌تاوه‌ دروستیکردوون، بێگومان ئه‌و که‌سه‌ی توانایی سه‌ره‌تا شت دروست بکات، ده‌سته‌وسان نابێ که سه‌رله‌نوێ دروستی بکاته‌وه، خوای گه‌وره‌ ده‌فه‌رمویت: ﴿وَهُوَ الَّذِي يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ وَهُوَ أَهْوَنُ عَلَيْهِ﴾ (الروم: ۲۷)، واته‌: (ئه‌و خوایه‌یه‌ که سه‌ره‌تا شت دروست ده‌کات، پاشان سه‌رله‌نوێ دروستی ده‌کاته‌وه‌ و نه‌وه‌ش به‌لای خواوه‌ ئاسانه‌).

وه ده‌فهرمویت: ﴿كَمَا بَدَأْنَا أَوَّلَ خَلْقٍ نُعِيدُهُ وَعِندَنَا إِنَّا كُنَّا فَاعِلِينَ﴾ (الأنبياء: ۱۰۴)، واته: (هه‌روهك چۆن یه‌که‌مجار ده‌ستمان داوه‌ته دروستکردنی هه‌ر دروست کراویک به‌همه‌مان شیوه‌ ده‌یگی‌پینه‌وه، به‌لینه‌ له‌سه‌رمان، ئیمه‌ش نه‌نجامده‌ر و دروستکهرین).

وه فه‌رمان به‌ به‌ریه‌رچدانه‌وه‌ی نه‌وکه‌سه‌ ده‌کات که نکولی له‌زیندوو کراوه‌ی ئیسقانه‌کان رزیو و پۆلکیوه‌کان ده‌کات و ده‌فهرمویت: ﴿قُلْ يُحْيِيهَا الَّذِي أَنشَأَهَا أَوَّلَ مَرَّةٍ وَهُوَ بِكُلِّ خَلْقٍ عَلِيمٌ﴾ (یس: ۷۹)، واته: (بلی: نه‌و خوایه‌ زیندوو یان ده‌کاته‌وه که یه‌که‌مجار دروستیکردوون، هه‌ر نه‌ویش به‌هموو دروستکردنیک زانایه).

دووهمیان: نه‌وه‌یه‌ زه‌وی که مردوو و پروتمه‌نه و هیچ دره‌ختیکی سه‌وزی تیدا نیه، که‌چی بارانی به‌سهردا ده‌باری، هه‌رچی له‌ناو زه‌ویدایه‌ سه‌رده‌ردیتته‌وه و سه‌وز و زیندوو ده‌بنه‌وه و له‌هموو چه‌شنه‌ پروه‌کیکی تیدا ده‌روپته‌وه، ئنجا نه‌و خوایه‌ی ده‌توانی پاش مردنی زیندوو بکاته‌وه، تواناشه‌ که مردوو ده‌کان زیندوو بکاته‌وه، خوای گه‌وره‌ ده‌فهرمویت: ﴿وَمِنْ آيَاتِهِ أَنَّا نُنَزِّلُ الْمَاءَ فِيهَا فَتَنُوعُ خَاشِعَةً فَإِذَا أَنْزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَاءَ اهْتَزَّتْ وَرَبَتْ إِنَّ الَّذِي أَحْيَاهَا لَمُخِي الْمَوْتِ إِنَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ (فصلت: ۳۹)، واته: (له‌نیشانه‌کانی ده‌سه‌لاتی خوا نه‌وه‌یه که ده‌بینی زه‌وی کزۆل و پروتمه‌نه، ئنجا نه‌گه‌ر بارانمان به‌سهردا باراند سه‌وز ده‌بی و په‌ره‌ ده‌سه‌نی و زیندوو ده‌یتته‌وه، نه‌و خوایه‌ی که زیندوو کردوه‌و زیندوو که‌ره‌وه‌ی مردوو ده‌کانه، به‌راستی خوا به‌سه‌ر هه‌موو شتی‌کدا به‌توانایه).

هه‌روه‌ها ده‌فهرمویت: ﴿وَنَزَّلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً مُّبَارَكًا فَأَنْبَتْنَا بِهِ جَنَّاتٍ وَحَبَّ الْحَصِيدِ * وَالنَّخْلَ بَاسْقَاتٍ لَهَا طَلْعٌ نَضِيدٌ * رِزْقًا لِلْعِبَادِ وَأَخْيَيْنَا بِهِ بَلْدَةً مِّنَّا كَذَلِكَ

الخُرُوجُ» (سورة ق: ۹-۱۱)، واته: (له ناسمانه وه ناویکی به‌بهره که‌تمان بو باراندوون، بهو ناوه‌ش چهنده‌ها باخ و دانه‌ویله که دروینه ده‌کرین و دارخورمای درپژ و هه‌ل‌چوو که گۆپکه و هیشووی پرپان هه‌یه ده‌رویتین، بۆنه‌وه‌ی بینه رۆزی به‌نده‌کان و هه‌ر بهو ناوه خا‌ک و وولاتیکی مردو و وشکمان پی زیندوو کردوه‌ته‌وه، زیندوو کرانه‌وه‌ش بهو جۆره به‌لای خواوه ناسانه).

تاقمیک له‌خه‌لک لاری و گومرا‌بوون و نکولیان له‌سزای گۆر و نیعمه‌ت و خوشیه‌کانی کردوه، بهو بیانووه‌ی رپی تینا‌جیت، چونکه پیچه‌وانه‌ی واقعه، ووتویه‌نه: چونکه نه‌گه‌ر گۆری مردوو هه‌ل بدریته‌وه ده‌بینری هه‌روه‌ک خوی وایه و نه به‌فراوانبوون و نه به‌ته‌نگبوونه‌وه گۆرانی به‌سه‌ردا نه‌هاتوه، ئه‌م بیانووه‌ش به‌پی ش‌ه‌رع و هه‌ست و ژیری پوچ و به‌تاله:

سه‌باره‌ت به‌ به‌لگه‌ی ش‌ه‌رع: یی‌گومان پی‌ش‌ر له‌ خالی دوو (۲)دا - که په‌یوه‌سته به‌ باوه‌ر هیتان به‌رۆزی دوا‌یه‌وه - نه‌و ده‌قانه باسکران که به‌لگه‌ن له‌سه‌ر چه‌سه‌پاندنی سزای گۆر و خوشیه‌کانی.

له‌ (صحیح)ی بوخاریدا هاتوه: (عبدالله ی کوری عباس)دا رضي الله عنهما فرموی: «خَرَجَ النَّبِيُّ ﷺ مِنْ بَعْضِ حِطَّانِ الْمَدِينَةِ فَسَمِعَ صَوْتَ إِنْسَانَيْنِ يُعَذِّبَانِ فِي قُبُورِهِمَا... أَنْ أَحَدَهُمَا كَانَ لَا يَسْتَرُ مِنَ الْبُؤْلِ وَأَنَّ الْآخَرَ يَمْشِي بِالتَّمِيمَةِ» (رواه البخاري ومسلم)، واته: (په‌مبه‌ر ﷺ له‌لای هه‌ندی له‌دیواری باخه‌کانی شاری مه‌دینه‌وه چوو ده‌روه و گوئی له‌ده‌نگی دوو که‌س بو له‌گۆره‌کانی‌ندا سزا ده‌دران... یه‌کیکیان له‌کاتی میز‌کرندا خوی نه‌ده‌پاراست و نه‌ده‌چوو که‌ناره‌وه، نه‌وه‌ی تریش قسه‌ی ده‌بردوو دوو‌زمانی ده‌کرد).

به‌لگه‌ی هست (له‌سەر پووچی نکولیکردن له‌سزای گۆر و خۆشیه‌کانی): ئه‌وه‌یه که نوستوو له‌خه‌وه‌که‌یدا ده‌بینی له‌شوینیکی فراوانی خۆشدايه و راده‌بویت، یان له‌شوینیکی ته‌نگه‌به‌ری ترسناکدايه و نازاری به‌ده‌سته‌وه ده‌چیت، په‌نگه زۆر جاریش به‌و خه‌وه‌ی ده‌بینی خه‌به‌ری بیته‌وه، له‌گه‌ل ئه‌وه‌دا که هه‌ر له‌سەر جیگه‌که‌ی خۆیه‌تی و له‌زۆره‌که‌یدا به‌و هه‌ك خۆی وایه، خه‌ویش برای مردنه و له‌به‌ر ئه‌مه‌یه خۆای گه‌وره به‌مردن و (وفاة) ناوی بردووه، وه‌ك ده‌فه‌رمویت: ﴿اللَّهُ يَتَوَفَّى الْأَنْفُسَ حِينَ مَوْتِهَا وَالَّتِي لَمْ تَمُتْ فِي مَنَامِهَا فَيُمْسِكُ الَّتِي قَضَىٰ عَلَيْهَا الْمَوْتَ وَيُرْسِلُ الْأُخْرَىٰ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى﴾ (الزمر: ۴۲)، واته: (خوايه که گیانه‌کان له‌کاتی سه‌ره‌مه‌گیاندا ده‌کیشیت، هه‌روه‌ها ئه‌وانه‌ش ده‌مریت که له‌خه‌وه‌که‌یاندا نه‌مردوون، ئنجا ئه‌وه‌یان به‌ر ده‌که‌ویت که مردنی به‌سه‌ردا دیت و ئه‌وانی تریش ده‌هیلرینه‌وه به‌و ساتیکی دیاری کراوی تر).

به‌لگه‌ی ژیری (له‌سەر پووچی نکولیکردن له‌سزای گۆر و خۆشیه‌کانی): ئه‌وه‌یه که نوستوو له‌نووسته‌که‌یدا خه‌وی راستی واده‌بینی که له‌گه‌ل واقیعدا رپکاوپرپکه، وه په‌نگه پتغه‌مه‌به‌ریش ﷺ له‌سەر شیوه و سیفه‌تی خۆی بینیت، هه‌ر که‌شیش له‌سەر شیوه و سیفه‌تی خۆی بینیت ئه‌وه به‌راستی بینویه‌تی، له‌گه‌ل ئه‌وه‌شدا که نوستوو له‌زۆره‌که‌ی خۆیدا به‌و له‌سەر جیگه‌که‌ی خۆیه‌تی و دووره له‌وه‌ی بینویه‌تی، ئنجا ئه‌مه نه‌گه‌ر له‌حاله‌تی دنیایدا رپی تیبه‌جیت، نایا له‌حاله‌تی قیامه‌تیدا چۆن رپی تیناهیت؟ وه‌لامی ئه‌و گومانه‌یان (که نه‌گه‌ر مردوو له‌گۆره‌که‌یدا سه‌ری هه‌لبدرینه‌وه ده‌بینی هه‌روه‌ك خۆی وایه و گۆره‌که نه‌به‌فراوان بوون و نه‌به‌ته‌نگبوونه‌وه نه‌گۆراوه) له‌چهند پروویه‌که‌وه‌یه، له‌وانه:

یه‌که‌م: نابی به‌وینه‌ی ئه‌م دوودلی و گومانه‌ پووچانه به‌ره‌نگاری ئه‌و بیروباوه‌ره بینه‌وه که شهرع هیناویه‌تی، له‌حاله‌تکدا نه‌گه‌ر به‌ره‌هه‌لستکار به‌شیوه‌یه‌کی چاک له‌و

فرمانانه وورد بيٽموهه كه شرع هيتاويه تي، نهوا پوچي و بهتالي ئهم گومانانه ي بؤ
دهرده كه ويٽ، ووتر اويشه:

وَكَمْ مِنْ عَائِبٍ قَوْلًا صَحِيحًا وَآفَتُهُ مِنَ الْفَهْمِ السَّقِيمِ

واٽه: چهند گهس ههيه ووتئي راست عه پيدار ده گات

دهرده گهشي ئهويه چاو له ٽيگه يشتني لار ده گات

دووهه: بارودؤخي بهرزه خ لهو فرمانه ناديارانه يه كه ههست په ي پي نابات، وه
ئه گهر به ههست په ي پيبرايه نهوا باوه رهيتان به ناديار كه لكي نه ده ما و نهوانه ي
باوهريان به ناديار ههيه و نهوانه ي له بړوا پيكر دنيدا لاساري ده كه ن يه كسان ده برون.

سيههم: سزا وخوشي و فراوانبوني گؤر و تنگه بهربوني تنها مردو ده يزاني و
كهسي تر ههستي پيناكات، وه ئهويه خهوتوه له خهوه كهيدا ده بيني كه له شوينيكي
تنگه بهري تر سناكدايه، يان له شوينيكي فراواني دلرفيندايه، ئهوكه سه به گوږه ي
كهساني تر شويته كه ي نه گؤراوه و له ژوره كه ي خؤيدايه و له توي رايه خ و
جيگه كهيدايه، پيغه مبر ﷺ له كاتيكا له نيواني هاوه له كانيدا بو سروس و (وه حي) ي
بؤ ده هات، خؤي گوي له وه حيه كه ده بو، كه چي هاوه له كان نه يانده بيست، جاريش
هه بو فرشته كه خؤي بؤ ده خسته شيوه ي پايو كه وه و قسه ي له گه ل ده كرد و
هاولانيش فرشته كه يان نه ده بيني و گويان لي نه ده بو.

چوارهه: په ي بردني خه لكي به وړادده يه ي خواي گه وره تواناي په يردني پيداوان
سنورداره و ناتوان په ي به هه موو نهو شتانه بهرن كه ههيه، خؤ حهوت ئاسمانه كان و
زهوي و نهوي تياندايه و هه موو شته كان به شيوه يه كي راسته قينه ياده وهري و سوپاسي
خوا ده كه ن جاروبار خواي گه وره گوي بيستي هه ندي له دروستكراوه كاني ده گات كه
خؤي به ويٽ، له گه ل نهوه شدا لي مان شاراهيه.

خوای په‌روهر دگار له‌وباره‌یه‌وه ده‌فهرمویت: ﴿تُسَبِّحُ لَهُ السَّمَاوَاتُ السَّبْعُ وَالْأَرْضُ وَمَنْ فِيهِنَّ وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ وَلَكِنْ لَا تَفْقَهُونَ تَسْبِيحَهُمْ...﴾ (الإسراء: ۴۴)، واته: (حهوت ئاسمانه‌کان و زهوی و نهوی تییاندایه ته‌سیحی خوا ده‌که‌ن و هیچ شتیک نیه یاد ته‌سیحی خوا نه‌کات، به‌لام ئیوه له‌یاده‌وه‌رییان تیناگه‌ن).

هه‌روه‌ها شه‌یتانه‌کان و جنۆکه به‌رویشتن و هاتیانه‌وه له‌زه‌ویدا تیده‌کۆشن، جنۆکه له‌لای پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ ئاماده‌بوون و گوئیان له‌قورئان‌خویندنه‌که‌ی گرت و بی ده‌نگبون، ئنجا گه‌رانه‌وه بۆلای گه‌له‌که‌یان و بوونه ناگادار که‌ر و ترسینه‌ریان، که‌چی له‌گه‌ل نه‌وه‌شدا لیمان شاره‌وه‌ن.

خوای کاربه‌جی له‌و باره‌یه‌وه ده‌فهرمویت: ﴿يَا بَنِي آدَمَ لَا يَفْتِنَنَّكُمُ الشَّيْطَانُ كَمَا أَخْرَجَ أَبَوَيْكُم مِّنَ الْجَنَّةِ يَنْزِعُ عَنْهُمَا لِبَاسَهُمَا لِيُرِيَهُمَا سَوْآتِهِمَا إِنَّهُ يَرَاكُمْ هُوَ وَقَبِيلُهُ مِنْ حَيْثُ لَا تَرَوْنَهُمْ إِنَّا جَعَلْنَا الشَّيَاطِينَ أَوْلِيَاءَ لِلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ﴾ (الأعراف: ۲۷)، واته: (ئه‌ی نه‌وه‌ی ئاده‌م شه‌یتان له‌خشته‌تان نه‌بات هه‌روه‌ک باوک و دایکتانی له‌به‌هه‌شت ده‌رکرد و پۆشاکی له‌به‌ر داکه‌ندن بۆ نه‌وه‌ی عه‌وره‌تیان ده‌ربخات، نه‌ویش و ده‌ست و پتیه‌نده‌که‌شی ده‌تان یینن له‌کاتی‌که‌دا ئیوه نایانبینن، ئیمه شه‌یتانه‌کانمان کردووه به‌دۆستی نه‌وانه‌ی باوه‌رناهیتن)، وه ئه‌گه‌ر خه‌لکی په‌ی به‌هه‌موو شتیک نه‌به‌ن که هه‌یه، ناشیی نکۆلی له‌و فرمانه نادیارانه بکه‌ن که چه‌سپاون و په‌ییان پینه‌بردوون).

وتؤمن بالقدر خيره وشره^(١٣٣) والدليل على هذه الأركان الستة قوله تعالى: ﴿لَيْسَ الْبِرُّ أَنْ تُولُوا وُجُوهَكُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَلَكِنَّ الْبِرَّ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالْكِتَابِ وَالنَّبِيِّينَ﴾ (البقرة: ١٧٧).

وه باوه‌ر بهیئنی به‌قه‌ده‌ر به‌خو‌ش و ناخو‌شیه‌وه، به‌لگه‌ش له‌سه‌ر نه‌م شه‌ش پایانه نه‌وه‌یه خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویتی: ﴿لَيْسَ الْبِرُّ أَنْ تُولُوا وُجُوهَكُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَلَكِنَّ الْبِرَّ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالْكِتَابِ وَالنَّبِيِّينَ﴾، واته: (چاکه نه‌وه‌نیه‌ر پووتان وه‌رگێرن به‌ره‌و پوژمه‌لات و پوژناوا، به‌لکو چاکه‌کار که‌سیکه باوه‌پی به‌خوا و به‌پوژی دوا‌یی و فریشته‌کان و کتێبه‌کان و پیغه‌مبه‌ران هه‌بیته).

(١٣٣) قه‌ده‌ر (القَدْر) به‌فه‌تحمی داله‌که: نه‌ندازه‌گیری خوای گه‌وره‌یه له‌سه‌ره‌تاوه بۆ بوونه‌وه‌ره‌کان، به‌و پی‌یه‌ی زانستی بی بووه و کاربه‌جیی خوی خواستوویه‌تی، باوه‌ر هیتان به‌قه‌ده‌ریش چوارخال له‌خۆ ده‌گریت:

١- باوه‌ره‌هیتان به‌وه‌ی خوای گه‌وره به‌تیکرا (إجمال) و به‌مورده‌کاری (تفصیل)، بی سه‌ره‌تا و کوتایی (أولاً وأبداً) به‌هه‌موو شتیک زانایه، ئنجا نه‌و زانینه په‌یوه‌ست بیت به‌کرداره‌کانیه‌وه یان به‌کرداری به‌نده‌کانیه‌وه وه‌ک یه‌که.

٢- باوه‌ره‌هیتان به‌وه‌ی خوا نه‌و زانیاریانه‌ی له‌(لوح المحفوظ) دا نووسیوه، خوای گه‌وره ده‌رباره‌ی نه‌م دوو راستیه ده‌فه‌رمویتی: ﴿أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ إِنَّ ذَلِكَ فِي كِتَابٍ إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ﴾ (الحج: ١٧٠)، واته: (تایا نازانی که خوا ده‌زانیت چی له‌ناسمانه‌کان و زه‌ویدا‌یه، به‌راستی نه‌و زانیاریه له‌نووسراوێکدا‌یهو نه‌و فرمانه به‌لای خواوه‌ناسانه)، وه له‌(صحیح) ی موسلمیدا هاتووه، له‌(عبدالله ی کوری عه‌مری کوری عاص) وه‌ه ﷺ که فه‌رموویه‌تی: (گویم

لَيَسُوْرَ بِعَهْمِهِرَىٰ خَوَا ﴿٦٦﴾ ده‌فهرموو: «كَتَبَ اللّٰهُ مَقَادِيْرَ الْخَلٰٓئِقِ قَبْلَ اَنْ يَّخْلُقَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ بِخَمْسِيْنَ اَلْفَ سَنَةٍ» (رواه مسلم)، واته: (خوا به‌په‌نجا هه‌زار سال پيش نه‌وه‌ی ئاسمانه‌کان و زه‌وی دروست بکات نه‌ندازه‌گیری دروستکراوه‌کانی نووسیوه).

۳- باوه‌ره‌ه‌تانی به‌وه‌ی سه‌رجه‌م بوونه‌وه‌ره‌کان نه‌گهر به‌ویستی خوای گه‌وره‌نه‌ییت نابن، ئنجا له‌وانه‌بن که په‌یوه‌ستن به‌کرداری خواوه‌یان په‌یوه‌ستن به‌کرداری دروستکراوه‌کانیه‌وه.

خوای گه‌وره‌ده‌رباره‌ی نه‌وه‌ی په‌یوه‌سته به‌کرداریه‌وه ده‌فهرمویت: ﴿وَرَبُّكَ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ وَيَخْتَارُ﴾ (القصص: ۸۶)، واته: (په‌روه‌ردگارت نه‌وی بیه‌وی دروستی ده‌کات و هه‌لی ده‌بژی‌ریت).

هه‌روه‌ها ده‌فهرمویت: ﴿هُوَ الَّذِي يُصَوِّرُكُمْ فِي الْاَرْحَامِ كَيْفَ يَشَاءُ﴾ (آل عمران: ۶)، واته: (نه‌و خوایه‌یه که له‌په‌رحه‌می دایکه‌کاندا چۆن بیه‌وی شیوه‌تان ده‌کی‌شیت).

وه په‌روه‌ردگار ده‌رباره‌ی به‌دییه‌تانی نه‌وه‌ی په‌یوه‌سته به‌کرداری دروستکراوه‌کانیه‌وه ده‌فهرمویت: ﴿وَلَوْ شَاءَ اللّٰهُ لَسَلَطْنَاهُمْ عَلَيْكُمْ فَلَقَاتَلُوكُمْ﴾ (النساء: ۹۰)، واته: (نه‌گه‌خوا بیویستایه‌نه‌و بی‌په‌ره‌په‌رانه‌ی به‌سه‌رتاندا زاله‌کردن و کوشتاریان له‌گه‌ل ده‌کردن)، وه ده‌فهرمویت: ﴿وَلَوْ شَاءَ رَبُّكَ مَا فَعَلُوْهُ فَذَرْنَهُمْ وَمَا يَفْتَرُوْنَ﴾ (الأنعام: ۱۱۲)، واته: (نه‌گهر خوا بیویستایه‌وایان نه‌ده‌کرد، بۆیه‌واز له‌خو‌شیان و له‌و درۆیه‌ش به‌ینه‌که ده‌یکه‌ن).

۴- باوه‌ره‌ه‌تانی به‌وه‌ی سه‌رجه‌م بوونه‌وه‌ره‌کان به‌خودی خو‌یان و سیفه‌ته‌کانیان و جم و جوله‌کانیا‌نه‌وه دروستکراوی خوای گه‌وره‌ن، وه‌که ده‌فهرمویت: ﴿اللّٰهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ﴾ (الزمر: ۶۲)، واته: (خوا دروستکاری هه‌موو شتی‌که و به‌سه‌ر هه‌موو شتی‌که‌دا چاودیر و ئا‌گاداره‌).

وه دهفهرمویت: ﴿وَخَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ فَقَدَرَهُ تَقْدِيرًا﴾ (الفرقان: ۲)، واته: (همه موو شتیکی دروستکردوو و بهمه زنده کردن مه زندهی کردوو).

همه روه ها ده باره ی پیغمبه ری خوا ئیبراهیم ﷺ - که به گهله کی ووتوو - دهفهرمویت: ﴿وَاللَّهُ خَلَقَكُمْ وَمَا تَعْمَلُونَ﴾ (الصفات: ۹۶)، واته: (خوا ئیوهش و کرده وه کانی ئیوهشی دروستکردوو).

باوه رهیئان به قهدهر بهو جوّره ی وه سفمان کرد ئه وه رهت ناکاته وه که بهنده له کرداره ئیختیاریه کاندایستی هه بیّت و توانای به سه ریاندا بشکیّت، له بهرئه وه ی شهرعو واقع به لگه ن له سه ر چه سپاندنی ئه و یسته بو بهنده:

به لگه ی شهرع ئه وه یه: خوی گه وره له باره ی ویسته وه دهفهرمویت: ﴿فَمَنْ شَاءَ اتَّخَذَ إِلَىٰ رَبِّهِ مَا بَاءَ﴾ (النبا: ۳۹)، واته: (هه رکس ده یه ویت با ریگه ی گه رانه وه بو لای خوا بگریته بهر)، همه روه ها دهفهرمویت: ﴿فَأَتُوا حَزَنُكُمْ أَنِّي سِتُّمُ﴾ (البقرة: ۲۲۳)، واته: (هه ر چو نیک ویستان بچه کیلگه که تان - واته لای خیزانه کانتان -).

له باره ی توانا شه وه دهفهرمویت: ﴿فَاتَّقُوا اللَّهَ مَا اسْتَطَعْتُمْ وَاسْمَعُوا وَأَطِيعُوا﴾ (التغابن: ۱۶)، واته: (چهنده له توانا تاندایه خو تان له سزای خوا یساریزن و فه رمانه کانی بیستان و گوئی رایه لی بکه ن).

همه روه ها دهفهرمویت: ﴿لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا لَهَا مَا كَسَبَتْ وَعَلَيْهَا مَا اكْتَسَبَتْ﴾ (البقرة: ۲۸۶)، واته: (خوا داخوازی له هیچ نه فسیک ناکات به پی توانای خو ی نه بیّت، هه ر چاکه یه که به دهستی هیناوه بو خو یه تی و هه ر خراپه یه کیش پی هه ستاوه له سه ر خو یه تی).

به لگه ی واقع: ئه وه یه همه مو مرؤفیک ده زانی که ویست و توانای هیه، وه بهو ویست و توانایه کارده کات و بهوانیش واز لهشت ده هیئت، وه جیاوازی له نیوان کاریکدا ده کات که به ویستی خو ی رو و بدات، وهک رویشتن و ئه وهش که به پی ویستی

خو‌ی پرو‌بدات، وه‌ك: ر‌اچله‌كان، به‌لام ویست و توانای به‌نده به‌ویست و توانای
خوای گه‌وره به‌ئه‌نجام ده‌گات، چونكه په‌روه‌ردگار ده‌فهرمویت: ﴿لَمَنْ شَاءَ مِنْكُمْ أَنْ
يَسْتَقِيمَ * وَمَا تَشَاءُونَ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ﴾ (التكوير: ۲۸-۲۹)، واته:
(قورئان یاد و ناموژگارییه بو همرکس له‌ئێوه که بیه‌وی ر‌ینگه‌ی راست بگر‌یته‌به‌ر،
ویستیشیان له‌سه‌ری ناب‌ی مه‌گه‌ر خوای په‌روه‌ردگاری جیهانیان بیه‌ویت)، وه له‌به‌ر
ئه‌وه‌ی هه‌موو بو‌ونه‌وه‌ر مو‌لکی خوای گه‌وره‌یه و هیچ شت‌یک له‌مو‌لکیدا به‌بی زانین و
ویستی خو‌ی پرو‌نادات.

باوه‌ره‌یتان به‌ قه‌ده‌ریش به‌جو‌ره‌ی وه‌سفمان کرد پاساو ناده‌نه ده‌ست به‌نده له‌سه‌ر
وازه‌یتان له‌ئه‌رکه‌کان، یاخود کردنی سه‌ر‌پ‌چیه‌کان، به‌م پ‌یه‌ پاساو پ‌ه‌یتانه‌وه‌ی له‌چه‌ند
پ‌روه‌یه‌که‌وه پ‌وچ و بی ناوه‌پ‌وکه:

یه‌که‌م: ئه‌وه‌یه خوای گه‌وره ده‌فهرمویت: ﴿سَيَقُولُ الَّذِينَ أَشْرَكُوا لَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا
أَشْرَكْنَا وَلَا آبَاؤُنَا وَلَا حَرَمْنَا مِنْ شَيْءٍ كَذَلِكَ كَذَّبَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ حَتَّى ذَاقُوا بَأْسَنَا قُلْ
هَلْ عِنْدَكُمْ مِنْ عِلْمٍ فَتُخْرِجُوهُ لَنَا إِنْ تَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ وَإِنْ أَنْتُمْ إِلَّا تَخْرُصُونَ﴾ (الأنعام:
۱۴۸)، واته: (ده‌بینی ئه‌وانه‌ی هاو‌به‌شیان بو خوا داناوه ده‌ل‌ین: ئه‌گه‌ر خوا بیویستایه
ئه‌ئ‌یمه و نه‌باو و با‌پ‌رانمان هاو‌به‌شمان بو خوا دانه‌ده‌نا و هیچ شت‌یک‌یشمان له‌خو‌ره
حه‌رام نه‌ده‌کرد، ئه‌وانه‌ی پ‌ش ئه‌مان‌یش هه‌ر در‌وی ئا‌وا‌یان ده‌کرد تا‌کو س‌زای ئ‌یمه‌یان
چه‌شت، بل‌ی: نایا هیچ زانیاری و به‌ل‌گه‌یه‌کتان له‌سه‌ر ئه‌و قسه‌یه پ‌یه هه‌تا بو‌مان
به‌یتنه‌وه؟ شو‌ین گومان نه‌بی شو‌ینی هیه‌چی تر نا‌که‌ون و بی‌ج‌گه له‌در‌و هیه‌چی تر‌تان
له‌هه‌گه‌دا نیه) ئ‌نجا ئه‌گه‌ر بو‌یان هه‌بو‌وا‌یه پاساو به‌ قه‌ده‌ر به‌یتنه‌وه خوا س‌زای خو‌ی پ‌ی
نه‌ده‌چه‌شتن.

دو‌وه‌م: په‌روه‌ردگار ده‌فهرمویت: ﴿رُسُلًا مُبَشِّرِينَ وَمُنْذِرِينَ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ
حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا﴾ (النساء: ۱۶۵)، واته: (پ‌غه‌مه‌رانی‌کمان

ږه‌وانه‌کردووه تاكو مژده‌دهر و ترسینه‌رین بو ټه‌وه‌ی خه‌لكی دواى هاتنی پټغمبه‌ره‌كان پاساوو بیانوویان لای خوا نه‌بیټ و خواى مه‌زن شكومه‌ند و كاربه‌جییه).

نجا نه‌گه‌ر قه‌ده‌ر پاساو بو‌وايه بو سهریټچيکه‌ران، ټه‌وا به نیررانی پټغمبه‌ران ږه‌ت نه‌ده‌کرایه‌وه، چونکه سهریټچيک‌ردن دواى ږه‌وانه‌کرانیان به‌قه‌ده‌ری خواى گه‌وره‌ږوو ده‌دات.

سپه‌م: له‌و فرموده‌ی‌ده‌دا که بوخاری و موسلیم له‌(علی کوری ابی طالب) ټه‌وه ﷺ گټراویانه‌ټه‌وه و (لَفْظ) ټه‌که‌شی هی بوخاریه‌ که‌وا پټغمبه‌ر ﷺ فرمویه‌تی: « مَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ إِلَّا وَقَدْ كُتِبَ مَقْعَدُهُ مِنَ الْجَنَّةِ وَمَقْعَدُهُ مِنَ النَّارِ », فَقَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ: أَفَلَا نَتَّكِلُ؟ فَقَالَ: اْعْمَلُوا فِكْلًا مُيسَّرًا », ثُمَّ قَرَأَ: ﴿ فَأَمَّا مَنْ أَعْطَى وَاتَّقَى وَصَدَّقَ بِالْحُسْنَى ﴾ (الآية)، (رواه البخاري)، وفي لفظ لمسلم: « فِكْلًا مُيسَّرًا لِمَا خُلِقَ لَهُ » (رواه مسلم)، واته: (بېگومان هیچ یه‌کيک له‌ټیوه‌ نیه که شوټنه‌که‌ی له‌ناگری دوزه‌خدا یان له‌به‌ه‌شتدا نه‌نووسرایټ) کابرایه‌کیش له‌ناو خه‌لکه‌که‌دا ووتی: ټه‌ی پټغمبه‌ری خوا، نایا پالی لیټه‌ده‌ینه‌وه؟ فرمووی: (نه‌خیر، هه‌ول بده‌ن و کار بکه‌ن، چونکه هه‌موو کاریک بو‌خواه‌نه‌که‌ی ئاسانکراوه)، پاشان نایه‌تی: ﴿ فَأَمَّا مَنْ أَعْطَى وَاتَّقَى وَصَدَّقَ بِالْحُسْنَى ﴾ هی تا کو‌تایی نایه‌ته‌که‌خوینده‌وه.

وه له‌(لَفْظ) ټکی موسلیمدا هاتووه: (هه‌موو شټیک ئاسانکراوه بو ټه‌وه‌ی بو‌ی دروستکراوه).

پټغمبه‌ر ﷺ فرمانی به‌کارکردن کرد و ږیگری له‌وه کرد که پاساو به‌قه‌ده‌ر به‌یترټه‌وه.

چواره‌م: ټه‌ویه‌ خواى گه‌وره‌فرمانی به‌به‌نده‌کردووه و ږیگری لی‌کردووه و به‌گوټره‌ی توانای نه‌بی داخوازی لیټه‌کردووه، خواى گه‌وره‌ده‌فرمویټ: ﴿ فَاتَّقُوا اللَّهَ مَا اسْتَطَعْتُمْ ﴾ (التغابن: ۱۶)، واته: (چه‌نده‌توانیتان خو‌تان له‌توره‌یی خوا پاریزن)،

نمونه‌یه‌کت بۆ دینمه‌وه که نه‌و مه‌سه‌له‌یه‌ پروون بکاته‌وه: نه‌گهر دوو رینگه‌ له‌به‌رده‌می مرو‌فدا بیت، یه‌کیکیان بگاته‌و شاریک بگات که هه‌موو ژبانی پشیوی و کوشن و تالان و ئابرو بردن و ترس و برسیه‌تی بیت، دوو‌هه‌میش بگاته‌و شاریک که هه‌موو ژبانی یاسا و ئاسایشی به‌ر قه‌رار و ژبانی خو‌ش و ریزگرته‌ی یه‌کتر و ئابرو و سامان بیت، ئایا چ رینگیه‌کیان ده‌گرته‌به‌ر؟! بینگومان رینگه‌ی دوو‌هه‌م ده‌گرته‌به‌ر که سه‌رئه‌نجامی به‌شاری یاسا و ئاسایشه‌که ده‌گات. خو‌ مه‌حاله‌ هه‌رگیز که‌سیکی ژیر رینگه‌ی شاری پشیوی و ترسه‌که بگرته‌به‌ر، ئنجا پاساو به‌قه‌ده‌ر به‌ییتیه‌وه، باشه‌ بۆچی

له‌کاری قیامه‌تیدا رینگه‌ی ناگری دۆزه‌خ ده‌گریته‌بهر نه‌که به‌هه‌شت و پاساو به‌قه‌ده‌ر ده‌هینته‌وه؟!

نموونه‌یه‌کی تر: ده‌بین کاتیک نه‌خۆش فه‌رمانی به‌ده‌رمان خواردن پێده‌کریت، ده‌بخوات و نه‌فسیشی ئاره‌زووی ناکات و رینگری هه‌ر خواردنیک لێده‌کرێ که زیانی پێده‌گه‌یه‌نی و نه‌فسیشی ئاره‌زووی ده‌کات، هه‌موو ئه‌مانه‌ مه‌به‌ست پێ چاکبوونه‌وه و بپوه‌یه، وه‌ ناشی رینگری له‌خواردنی ده‌رمانه‌که بکات، یان ئه‌و جووره‌ خواردنه‌ بخوات که زیانی پێده‌گه‌یه‌نیت و پاساو به‌قه‌ده‌ر به‌هینته‌وه، باشه‌ بۆچی مۆف‌ واز له‌کارێک دیتیت که خوا و پێغه‌مبه‌ره‌که‌ی ﷺ فه‌رمانیان پیکردوه، یان کارێک ده‌کات که خوا و پێغه‌مبه‌ره‌که‌ی ﷺ رینگریان لیکردوه، پاشان پاساو به‌قه‌ده‌ر ده‌داته‌وه؟!

حه‌وته‌م: ئه‌و که‌سه‌ی بیانوو به‌قه‌ده‌ر ده‌گرێ — له‌سه‌ر وازه‌یان له‌ئه‌ر که‌کان، یان کردنی سه‌رپێچیه‌کان — ئه‌گه‌ر که‌سێک ده‌ستدریژی بکاته‌ سه‌ر و ماله‌که‌ی بیات، یان ئابرووی بشکێنی ئنجا پاساو به‌قه‌ده‌ر به‌هینته‌وه و پێ بلیت: گله‌یم لی مه‌که‌ چونکه‌ ده‌ستدریژییه‌ که‌م به‌قه‌ده‌ری خوا بووه، پاساو که‌ی لی قه‌بول ناکات، باشه‌ چۆن پاساودانه‌وه به‌قه‌ده‌ر له‌ که‌سێکی تر که ده‌ستدریژی بکاته‌ سه‌ر قه‌بول ناکات، که‌چی خۆی ده‌یکاته‌ پاساو له‌ ده‌ستدریژیکردنیدا بۆ سه‌ر مافی خۆی گه‌وره‌؟!

ده‌گیرنه‌وه‌ دزیکیان برده‌ لای ئه‌میری باوه‌رداران (عُمَری کوری خه‌طاب) ﷺ که شایسته‌ی ده‌ست برین بوو، ئه‌ویش فه‌رمانی به‌برینی ده‌ستی کرد، دزه‌که‌ ووتی: هی‌واش ئه‌ی ئه‌میری باوه‌رداران، که‌ من دزیم کردوه به‌قه‌ده‌ری خوا بووه، پێشه‌وا (عمر)یش فه‌رمووی: ئیمه‌ش به‌قه‌ده‌ری خوا ده‌یرین!

باوه‌ربوون به‌قه‌ده‌ریش چهند به‌ره‌مه‌مێکی ناوازه‌ و گرنگی هه‌یه، له‌وانه‌: یه‌که‌م: پشتبه‌ستن به‌خۆی گه‌وره‌ له‌کاتی ئه‌نجامدانی هۆکاره‌کاندا، به‌جۆرێک که پشت به‌خودی هۆکاره‌که‌ نابه‌سترت چونکه‌ هه‌موو شتێک به‌قه‌ده‌ری خۆی گه‌وره‌ به‌ئه‌نجام ده‌گات.

دروهم: نه‌ویه کاتیک مرؤف خواسته‌کانی جیگیر ده‌بیّت نابیی به‌خوری بنازیت، چونکه به‌ده‌سته‌نیانیان به‌هره‌یه‌که له‌خوای گه‌وره‌وه، به‌وه‌ی هو‌کاری چاکه و سه‌رکه‌وتنی بو ده‌سته‌به‌ر کردووه و به‌خونازینی شوکرانه‌بژی‌ری نه‌و به‌هره‌یه‌ی له‌بیر ده‌باته‌وه.

سیههم: دلنیایی و حه‌وانه‌وه‌ی ده‌روونی به‌وه‌ی قه‌ده‌ره‌کانی خوای گه‌وره‌ی به‌سه‌ردا دیت و به‌له‌ده‌ست چوونی خو‌شویسه‌تراویک یان توش بوون به‌نه‌ویسه‌تراویکه‌وه ناکه‌ویته دل‌پراوکی، چونکه نه‌و شته به‌قه‌ده‌ری نه‌و خوایه ده‌بیّت که خاوه‌نداری ناسمانه‌کان و زه‌ویه و نه‌و به‌سه‌ره‌اته ده‌بی‌هه‌ر بی‌ت و چار نیه، په‌روه‌ردگار له‌وباره‌یه‌وه ده‌فه‌رمویت: ﴿مَا أَصَابَ مِنْ مُصِيبَةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي أَنْفُسِكُمْ إِلَّا فِي كِتَابٍ مِنْ قَبْلِ أَنْ نَبْرَأَهَا إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ * لِكَيْلَا تَأْسَوْا عَلَى مَا فَاتَكُمْ وَلَا تَفْرَحُوا بِمَا آتَاكُمْ وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ﴾ (الحديد: ۲۲-۲۳)، واته: (هه‌ر به‌لای ناخو‌شییه‌ک له‌زه‌وی و له‌خودی خوتاندا که توش دیت حه‌مه‌ن له‌کتیبه‌یکدايه که (لوح المَحْفُوظ) به‌پیش نه‌وه‌ی زه‌وی و ئیوه و به‌سه‌ره‌اته‌که‌ش دروست بکه‌ین، بی‌گومان نه‌و‌کاره به‌لای خواوه ناسانه، تا به‌وه دل‌گران نه‌ین که له‌ده‌ستان چووه و به‌وه‌ش دل‌خو‌ش نه‌ین که ده‌ستان که‌وتروه، خواش هه‌چ خو به‌زلزانیکی شانازیکه‌ری خو‌ش ناویت).

په‌مه‌به‌ریش ﷺ ده‌فه‌رمویت: «عَجَبًا لِأَمْرِ الْمُؤْمِنِ إِنَّ أَمْرَهُ كُلَّهُ خَيْرٌ وَلَيْسَ ذَاكَ لِأَحَدٍ إِلَّا لِلْمُؤْمِنِ إِنْ أَصَابَتْهُ سَرَاءٌ شَكَرَ فَكَانَ خَيْرًا لَهُ وَإِنْ أَصَابَتْهُ ضَرَاءٌ صَبَرَ فَكَانَ خَيْرًا لَهُ» (رواه مسلم). واته: (سه‌یرم له‌کاری باوه‌ردار دیت، چونکه هه‌موو کاره‌کانی خه‌رن، نه‌وه‌ش بو‌که‌س نیه ته‌نها بو باوه‌ردار نه‌بیّت، نه‌گه‌ر توشی خو‌شییه‌ک هات شوکرانه‌بژی‌ری ده‌کات و ده‌بیته خه‌ر بو‌ی، وه نه‌گه‌ر توشی ناخو‌شییه‌ک هات ئارام ده‌گریت و هه‌ر ده‌بیته خه‌ر بو‌ی). دوو تاقمیش له‌قه‌ده‌ردا گو‌مرا بوون:

یه‌که‌میان: جه‌به‌یه‌کاله: نه‌وانه‌ی ده‌یانووت: به‌نده له‌سه‌رکردنی کاره‌که‌ی ناچاره و خو‌ی هه‌چ ویست و توانایه‌کی تیدا نیه.

دووه‌م: قه‌ده‌ریه‌کانه: ئه‌وانه‌ی ده‌یانووت: به‌نده‌ له‌کردنی کاره‌که‌یدا له‌رووی
ویست و تواناوه‌ سه‌ربه‌خۆیه‌وخواست و توانای خوای گه‌وره‌ هیچ کاریگه‌ریه‌کی
له‌سه‌ری نیه‌.

تاقمی یه‌که‌م (الْجَبْرِیَّة) به‌ به‌لگه‌ی شهرع و نموونه‌ی واقع به‌ر په‌رچ ده‌درینه‌وه:
به‌لگه‌ی شهرع: ئه‌وه‌یه‌ خوای گه‌وره‌ ویست و خواستی بۆ به‌نده‌ چه‌سه‌پاندووه‌ و
کرده‌وه‌ی داوه‌ته‌ پالتی، په‌روه‌ردگار ده‌فه‌رمویت: ﴿مِنْكُمْ مَنْ يُرِيدُ الدُّنْيَا وَمِنْكُمْ مَنْ يُرِيدُ
الْآخِرَةَ﴾ (آل عمران: ۱۵۲)، واته: (که‌سی وا له‌ئیه‌دا هه‌یه‌ دنیای ده‌ویت و که‌سی
واشتان تیدا یه‌ که‌ رۆژی دوا یی ده‌ویت).

هه‌روه‌ها ده‌فه‌رمویت: ﴿وَقُلِ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكُمْ فَمَنْ شَاءَ فَلْيُؤْمِنْ وَمَنْ شَاءَ فَلْيُكْفُرْ إِنَّا
أَعْتَدْنَا لِلظَّالِمِينَ نَارًا أَحَاطَ بِهِمْ سُرَادِقُهَا﴾ (الک‌هف: ۲۹) تا‌کو‌تایی نایه‌ته‌که‌، واته: (بلی:
ئه‌وه‌ی راست و په‌وا یه‌ له‌په‌روه‌ردگار تانه‌وه‌یه‌ و پرونی کرده‌ته‌وه‌، ئنجا هه‌ر که‌س
ده‌یه‌وی با باوه‌ر به‌یتنی و هه‌ر که‌س ده‌یه‌وی با بی‌باوه‌ر بیت، ئیمه‌ نا‌گرێ‌کمان بۆ
سته‌مکارانی بی‌باوه‌ر ئاماده‌ کرده‌ که‌ بلی‌سه‌که‌ی وه‌ک په‌شمال ده‌وره‌یان ده‌دات).

هه‌روه‌ها ده‌فه‌رمویت: ﴿مَنْ عَمِلَ صَالِحًا فَلِنَفْسِهِ وَمَنْ أَسَاءَ فَعَلَيْهَا وَمَا رَبُّكَ بِظَلَّامٍ
لِّلْعَبِيدِ﴾ (فصلت: ۴۶)، واته: (هه‌ر که‌س چا‌که‌ بکات بۆ خۆیه‌تی و هه‌ر که‌س ده‌سه‌ر
بکات ئه‌وا له‌سه‌ر خۆی ده‌که‌ویت، وه‌ په‌روه‌ردگار یشت سته‌مکار نیه‌ بۆ به‌نده‌کان).

به‌لگه‌ی واقع: ئه‌وه‌یه‌ هه‌موو مرۆ‌فیک جیاوازی نی‌وان ئه‌و کرداره‌ خۆ‌یسته‌نای
ده‌کات که‌ به‌ویستی خۆی ده‌یانکات، وه‌ک: خواردن و خواردنه‌وه‌ و فرۆشتن و کڕین،
له‌گه‌ل ئه‌وانه‌ی به‌بی‌ ویستی خۆی لی‌ی پرووده‌ده‌ن، وه‌ک: سه‌له‌مینه‌وه‌ له‌دوو‌پشک و
که‌وته‌ خواره‌وه‌ له‌سه‌ربان، که‌ له‌یه‌که‌مدا کاری سه‌رپشکه‌ به‌ویستی خۆی و بی‌ تو‌پزی
ئه‌نجامیان ده‌دات و له‌دوو‌هه‌مدا نه‌سه‌رپشکه‌ و نه‌ویستی له‌روودانیدا هه‌یه‌.

تاقمی دووه‌میش (الْقَدْرِیَّة): به بهلگه‌ی شهرع و عقل بهرپرچ ده‌درینه‌وه:
 بهلگه‌ی شهرع: نه‌وه‌یه خوای گه‌وره کرد‌گاری هم‌موو شتی‌که، هم‌موو شتی‌کیش
 به‌خواستی خو‌ی ده‌بیت، وه له‌کتیبه‌که‌یدا پرونی کرد‌وه‌ته‌وه که کرداری به‌نده‌کان
 به‌ویستی خو‌یان نه‌نجام ده‌دریت، وه‌ک ده‌فرمویت: ﴿وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا اقْتَتَلَ الَّذِينَ مِنْ
 بَعْدِهِمْ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُمْ الْبَيِّنَاتُ وَلَكِنْ اخْتَلَفُوا فَمِنْهُمْ مَنْ آمَنَ وَمِنْهُمْ مَنْ كَفَرَ وَلَوْ
 شَاءَ اللَّهُ مَا اقْتَتَلُوا وَلَكِنَّ اللَّهَ يَفْعَلُ مَا يُرِيدُ﴾ (البقرة: ۲۵۳)، واته: (نه‌گهر خوای گه‌وره
 بی‌ویستایه نه‌و گه‌لانه دوا‌ی پیغم‌به‌ره‌کانیان کوشتاریان نه‌ده‌کرد، دوا‌ی نه‌وه‌ی
 مورع‌جیزه‌و بهلگه‌ی ناشکرایان بۆ ده‌هات، به‌لام جیا‌وازی‌یان که‌وته‌ناو، هندیکیان
 هه‌بوو با‌وه‌ریان هینا و هندیکی‌شان بی‌با‌وه‌ری‌بون، وه نه‌گهر خوا بی‌ویستایه کوشتاریان
 نه‌ده‌کرد، به‌لام خوا هه‌رچی بوی نه‌نجامی ده‌دات).

هه‌روه‌ها ده‌فرمویت: ﴿وَلَوْ شِئْنَا لَآتَيْنَا كُلَّ نَفْسٍ هُدَاهَا وَلَكِنْ حَقَّ الْقَوْلُ مِنِّي
 لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ﴾ (السجدة: ۱۳)، واته: (نه‌گهر بمانویستایه
 هم‌موو نه‌فسی‌کمان رینمایی ده‌کرد، به‌لام ووته و بریاری راست له‌منه‌وه‌یه که ده‌بیت
 دۆزه‌خ له‌جنۆکه و مرو‌ف پر بکه‌م).

به‌لگه‌ی عقل: نه‌وه‌یه هم‌موو بو‌ونه‌وه‌ر مولکی خوای گه‌وره‌یه و مرو‌ف به‌شیکه له‌م
 بو‌ونه‌وه‌ره، نه‌ویش مولکی خوای گه‌وره‌یه‌وه، نجا بۆ به‌مولک‌کراویش نیه ئالو‌گۆر
 له‌مولکی مولک‌داردا بکات به‌مولته‌ت و ویستی خو‌ی نه‌بیت.

الْمَرْتَبَةُ الثَّالِثَةُ: الإحسان، ركن واحد، وهو: أَنْ تَعْبُدَ اللَّهَ كَأَنَّكَ تَرَاهُ، فَإِنْ لَمْ تَكُنْ تَرَاهُ فَإِنَّهُ يَرَاكَ، والدليل قوله تعالى: ﴿إِنَّ اللَّهَ مَعَ الَّذِينَ اتَّقَوْا وَالَّذِينَ هُمْ مُحْسِنُونَ﴾ (النحل: ۱۲۸). وقوله: ﴿وَتَوَكَّلْ عَلَى الْعَزِيزِ الرَّحِيمِ * الَّذِي يَرَاكَ حِينَ تَقُومُ * وَتَقْلُبُكَ فِي السَّاجِدِينَ * إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ﴾ (الشعراء: ۲۱۷-۲۲۰). وقوله: ﴿وَمَا تَكُونُ فِي شَأْنٍ وَمَا تَتْلُو مِنْهُ مِنْ قُرْآنٍ وَلَا تَعْمَلُونَ مِنْ عَمَلٍ إِلَّا كُنَّا عَلَيْكُمْ شُهُودًا إِذْ تُفِيضُونَ فِيهِ﴾ (يونس: ۶۱). (۱۳۴)

پله‌ی سینه‌م: نیحسانه، که به‌ک پاییه و بریتییه له‌وه‌ی وا خوا به‌رستی وه‌ک له‌وه‌ی بیینیت، نجا نه‌گر تو‌ش نه‌و نه‌بینی نه‌وا نه‌و تو ده‌بینیت، به‌لگه‌ش نه‌وه‌یه خوی گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿إِنَّ اللَّهَ مَعَ الَّذِينَ اتَّقَوْا وَالَّذِينَ هُمْ مُحْسِنُونَ﴾، واته: (به‌راستی خوا له‌گه‌ل نه‌وانه‌یه که پاریزیان له‌تو‌په‌یی خوا کردووه و له‌گه‌ل نه‌وانه‌شه که چاکه‌خوازن)، ه‌روه‌ها ده‌فه‌رمویت: ﴿وَتَوَكَّلْ عَلَى الْعَزِيزِ الرَّحِيمِ * الَّذِي يَرَاكَ حِينَ تَقُومُ * وَتَقْلُبُكَ فِي السَّاجِدِينَ * إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ﴾، واته: (پشت به‌و خواوه‌نده شکومه‌ند و میهره‌بانه به‌سته که ده‌تبینی کاتیک هه‌لده‌ستیت بو نو‌یز و له‌گه‌ل نه‌وانه‌دا هه‌لسه‌وکه‌وته ده‌که‌یت که کپ‌نوش به‌رن، به‌راستی هه‌ر نه‌و خوییه‌یه که بیسه‌ر و زانییه)، وه ده‌فه‌رمویت: ﴿وَمَا تَكُونُ فِي شَأْنٍ وَمَا تَتْلُو مِنْهُ مِنْ قُرْآنٍ وَلَا تَعْمَلُونَ مِنْ عَمَلٍ إِلَّا كُنَّا عَلَيْكُمْ شُهُودًا إِذْ تُفِيضُونَ فِيهِ﴾، واته: (نه‌ی موحه‌مه‌د ﷺ، سه‌رفالی هه‌ر کاروباریک بیت، وه هه‌رچی له‌قورئان بخوینیته‌وه و هه‌رچی کرده‌وه‌یه کیش که ده‌یکه‌ن نیمه هه‌ر چاودیرین به‌سه‌رفانه‌وه کاتیک تییدا پوده‌چن).

(۱۳۴) چاکه‌خوازی (الإحسان): دزی خراپه‌کارییه و بریتیه له‌وه‌ی مرو‌ف چاکه

بخاته‌وه و ده‌ست له‌نازاردان هه‌لگریت و به‌مال و پله و پاییه و زانست و جه‌سته چاکه بو به‌نده‌کانی خوا دابین بکات:

* به مال: بهوئی خهرجی بکات و خیری لیکات و زه کاتی لیدات، که باشرین جوړی چاکه خوازی به مالیش زه کاتدانه، چونکه زه کات یه کیکه له پایه و بونیاده مه زنه کانی نیسلام، نیسلامه تی مروښ به زه کاتدان نه بی ته و او ناییت، که خوشه ویسرتنی به خشینه کانه لای خوی گه وړه و دوی ته ویش نه و خهرجیاننه که له سر مروښ واجبن، وه خهرجیکیشانی خیزانه که ی و دایکی و باوکی و وه چه کانی و براکانی و کوری براکانی و خوشکه کانی و مامه کانی و پوره کانی و خوشکه کانی دایکی و هتا کورتایی نه مانه، پاشان خیر کردن به هه ژاران و کهسانی تریش له وانه ی خیریان پیده شیت، بۆ نمونه وهک: قوتابیانی زانست.

* چاکه کردن به پلموپایه: نهو به خه لکی پله پلن، که سی وایان تیدایه که له لای خاوه ن ده سلاّت قسه رویشته ووه، ده بی مروښ نه و پله و پایه یی بخاته کار، کاتیک یه کیک دیته لای و داوای لیده کات که له لای خاوه ن ده سلاّت تکای بۆ بکات، نجا بۆ لادانی زیانیک بیت لئی، یاخود بۆ به ده سته پانی سوو دیک بیت بوی.

* چاکه کردن به زانست: نهو به مروښ زانسته که ی بۆ بنده کانی خوا بخاته کار، بهوئی له زنجیره وانه کان و کوره گشتی و تاییه ته کاندایان بکات، هتا نه گهر له چایخانه شدا بووی ههر خیره و چاکه خوازی به که خه لکی فیر بکهیت، وه نه گهر له کورپکی گشتیدا بوویت ههر خیره خه لکی فیر بکهیت، به لام لهم پوه ووه دانایی و حکمت به کار بهینه و گرانگیری مه که له سر خه لکی به جوړی ههر کاتیک له کورپکدا دانیشتی ده ست بکهیت به ناموز گاریکردنایان و قسه یان بۆ بکهیت، چونکه پیغمبر ﷺ له ناموز گاریکردندا خه لکی سمرپشک ده کرد و زوری له سر نه ده رویشته، له بهر نهوئی ده ورونه کان بی تاقهت و بیزار ده بن و زور جاریش له زور کاری نهوئی ده ست به قسه کردن ده کات رقیان له چاکه ش ده بیته ووه.

* هه ووه چاکه خوازی له گه ل خه لکدا به جهسته: نهو به پیغمبر ﷺ ده فرمویت: ﴿وَتُعِينُ الرَّجُلَ فِي دَابَّتِهِ فَتَحْمِلُهُ عَلَيْهَا أَوْ تَرْفَعُ لَهُ عَلَيْهَا مَتَاعَهُ صَدَقَّةً﴾ (رواه البخاري)

ومسلم)، واته: (یارمه تیدانی که سیك له وولاخه کهیدا، بهوهی سواری بکهی، یان شتومه که کهی له گهل بار بکهیت چاکهیه)، نهوه که سیك و یارمه تی ددهی و شتومه که کهی له گهل هه لده گری، یان رینگه ی نیشان ددهیت، یان هه رکاریکی له و جوړه بیت، هه موو نه مانه چاکه خوازی، نه مه سه بارهت به چاکه خوازی له گهل بهنده کانی خوادا.

به لام سه بارهت به چاکه خوازی له په رستی خوادا: نهوه به « أَنْ تَعْبُدَ اللَّهَ كَأَنَّكَ تَرَاهُ » واته: (وهك نهوه خوا په رستی که ده بینیت)، هه روهك پیغه مبه ر ﷺ فه رموی. نه م په رستن هس - واته مرؤف وا په روه رد گاری په رستی که بینیت - په رستی داخوازی و تامه زرؤیه، له په رستی داخوازی و تامه زرؤیشدا مرؤف له دهر وونه هه ست به هاندر ده کات بۆ نه نجامدانی، چونکه داخوازه بۆ نهو زاته ی خو شی ده ویت، واده په رستی که بینیت، رووی مه بهستی تیده کات و ده گه رپته وه بۆلای و خو ی لی نریك ده خاته وه.

« فَإِنْ لَمْ تَكُنْ تَرَاهُ فَإِنَّهُ يَرَاكَ »، واته: (نه گه ر تۆش نه بینی نهو تۆ ده بینیت)، نه مه ش په رستی را کردن و ترسانه، له بهر نه وه نه م پله یه له چاکه خوازیدا دو وه مه، نه گه ر وهك نهوه خوی گه و ره نه په رستی که بینی و داخوازی بیت و بۆ گه یشتن پی هانی دهر وونت بدهیت، نهوا وه ها بیهرسته که نهو تۆ ده بینیت، وهك که سیك بیهرسته که لی دهر سیت، که سیك که له سزا و تۆله ی رابکهیت، نه م پله یه ش لای نا کاردۆستان (أرباب السلوك) له په لهی یه که م نزمه ر. په رستی خوا ﷺ وهك (ابن القيم) - په جه تی خوی لی بیت - فه رمویه تی، نهوه به:

وَعِبَادَةُ الرَّحْمَنِ غَايَةُ حُبِّهِ	مَعَ ذَلِكَ عَابِدِهِ هُمَا رُكْنَانِ
په رستی خوا دوو روکنی هه به	هه ریهك پیوستی بهوی تر هه به
یه گیان نهویه ری خو شه ویستنه تی	دووه م ملکه چی چاکی بهنده به

پهرستن له سهر نهم دورو بنچینه به بنیاد دهنریت: نهو پهری خوښویستن و نهو پهری
 ملکه چی، نجا له خوښویستندا داخوای هیه و له ملکه چکردندا ترس و ږاکردن
 هیه، نهمه به چاکه خوای (الإحسان) له پهرستنې خوای گهوره دا، نجا نه گهر مرؤف
 بهم شیوه خوا پهرستن، نهو کاته نیاز پاک ده بی بؤ خوای شکومند و له پهرستن کیدا
 نهمه به سقې ږوپامای ده بی و نه ناوبانگ (سمعة) و نه پیا هلدانی خه لکی، نجا خه لکی
 ناگایان لی بی، یان ناگایان لی نه بیت، ههمو حالت ته کان به لایه وه به کسانن و
 له ههمو باریکدا چاکه خوازه له پهرستن کیدا، به لکو له ته واو ته و نیاز پاکیه وه به که
 مرؤف له سهر نهو سوور بیت خه لکی له کاتی خوا پهرستیدا نه بینن، وه ده بی
 پهرستن کدی له گهل پهره دگاریدا نهی بیت، مه گهر له ناشکرا کردنی شتیکدا که
 بهرزه وهندی بؤ موسولمانان یان بؤ ئیسلام تیدا بیت، وه نهو هی که سیکی شوین پی
 هه لگراوی پشه وای بی و چاوی لیکن و حهز بکات پهرستن که بؤ خه لکی ږوون
 بکاته وه بؤ نهو هی مه شخه لکی لیوهر بگرن و له بهر ږوشنایه کیدا ږون، یان پی خوش
 بی که پهرستن کدی دهر بکه ویت بؤ نهو هی هاوړی و دؤست و هاوړه کانی چاوی لی
 بکن، نهمه خیری تیدایه، نهو بهرزه وهندی نهو هی ناوړی لیډه داته وه ږهنگه چاکتر و بهرتر
 بیت له بهرزه وهندی شاردنه وه که، له بهر نهو هی خوای گهوره ستایشی نه وانه ده کات که
 سامانه کانیان به نهی و ناشکرا ده به خشن و خه رج ده کهن، نجا نه گهر نهی بون
 چاکتر و به سوودتر بی بؤ دل و ترس نامیتر بی و زیاتر مایه ی گهړانه وه بؤ لای خوا
 بیت دهی شاردنه وه، وه نه گهر ناشکرا کردنه که بهرزه وهندی ئیسلامی به دهر کهوتی یاسا و
 شریعه ته کانی تیدا بو، ههروها بهرزه وهندی موسلمانانی تیدا بو بهو هی چاوی
 لیکن، ناشکرای ده کهن.

باوړداریش تهماشا ده کات کامیان گونجاو تره، ههړ کامیان گونجاو تر و به که لکتر بوو
 له پهرستندا نهو ته واو تر و باشزه.

والدلیل من السنة حدیث جبرائیل المشهور عن عمر رضی اللہ عنہ قال: « بَيْنَمَا نَحْنُ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم ذَاتَ يَوْمٍ إِذْ طَلَعَ عَلَيْنَا رَجُلٌ شَدِيدُ بَيَاضِ الثِّيَابِ شَدِيدُ سَوَادِ الشَّعْرِ لَا يُرَى عَلَيْهِ أَثَرُ السَّفَرِ وَلَا يَعْرِفُهُ مِنَّا أَحَدٌ حَتَّى جَلَسَ إِلَى النَّبِيِّ صلی اللہ علیہ وسلم فَأَسْنَدَ رُكْبَتَيْهِ إِلَى رُكْبَتَيْهِ وَوَضَعَ كَفَّيْهِ عَلَى فَحْدَيْهِ وَقَالَ: يَا مُحَمَّدُ أَخْبِرْنِي عَنِ الْإِسْلَامِ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: « الْإِسْلَامُ: أَنْ تَشْهَدَ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، وَتَقِيمَ الصَّلَاةَ، وَتُؤْتِيَ الزَّكَاةَ، وَتَصُومَ رَمَضَانَ، وَتَحُجَّ الْبَيْتَ إِنْ اسْتَطَعْتَ إِلَيْهِ سَبِيلًا ». قَالَ: صَدَقْتَ. قَالَ: فَعَجَبْنَا لَهُ يَسْأَلُهُ وَيُصَدِّقُهُ ! قَالَ: فَأَخْبِرْنِي عَنِ الْإِيمَانِ. قَالَ: « أَنْ تُؤْمِنَ بِاللَّهِ، وَمَلَائِكَتِهِ، وَكُتُبِهِ، وَرُسُلِهِ، وَالْيَوْمِ الْآخِرِ، وَتُؤْمِنَ بِالْقَدَرِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ ». قَالَ: صَدَقْتَ. قَالَ: فَأَخْبِرْنِي عَنِ الْإِحْسَانِ. قَالَ: « أَنْ تَعْبُدَ اللَّهَ كَأَنَّكَ تَرَاهُ فَإِنْ لَمْ تَكُنْ تَرَاهُ فَإِنَّهُ يَرَاكَ ». قَالَ: فَأَخْبِرْنِي عَنِ السَّاعَةِ. قَالَ: « مَا الْمَسْئُولُ عَنْهَا بِأَعْلَمَ مِنَ السَّائِلِ ». قَالَ: فَأَخْبِرْنِي عَنْ أَمَارَتِهَا. قَالَ: « أَنْ تَلِدَ الْأُمَةُ رَجُلًا، وَأَنْ تَرَى الْخُفَاةَ الْعُرَاةَ الْعَالَةَ رِعَاءَ الشَّيْءِ يَتَطَاوَلُونَ فِي الْبُنْيَانِ ». قَالَ: ثُمَّ انْطَلَقَ فَلَبِثْتُ مَلِيًّا، ثُمَّ قَالَ لِي: « يَا عُمَرُ أَتَدْرِي مِنَ السَّائِلِ؟ » قُلْتُ: اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ. قَالَ: « فَإِنَّهُ جِبْرِيلُ أَتَاكُمْ لِيُعَلِّمَكُمْ دِينَكُمْ » (۱۳۵).

به لگه‌ش له سوننه‌ت فہرموودہ کہی جوہرائیلی بہ ناولانگہ له عومہ رموہ صلی اللہ علیہ وسلم کہ فہرمووی: ئیمہ پوژیکیان لای پیغہ مہری خوا صلی اللہ علیہ وسلم دانیشتبوون، لہ پر پیاوئکمان لیدہ رکہوت، جلہ کانی زور سپی بوو، مووی زور پەش بوو، شوینہ واری گہ پانی پیوہ نہ دہ بینرا و کہ سیش له ئیمہ نہیدہ ناسی، نا کو لای پیغہ مہر صلی اللہ علیہ وسلم دانیشت، نجا نہ ژنوی نا بہ نہ ژنویہ و ہردوو لہ پی دەستی خستہ سہر ہردوو پانی، فہرمووی: ئہی موحمەد، دہربارہی ئیسلام ہہوالم پییدہ؟ پیغہ مہری خواش صلی اللہ علیہ وسلم فہرمووی: (ئیسلام نہوہیہ شایہ تی بدہیت کہ ہیج پەرستراویک نیہ مافی پەرستنی ہہ بیت بیجگہ لہ خوا، وہ موحمەدیش پیغہ مہری خواہیہ و نوژ بکہی و زہ کات بدہی و پەمەزان

به‌پوژوو بی و سه‌ردان و چه‌جی مائی خوا بکه‌ی نه‌گه‌ر توانای چوونت
 مه‌بوو)، فه‌رمووی: راست ده‌که‌یت، ووتی: پیمان سه‌یر بوو، پرس‌یاری
 لیده‌کرد و پیشی ده‌ووت راست ده‌که‌یت!!، فه‌رمووی: نجا ده‌باره‌ی باوه‌پ
 مه‌والم پییده؟ فه‌رمووی: (نه‌وه‌یه باوه‌پ به‌ینی به‌خوا و به‌فریشته‌کانی و
 کتیه‌کانی و پیغه‌مبه‌رانی و پوژی دوا‌یی و به‌قه‌ده‌ر به‌چاک و خراپیه‌وه)،
 فه‌رمووی: راست ده‌که‌یت.

فه‌رمووی: نجا ده‌باره‌ی نیحسان مه‌والم پی بده؟ فه‌رمووی: (نه‌وه‌یه به‌و
 شیوه‌یه خوا به‌پرستی که ده‌بینیت، نه‌گه‌ر تو‌ش نه‌بینی نه‌وا نه‌و تو
 ده‌بینیت)، فه‌رمووی: ده‌باره‌ی هاتنی پوژی دوا‌یی مه‌والم پی بده؟
 فه‌رمووی: (پرس‌یارلیک‌راو له‌خواه‌ن پرس‌یاره‌که زان‌تر نیه!)، فه‌رمووی:
 ده‌باره‌ی نیشانه‌کانی مه‌والم پی بده؟ فه‌رمووی: (نه‌وه‌یه ئافره‌تی کو‌یله
 گه‌وره و خانه‌که‌ی خو‌ی بخاته‌وه و بیننی پیته‌تی و پووت و مه‌زاره‌کان،
 نه‌وانه‌ی شوانی ئاژه‌ن ته‌لار و خانووبه‌ره‌کانیان به‌رزبکه‌نه‌وه)، پی‌شه‌وا (عمر)
 فه‌رمووی: نجا کابرا پو‌یشت و ئیمه‌ش که‌میک ماینه‌وه، پیغه‌مبه‌ر ﷺ
 فه‌رمووی: (نه‌ی عومه‌ر ئایا ده‌زانی نه‌وه‌ی پرس‌یاری ده‌کرد کی بوو؟)، ووتم:
 خوا و پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی ده‌زانی و زان‌ترن! فه‌رمووی: (نه‌وه‌ی جبریل بوو،
 هاته‌لاتان بو‌نه‌وه‌ی ئایینه‌که‌تان فیر بکات).

(۱۳۵) زۆربه‌ی ئەم فەرمووده‌یه له پێشدا پاقه‌کراوه و له (سه‌رجه‌می فه‌توا و

په‌یامه‌کان) دا پاقه‌مان له‌سه‌ری هه‌یه (۱۴۳/۳).

الأصل الثالث: (۱۳۶) معرفة نبيكم محمد ﷺ وهو محمد بن عبدالله بن عبد المطلب بن هاشم وهاشم من قريش وقريش من العرب والعرب من ذرية إسماعيل ابن إبراهيم الخليل عليه وعلى نبينا أفضل الصلاة والسلام.

بنچینه‌ی سێهه‌م: ناسینی پێغه‌مبه‌ره‌که‌تان (محمد) ﷺ، نه‌ویش (محمد)ی کورپی (عبدالله) کورپی (عبدالمطلب) کورپی (هاشم)ه و (هاشم)یش له‌قوربه‌یشه و قوربه‌یشیش له‌عه‌ره‌به و عه‌ره‌بیش له‌وه‌چه‌ی (إبراهيم ی خلیل)ن، علیه و علی نبینا افضل الصلاة والسلام.

(۱۳۶) واته: له‌و سێ بنچینه‌نه‌ی واجبه‌ له‌سه‌ر مرؤف بیانزانیت، که بریتین له‌وه‌ی به‌نده‌ په‌روه‌ردگار و ئاین و پێغه‌مبه‌ری بناسیت. ناسینی پێغه‌مبه‌ریش ﷺ پێنج پرگه‌ له‌خۆ ده‌گریت:

یه‌که‌م: ناسینی له‌ره‌چه‌له‌که‌وه:

که‌ به‌رپێرتزینی خه‌لکه‌ له‌رووی په‌چه‌له‌که‌وه و هاشمی قوربه‌یشی عه‌ره‌بییه و ناوی (محمد) کورپی (عبدالله)ی کورپی (عبدالمطلب) کورپی (هاشم)ه و... تا کۆتایی ئه‌وه‌ی شیخ - په‌حه‌تی خوای لی بیته - فهرموویه‌تی.

دووه‌م: زانیینی ته‌مه‌نی و شوینی له‌ دایک بوون و شوینی گۆج بۆکردنی:

شیخ به‌وه‌ روونیکردووه‌ته‌وه‌ که‌ ده‌فه‌رمویت: (شه‌ست و سێ سال ته‌مه‌نی کردووه و شاره‌که‌ی مه‌که‌که‌ بووه و کۆچی کردووه بۆ مه‌دینه) له‌مه‌که‌که‌ له‌دایک بووه و په‌نجاو سێ سال تێیدا ماوه‌ته‌وه، پاشان کۆچیکردووه بۆ مه‌دینه و ده‌سال تێیدا ماوه‌ته‌وه، ئنجا له‌وێ له‌ره‌بیعی یه‌که‌می سالی یازده‌ی دوا‌ی کۆچ وه‌فاتی کردووه.

سیّهم: زانینی ژبانی یتقممبهرایه‌قیه‌کی ﷺ که بیست و سیّ ساله:

کاتیک سروشی بزهات تمه‌نی چل سال بو، وه‌ک یه‌کیک له‌شاعیرانی وتوویه‌تی:

وَأَتَتْ عَلَيْهِ أَرْبَعُونَ فَأَشْرَفَتْ شَمْسُ التُّبُوءِ مِنْهُ فِي رَمَضَانَ

واته:

تمه‌نی زینی چل سالی به‌سمردا هات خۆری یتقممبهرایه‌تی له‌په‌مه‌زان لی هه‌له‌ات

چواره‌م: به‌چی بوو به‌(نبی) و به‌(رسول)؟:

کاتیک بوو به‌(نبی) که نهم نایه‌تانه‌ی بۆ هاته‌خواره‌وه: ﴿اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ * خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ * اقْرَأْ وَرَبُّكَ الْأَكْرَمُ * الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ * عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ﴾ (العلق: ۱-۵)، واته: (به‌ناوی ئه‌و په‌روه‌ردگاره‌ته‌وه بخوینه که هه‌موو شتیکی دروستکردوو، مرقفی له‌خوینه‌پاره دروستکردوو، بخوینه په‌روه‌ردگاری تو له‌هه‌موو کهس به‌خشنده‌تره، ئه‌وه‌ی مرقفی به‌قه‌له‌م فی‌ری نوسین کردوو، مرقفی فی‌ری شتاتیک کردوو که نه‌یده‌زانی).

پاشان که نهم نایه‌تانه‌ی بۆ هاته‌خواره‌وه بوو به‌(رسول): ﴿يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ * قُمْ فَأَنْذِرْ * وَرَبُّكَ فَكْبَرُ * وَيَبْكَ فَطَهَّرْ * وَالرُّجْزَ فَاهْجُرْ * وَلَا تَمْنُنْ تَسْتَكْثِرُ * وَلِرَبِّكَ فَاصْبِرْ﴾ (المدثر: ۱-۷)، واته: (ئهی ئه‌وه‌که‌سه‌ی خۆت داپۆشیوه، هه‌سته و خه‌لکی له‌مه‌ترسی هاوبه‌شدانان ئاگادار بکه‌روه‌وه و په‌روه‌ردگارت به‌گه‌وره و پی‌روژ بگره و پۆشاکت خاوین بکه‌روه‌وه و له‌پۆخله و چه‌په‌لتی هاوبه‌شدانان خۆت په‌ریژ بگره و منه‌ت مه‌که، به‌وه‌ی داوای زۆر بکه‌یت و بۆ په‌روه‌ردگارت و له‌به‌ر خاتری ئه‌و ئارام بگره).

ئجنا یتقممبهر ﷺ هه‌ستا و خه‌لکی ئاگادار کرده‌وه و به‌فه‌رمانی خوای گه‌وره

پاچه‌نی.

جیاوازی نیوان (رسول) و (نبی) یش وه‌ک زانایان ده‌لێن، ئه‌وه‌یه: (نبی) که‌سی‌که

به‌وه‌حی شه‌رعی بۆ نیررابی و فه‌رمانی پی نه‌کراپی رای بگه‌یه‌نیت، (رسول) یش

که‌سیکه خوا به‌وه‌حی شهرعی بۆ ناردبی و فه‌رمانی به‌راگه‌یانندی پتکردییت، به‌م پییه هه‌موو (رَسُوْل) یَک (نَبی) یه و هه‌موو (نَبی) یَک (رَسُوْل) نیه.

پتجه‌م: چ په‌یامیکی پتدا نیراوه و بۆچی؟ بیگومان بۆ گه‌یانندی یه‌کتا‌په‌رستی خوای گه‌وره و شه‌ریعه‌ته‌که‌ی نیراوه که‌کردنی فه‌رمان‌پتکراو (المأمور) و وازه‌پنان له‌پتته‌دراو (المحظور) ی له‌خۆ‌گرتوه، هه‌روه‌ها بۆئه‌وه نیراوه که‌میه‌ره‌بانی بی بۆ جیهانیان تا‌کو له‌تاریکی هاوبه‌شدانان و بی‌اوه‌ری و نه‌فامی ده‌ربازیان بکات به‌ره‌و پوناکی زانست و باوه‌ر و یه‌کتا‌په‌رستییان به‌ریت، بۆ ئه‌وه‌ی به‌و په‌یامه لیخۆش‌بوون و په‌زامه‌ندی خوایان ده‌ست‌به‌و‌یت و له‌تۆله و خه‌شی خوا رزگاریان بییت.

* * *

وله من العمر ثلاث وستون سنة، منها أربعون قبل النبوة، وثلاث وعشرون نبياً ورسولاً، نبيء بإقرأ، و أرسل بالمدثر، وبلده مكة، و هاجر إلى مدينة. بعثه الله بالندارة عن الشرك ويدعو إلى التوحيد^(۱۳۷) والدليل قوله تعالى: ﴿يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ^(۱۳۸) * قُمْ فَأَنْذِرْ^(۱۳۹) وَرَبِّكَ فَكَبِّرْ * وَتِبَاكَ فَطَهِّرْ * وَالرُّجْزَ فَاهْجُرْ * وَلَا تَمْنُنْ تَسْتَكْثِرُ * وَلِرَبِّكَ فَاصْبِرْ﴾ (المدثر: ۱-۷)، ومعنى ﴿قُمْ فَأَنْذِرْ﴾ ينذر عن الشرك ويدعوا إلى التوحيد ﴿وَرَبِّكَ فَكَبِّرْ﴾ أي عظمه بالتوحيد ﴿وَتِبَاكَ فَطَهِّرْ﴾ أي طهر أعمالك عن الشرك ﴿وَالرُّجْزَ فَاهْجُرْ﴾ الرجز الأصنام، وهجرها تركها والبراءة منها وأهلها. أخذ على هذا عشر سنين يدعو إلى التوحيد^(۱۴۰) وبعد العشر عرج به إلى السماء^(۱۴۱).

تەمەنی شەست و سیّ سالت بووه، چل سالیان پێش پێغه‌مبەرایەتی و بیست و سیّ سالیشیان داوی هەبژێردان و پێغه‌مبەرایەتی، بە (إقرأ) بوو بە (نبي) و بە (المدثر) بوو بە (رسول) و شارە‌کە‌ی مە‌ککە بووه و کۆچی کردوو بو مە‌دینە. خوا بە‌ترساندن لە‌هاوبە‌شدانان و بانگە‌وازکردن بو یە‌کتابە‌رستی پە‌وانە‌ی کردوو، بە‌لگە‌ش ئە‌وە‌یە خوای گە‌وره دە‌فەر‌مویت: ﴿يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ * قُمْ فَأَنْذِرْ * وَرَبِّكَ فَكَبِّرْ * وَتِبَاكَ فَطَهِّرْ * وَالرُّجْزَ فَاهْجُرْ * وَلَا تَمْنُنْ تَسْتَكْثِرُ * وَلِرَبِّكَ فَاصْبِرْ﴾، واتە: (ئە‌ی ئە‌و کە‌سە‌ی خۆت دا‌پۆشیوه، هە‌ستە‌ خە‌ڵکی بترسێنە و ئاگاداریان بکەرە‌وه و پە‌روه‌ردگارت بە‌گە‌وره بگەرە و پۆ‌شاکت خاوێن بکەرە‌وه و لە‌پۆ‌خڵە و چە‌پە‌لی خۆت پە‌ریز بگەرە و منەت مە‌کە بە‌وه‌ی دا‌وای زۆر بکە‌یت، وه لە‌بە‌رخاتری پە‌روه‌ردگارت ئارام بگەرە)، واتای: ﴿قُمْ فَأَنْذِرْ﴾ ئە‌وە‌یە خە‌ڵکی لە‌هاوبە‌شدانان بترسێنێ و بانگە‌واز بو یە‌کتابە‌رستی بکات، ﴿وَرَبِّكَ فَكَبِّرْ﴾، واتە: بە‌یە‌کتابە‌رستی بە‌مە‌زنی بگەرە، ﴿وَتِبَاكَ فَطَهِّرْ﴾ واتە: کردە‌وه کانت لە‌هاوبە‌شدانان خاوێن بکەرە‌وه، ﴿وَالرُّجْزَ

فَاهُجُرْ ﴿١٣٧﴾. (رجز): بته‌گانه و (هجر) یان واته: وازلئیهینانیان و خو به‌ریکردن له‌خویان و نه‌هله‌کانیان که بته‌رستانن. له‌سه‌ر ئهم حاله ده‌سائی به‌سه‌ربرد، که بانگه‌وازی بۆ یه‌کتابه‌رستی ده‌کرد و دوا‌ی ده‌ساله‌که به‌رزکرایه‌وه بۆ ناسمان.

(۱۳۷) واته له‌هاوبه‌شدانان بیان ترسیئیی و بۆ یه‌کتابه‌رستی خوا‌ی گه‌وره بانگیان بکات، له‌په‌روه‌ردگاریه‌تی و په‌رس‌زاویه‌تی و ناو و سیفته‌کانیدا.

(۱۳۸) بانگه‌شه‌که بۆ پیغه‌مبه‌ری خوا‌یه ﷺ.

(۱۳۹) خوا‌ی گه‌وره فه‌رمان به‌پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی ﷺ ده‌کات که به‌کارامه‌یی و چالا‌کانه‌هه‌ستی و خه‌لکی له‌هاوبه‌شدانان بترسیئیی و ئاگاداریان بکاته‌وه لئێ، شیخ نه‌و نایه‌ته‌ی ته‌فسیر کردووه.

(۱۴۰) واته: پیغه‌مبه‌ر ﷺ له‌سه‌ر ئهو حاله ده‌سال مایه‌وه و بانگه‌وازی بۆ یه‌کتابه‌رستی خوا‌ی گه‌وره و به‌ته‌نها ناسینی له‌په‌رستیدا ﷺ ده‌کرد.

(۱۴۱) (عروج): به‌رزبوونه‌وه‌یه، خوا‌ی گه‌وره له‌وباره‌یه‌وه ده‌فه‌رمو‌یت: ﴿تَعْرُجُ الْمَلَائِكَةُ وَالرُّوحُ إِلَيْهِ﴾ (المعارج: ۴)، واته: (فریشته‌کان و جبریل بۆلای خوا به‌رز ده‌بنه‌وه) ئه‌وه‌ش یه‌کیکه له‌و تایه‌تمه‌ندییه مه‌زنانه‌ی که به‌هۆیه‌وه خوا ڕێزی له‌پیغه‌مبه‌ر ﷺ ناوه، پێش ئه‌وه‌ی له‌مه‌که‌که کۆچ بکات، کاتێک له‌که‌عه له‌لایه‌که‌وه نوستبوو، یه‌کێک هاته‌لای و نیوانی ڕه‌قیته‌ی ملی هه‌تا داوینی سکی تو‌ی‌کرد، ئنجا دلی ده‌ره‌ینا و پرێکرد له‌دانایی و باوه‌ر، تا‌کو بۆ ئهو ئه‌رکه‌ی دواتر پێی هه‌لده‌ستی ساز و ئاماده‌ بیت، ئنجا وولا‌خیکی سه‌ی هینا، که له‌ئێس‌تر بجوو‌ک‌تر و له‌گو‌ی‌درێ‌تر گه‌وره‌تر بوو و پێی ده‌ووتریت: بۆراق و هه‌نگاوه‌کانی له‌ته‌واوبوونی بینایی چا‌ویدا داده‌نی‌ت، پیغه‌مبه‌ر ﷺ سواری بوو و به‌هاو‌ر‌پیه‌تی جبریلی ئه‌میندار ڕۆ‌یش‌تن، تا‌کو گه‌یشته (بیت المقدس)،

ئنجا لهوئ دابهزی و پیشنوئیزی بۆ پیغمبه‌ران کرد، بۆ ههموو پیغمبه‌ر و نیراوه‌کان،
 نوئریان له‌دواوه‌ کرد تا‌کو به‌و پیشنوئیزیه‌ ریز و شه‌ره‌فمه‌ندی پیغمبه‌ری خوا ﷺ
 ده‌رکه‌وئیت، هه‌روه‌ها ده‌رکه‌وئ که پیشه‌وای سه‌رمه‌شقه، پاشان جبریل به‌رزی کرده‌وه
 بۆ ناسمانی دنیا و له‌ده‌رگایدا، ووتیان: نه‌وه کیتی؟ فه‌رمووی: جبریل، ووتیان: کیت
 له‌گه‌ته؟ فه‌رمووی: (محمد)، ووتیان: په‌یامی بۆ ره‌وانه‌ کراوه؟ فه‌رمووی: به‌لێ، ووتیان:
 به‌خیر بیت، چاکترین میوان هاتووه، ئنجا ده‌رگای بۆ کرایه‌وه و له‌وئ ئاده‌می بینی،
 جبریل فه‌رمووی: نه‌مه باوکه ئاده‌مه‌ته، سلاوی لییکه، نه‌ویش سلاوی لیکرد، ئاده‌م
 ﷺ وه‌لامی سلاوه‌که‌ی دایه‌وه و فه‌رمووی: کورپی چاک (صالح) و پیغمبه‌ری چاک
 به‌خیر بیت، بینی له‌لای راستی ئاده‌مه‌وه گیانی به‌خته‌وه‌ره‌کان و لای چه‌پیه‌وه گیانی
 سه‌رگه‌ردانه‌کانه له‌وه‌چه‌کانی، کاتیک سه‌یری لای راستی ده‌کرد دلخۆش ده‌بوو و
 پیده‌که‌نی، وه‌ کاتیک سه‌یری لای چه‌پی ده‌کرد ده‌گریا، پاشان جبریل به‌رزی کرده‌وه بۆ
 ناسمانی دووه‌م و له‌ده‌رگای داو... هتد. ئنجا په‌حیا و عیسی‌ له‌وئ بینی - سلاوی
 خویان لی بیت- که هه‌ریه‌که‌یان کورپی پوری نه‌وی تریان، ئنجا جبریل فه‌رمووی: نه‌م
 دووانه په‌حیا و عیسان و سلاویان لییکه، نه‌ویش سلاوی لیکردن و سلاوه‌که‌یان
 سه‌نده‌وه و فه‌رموویان: برای چاک و پیغمبه‌ری چاک به‌خیر بیت، پاشان جبریل به‌رزی
 کرده‌وه بۆ ناسمانی سیهم و له‌ده‌رگایدا... هتد، یوسفی له‌وئ بینی ﷺ، جبریل
 فه‌رمووی: نه‌مه یوسفه و سلاوی لییکه، نه‌ویش سلاوی لیکرد، یوسف سلاوه‌که‌ی
 سه‌نده‌وه و فه‌رمووی: برای چاک و پیغمبه‌ری چاک به‌خیر بیت، پاشان جبریل به‌رزی
 کرده‌وه بۆ ناسمانی چواره‌م و له‌ده‌رگایدا... هتد. ئنجا ئیدریسی له‌وئ بینی، جبریل
 فه‌رمووی: نه‌مه ئیدریسه و سلاوی لییکه، نه‌ویش سلاوی لیکرد و سلاوه‌که‌ی
 سه‌نده‌وه و فه‌رمووی: برای چاک و پیغمبه‌ری چاک به‌خیر بیت، پاشان جبریل به‌رزی
 کرده‌وه بۆ ناسمانی پینجه‌م و له‌ده‌رگایدا... هتد، هارونی کورپی عیمرانی برای

موسای بینی ﷺ و جبریل فەرمووی: ئەمە هارونە و سلاوی لێکە، ئەویش سلاوی لێکرد، هارون سلاوە‌کە‌ی سەندەووە و فەرمووی: بۆی چاک و پێغەمبەری چاک بە‌خێر بێت، پاشان جبریل بە‌رزى کردەووە بۆ ئاسمانى شەشەم، لەدەرگای داو... هتد.

ئەجا موسای لەوئ بینی ﷺ، جبریل فەرمووی: ئەمە موسایە و سلاوی لێکە، ئەویش سلاوی لێکرد، موسا سلاوە‌کە‌ی سەندەووە و فەرمووی: بۆی چاک و پێغەمبەری چاک بە‌خێر بێت، کاتێک لێی رەت بوو موسا گریا، پێیان ووت: بۆچی دە‌گریت؟ فەرمووی: بۆیە دە‌گیریم چونکە دواى من رۆڵەیه‌ک رەوانە‌کراوە، کە زیاتر لە‌ئومەتە‌کە‌ی ئەو دە‌چنە بە‌هەشتەووە وەک لە‌و‌ه‌ی لە‌ئومەتە‌کە‌ی من دە‌چنە بە‌هەشتەووە — گریانە‌کە‌ی موساش پەژارە‌ی ئەو بوو کە گە‌لە‌کە‌ی ئەو هەموو رێزە‌ی لە‌دە‌ست چوووە نەک ئێرە‌یى و حە‌سوودی بێت بە‌ ئومەتى (محمد) ﷺ. —

پاشان جبریل بە‌رزى کردەووە بۆ ئاسمانى حە‌وتەم و لە‌دەرگایدا و... هتد، ئیبراهیمی (خلیل)‌ی خواى بە‌خشنە‌ی لە‌وئ بینی، ئەجا جبریل فەرمووی: ئەمە باو‌کە ئیبراهیمتە و سلاوی لێکە، ئەویش سلاوی لێکرد و ئیبراهیم سلاوە‌کە‌ی سەندەووە و فەرمووی: کورێ چاک و پێغەمبەری چاک بە‌خێر بێت، جبریل بۆیە پێغەمبەری خواى ﷺ بە‌سەر ئەو پێغەمبەرە‌ندە‌دا گە‌ران تا‌کو مایە‌ی رێزلیتان و دەر‌خستنى شەرە‌فمە‌ندى پلە‌و‌پایە‌ی پێغەمبەر ﷺ بێت، ئیبراهیمی خە‌لیل پالیدابوو بە‌ مالى ئاوە‌دان (بیت المعمور)‌ه‌ووە لە‌ئاسمانى حە‌وتەم کە هە‌موو رۆژێک حە‌فتا هە‌زار لە‌فریشتە‌کانى تێدە‌چن، خوا پەرستى و نوێژدە‌کە‌ن، پاشان دینە‌دەرە‌ووە و ناگە‌رێنە‌ووە ناوى، لە‌رۆژى دوو‌هە‌دا بێجگە لە‌وان فریشتە‌ی تر دین کە بێجگە لە‌خوا کە‌سى تر ژمارە‌یان نازانیت، ئەجا پێغەمبەر ﷺ بە‌رز‌کرایە‌ووە بۆ (سدرۃ المنتهى) کە بە‌فەرمانى خوا بە‌رە‌ونە‌ق و جوانى دا‌پۆشینێک دا‌پۆشراوە هێچ کە‌س نە‌توانی لە‌جوانیدا وە‌سفى بکات، پاشان خوا پە‌نج‌ا نوێژى بۆ هە‌موو شە‌و و رۆژێک لە‌سەر فەرز‌کرد و پێى رازى بوو و دە‌ستبە‌جێ ملکە‌چ بوو، ئەجا

هاته‌خواره‌وه، کاتیک به‌لای موسادا تیه‌ری فهرمووی: په‌روه‌ردگارت چی له‌سه‌ر
 ئوممه‌ته‌که‌ت فهرز کرده؟ فهرمووی: له‌همموو رۆژیکدا په‌نجا نویژ، نه‌ویش فهرمووی:
 ئوممه‌ته‌که‌ت توانای نه‌وه‌ی نه، من خه‌لکی پیش تۆم بۆ تاقی بووه‌ته‌وه و به‌سه‌خت ترین
 شیوه چاره‌سه‌ری کیشه‌ی (بنو اسرائیل)م کرده‌وه، بگه‌ریه‌وه بۆلای په‌روه‌ردگار و
 داوای لیبه‌که سوکی بکات بۆ ئوممه‌ته‌که‌ت، پیغمبه‌ر ﷺ فهرمووی: ئنجا گه‌رامه‌وه و
 خوا (ده) نویژی له‌سه‌ر لابرده‌م، به‌رده‌وام ده‌گه‌رایه‌وه بۆلای په‌روه‌ردگاری تا‌کو
 فه‌رزه‌که‌له‌(پنج)دا جیگیر بوو، ئنجا بانگده‌ریک بانگی کرد: فه‌رزه‌که‌مم چه‌سه‌پاند و
 له‌سه‌ر به‌نده‌کاغم سوک کرد. هه‌ر له‌م شه‌وه‌دا پیغمبه‌ر ﷺ برا بۆ به‌هه‌شت، بینی
 چه‌نده‌ها گومه‌زی مرواری تیدایه و خۆله‌که‌ی میسکه، پاشان پیغمبه‌ری خوا ﷺ هاته
 خواره‌وه تا‌کو له‌کو‌تایی شه‌ودا هاته‌وه مه‌که‌و نویژی به‌یانی له‌وی کرد.

وفرضت عليه الصلوات الخمس، وصلى في مكة ثلاث سنين^(۱۴۲) وبعدها أمر بالهجرة^(۱۴۳) إلى المدينة.

وه پینچ نویژه‌کانی له‌سه‌ر فه‌پزکرا و سیّ سال له‌مه‌ککه نویژی کرد دواى نه‌وه فرمانی پیکرا به‌کوچکردن بو مه‌دینه.

(۱۴۲) تا کۆچیکرد بو مه‌دینه نویژی چوار پکاتی به‌دوورکات ده‌کرد، ئنجا نویژی سه‌فه‌ر (له‌سه‌ر دوو پکاته‌که) مایه‌وه و نویژی نیشته‌جی (حضر) زیادکرا.

(۱۴۳) خواى گه‌وره فرمانی به‌پیغمبه‌ره‌که‌ی موحهمد ﷺ کرد به‌کوچکردن بو مه‌دینه، چونکه خه‌لکی مه‌ککه پنگریان ده‌کرد که بانگه‌وازه‌که‌ی به‌رقه‌زار بکات، وه له‌مانگی ره‌بیعی یه‌که‌می سالی سیازده‌ی ره‌وانه‌کراندا پیغمبه‌ر ﷺ گه‌یشته مه‌دینه له‌مه‌ککه‌وه که شاری یه‌که‌می سروش و خوشه‌ویسترین وولات بوو لای خوا و پیغمبه‌ره‌که‌ی به‌کوچکردویی گه‌یشته مه‌دینه، به‌مۆله‌تی په‌روه‌ردگاری له‌مه‌ککه‌وه به‌کۆچ کردویی ده‌رچوو، دواى نه‌وه سیازده سالی تیدا به‌سه‌ربرد و په‌یامی په‌روه‌ردگاری راده‌گه‌ياند و به‌چاو‌روونی بانگه‌وازی بو‌ده‌کرد.

به‌لام هه‌جی له‌زۆربه‌ی قوره‌یش و گه‌وره‌کانیان ده‌ست نه‌که‌وت یه‌جگه له‌ره‌فرکردنی بانگه‌وازه‌که‌ی و پشته‌لکردن لێی و ئازاردانی توندوتیژی پیغمبه‌ر ﷺ و نه‌وانه‌ی باوه‌ریان پێه‌نابوو، هه‌تا کار گه‌یشته نه‌وه‌ی هه‌ستان به‌راپه‌راندنی نه‌خشه‌ی فیل و ته‌له‌که‌کردن بو کوشتنی پیغمبه‌ر ﷺ که گه‌وره‌کانیان له‌ئه‌نجومه‌نی راویژ (دار الندوة) کۆبوونه‌وه و راویزیان کرد بو نه‌وه‌ی بزانی چی له‌پیغمبه‌ری خوا ﷺ بکه‌ن؟ کاتێک بینیان هاوه‌له‌کانی کۆچه‌که‌ن بو مه‌دینه و نه‌ویش هه‌تمه‌ن ده‌بی پێیان بگات و پشتیوانی و یارمه‌تی له‌و پشتیوانانه وه چنگ بکه‌وێت که به‌یعه‌تیان پێدابوو له‌سه‌ر

نهوئي لههه شتيڪ بيساريزن ڪهڙو ٿه ڪانيان و ڙنه ڪانياني ليده پاريزن، نهو ڪاتمش دهولته و دهسه لاتي بهسه قوره يشدا دهبيت.

(نهو جههل) ي دوزمني خوا را ي خوي ووت: ڪه لههه تيرههه ڪه نهجيڪي ليها تورو بهيتن، نجا ههريه ڪه يان شمشير يڪي برنده ي بدهيني، پاشان ههلمهت بو (محمد) ﷺ بهرن و وه ڪ ليداني يه ڪهس لي ي بدهن و بيڪوڙن و له ڪوڙمان بيتهوه، ئيدي خويته ڪه ي به تيره ڪاندا بلاو دهبيتهوه و نهوئي (عبد مناف) - واته هوزه ڪه ي پيغهمبر ﷺ - ناتوان بهرنگاري تيڪراي گهله ڪه يان بينهوه، نهو ڪاته بهخويته ڪه ي رازي دهبن و دهياندهيني، خواي گهورهش پيغهمبره ڪه ي ﷺ لهو پيلانه ناگادار ڪردهوه ڪه هاوبه شدانهران دهيانويست و مؤلته ي به ڪوچڪردن پيدا، پيشتر نهوبه ڪر ﷺ خوي بو ڪوچڪردن بو مهدينه پيچابووهوه، پيغهمبر ﷺ پي فهرموو: هيواشكه منيش بهنيازم مؤلتهم پيسدرت، نهوبه ڪر ﷺ خوي دواخست بؤئهوهي هاوهليهتي پيغهمبر ﷺ بڪات، عائشه (رَضِيَ اللهُ عَنْهَا) دهيفهرموو: ڪاتيڪ لهمالي نهوبه ڪر ﷺ بووين لهفرجهي گهرماي نيهرپوڊا بينيمان پيغهمبري خوا ﷺ لهدهرگا ڪه دا بو، خوي پيچابووه و نهوبه ڪريش فهرمووي: باوك ودايڪم به قورباني بيت سويند بهخوا لهم ساهه دا بهفهرمائيڪ هاتوره، نجا پيغهمبر ﷺ هات و بهنهوبه ڪري فهرموو: وهره دهروه. نهويش فهرمووي: باوك ودايڪم به قوربانت بيت نهوانيش ههركهسي خوتن، پيغهمبر ﷺ فهرمووي: مؤلتهم بهدهرچوون پيدراوه. نهوبه ڪريش فهرمووي: بههاوهليهتي تو نه ي پيغهمبري خوا ﷺ؟ فهرمووي: بهتي، نهويش فهرمووي: نه ي پيغهمبري خوا ﷺ لهو دوو وولاخه ي من يه ڪيڪيان بهره. پيغهمبر ﷺ فهرمووي: بهپاره.

پيغهمبري خوا ﷺ و نهوبه ڪر دهرچوون و لهئهشكهوتي شاخي (شور) سڀيٰ شهو مانهوه، (عبدالله) ي ڪوري نهوبه ڪريش بهشهو لهلايان دهمايهوه ڪهڙو ٿهيه ڪي گه نهجي

زیره‌کی ووریا بوو، له کۆتایی شه‌ودا ده‌رۆشت بۆ مه‌ککه و له‌ناو قورپه‌شدا رۆژی ده‌کرده‌وه و هه‌ر هه‌واڵێکی ده‌رباره‌ی پێغه‌مبه‌ر ﷺ و هاوه‌له‌که‌ی بیستابه له‌گۆتی ده‌گرت، کاتێک تاریکی داده‌هات بۆی ده‌هێتانه‌وه، وای لێهات قورپه‌ش له‌هه‌موو لایه‌که‌وه بۆ پێغه‌مبه‌ر ﷺ ده‌گه‌ران و به‌هه‌موو هۆکارێک هه‌ولیانده‌دا بۆئه‌وه‌ی فریای پێغه‌مبه‌ر ﷺ بکه‌ون و له‌ده‌ستیان ده‌رنه‌چیت، بۆیه سه‌د ووشتریان دانا بوو بۆ هه‌رکس که‌هه‌ردووکیان یان یه‌کیکیان ده‌ستگیر بکات بۆیان، به‌لام خویان له‌گه‌ڵ دابوو، به‌یارمه‌تی خۆی ده‌یپاراستن و به‌چاودێری خۆی چاودێری ده‌کردن تا ئه‌و راده‌یه‌ی قورپه‌ش له‌ده‌رگای ئه‌شکه‌وته‌که‌دا ده‌وه‌ستن و نایان بینن، ئه‌بره‌که‌ر ﷺ فهرمووی: که ئیمه له‌ئه‌شکه‌وته‌که‌دا بووین به‌پێغه‌مبه‌رم ﷺ ووت: ئه‌گه‌ر یه‌کیکیان سه‌یری پێی خۆی بکات ده‌مان بینیت، ئه‌وه‌ش فهرمووی: « لَا تَحْزَنْ إِنَّ اللَّهَ مَعَنَا، مَا ظَنُّكَ يَا نَبِيَّ اللَّهِ تَالِثُهُمَا » (أخرجه البخاري و مسلم)، واته: (خه‌مت نه‌بی چونکه‌ خوامان له‌گه‌له‌، ئه‌ی ئه‌بو بکر، گومانته‌ چۆنه‌ به‌رامبه‌ر به‌دوو که‌س که‌خوا سه‌یه‌میان؟).

کاتێکیش که‌گه‌رانی قورپه‌ش به‌دوایاندا که‌مێک هێوربووه‌وه‌ دوای سیّ شه‌و له‌ئه‌شکه‌وته‌که‌هاتنه‌ ده‌ره‌وه و له‌رێگه‌ی که‌ناری ده‌ریاوه به‌ره‌و مه‌دینه که‌وته‌رپێ.

کاتێک خه‌ڵکی مه‌دینه له‌کۆچکردوان و پشتیوانان بیستیان پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ بۆلایان ده‌رچوو، هه‌موو رۆژێک به‌ره‌به‌یانی ده‌چوونه‌ ده‌ره‌وه بۆ(حره)، چاوه‌ڕێی هاتنی پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ و هاوه‌له‌که‌یان ده‌کرد تاکو گه‌رمای خۆره‌که‌ ته‌نگی بێ هه‌لده‌چنین، ئه‌و رۆژه‌ی که‌ پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ تێیدا گه‌یشه‌ به‌ره‌وه رۆژ به‌رز ببه‌وه و گه‌رماکه به‌تین بوو و گه‌رابوونه‌وه بۆ ماڵه‌کانیان، له‌وکاته‌دا پیاویکی جوله‌که‌ له‌سه‌ر گردێک له‌گرده‌کانی مه‌دینه بۆ پێوستیه‌کی خۆی ده‌پروانی و پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ و هاوه‌له‌که‌ی چاوکرد که‌ به‌ره‌و رۆوی ده‌هاتن و سه‌راویلکه‌(سراب) ونی ده‌کردن، ئێر خۆی پێنه‌گیرا و پێ به‌ده‌نگی هاواری کرد: ئه‌ی کۆمه‌لتی عه‌ره‌ب ئه‌مه به‌خته‌که‌تانه، واته ئه‌و

بهش و شکۆمهندیه تانه که چاوه پروانی بوون، موسولمانانیش بۆ بینینی پیغمبهری خوا
 ﷺ خوکهوتن و بۆ بهمه زنگرتن و به گه وره زانینی پیغمبهری خوا ﷺ و راگه یاندنی
 ناماده بیان بۆ جیهاد و بهرگری لیکردنی ﷺ چه کیان پیوو، له ناوچهی (حره) پی
 گه یشتن و به لای راستدا لایدان و لای بنه ماله ی (عمرو ی کورپی عوف) له (القُبَاء)
 دابهزی و چهند شهویک له ناویاندا مایه وه و مزگهوتی دروستکرد، ئنجا بهرپکهوت بۆ
 مه دینه و خه لکه که له گه لیدا بوون و هی تریش له ریگا تووشی ده بوون، ئه بوبه کر ﷺ
 ده یفه رموو: کاتیک گه یشتینه مه دینه خه لکی پڑانه سه ر ریگا کان و میرد مندال و
 خزمه تکاره کان له سه ر ماله کانیشه وه ده یانوو: (الله اکبر، پیغمبهری خوا ﷺ هات،
 الله اکبر، محمد ﷺ هات).

وَالْهَجْرَةُ: الْإِنْتِقَالُ مِنْ بَلَدٍ الشَّرِكِ إِلَى بَلَدٍ الْإِسْلَامِ^(۱۴۴) وَالْهَجْرَةُ فَرِيضَةٌ عَلَى هَذِهِ الْأُمَّةِ مِنْ بَلَدٍ الشَّرِكِ إِلَى بَلَدٍ الْإِسْلَامِ^(۱۴۵) وَهِيَ بَاقِيَةٌ إِلَى أَنْ تَقُومَ السَّاعَةُ وَالِدَلِيلُ قَوْلُهُ تَعَالَى: ﴿إِنَّ الَّذِينَ تَوَفَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ ظَالِمِي أَنْفُسِهِمْ قَالُوا فِيمَ كُنْتُمْ قَالُوا كُنَّا مُسْتَضْعَفِينَ فِي الْأَرْضِ قَالُوا أَلَمْ تَكُنْ أَرْضُ اللَّهِ وَاسِعَةً فَتُهَاجِرُوا فِيهَا فَأُولَئِكَ مَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ وَسَاءَتْ مَصِيرًا * إِلَّا الْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ الرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ وَالْوِلْدَانِ لَا يَسْتَطِيعُونَ حِيلَةً وَلَا يَهْتَدُونَ سَبِيلًا * فَأُولَئِكَ عَسَى اللَّهُ أَنْ يَغْفُو عَنْهُمْ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا غَفُورًا﴾^(۱۴۶) (النساء: ۹۷-۹۹)، وَقَوْلُهُ تَعَالَى: ﴿يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّ أَرْضِي وَاسِعَةً فَإِيَّايَ فَاعْبُدُونِ﴾ (العنكبوت: ۲۵)، قَالَ الْبَغَوِيُّ رَحِمَهُ اللَّهُ: سَبَبُ نَزُولِ هَذِهِ الْآيَةِ فِي الْمُسْلِمِينَ الَّذِينَ بِمَكَّةَ لَمْ يَهَاجِرُوا نَادَاهُمُ اللَّهُ بِاسْمِ الْإِيمَانِ^(۱۴۷).

کوچکردنیش گواستنه‌ویه له‌وولاتی هاوبه‌شدانانه‌وه بو وولاتی ئیسلام، وه کوچکردن له‌وولاتی هاوبه‌شدانانه‌وه بو وولاتی ئیسلام له‌سه‌ر ئەم ئوممه‌ته‌هه‌رزه و تاهاتنی قیامه‌تیش ده‌مینیتیه‌وه، به‌لگه‌ش نه‌وه‌یه خوای گه‌وره ده‌هه‌رمویت: ﴿إِنَّ الَّذِينَ تَوَفَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ ظَالِمِي أَنْفُسِهِمْ قَالُوا فِيمَ كُنْتُمْ قَالُوا كُنَّا مُسْتَضْعَفِينَ فِي الْأَرْضِ قَالُوا أَلَمْ تَكُنْ أَرْضُ اللَّهِ وَاسِعَةً فَتُهَاجِرُوا فِيهَا فَأُولَئِكَ مَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ وَسَاءَتْ مَصِيرًا * إِلَّا الْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ الرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ وَالْوِلْدَانِ لَا يَسْتَطِيعُونَ حِيلَةً وَلَا يَهْتَدُونَ سَبِيلًا * فَأُولَئِكَ عَسَى اللَّهُ أَنْ يَغْفُو عَنْهُمْ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا غَفُورًا﴾، واته: (به‌راستی نه‌وانه‌ی که فريشته‌کان گيانيان ده‌کيشن و سته‌ميان له‌خويان کردوه، پييان ده‌لین: ئیوه له‌کوی بوون؟ ده‌لین: ئیوه له‌سه‌ر زه‌وی لاواز و بیده‌سه‌لات بووین، ده‌لین: ئه‌ی زه‌وی خوا فراوان نه‌بوو تا ئیوه کوچی تیدا بکه‌ن؟ نا نه‌وانه دوا‌هه‌واريان دۆزه‌خه و خراپترین چاره‌نووسه، بيجگه له‌وانه‌ی له‌پياوان و ژنان و مندالان لاواز و که‌مده‌سه‌لات بوون که نه‌توانای نه‌ملو نه‌ولایه کيان هه‌بوو، وه نه‌شاره‌زای ږيگه‌یه‌ک بوون، ږه‌نگه نه‌وانه خوا

لَیِّانٌ بَبُورِیْتُ، خواش لیبوره و لیخوش بووه)، وه خوای گه‌وره ده‌فه‌رموویت:
﴿يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّ أَرْضِيَّ وَأَسْعَدُ فَيَأْتِيكُمْ فَاعْبُدُونِ﴾، واته: (ئه‌ی ئه‌و به‌ندانه‌م
که باوه‌پرتان هیتاوه به‌پاستی زه‌وی من فراوانه، هه‌ر ته‌نها من به‌رستن).
(البَغَوِي) - په‌حه‌تی خوای لی بیت - ده‌فه‌رموویت: (هوی هاتنه خواره‌وه‌ی
ئه‌م نایه‌ته ئه‌وه بوو ده‌رباره‌ی ئه‌و موسلمانانه‌ی مه‌ککه هاته‌خواره‌وه که
کوچیان نه‌کردبوو، خوا به‌ناوی باوه‌په‌وه بانگی لیکردن).

(۱۴۴) کوچکردن (الْهَجْرَةُ): له‌زمانه‌وانیدا له‌کوچ (هجر) هوه وه‌رگراوه، که
بریتیه له‌(وازه‌تان).

به‌لام له‌شه‌رعدا وه‌ك شیخ (محمد عبدالوهاب) فه‌رموویه‌تی: (په‌وکردنه له‌وولاتی
هاوبه‌شدانانه‌وه بۆ وولاتی ئیسلام).

وولاتی هاوبه‌شدانان: ئه‌وه‌یه که دروشمه‌کانی بی‌اوه‌ری تیدا پیاده ده‌کریت و
دروشمه‌کانی ئیسلامی وه‌ك بانگدان و نویژی به‌کۆمه‌ل و جه‌ژنه‌کان و جومعه‌ی
به‌شیوه‌یه‌کی گشتی همه‌گیر و سه‌رانسه‌ر تیدا پیاده ناکریت، بۆیه ووتمان: (به
شیوه‌یه‌کی گشتی همه‌گیر و سه‌رانسه‌ر) بۆ ئه‌وه‌ی ئه‌و وولاتانه‌ی لیده‌ربجیت که
به‌شیوه‌یه‌کی کهم تا کورت (محصور) ئه‌م دروشمانه‌ی تیدا پیاده ده‌کریت، وه‌ك ئه‌و
ولاته بی‌اوه‌پانه‌ی که که‌مینیه موسولمانی تیدایه، چونکه ئه‌و وولاتانه هه‌ر به‌وه‌نده نابنه
وولاتی ئیسلام که ئه‌و که‌مینیه موسلمانانه له‌دروشمه‌کانی ئیسلامی تیدا پیاده ده‌که‌ن،
به‌لکو وولاتی ئیسلام ئه‌و وولاتیه که ئه‌م دروشمانه‌ی به‌شیوه‌یه‌کی گشتی سه‌رانسه‌ی
تیدا پیاده بکریت.

(۱۴۵) کوچ له‌سه‌ر هه‌ر باوه‌پدارتک واجبه که ناتوانی تاینه‌که‌ی له‌شاری
بی‌اوه‌پیدا ناشکرا بکات، وه ئیسلامه‌تیه‌که‌ی به‌کوچکردن نه‌بی ته‌واو نایی نه‌گه‌ر

نه توانيٰ ناشڪراي بڪات، ههڙ شتيڪيش واجبہ ڪہ بهيٰ نهو تهواو نه بيٽ نهوہ خويٰ واجبہ.

(۱۴۶) لہم نايہ تہ دا بہلگہيٰ لہ سہرئوہ تيدايہ ڪہئوہانہيٰ ڪوچيان نہ ڪردوہ لہ گہلٰ نهوہيٰ توانايٰ ڪوچڪردنيان ھہبوہ فريشته ڪان گيانيان دہ ڪيشن و سہر ڪوڙنہيان دہ ڪہنو پٺيان دہلئين: نايا زہويٰ خوا فراوان نہبوو تا ئيوہ ڪوچي تيدا بڪہن؟ بہلام ئوہانہيٰ بہرامبہر ڪوچڪردن دہستہوسانن لہلاوازہ ڪان بيگومان خوا لہبہر دہستہوسانيان لہ ڪوچڪردن لييان بوراوہ و خوا ھيچ نہفسيڪ بہيٰ توانايٰ خويٰ نہبيٰ بہرپرسار ناکات.

(۱۴۷) واديارہ شيخ (رہمہتيٰ خويٰ ليٰ بيٽ) ھويٰ ھانہ خواروہيٰ نايہ تہ ڪہيٰ بہواتا لہ (البغويٰ) يہوہ وەر گرتوہ نہ گہر لہ تہ فسيہ ڪہ يہوہ وہريٰ گرتيٽ، چونڪہ نهوہيٰ لہ تہ فسيريٰ (البغويٰ) دايہ دہربارہيٰ ئہم نايہ تہ بہم (لفظ) نہيہ.

(۱۴۸) نهوہ ڪاتيڪ دہبيٰ ڪہ ڪردہوہيٰ چاڪيٰ وەر گيراوہ ڪوڙتاييٰ بيٽ، خويٰ گہورہ دہفہرمويٽ: ﴿يَوْمَ يَأْتِي بَعْضُ آيَاتِ رَبِّكَ لَا يَنْفَعُ نَفْسًا إِيْمَانُهَا لَمْ تَكُنْ آمَنَتْ مِنْ قَبْلُ أَوْ كَسَبَتْ فِي إِيْمَانِهَا خَيْرًا﴾ (الأنعام: ۱۵۸)، واتہ: (ئہورپوڙہيٰ ھہنديڪ لہ نيشانہ ڪاني پەرورددگار — لہ سہر ھاتنيٰ رپوڙيٰ دوايي — ديتہديٰ ھيچ نہفسيڪ باوہرہيتانہ ڪہيٰ سووديٰ پٺاگہيہنيٰ ئہ گہر لہ پيشدا باوہريٰ نہ ھيتايٰ يان خير و چاڪہيہ ڪيٰ لہ سہر بنچينہيٰ باوہر ڪہ يہوہ بہدہست نہ ھيتا بيٽ). مہبہست لہ (ھہنديڪ لہ نيشانہ ڪان) ليہرہ دا ھلہاتنيٰ خورہ لہ خورناواوہ.

**** (تہواو ڪردنيٰ باسہ ڪہ) ****

ليہرہ دا باسيٰ حوڪميٰ ڪوچڪردن پو وولاتيٰ بيباوہران دہ ڪہين و دہلئين: گہشت ڪردن پو وولاتيٰ بيباوہران بہسئيٰ مہرج نہبيٰ دروست نہيہ: مہرجيٰ يہ ڪہم: دہبيٰ مروف زانستيڪيٰ وايٰ ھہبيٰ ڪہ شتہ گومانواوہ ڪان (الشبھات) يٰ لہخويٰ پندووربختاھوہ.

مهرجی دووهم: ده‌بی دینداریه‌کی وای هه‌بی رپی ناره‌زووه‌کانی لیگیریت.

مهرجی سیههم: ده‌بی پیوستی به‌وگه‌شته بیت.

به‌لام نه‌گهر نهم مهرجانه‌ته‌واو نه‌بن نه‌واگه‌شتکردن بۆ وولاتی بیباوه‌پان دروست نیه له‌بهر نه‌وه‌ی فیتنه‌ی لیده‌که‌ویتته‌وه یان ترسی فیتنه‌ی لیده‌کریت و مال به‌فیرۆدانی تیدایه، چونکه مروف داراییه‌کی زۆر لهم گه‌شتانه‌دا خه‌رج ده‌کات، به‌لام نه‌گهر پیوستیه‌که وای ده‌خواست، بۆچاره‌سه‌ر یان بۆ وه‌رگرینی زانستیک که له‌شاره‌که‌یدا نه‌بی و زانست و ئایینیکی به‌وجۆره‌ی هه‌بیت که باسمان کرد نه‌وا قه‌یدی ناکات.

به‌لام گه‌شتکردن بۆ رابواردن له‌وولاتی بیباوه‌پاندا هیچ پیوستی و ناتاجیه‌کی تیدا نیه و مروف ده‌توانی بروات بۆ وولاتیکی ئیسلامی که خه‌لکه‌که‌ی دروشمه‌کانی ئیسلام ده‌پاریژن، ئیستا وولاته‌کانمان — سوپاس بۆ خوا — له‌هه‌ندیک ناوچه‌دا بوونه‌ته وولاتی گه‌شتوگوزار و هه‌رکەس ده‌توانی به‌جیت بۆ نه‌وی و کاتی مۆله‌ته‌که‌ی تیدا بباته سه‌ر.

به‌لام مانه‌وه له‌وولاتی بیباوه‌پاندا مه‌ترسی گه‌وره‌ی بۆ ئاین و ره‌وشت و ره‌فتار و نادابی موسولمان هه‌یه، بیگومان بینومه‌وه و که‌سانی تریش لاریپوونی زۆر له‌وانه‌یان بینوه که له‌وی ماونه‌ته‌وه و له‌و دینداریه‌ی پتوه‌ی رۆشتوون هه‌لگه‌پاونه‌ته‌وه و به‌فاسقی گه‌پاونه‌ته‌وه، هه‌ندیکیشیان — په‌نا به‌خوا — به‌هه‌لگه‌پاونه‌وه و بیباوه‌پری به‌ئایینه‌که‌ی و تیکرای ئایینه‌کان گه‌پاونه‌ته‌وه، تا‌کو گه‌شتونه‌ته نکولیکردنی ره‌ها و گالته‌کردن به‌ ئاین و هه‌لگرانی، به‌ پشین و دواینه‌وه، له‌بهر نه‌مه‌ پیوسته‌ په‌ریزی لییکری و نه‌و مهرجانه‌ دابنریت که رپگری گلۆربونه‌وه بۆ نه‌و هه‌لدیرانه‌ ده‌که‌ن.

مانه‌وه له‌وولاتی کوفردا هه‌تمه‌ن ده‌بی دوو مهرجی بنچینه‌ی تیدا بیت:

مهرجی یه‌که‌م: نه‌و که‌سه‌ی نیشته‌جیه به‌جۆرێک له‌ئایینه‌که‌ی دلتیا بیت که زانست و باوه‌رو تینو گورپکی وای پێداو له‌دامه‌زراوی له‌سه‌ر ئایینه‌که‌ی و وریابوون

له لاریوونو سه‌لایشیوان دلتیای بکات، وه ده‌بی دوژمنایه‌تی و رق بوونه‌وه له‌بیباوه‌رانی له‌دلدا بی و له‌دوستانه‌تیکردن و خوشویستیان به‌دوور بیست، چونکه دوستانه‌تیکردن و خوشویستیان له‌و شتانه‌یه که باوه‌ر هه‌لده‌وه‌شینه‌وه، خوای گه‌وره ده‌فهرمویت: ﴿لَا تَجِدُ قَوْمًا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ يُوَادُّونَ مَنْ حَادَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَوْ كَانُوا آبَاءَهُمْ أَوْ أَبْنَاءَهُمْ أَوْ إِخْوَانَهُمْ أَوْ عَشِيرَتَهُمْ...﴾ (المجادلة: ۲۲) تا کوژی نایه‌ته‌که، واته: (ئهی محمد ﷺ، گه‌لیکت ده‌ستناکه‌وی باوه‌ریان به‌خوا و به‌رۆزی دوابی هه‌بیست له‌هممان کاتدا دوستانه‌تی ئهو که‌سانه بکه‌ن که دوژمنایه‌تی خوا و پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی ده‌که‌ن، ئه‌گه‌ر چی ئه‌وانه باوکیشیان بن، یان کوپ و برایان بن، یان له‌هۆزه‌که‌شیان بن).

هه‌روه‌ها ده‌فهرمویت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الْيَهُودَ وَالنَّصَارَى أَوْلِيَاءَ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ مِنْكُمْ فَإِنَّهُ مِنْهُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ * فَتَرَى الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ يُسَارِعُونَ فِيهِمْ يَقُولُونَ نَخْشَى أَنْ تُصِيبَنَا دَائِرَةٌ فَعَسَى اللَّهُ أَنْ يَأْتِيَ بِالْفَتْحِ أَوْ أَمْرٍ مِنْ عِنْدِهِ فَيُضْبِحُوا عَلَى مَا أَسْرُوا فِي أَنْفُسِهِمْ نَادِمِينَ﴾ (المائدة: ۵۱-۵۲)، واته: (ئهی ئه‌وانه‌ی باوه‌ر تان هه‌تاوه‌جوله‌که و گاوره‌کان مه‌که‌ن به‌دوستی خوتان، ئه‌وان هه‌ندیکیان دوستی هه‌ندیکی تریان و هه‌ر که‌سیک له‌نیوه بیانکاته دوستی خوی ئه‌ویش له‌وانه و وه‌ک ئه‌وان بیباوه‌ره، به‌راستی خوا ریتمای گه‌لیک ناکات که سته‌مکار بن، ده‌بینی ئه‌وانه‌ی دلایان نه‌خو‌شی دوو‌رووی تیدا‌یه بو دوستانه‌تیان په‌له ده‌که‌ن، به‌لکو خوا به‌سه‌رخستنی پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی رزگاری به‌یست، یاخود له‌لایه‌ن خویموه فرمانیک بنیری بو له‌ناو‌بردنی دوژمنانی ئیسلام و رسواکردنی دوو‌روان و وایان لی بیست په‌شیمان بن له‌وه‌ی له‌ده‌روونیاندا هه‌شاریان دابوو).

وه له‌(صحیح)یشدا له‌پیغه‌مبه‌ره‌وه ﷺ ساغ بووه‌ته‌وه که فهرموویه‌تی: (أَنْ مَنْ أَحَبَّ قَوْمًا فَهُوَ مِنْهُمْ، وَأَنَّ الْمَرْءَ مَعَ مَنْ أَحَبَّ) «(رواه البخاري و مسلم)، واته: (هه‌ر که‌س

گه لیکي خوشیست نه میش له وانه، وه مرؤف له گهل نه وه دا لئی دهرسریته وه که خوشی ویستوه).

خوشیستی دوزمنانی خوا له گه وره ترینی نهو شتانه یه که مه ترسیان بوسه موسولمان هه یه، چونکه خوشیستیان واده خوازی که له گهلان بسازی و شونینان بکهویت، یان هیچ نه بی نکولیان لینه کات، له بهر نه وه پیغمبر ﷺ دهرموویت: « مَنْ أَحَبَّ قَوْمًا فَهُوَ مِنْهُمْ ».

مهرجی دووهم: ده بی بتوانی نایینه که ی ناشکرا بکات، به جوریک به بی له مهر دروشه کانی نیسلام پیاده بکات و له کردنی نویزو جومعه و نویزه به کومه له کان ریگری نه کریت نه گهر که سی تری له گهلدا بوو که نویزی به کومه له بکات، ههروه ها جومعه به ریوه بیات و لهزه کاتدان و روزوو گرتن و به جکردن و بیجگه له مانهش له دروشه کانی ناین ریگری نه کریت، نجا نه گهر نه توانیت نهو دروشمانه نه انجام بدات له بهر نه وه ی واجبه کوچ بکات دروست نیه له وی بمیپته وه.

له (المغنی) لاپهره (۴۵۷) بهرگی (۸) دا له گفتوگو له سهر به شه کانی خه لکی له کوچکردندا ده لیت: یه کیکیان نه وه یه له سهری واجب ده بیت، نهویش که سیکه توانای کوچی هه بی و نه توانی نایینه که ی ناشکرا بکات و له حالی مانه وه ی له گهل بیباوه راندا نه توانی پیوستیه کانی نایینه که ی پیاده بکات، نهو جوره که سه کوچکردن له سهری واجب ده بیت، چونکه خوی گه وره دهرموویت: ﴿إِنَّ الَّذِينَ تَوَفَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ ظَالِمِي أَنْفُسِهِمْ قَالُوا فِيمَ كُنْتُمْ قَالُوا كُنَّا مُسْتَضْعَفِينَ فِي الْأَرْضِ قَالُوا أَلَمْ تَكُنْ أَرْضُ اللَّهِ وَاسِعَةً فَتُهَاجِرُوا فِيهَا فَأُولَئِكَ مَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ وَسَاءَتْ مَصِيرًا﴾ (النساء: ۹۷)، واته: (به راستی نه وانه ی که فریشته کان گیانیان ده کیشن و سته میان له خویان کردوه پیمان ده لیتن: نیوه له کوئی بوون؟ ده لیتن: نیمه له سهر زهوی لاواز و بیده سولات بووین، ده لیتن: نه ی زهوی خوا فراوان نه بوو هه تا نیوه کوچی تیدا بکه نه؟ نه وانه دوا هه واریان

دۆزه خه و خراپترین چاره نووسه)، ئەمەش هەرەشەیه کی تونده و بەلگەیه لەسەر واجب بوونی کۆچکردن، هەر وەها لەبەرئەوێ که هەتسان بەئەرکی ئایین واجبه لەسەر ئەو کەسە ی بتوانیت، کۆچکردنیش لەپێوستی و تەواوکەری واجبه کەیه و هەرشتیکیش بەبێ بوونی ئەو واجبت تەواو نەبێت ئەو خۆی واجبه، تاکۆتایی، دوا ی تەواو یەتی ئەم دوو مەرجە بنچینه یەش مانەو لەوولاتی ییباوەران (دار الکفر) دەکرێت بەچەند بەشیکەو:

بەشی یەگەم: ئەو یە بۆ بانگەوازکردن بۆ ئیسلام و خەلک هەلەن بۆی بـمـیـتـتـهـو: ئەمەش جوړیکە لەجیهاد و فەرزی کیفایەیه لەسەر کەسێک توانای ئەنجامدانی هەبێت، بەمەرجێک بانگەوازه کە بێتە دی و کەسێک نەبێ رینگری لیبکات یان رینگری بەدەنگەو هاتنی بکات، چونکە بانگەوازکردن بۆ ئیسلام لەپێوستیه کانی ئاینه و رێزازی پیغمبەرانه، پیغمبەریش ﷺ فەرمانی بەگەیانندی فەرمايشته کانی لەهەموو کات و شوێنیکدا کردوو و فەرمویه تی: « بَلِّغُوا عَنِّي وَلَوْ آيَةً » (رواه البخاري)، واتە: (گەرچی ئایەتیکیش بێت لەمنه وە رابگەیهنن).

بەشی دووهم: ئەو یە بۆ لیکۆلێنه وە لەباروگۆزەران ییباوەران و شارەزا بوون لەخراپی بیروباوەر و پووجی و بەتالی پەرستن و پووخوا ی پەووشت و پشیوی پەفتاری ئەوان بـمـیـتـتـهـو:

بۆ ئەو ی خەلکی لی ووریا بکاتەو هەتا پـیـان نەخەلەتـن و حەقیقەتی باروگۆزەران یان بۆ ئەو کەسانە روون بکاتەو کە پـیـانەو سەرسامن.

ئەم مانەو یە جوړیکە لەجیهاد، چونکە ئامانجە کە ی ووریا کردنەو ی خەلکیه لەکوفر و ئەهلی کوفر و هەلەنانیانه بۆ ئیسلام و رێنمایه کانی، لەبەرئەو ی خراپی ییباوەری بەلگەیه لەسەر چاک ی و لەباری ئیسلام، وەك ووتویانه: « وَبِضِدِّهَا تَبَيَّنُ الْأَشْيَاءُ »، واتە: (شتەکان بە دژ و پێچەوانە کانیان روون دەبنەو).

به لّام حه تمهن ده بی مهر جیک هه بیت که بریتیه له وهی: به بی که وتنه وهی خراپیه کی له وه گه وره تر مه به سته که ی بهیتته دی، به لّام نه گهر مه به سته که ی نه به ته دی که بریتیه له وهی رتی لیگرن بارودوخی ولّاتی بیباوه رن ناشکرا بکات و خه لکی لی ووریا بکاته وه، نهوا که لک له مانه وه کهیدا نیه، وه نه گهر مه به سته که ی له گه ل که وتنه وهی خراپیه کی گه وره تر دا هاته دی وه که نه وهی به جنیودان به ئیسلام و پیغمبری ئیسلام ﷺ بهرامبر کی کاره که ی بکه ن واجبه ده سهر دار بیت، چونکه خوی گه وره ده فهر مویت: ﴿وَلَا تَسُبُّوا الَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ فَيَسُبُّوا اللَّهَ عَدْوًا بِغَيْرِ عِلْمٍ كَذَلِكَ زَيْنًا لِّكُلِّ أُمَّةٍ عَمَلُهُمْ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّهِمْ مَرْجِعُهُمْ فَيُنَبِّئُهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ (الأنعام: ۱۰۸)، واته: (جنیو بهو بتانه مه ده ن که به ترستان بیجگه له خوا لیان ده پارینه وه، نهوانیش به دوزمنکاری و نه زانی جنیو به خوا بده ن، بهو شیویه کرده وهی هه موو ئومه تیگمان بزیان جوان کردوه، پاشان دوی مردن گه پانه وه یان بولای پهروه ردگاریانه و له قیامه تدا هه والیان بی ده دات که له دنیا دا چیان ده کرد).

هه مان حوکی هه یه نه گهر که سیک بۆ سیخوړیکردن بۆ موسولمانان له وولّاتی کوفردا بمییتته وه، بۆ نه وهی بزانی چ فیل و ته له که یه که له دزی موسولمانان ساز ده که ن و ووریان بکاته وه لی، هه ر وه که پیغمبر ﷺ له غه زوهی خه نده قدا (حَدِیْقَةِ کوری الیمان) ی نارد بۆ لای هاو به شدانه ران بۆ نه وهی هه والیان بزانی.

به شی سیهم: نه وه یه له بهر پیوستی ده ولّتی موسلمانان و ړیکختنی په یوه ندیه کانی له گه ل ده ولّتی کوفردا بمییتته وه:

وه که کارمندان بالیوزخانه کان، هم که سانه مانه وه یان حوکی نهو شته ی هه یه که له پیناویدا ماونه ته وه، بۆ نموونه: نوینه ر (ملحق) ی رۆشنیری بۆ نه وه ده مییتته وه که چاودیری و سهرپرستی کاروباری قوتایان بکات و هه لیان بی بۆ پابه ندبون به ئایینی

ئىسلام و رهوشت و نادابه كانيه وه و به مانه وه كه شى بهرزه وه نديسيه كي گه وره ي پى دهستگر ده بى و خراپه يه كي گه وره شى پى لاده چيت.

به شى چواره م: نه وه يه بو پتويستيه كي تايه تي رتپيدراو (مباح) بميتته وه:

وهك بازرگاني و چاره سهر، لهم حالته دا مانه وه كه به بري پتويست دروسته و زانايان - په حمتي خويان لي بيت - به دهق نه ويان فهرمو وه كه چورونه وولاتي كوفر بو بازرگان كړدن دروسته و نه ويان له هندنك هاوه له وه - خويان لي رازي بيت - بو ماوه ته وه.

به شى پتجه م: نه وه يه بو خويندن بميتته وه:

نهمش له بريزو نهو حوكمه ي پشوره كه مانه وه بو پتويستى، به لام بو تايين و رهوشتي نه وه ي ده ميتته وه له جوړه كه ي پشوو ترسناكو و كوشنده تره، چونكه قوتابي ههست به نرمي پله وپايه ي خوي و بهرزي پله وپايه ي ماموستا كاني ده كات، له وه شه وه به مهن زن زانين و قناعه تكردن به راو بو چورونه كانيان و بيرو باوه ره كانيان و ره فتاره كانيان بو دروست ده بى و چاويان ليده كات مه گهر كه سيك خوا ييه وي بيارتريست، نه وان ههش كه من، پاشان قوتابي ههست به وه ده كات كه پتويستى به ماموستا كيه تي، نهو حالته ههش سهرده كي شي بو نه وه ي خوشه ويستى له گه لدا بنويستى و رووپامايى بو نهو لارپسي و گومرايه بكات كه ماموستا كه ي تيدا يه، وه قوتابي له بنكه ي فيربووندا چهنده ها هاوه لي هه يه و لييان ده كات به هاوړي و خوشي ده وين و ده يانكات به دوست و شتيان لي وه فير ده بيت، نجا له بهر ترسناكي نهم به شه پتويسته له وان ه ي پشوو زياتر پاريزگاري تيدا بكرت و سهره را ي ههردوو مهرجه بنچينه يه كه چهنده مهرجيكي تري تيدا به مهرج بگيرت:

مهرجي په كم: ده بى قوتابي له ناستيكي بهرزي نهو پنگه يشته ژيريده دا بيت كه جياوازي نيوان سوود مهنده و زيان به خوشي پتبات و تهماشاي داهاتووي دووري پى

بکات، به لّام ناردنی تازه پینگه یشتروان و نیونه مامان و نهوانه ی خاوه نی ژیریه کی ساده و بچکولتهن مهترسیه کی مزنه له سهر ناین و رهوشت و رهفتاریان، پاشان مهترسیه له سهر نومته که یان که ده گهر پنهوه بۆ ناوی و لهو ژههرانه ی تیدا ده ریژن که لهو ییباوه رانه یان قوزتووه تده، ههروهک واقع شایه ته و شایه تی ده دات، چونکه زۆریک لهو رهوانه کراوانه به غهیری ئه دینداریه ی له سهری رۆشتیون گهراونه تده، به جۆریک گهراونه تده که له ناین و رهوشت و رهفتاریان لایانداوه، له لادانه شدا - ههروهک ناشکرا و بهرچاوه - زیان به سهر خویان و کۆمه لگا که شیاندا دیت.

نموونه ی ناردنی ئه تازه پینگه یشتروانه هه ره لهوه ده چیّت کاوریک بخریته بهردهمی چه نندین سه گی در.

مهرجی دووهم: ده بی قوتابی زانیاریه کی شرعی وای هه بی که بتوانیت جیاوازی نیوان رهوا و نارپه وای پی بکات و نارپه وای به رهوا تیک بشکیتی بۆئمه وای بهو نارپه وایه نه خه له تیت که نهوانی له سهرن، بهوه ی به راستی بزانی یان لپی تیک بجیت، یاخود له ره تکرده نه ویدا ده سهوسان بیت و به سهر گهردانی بمیته ویه یان شوینی نارپه وای بکهویت. له پارانه ویه کی (مأثور) یشدا هاتوو: (اللَّهُمَّ ارْزُقْنِي الْحَقَّ حَقًّا وَارْزُقْنِي اتِّبَاعَهُ، وَارْزُقْنِي الْبَاطِلَ بَاطِلًا وَارْزُقْنِي اجْتِنَابَهُ، وَلَا تَجْعَلْهُ مُلْتَبَسًا عَلَيَّ فَأُضِلُّ)، واته: (خوای گهوره راستیم به راست نیشان بده و به شوین کهوتنی به ره مه ندم بکه و نارپه واشم به نارپه وای نیشان بده و به دوور کهوتنه و لپی به ره مه ندم بکه و وام لیمه که لیم تیک بجیت و گومرا بیم).

مهرجی سێههم: ده بی قوتابی دینداریه کی وای هه بی که له ییباوه ری و له ری ده رجوون بیپاریژیت و پشت قایمی بکات، چونکه مروقی ناین لاواز له گه ل مانه ویدا لهو وولاتانه بیوه ی ده رناچی مه گهر بهویستی خوا، له بهرئمه وای هیرشهر بههیزه و به ره نگاربوو لاوازه و هویه کانی بیباوه ری و له ری ده رجوون لهوی بههیزه و

زور و جوراوجوره، ئنجا نه گهر نهو هوکارانه رښيان کهوته جیگه یه کی بهرگری لاواز کاری خویان ده کهن.

مهرجی چوارهم: ده بی نهو زانسته ی که له پیناویدا ده مینته وه پښو یست بیت، به وه ی فیربونه که ی بهرزه وهندی موسولمانانی تیدابی و هاوچه شنی نهو خوتندنه له خوتندنگه ی وولاته کانیاندا نه بیت، چونکه نه گهر لهو زیاده زانستانه بیت که بهرزه وهندی موسولمانانی تیدا نه و له وولاته ئیسلامیه کاندای خوتندنگه ی لهو چه شنه هه بوو دروست نه له پیناویدا له وولاتی کوفردا بمینته وه، له بهرته وه ی مه ترسی بو سر ئاین و ره وشتی هه یه و مایه ی به فیرودانی دارایه کی زوره به بی سوود.

به شی شه شم: نه وه یه بو نیشته جیبوون بمینته وه:

نهم مانده وه یه له وانه ی پشوو ترسناکتره، له بهر نهو خراپانه ی لی ده که ونه وه به وه ی به ته وای تیکه له به هه لگرانی کوفر ده بی و هه ست به وه ده کات که هاوولاتیه کی پابه نده به وه ی نیشتمان پهروه ی ده یخوازیت، له خوشه ویستی و دوستایه تی و زورکردنی نا پوره ی یباوه ران و خاو وخیزانه که ی له نیوان هه لگرانی کوفردا پهروه ده ده کات و له ره وشت و نه ریه کانیان هه لده گرن و زورجار له په رستو بیروباوه ریشدا چاویان لیده کهن، له بهرته وه له فه رمووده دا هاتووه پیغه مبه ر ﷺ ده فه رمویت: « مَنْ جَامَعَ الْمُشْرِكَ وَسَكَنَ مَعَهُ فَإِنَّهُ مِثْلُهُ » (رواه أبو داود)، واته: (هه رکس تیکه لاوی هاو به شدانه ر بکات و له گه لی نیشته جی بیت ته ویش وه نه وایه)، نهم فه رمووده یه نه گهر چی سه نده ده که ی لاوازه به لام جیگه ی سه رنج و په ندوه رگرته، چونکه نیشته جیبوون داخوای شیوه گرته، له (قه یسی کوری آبی حازم) به وه، له (جه ریری کوری عبدالله) وه - ره زای خوی لی بیت - گپراویه ته وه که پیغه مبه ر ﷺ فه رموویه تی: « أَنَا بَرِيءٌ مِنْ كُلِّ مُسْلِمٍ يُقِيمُ بَيْنَ أَظْهَرِ الْمُشْرِكِينَ » قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، لِمَ؟ قَالَ: « لَا تَرَايَ نَارَاهُمَا » (رواه أبو داود والترمذي)، واته: (من به ریم

له‌هر موسولمانیک که له‌نیوان هاوبه‌شدانه‌راندا نیشته‌جی بیٚت، ووتیان: بۆچی ئە‌ی پیغه‌مبهری خوا ﷺ؟ فهرمووی: نابی‌ئاگره‌کانیشیان له‌یه‌که‌وه دیار بیٚت) زۆربه‌ی راوییه‌کان به‌مورسه‌لی له (قهیسی کوری‌ابی حازم) هوه، له‌پیغه‌مبهره‌وه ﷺ گێراویانه‌ته‌وه. پێشه‌وا (ترمذی) فهرموویه‌تی: گویم له (محمد - واته بخاری - بوو، ده‌یفه‌رموو: « راستیه‌که‌ی فهرمووده‌ی (قیس) له پیغه‌مبهره‌وه ﷺ مورسه‌له «... تا کۆتایی.

باشه‌ چۆن باوه‌ر‌دار دلی خوش‌ده‌بی له‌وولاتی کوفردا نیشته‌جی بیٚت که دروشمه‌ بی‌باوه‌ر‌یه‌کانی تیدا راده‌گه‌یه‌نری و به‌گوئی خۆی ده‌یان بیستی و پێیان رازی ده‌بیٚت، به‌لکو خۆی ده‌داته پال‌ئهو وولاتانه و به‌خاو وخیزانیه‌وه تیااندا نیشته‌جی ده‌بی و لیان دلتیاده‌بی هه‌روه‌ک له‌وولاتی موسولمانان دلتیا ده‌بیٚت، له‌گه‌ل ئه‌وه‌ی مه‌ترسی گه‌وره‌ی بۆ سه‌ر خۆی و خاو وخیزانی له‌تاین و په‌وشتیاندا تیدا، ده‌باره‌ی حوکی مانه‌وه له‌وولاتی کوفردا تا ئیره‌ گه‌یشتین، داواکارین له‌خوا له‌گه‌ل راستی و هه‌قدا گونجاو بیٚت.

فلما استقر بالمدينة أمر ببقية شرائع الإسلام، مثل: الزكاة، والصلاة، والحج، والجهاد، والأذان، والأمر بالمعروف، والنهي عن المنكر، وغير ذلك من شرائع الإسلام^(۱۴۹).

أخذ على هذا عشرين سنين و بعدها توفي صلوات الله وسلامه عليه^(۱۵۰).

کاتیکیش له مه دینه جیگیر بوو فهرمانی به پرتساکانی تری ئیسلام کرد که مابوون وهك كه كاتدان و نویتز کردن و حه جکردن و جهاد و بانگدان و فهردان به چاکه کردن و پتگری له خرابه کردن و بیتجگه له وانهش له پرتساکانی ئیسلام له سهر نه مه ده سالی به سهر بردوو دواي نه وه ﷺ گیانی سپارد.

(۱۴۹) دانهر - ره ههتی خوای لی بیت - ده فهرمویت: کاتیک جیگیر بوو - واته پیغه مبهر ﷺ - له مه دینه ی منه وه ره فهرمانی به پرتساکانی تری ئیسلام کرد که مابوون، چونکه له مه که که نزیکه ی (ده سال) بانگه وازی بو یه کتا پهرستی کرد، نجا دواي نه وه له مه که که پتج نویتزه کانی له سهر فهرزکرا، پاشان کوچیکرد بو مه دینه که نه زه کات و نه پوژو و نه حه ج و نه هیچ کام له یاساکانی تری ئیسلامی له سهر فهرز نه کرا بوو، نه وه ی له قسه ی دانهر مه - ره ههتی خوای لی بیت - ده ده که ویت نه وه یه زه کات به بنج و لق و پوپیه وه له مه دینه فهرزکرا وه، هه ندیکیش له زانایان بو چوونیان وایه که زه کات یه که م جار له مه که که فهرزکرا وه، به لام نه بره که ی دیاریکرا وه و نه نه و نه ندازه یه ی تیدا واجبه، وه له مه دینه بره کان دیاری کراون و نه ندازه ی واجب دیاریکرا وه، نه و زانایانهش به لگه یان به وه هینا وه ته وه که چهند ئایه تیک له چهند سوره تیکی مه ککیدا هاتوه زه کات واجب ده که ن، وهك خوای گه وه ره له سوره تی (الأنعام) دا ده فهرمویت: ﴿وَأَتُوا حَقَّهُ

يَوْمَ حَصَادِهِ ﴿الأنعام: ۱۴۱﴾، واته: (له رۆژی دورینه‌ویدا مافه‌کە‌ی بدهن)، هه‌روه‌ها ده‌فه‌رمویت: ﴿وَالَّذِينَ فِي أَمْوَالِهِمْ حَقٌّ مَّعْلُومٌ * لِلسَّائِلِ وَالْمَخْرُومِ﴾ (المعارج: ۲۴-۲۵)، واته: (ئه‌وانه‌ش باوه‌ر‌دارن که له‌سامانه‌کانیاندا مافی دیاری کراو بۆ سو‌ال‌کەر و بی‌به‌ش‌کراوان هه‌یه).

به هه‌رحال جی‌گیر بوونی زه‌کات و دیاری‌کردنی بر‌(نصاب)‌سه‌کانی و ئه‌وه‌ی تیدا واجبه و ده‌ستیش‌ان‌کردنی ئه‌وانه‌ی پێیان ده‌شیت له‌مه‌دینه بوو. هه‌روه‌ها بانگدان و جهمعه، وادیاره که نوێژی به‌کۆمه‌لێش هه‌ر له‌مه‌دینه فه‌رز‌کراوه، چونکه ئه‌و بانگه‌ی بۆ نوێژی به‌کۆمه‌ل تیدایه که له‌سالتی دووه‌مدا فه‌رز‌کرا.

زه‌کاتدان و رۆژوو‌گرتیش له‌سالتی دووه‌می کۆچیدا فه‌رز‌کران. به‌لام هه‌ج له‌سه‌ر رای په‌سه‌ند(الرأى الراجح)‌ی زانیان له‌ سالتی نۆیه‌مدا فه‌رز‌کراوه، ئه‌وه‌ش کاتیک بوو که مه‌ککه‌ دوای رزگار‌کردنی له‌سالتی هه‌شته‌می کۆچیدا ببوه شاری ئیسلام، هه‌روه‌ها فه‌رمان به‌چاکه و رێگری له‌خراپه و بی‌جگه‌ له‌وانیش له‌دروشه‌ ناشکران، هه‌موویان له‌مه‌دینه دوای جی‌گیر‌بوونی پێغه‌مبه‌ر ﷺ و دامه‌زراندنی ده‌وله‌تی ئیسلامی له‌وێ فه‌رز‌کران.

(۱۵۰) به‌سه‌ری برد (أخذ): واته: پێغه‌مبه‌ر ﷺ دوای کۆچ‌کردنی ده‌ سالتی به‌سه‌ر برد، کاتیکیش خوا ئایینی پێ کامل‌کرد و به‌هه‌ره و نيعمه‌تی به‌سه‌ر باوه‌ر‌داراندا پێ ته‌واو‌کرد، خوا بۆ نزیک‌ی خو‌ی و گه‌یشتن به‌ هاو‌رێ بلنده‌کان(الرفیق‌‌الأعلى) له‌پێغه‌مبه‌ران و راس‌ت‌گۆیان و شه‌هیدان و پیاو‌چاکان هه‌لتی بژارد، له‌کۆتایی مانگی سه‌فه‌ر و سه‌ره‌تای مانگی ربه‌یعی یه‌که‌مدا نه‌خۆشیه‌کە‌ی ﷺ ده‌ستی پێ‌کرد و به‌سه‌ری پێ‌چراوه‌وه‌ هاته‌ده‌ره‌وه‌ بۆ ناو خه‌لك و چووه‌ سه‌ر (مَنْبَر)، ئنجا شایه‌تومان‌ی هێناو یه‌که‌م

وتهیه‌ک که دوا‌ی نه‌وه فه‌رمووی نه‌وه‌بوو داوا‌ی لی‌خۆشبوونی بۆ نه‌و شه‌هیدانه کرد که له‌(ئو‌خود) دا‌کوژران، پاشان فه‌رمووی: «إِنَّ اللَّهَ خَيْرَ عَبْدًا بَيْنَ الدُّنْيَا وَبَيْنَ مَا عِنْدَهُ فَاخْتَارَ مَا عِنْدَ اللَّهِ»، واته: (به‌نده‌یه‌ک له‌به‌نده‌کانی خوا، خوا له‌نیوانی دنیا و نه‌وه‌ی لای خۆیه‌تی سه‌رپشکی کرد، نه‌ویش نه‌وه‌ی لای خوا‌ی هه‌لبژارد).

(أبوبکر) ﷺ تی‌گه‌یشت و گریا، فه‌رمووی: باوک و دایکم به‌قوربانت بی، به‌باوک و دایک و پۆله و خۆمان و داراییه‌کانی‌شمانه‌وه ده‌بینه‌قوربانت.

ئع‌جا پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رمووی: (عَلَى رَسْلِكَ يَا أَبَا بَكْرٍ) واته: (له‌سه‌رخۆ نه‌ی نه‌بویه‌کر)، پاشان فه‌رمووی: «إِنَّ أَمَّنَ النَّاسِ عَلَىٰ فِي صُحْبَتِهِ وَمَالِهِ أَبُو بَكْرٍ وَلَوْ كُنْتُ مَتَّحِدًا خَلِيلًا مِنْ أُمَّتِي لَاتَّخَذْتُ أَبَا بَكْرٍ وَلَكِنْ أُخُوَّةُ الْإِسْلَامِ وَمَوَدَّتُهُ» (أخرجه البخاري)، واته: (سه‌رپاسترین که‌ستان لای من له‌هاوه‌لیه‌تی و مالدیدا نه‌بویه‌کره، نه‌گه‌ر بی‌جگه له‌خوا دۆست و خۆشه‌ویستی‌کم هه‌لبژاردایه نه‌بویه‌کرم هه‌لده‌بژارد، به‌لام نه‌وه‌ی له‌نیوانماندایه برایه‌تی و خۆشه‌ویستی ئیسلامه).

فه‌رمانی‌شی به‌نه‌بویه‌کر ﷺ کرد که پیش نو‌یژی بۆ‌خه‌لکی بکات، کاتیکیش پۆزی دووشه‌مه دوا‌زده‌یان سیازده‌ی مانگی ره‌بیعی یه‌که‌می سالی یازده‌ی کۆچی بوو خوا هه‌لی بژارد بۆ نزیک‌ی خۆی، کاتی سه‌ره‌مه‌رگ ده‌ستی ده‌خسته‌ناو ده‌فره‌ناویکه‌وه که له‌لای بوو، ده‌م و‌چاوی پی ته‌ر ده‌کرد و ده‌یفه‌رموو: (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ إِنَّ لِلْمَوْتِ سَكْرَاتٍ)، واته: (لا إله إلا الله، به‌راستی مردن ژانی زۆره). پاشان چاوی برییه‌ناسمان و فه‌رمووی: «اللَّهُمَّ فِي الرَّفِيقِ الْأَعْلَى» (أخرجه البخاري)، واته: (ئه‌ی خوا‌یه له‌گه‌ل هاورێ ب‌لنده‌کان).

هەر ئەر رۆژه کۆچی دوا‌یی کرد و خەلکی به‌ر رووداوه‌ به‌شۆکان، هه‌قی‌شیان بوو پێی به‌شۆکێن، هه‌تا ئه‌بویه‌ کر ﷺ هات و جووه‌ سه‌ر مینه‌ر و سوپاس و ستایشی خوای گه‌وره‌ی کرد، ئنجا فه‌رمووی: (هه‌ر که‌س موحه‌مه‌دی ده‌په‌رست ئه‌وا موحه‌مه‌د مرد، وه هه‌ر که‌سیک خوای ده‌په‌رست ئه‌وا خوا زیندوو و نامریت، پاشان ئه‌م ئایه‌ته‌ی خوینده‌وه: ﴿وَمَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ أَفَإِنْ مَاتَ أَوْ قُتِلَ انْقَلَبْتُمْ عَلَىٰ أَعْقَابِكُمْ﴾ (آل عمران: ۱۴۴)، واته: (موحه‌مه‌د نیراویکه و له‌پیشه‌وه نیراوانی تریش هه‌بوون، ئایا نه‌گه‌ر مرد یان کوژرا پاشگه‌ز ده‌بنه‌وه؟). ﴿إِنَّكَ مَيِّتٌ وَإِنَّهُمْ مَيِّتُونَ﴾ (الزمر: ۳۰)، واته: (تۆ ده‌مریت و نه‌وانیش ده‌مرن).

ئێتر گریانێ خه‌لکه‌ که‌ جۆشی سه‌ند و زانییان مردوو، ئنجا بو رێزلێانی به‌جله‌کانیه‌وه ﷺ شۆردیان، پاشان به‌سی پۆشاک کفن کرا، واته: خامی سێی که‌تان که نه‌کراسی لیکرا و نه‌ میزه‌ر، خه‌لکی هه‌ره‌مه‌کی و به‌بێ پێشنوێژ (امام) نوێژیان له‌سه‌ر ده‌کرد، پاشان شه‌وی چوارشه‌مه‌ دوا‌ی ئه‌وه‌ی موسوڵمانان به‌ته‌واوی به‌یعه‌تیاندا به‌جێنیشی دوا‌ی پێغه‌مبه‌ر ﷺ به‌خاک سپێدرا، سلا‌وی په‌روه‌ردگاری لی بیت.

ودینه باق، وهذا دینه، لا خیر إلا دلّ الأمة علیه، ولا شر إلا حذرھا منه، والخیر الذی دلّ علیه: التوحید وجميع ما یحبہ الله ویرضاه، والشر الذی حذر منه: الشریک وجميع ما یرکھه الله ویأباه، بعثه الله إلى الناس كافة^(۱۰۱).

وافترض الله طاعته على جميع الثقلین: الجن والإنس، والدلیل قوله تعالى: ﴿قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا﴾^(۱۰۲) (الأعراف: ۱۵۸) واکمل الله به الدین، والدلیل قوله تعالى: ﴿الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتِمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا﴾^(۱۰۳) (المائدة: ۵).

وه نایینه که ی ماوه ته وه و نه مه نایینه که یه تی، وه هیچ چاکه یه ک نیه پیشانی نوممه ته که ی نه دابی و هیچ خراپه یه ک نیه ناگاداری نه کردبته وه لی، وه نهو چاکه یه ی ناماژهی بو کردووه: یه کتابه رستی و هه موو شتیکه که خوا خوشی بوی و پیی پازی بیت، نهو خراپه یه ش که مروقی لی ناگادار کردووه ته وه: هاوبه شدانان و هه موو شتیکه که خوا پیی ناخوش بی و پیگری لی بکات، خوا بو لای سه رجه م خه لکی ره وانهی کردووه.

و خوا گوپرایه لی کردنی پیغه مبه ری ﷺ له سه ر هه موو به نده کانی — به جنوکه و ناده میزاده وه — فه پز کردووه، به لگه ش نه وه یه خوای گه وره ده فه رمویت: ﴿قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا﴾، واته: (بلی نه ی خه لکینه، من نیرراوی خوام بو لای نیه به گشتی). وه خوا نایینه که ی پی کامل و ته واو کردووه، به لگه ش نه وه یه خوای گه وره ده فه رمویت: ﴿الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتِمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا﴾، واته: (نه مروکه نایینه که تانم بو کامل و ته واو کردوون و به هره و نیه مه تی ته واوه تیم به سه ردا رشتوون و پازیبووم که نیسلام نایینتان بیت).

(۱۵۱) (بعثه الله) خوا ره‌وانه‌ی کردووه، واته: ناردوو‌یه‌تی، (إِلَى النَّاسِ كَافَّةً) بۆلای تیکرپای خه‌لکی، واته: به گشتی.

(۱۵۲) نهم نایه‌ته به‌لگه‌ی له‌سه‌ر نه‌وه تیدایه که (محمد) پیغمبه‌ری خوا به بۆ لای تیکرپای خه‌لکی و نه‌و خوا به‌ش که ره‌وانه‌ی کردووه خوا به‌نی ناسمانه‌کان و زه‌وییه‌و زاتیکه ژیان و مردنی به‌ده‌سته و هه‌ر نه‌ویشه (ع) به‌ته‌ن‌ها پرووی تیده‌کری له‌په‌ر سترایه‌تیدا، هه‌روه‌ک به‌ته‌ن‌ها برپای پیده‌هیتری له‌په‌روه‌دگاریه‌تیدا، تنجا خوای به‌رز و بیهاوتا له‌کۆتایی نایه‌ته‌که‌دا فه‌رمانمان بی ده‌کات که باوه‌ر به‌م پیغمبه‌ره (ص) نه‌خوینده‌واره به‌ئین و شوینی بکه‌وین، هه‌ر نه‌و پیغمبه‌ره (ص) رپتمایی زانستی و کرده‌وه‌ییمان ده‌کات، رپتمایی رابه‌ری و نیشان‌دان و رپتمایی کۆمه‌کی پیکردن، وه پیغمبه‌ر (ص) نیراوه بۆلای هه‌موو به‌نده‌کان (الثقلین): که ناده‌میزاد و جنۆکه‌ن و له‌به‌ر زۆریان وایان بی ووتراوه.

(۱۵۳) واته: ناینه‌که‌ی (ص) تا رۆژی دوابی ده‌مینته‌وه و پیغمبه‌ری خوا (ص) گیانی نه‌سپاردووه تا‌کو هه‌موو نه‌وانه‌ی بۆ ئومه‌ته‌که‌ی رپوونکردووه‌ته‌وه که له‌هه‌موو کاروباره‌کانیادا پتوستان بی ده‌بیت، بۆیه (أبو ذر) (ص) فه‌رموو‌یه‌تی: «لَقَدْ تَرَكْنَا مُحَمَّدًا ﷺ وَمَا يُحْرُكُ طَائِرٌ جَنَاحِهِ فِي السَّمَاءِ إِلَّا أَذْكُرْنَا مِنْهُ عَلِمًا» (أخرجه أحمد)، واته: (پیغمبه‌ر (ص) که به‌جی هیشتوین هیچ بالنده‌یه‌ک نه‌یه له‌ناسماندا دوو باله‌که‌ی راوه‌شینی ئیلا زانیاریه‌کی له‌باره‌یه‌وه بۆ باس کردوین).

یه‌کێک له‌هاوبه‌شدانه‌ران به‌(سلمان ی فارسی) (ص) ووت: پیغمبه‌ره‌که‌تان فیری پیسای کردن و ئادابی چوونه‌ سه‌ر ناویشی کردوون، فه‌رموی: «أَجَلْ نَهَانَا أَنْ نَسْتَقْبِلَ الْقِبْلَةَ بِغَائِطٍ أَوْ بَوْلٍ وَأَنْ نَسْتَنْجِيَ بِالْيَمِينِ أَوْ أَنْ يَسْتَنْجِيَ أَحَدُنَا بِأَقْلٍ مِنْ ثَلَاثَةِ أَحْجَارٍ أَوْ أَنْ نَسْتَنْجِيَ بِرَجِيعٍ أَوْ بِعَظْمٍ» (أخرجه مسلم)، واته: (به‌لێ، رپگری کردوین

له‌وه‌ی له‌کاتی بیسایى کردن یان میزگردا پرووبکینه قیله، یاخود به‌ده‌ستی راست
خۆمان پاکبکینه‌وه، یان به‌ته‌رس یان به‌ئیسقان خۆمان پاکبکینه‌وه).

بێغه‌مبه‌ر ﷺ به‌ ووته‌ی بێ یان به‌کرداری یاخود به‌دانپێدانانی، سه‌ره‌تا بێ، یان
له‌ئه‌نجامی وه‌لامدان‌وه‌ی پرسیار بیّت نایینی خوای پروونکردووه‌ته‌وه، مه‌زن‌ترین شتیکیش
که‌ پروونیکردووه‌ته‌وه ﷺ به‌کتابه‌رستییه، وه‌ هه‌ر شتیکی فه‌رمانی پێکردبیّت ئه‌وه
له‌دنیاو دوا‌پو‌ژیشدا بۆ ئهم ئوممه‌ته‌ چاکه، وه‌ هه‌ر شتیکی رێگری لێکردبیّت ئه‌وه له‌دنیا و
دوا‌پو‌ژیشدا بۆ ئهم ئوممه‌ته خراپه، ئه‌وه‌ی که هه‌ندی کس نایزانن و له‌فه‌رمان پێکردن و
رێگریکردندا به‌به‌رته‌سک کردنه‌وه‌ی تێده‌گه‌ن، ئه‌وه له‌به‌ر کورت‌بینی و که‌م ئارامی و
نایین لاوازییه، ئه‌گه‌رنا یاسا گشتیه‌ که ئه‌وه‌یه خوا له‌نایینه‌که‌ماندا هیچ سه‌غله‌تییه‌کی
له‌سه‌ر دانه‌ناوین و نایین سوک و ئاسانه، خوای گه‌وره ده‌فه‌رمو‌یت: ﴿يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ
الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ﴾ (البقرة: ۱۸۵)، واته: (خوا سوکی و ئاسانی بۆتان ده‌وی و
قورسی و گرانی بۆتان ناو‌یت).

هه‌روه‌ها ده‌فه‌رمو‌یت: ﴿وَمَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ﴾ (الحج: ۷۸)، واته:
(خوا له‌ناییندا هیچ سه‌غله‌تییه‌کی له‌سه‌ر دانه‌ناون) وه‌ ده‌فه‌رمو‌یت: ﴿مَا يُرِيدُ اللَّهُ
لِيَجْعَلَ عَلَيْكُمْ مِنْ حَرَجٍ﴾ (المائدة: ۶)، واته: (خوا نایه‌و‌یت هیچ سه‌غله‌تییه‌کتان بخاته
سه‌ر) سوپاس بۆ خوا له‌سه‌ر ته‌واوی نیعمه‌تی و کامل‌کردنی نایینه‌که‌ی.

والدلیل علی موته ﷺ قوله تعالى: ﴿إِنَّكَ مَيِّتٌ وَإِنَّهُمْ مَيِّتُونَ * ثُمَّ إِنَّكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عِنْدَ رَبِّكُمْ تَخْتَصِمُونَ﴾ (الزمر: ۳۰-۳۱).
 والناس إذا ماتوا يبعثون (۱۵۵)، والدلیل قوله تعالى: ﴿مِنْهَا خَلَقْنَاكُمْ وَفِيهَا نُعِيدُكُمْ (۱۵۷) وَمِنْهَا نُخْرِجُكُمْ تَارَةً أُخْرَى﴾ (طه: ۵۵)، وقوله تعالى: ﴿وَاللَّهُ أُنَبِّتُكُمْ مِنَ الْأَرْضِ نَبَاتًا * ثُمَّ يُعِيدُكُمْ فِيهَا وَيُخْرِجُكُمْ إِخْرَاجًا﴾ (نوح: ۱۷-۱۸).
 وبعد البعث محاسبون ومجزيون بأعمالهم، والدلیل قوله تعالى: ﴿لِيَجْزِيَ الَّذِينَ أَسَاءُوا بِمَا عَمِلُوا وَيَجْزِيَ الَّذِينَ أَحْسَنُوا بِالْحُسْنَى﴾ (النجم: ۳۱).

به لگه‌ش له‌سەر مردنی پیتەمبەر ﷺ ئەوەیە خوای گەوره ده‌فەرمویت: ﴿إِنَّكَ مَيِّتٌ وَإِنَّهُمْ مَيِّتُونَ * ثُمَّ إِنَّكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عِنْدَ رَبِّكُمْ تَخْتَصِمُونَ﴾، واتە: (تۆ دەمریت و ئەوانیش دەمرن پاشان ئێوە پۆژی دوایی لای پەروەردگارێتان دژی‌هەتی بە کتر دەکەن). خەڵکیش ئەگەر مردن زیندوو دەکێنەوه.
 به لگه‌ش ئەوەیە خوای گەوره ده‌فەرمویت: ﴿مِنْهَا خَلَقْنَاكُمْ وَفِيهَا نُعِيدُكُمْ وَمِنْهَا نُخْرِجُكُمْ تَارَةً أُخْرَى﴾، واتە: (له‌و زه‌وییه دروستمان کردوون و بو ئەو‌یشتان ده‌گێڕینه‌وه و جارێکی تر له‌و‌یشتا ده‌رتان دینینه‌وه و زیندووتان ده‌که‌ینه‌وه)، هه‌روه‌ها ده‌فەرمویت: ﴿وَاللَّهُ أُنَبِّتُكُمْ مِنَ الْأَرْضِ نَبَاتًا * ثُمَّ يُعِيدُكُمْ فِيهَا وَيُخْرِجُكُمْ إِخْرَاجًا﴾، واتە: (خوا له‌زه‌ویدا به‌پواندن پواندوونی و پێی گه‌یاندوون، پاشان ده‌تان گێڕیتەوه بۆی و به‌ده‌ره‌یتانه‌وه بۆ لیپرسینه‌وه له‌پۆژی دواییدا ده‌رتان دینیتەوه)، دوای زیندوکرانه‌وه‌ش به‌رپرسیارن و به‌پێی کرده‌وه‌کانیان پاداشت ده‌درینه‌وه، به‌لگه‌ش ئەوەیە خوای گەوره ده‌فەرمویت: ﴿لِيَجْزِيَ الَّذِينَ أَسَاءُوا بِمَا عَمِلُوا وَيَجْزِيَ الَّذِينَ أَحْسَنُوا بِالْحُسْنَى﴾، واتە: (بۆ ئەوەی سزای ئەوانه‌ی که خراپه‌یان کردووه به‌پێی ئەو کرده‌وه‌یه‌ی که کردوویانه بدریتەوه و پاداشتی ئەوانه‌ی که چاکه‌یان کردووه به‌چاکه بدریتەوه).

(۱۵۴) ئەم ئایەتە ئەوه‌ی لێدەفامریتەوه که پێغمبەر ﷺ و ئەوانە‌ی بۆ لایان
 ڕەوانە‌کراوه‌ ڕۆژی دوا‌ی لای خوا دژایەتی یە‌کتر دە‌کەن ئەویش حوکمی ڕە‌وای
 نیوانیان دە‌کات و هیچ دە‌روویە‌کی بۆ بی‌باوه‌‌پان بە‌سەر باوه‌‌پاراندا نە‌هێشتوو‌ه‌تە‌وه‌.
 (۱۵۵) شیخ (محمد عبدالوهاب) - ڕە‌حه‌تی خ‌وای لیّ بی‌ت - لە‌م ڕە‌ستە‌یدا ئە‌وه‌ی
 ڕوونکردوو‌ه‌تە‌وه‌ که خە‌لکی ئە‌گەر مردن زیندو دە‌کری‌نە‌وه‌ و خ‌وای گە‌وره‌ د‌وای
 مردن‌یان بۆ پاداشتانە‌وه‌ زیندو‌ویان دە‌کاتە‌وه‌، دە‌رئە‌نجامی ڕە‌وانە‌کرانی پێغمبەرانی‌ش
 ئە‌وه‌یه‌ که م‌رۆف کار بۆ ئە‌و ڕۆژه‌ بکات، ڕۆژی زیندو بوونە‌وه‌ و ب‌لا‌بوونە‌وه‌، ئە‌و
 ڕۆژه‌ی خ‌وای گە‌وره‌ با‌سی هە‌ندێک لە‌ح‌الە‌تە‌ پ‌ر‌مە‌ینە‌تیە‌کانی کردو‌وه‌، بە‌ جو‌ریک‌ وا
 لە‌د‌لی م‌رۆف بکات بۆ‌لای خ‌وای مە‌زن ب‌گە‌ری‌نە‌وه‌ و س‌ل لە‌و ڕۆژه‌ بکاتە‌وه‌،
 پ‌ه‌روه‌رد‌گار دە‌فەرم‌و‌یت: ﴿فَكَيْفَ تَتَّقُونَ إِنْ كَفَرْتُمْ يَوْمًا يَجْعَلُ الْوِلْدَانَ شِيبًا * السَّمَاءُ
 مَنفُطْرٌ بِهِ كَأَن وَعْدُهُ مَفْعُولًا﴾ (الم‌زمل: ۱۷-۱۸)، واتە: (باشە ئە‌گە‌ بی‌باوه‌‌پ‌وون چ‌و‌ن
 خ‌و‌تان لە‌ ڕۆژێک دە‌پ‌اری‌ژن که کۆ‌ری‌ه‌کان پ‌ر دە‌کات و ناس‌مان بە‌ سە‌خ‌تی ئە‌و ڕۆژه‌ لی‌ک
 دە‌بی‌تە‌وه‌ و لە‌ت لە‌ت دە‌بی‌ت، بە‌ل‌ینی خ‌وا هەر بە‌ئە‌نجام دە‌گات)، وە لە‌م ڕە‌ستە‌یدا
 ئامازە‌ی بۆ باوه‌‌پ‌کردن بە‌زیندو بوونە‌وه‌ تێ‌دا‌یه‌ و شیخ بە‌ دوو ئایە‌ت بە‌ل‌گە‌ی بۆ
 ه‌ی‌ناوه‌تە‌وه‌.

(۱۵۶) واتە کاتێک لە زهوی دروستمان کردوون که ئادهم ﷺ لە‌خ‌اک دروست‌ک‌را.

(۱۵۷) واتە بە‌ئە‌س‌پ‌ه‌رده‌کردن لە‌د‌وای مردن؟

(۱۵۸) واتە بە‌زیندو‌بوونە‌وه‌ ڕۆژی قیامە‌ت.

(۱۵۹) ئە‌م ئایە‌تە لە‌گە‌ڵ ئە‌و ئایە‌تە‌دا تە‌وا‌و بە‌رامبەرە‌ که خ‌وای گە‌وره‌ دە‌فەرم‌و‌یت:
 ﴿مِنْهَا خَلَقْنَاكُمْ وَفِيهَا نُعِيدُكُمْ وَمِنْهَا نُخْرِجُكُمْ تَارَةً أُخْرَى﴾ ئە‌و ئایە‌تانە‌ی بە‌م واتایە‌ن
 ئی‌ج‌گار زۆ‌رن و خ‌وای گە‌وره‌ چە‌س‌پ‌اندنی زیندو‌کرانە‌وه‌ی ڕوون و دوو‌پ‌ات
 کردوو‌ه‌تە‌وه‌ تا‌کو خە‌لکی باوه‌‌پ‌ی پ‌ی‌ به‌ی‌ن و باوه‌‌پ‌یان زیاد بکات و کار بۆ ئە‌م ڕۆژه‌

مه‌زنه بکه‌ن که داواکارین له‌خوای به‌رز و بی‌هاوتا بمانگێرت له‌وانه‌ی کارى بۆ ده‌که‌ن و تێدا به‌خته‌وه‌رن.

(۱۶۰) واته‌ خه‌لکى دواى زیندوکرانه‌وه پاداشت ده‌دریته‌وه و له‌سه‌ر کرده‌وه‌کانیان لیان ده‌پرسریته‌وه، نه‌گه‌ر چاک بى به‌چاک و نه‌گه‌ر خراپیش بێت به‌خراپ، خوای به‌رز و بى نیاز ده‌فهرمویت: ﴿فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ * وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ﴾ (الزلزلة: ۷-۸)، واته: (هه‌رکس به‌قه‌د کیشى گه‌ردیله‌یه‌ک چاکه‌ بکات ده‌بیینیته‌وه و هه‌رکس به‌قه‌د کیشى گه‌ردیله‌یه‌ک خراپه‌ بکات ده‌بیینیته‌وه).

وه ده‌فهرمویت: ﴿وَنُصْغُ الْمَوَازِينَ الْقِسْطَ لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ فَلَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْئًا وَإِنْ كَانَ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ أَتَيْنَا بِهَا وَكَفَى بِنَا حَاسِبِينَ﴾ (الانبیاء: ۴۷)، واته: (هه‌رازووه‌کانى دادگه‌رى بۆ رۆژى قیامه‌ت داده‌نیین، وه هیچ نه‌فسێک سته‌مى لێناکړى گه‌رچى به‌کیشى ده‌نکه‌ تووێکیش بێت ده‌ی هێینه‌ پێشه‌وه، به‌سه‌ بۆ نه‌وه‌ که‌ ئێمه‌ لێرسینه‌وه له‌گه‌ل به‌نده‌کان بکه‌ین).

هه‌روه‌ها خوای گه‌وره‌ ده‌فهرمویت: ﴿مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ أَمْثَالِهَا وَمَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَلَا يُجْزَى إِلَّا مِثْلُهَا وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ﴾ (الأنعام: ۱۶۰)، واته: (هه‌رکس به‌چاکه‌یه‌که‌وه‌ هاته‌ گۆره‌پانى لێرسینه‌وه‌ نه‌وا به‌ده‌قات پاداشتی ده‌دریته‌وه، هه‌رکه‌شیش به‌خراپه‌یه‌که‌وه‌ هات نه‌وا هه‌ر به‌قه‌د خۆی پاداشت ده‌دریته‌وه و سته‌میان لێناکړیت)، چاکه‌ش به‌ ده‌قاتى خۆی تا چه‌وت سه‌د نه‌وه‌نده‌ و تا چه‌ندانه‌ی زۆر زیاتر پاداشتی له‌سه‌ر ده‌دریته‌وه‌ که‌ به‌خشش و منه‌تیکه‌ له‌خوای گه‌وره‌وه، که‌ خۆی ﷻ به‌خشنده‌یه‌ به‌مۆله‌تدان به‌کردنى چاکه‌که‌ و جارێکى تریش به‌خشنده‌یه‌ به‌پاداشت دانه‌وه‌ له‌سه‌رى، به‌م پاداشته‌ فراوان و زۆره‌، به‌لام کرده‌وه‌ی خراپ سزای خراپه‌که‌ی هه‌ر به‌قه‌د

خویه‌تی و مروف له‌ئەندازە‌ی خراپە‌کە‌ی زیاتر تۆ‌لە‌ی لیتا‌کریتە‌وه، خوای گە‌وره ده‌فەرمو‌یت: ﴿وَمَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَلَا يُجْزَى إِلَّا مِثْلَهَا وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ﴾ (الأنعام: ۱۶۰).
 ئە‌مەش هەر له‌به‌خشش و چاکە‌ی ته‌وا‌ی خوا‌وه‌یه، پاشان شیخ به‌لگە‌ی بۆ‌ئە‌و مه‌سه‌له‌یه به‌و ئایە‌ته هینا‌وه‌ته‌وه که خوای گە‌وره ده‌فەرمو‌یت: ﴿لِيُجْزِيَ الَّذِينَ أَسَاءُوا بِمَا عَمِلُوا﴾، واتە: (بۆ‌ئە‌وه‌ی ئە‌وانە‌ی خراپە‌یان کرد‌وه به‌پێ‌ی ئە‌وه‌ی کرد‌ویانه پاداشت بدریتە‌وه)، نه‌ی فەرمو‌و: (بالسواي) واتە: (به‌خراپه)، وه‌ک فەرمو‌ی: ﴿وَيُجْزِيَ الَّذِينَ أَحْسَنُوا بِالْحُسْنَى﴾، واتە: (بۆ‌ئە‌وه‌ی پاداشتی ئە‌وانە‌ی که چاکە‌یان کرد‌وه به‌چاکه‌ بدریتە‌وه).

ومن كذب بالبعث كفر، والدليل قوله تعالى: ﴿زَعَمَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنْ لَنْ يُبْعَثُوا قُلْ بَلَىٰ وَرَبِّي لَتُبْعَثُنَّ ثُمَّ لَتُنَبَّؤُنَّ بِمَا عَمِلْتُمْ وَذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ﴾^(۱۶۱) (التغابن: ۷).

وه هه‌ر کس زیندوو کردنه‌وه به‌درۆ بزانی بی‌اوه‌ر ده‌بیت، به‌لگه‌ش نه‌وه‌یه خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿زَعَمَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنْ لَنْ يُبْعَثُوا قُلْ بَلَىٰ وَرَبِّي لَتُبْعَثُنَّ ثُمَّ لَتُنَبَّؤُنَّ بِمَا عَمِلْتُمْ وَذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ﴾، واته: (نه‌وانه‌ی بی‌اوه‌ر بی‌وون لاف‌ی نه‌وه‌یان لیده‌دا که‌وا زیندوو ناکرینه‌وه! بلی: به‌لی، سویند به‌په‌روه‌ردگارم زیندوو ده‌کرینه‌وه، پاشان ده‌رباره‌ی نه‌و کرده‌وانه‌ی کردوو تانه‌هه‌والتان پیده‌دریت، نه‌وه‌ش به‌لای خواوه‌ ناسانه).

(۱۶۱) هه‌ر کس زیندوو بونه‌وه به‌درۆ بزانی نه‌وه‌ی بی‌اوه‌ر، چونکه خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿وَقَالُوا إِنَّمَا هِيَ إِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا وَمَا نَحْنُ بِمَبْعُوثِينَ * وَلَوْ تَرَىٰ إِذْ وَقَفُوا عَلَىٰ رَبِّهِمْ قَالَ أَلَيْسَ هَذَا بِالْحَقِّ قَالُوا بَلَىٰ وَرَبَّنَا قَالَ فَذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ﴾ (الأنعام: ۲۹-۳۰)، واته: (ووتیان بیتجگه‌ له‌ژیانی دنیا‌مان ژیا‌نیک‌ی تر‌نیه‌ و نیمه‌ زیندوو ناکرینه‌وه، نجا نه‌گه‌ر کاتیک له‌به‌رامبه‌ری په‌روه‌ردگاریاندا وه‌ستیران بیان ده‌فه‌رمویت: نایا نه‌مه‌ راست و په‌وا نیه، ده‌لین: به‌لی، سویند به‌په‌روه‌ردگارمان راسته، ده‌فه‌رمویت: ده‌ به‌و بی‌اوه‌ریه‌ی ده‌تانکرد سزا و نازار به‌چیزن).

هه‌روه‌ها ده‌فه‌رمویت: ﴿وَبَلَّ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ * الَّذِينَ يُكَذِّبُونَ يَوْمَ الدِّينِ * وَمَا يُكَذِّبُ بِهِ إِلَّا كُلُّ مُعْتَدٍ أَثِيمٍ * إِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِ آيَاتُنَا قَالَ أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ * كَلَّا بَلْ رَانَ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ * كَلَّا إِنَّهُمْ عَنْ رَبِّهِمْ يَوْمَئِذٍ لَمَحْجُوبُونَ * ثُمَّ إِنَّهُمْ لَصَالُو الْجَحِيمِ * ثُمَّ يُقَالُ هَذَا الَّذِي كُنْتُمْ بِهِ تُكَذِّبُونَ﴾ (المطففين: ۱۰-۱۷)، واته: (واوه‌یلاو چاره‌ره‌شی له‌و رۆژه‌دا بۆ درۆزان، نه‌وانه‌ی رۆژی لپه‌رسینه‌وه به‌درۆ ده‌زانن، که

دهست در یژ که ریگی تاوانبار نه‌بی هیچ که‌سی تر به‌درۆی نازانیت، نه‌وه‌ی نه‌گه‌ر نایه‌ته‌کانمانی به‌سهردا بخوینته‌وه ده‌لّیت: نه‌فسانه‌ی پیشووه‌کانه! نه‌خیر به‌لکو به‌هوی نه‌و کرده‌وانه‌ی که ده‌یکه‌ن ژه‌نگ به‌سهر دلّیاندا هاتووه، نه‌خیر نه‌وان له‌و رۆژهدا له‌بینی په‌روه‌ردگاریان بی‌هش ده‌کرین، پاشان نه‌وان ده‌خرینه‌ دۆزه‌خه‌وه، پاشان بیان ده‌ووتریت: تا نه‌مه‌بوو که ئیوه به‌درۆتان ده‌زانی).

یاخود ده‌فهرمویت: ﴿بَلْ كَذَّبُوا بِالسَّاعَةِ وَأَعْتَدْنَا لِمَنْ كَذَّبَ بِالسَّاعَةِ سَعِيرًا﴾ (الفرقان: ۱۱)، واته: (به‌لکو رۆژی دوا بیان به‌درۆ ده‌زانی و دۆزه‌خی داخراومان بۆ نه‌و که‌سه ناماده‌کردوه که رۆژی دوا بی به‌درۆ ده‌زانی).

هه‌روه‌ها ده‌فهرمویت: ﴿وَالَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِ اللَّهِ وَلِقَائِهِ أُولَٰئِكَ يَكْسُوا مِنْ رَحْمَتِي وَأُولَٰئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ (العنکبوت: ۲۳)، واته: (نه‌وانه‌ی به‌نایه‌ته‌کانی خوا و گه‌رانه‌وه بۆلای خوا بی‌باوه‌ر بوون، نه‌وانه‌ له‌به‌زه‌ی و میهره‌بانیم بی هیوا بوون، وه نه‌وانه‌ سزای به‌سوئ و نازاریان پنده‌بریت).

شیخ (محمد عبدالوهاب) - په‌حه‌تی خوی لی ییت - به‌لگه‌ی به‌وه هیناوه‌ته‌وه که خوی گه‌وره ده‌فهرمویت: ﴿زَعَمَ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ تا کۆتایی نایه‌ته‌که.

(إقناع) کردنی نه‌وانه‌ی که نکۆلی له‌زیندوبوونه‌وه ده‌که‌ن به‌مانه‌ی خواره‌وه ده‌بییت: یه‌که‌م: فهرمانی زیندوبوونه‌وه ده‌ماو‌ده‌م له‌پی‌غه‌مبه‌ران و نیراوانه‌وه له‌میان‌ه‌ی کتیبه‌ خواییه‌کان و به‌رنامه‌ ناسمانیه‌کاندا گیراوه‌ته‌وه و ئوممه‌ته‌کانیشیان به‌قبول‌کردنه‌وه وه‌ریانگرتوه، باشه‌ چۆن نکۆلی لیده‌که‌ن له‌حالی‌کدا ئیوه‌ برۆا به‌هه‌والیک ده‌که‌ن که له‌فایله‌سوفیکه‌وه یاخود له‌خواه‌ن بیروپرا و بۆچونیکه‌وه پستان ده‌گات، گه‌رچی نه‌ له‌هۆکاری گیرانه‌وه و نه‌ له‌شایه‌تیدانی واقعی‌شدا نه‌گاته‌ نه‌و رادده‌یه‌ی هه‌والی زیندوبوونه‌وه‌ی بی‌گه‌یشتوه‌ه؟!

دروهم: ژیری شایه‌تی به‌وه‌داوه که فهرمانی زیندو بوونه‌وه ده‌کریّ پروبدات، نه‌وه‌ش له‌چهند پرویه‌که‌وه‌یه:

هیچ کس نکۆلی له‌وه ناکات که له‌دوای نه‌بوونه‌وه دروستکراوه و پاش نه‌وه‌ی هیچ نه‌بووه به‌دییه‌تراوه، ئنجا نه‌وه‌ی دوای نه‌وه‌ی هیچ نه‌بووه دروستی کردووه و به‌دییه‌تاوه، توانای هه‌یه له‌سه‌ر یه‌که‌مه‌جاره‌وه دروستی بکاته‌وه، وه‌ک خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿وَهُوَ الَّذِي يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ وَهُوَ أَهْوَنُ عَلَيْهِ﴾ (الروم: ۲۷)، واته: (په‌روه‌دگارتان نمو خواجه‌یه که سه‌ره‌تا شت دروست ده‌کات، پاشان سه‌ره‌له‌نوئ دروستی ده‌کاته‌وه و نه‌وه‌شی به‌لاوه ئاسانه‌ره).

هه‌روه‌ها ده‌فه‌رمویت: ﴿كَمَا بَدَأْنَا أَوَّلَ خَلْقٍ نُعِيدُهُ وَغَدَا عَلَيْنَا إِنَّا كُنَّا فَاعِلِينَ﴾ (الأنبياء: ۱۰۴)، واته: (هه‌روه‌ک چۆن یه‌که‌مه‌جار دروستکراومان له‌سه‌ره‌تاوه به‌دییه‌تاوه سه‌ره‌له‌نوئ ده‌شیکێڤینه‌وه و دروستی ده‌که‌ینه‌وه، به‌لێنه و له‌لایه‌ن خو‌مانه‌وه و به‌ویستی خو‌مان داومانه، بینگومان ئیمه نه‌ه‌جامده‌ری هه‌ر شتیکین بمانه‌وویت).

۲- هیچ کس نکۆلی له‌مه‌زنیه‌تی دروستکرانی ئاسمانه‌کان و زه‌وی ناکات له‌به‌ر گه‌وره‌بیان و جوانکارییان، وه‌ نمو زاته‌ی دروستیکردوون توانای دروستکردنی خه‌لکی و سه‌ره‌له‌نوئ دروستکردنه‌وه‌یانی له‌سه‌ر یه‌که‌مه‌جاره‌وه هه‌یه، خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿لَخَلْقُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ أَكْبَرُ مِنْ خَلْقِ النَّاسِ﴾ (غافر: ۵۷)، واته: (بینگومان دروستکردنی ئاسمانه‌کان و زه‌وی گه‌وره و گرانه‌ره له‌دروستکردنی خه‌لکی)، هه‌روه‌ها ده‌فه‌رمویت: ﴿أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّ اللَّهَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَلَمْ يَغْيِ بِخَلْقِهِنَّ بِقَادِرٍ عَلَىٰ أَنْ يُخَيِّبَ الْمُوتَىٰ بَلَىٰ إِنَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ (الأحقاف: ۳۳)، واته: (ئایا نابین نمو خواجه‌ی که ئاسمانه‌کان و زه‌وی دروستکردووه و به‌ده‌ست دروستکردنیا نه‌وه ماندوو نه‌بووه به‌توانایه مردووه‌کان زیندوو بکاته‌وه؟ به‌لێ، نمو خواجه به‌سه‌ر هه‌موو شتیکدا به‌توانایه)، وه‌ ده‌فه‌رمویت: ﴿أَوَلَيْسَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ

وَالْأَرْضَ بِقَادِرٍ عَلَى أَنْ يَخْلُقَ مِثْلَهُمْ بَلَىٰ وَهُوَ الْخَلَّاقُ الْعَلِيمُ * إِنَّمَا أَمْرُهُ إِذَا أَرَادَ شَيْئًا أَنْ يَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ ﴿٨١-٨٢﴾ (يس: ٨١-٨٢)، واتہ: (ٺاڻا ٺہو خواہی ٺاسمانہ ڪان و زہوی دروستکردوہ توانا نہ بہوہی ھاوشیوہی ٺہوان دروست بکات؟ بہلئ، ٺہو خواہی دروستکەر و زانایہ، فرمانیشی ھر ٺہوندہیہ ٺہگەر ویستی شتیک بفہرمویت: ببہ، دہبیت).

ھموو خواوہن بینایہڪ دہبینی زہوی رھق و پرووتہنہ و پرووہڪہ ڪانی مردوون، ڪاتیکیش ڪہ بارانی بہسہردا دہباری دہزیتہوہ و دواي ووشك بوون و مردن پرووہڪہ ڪانی زیندوودہنہوہ و دہروینہوہ، ٺجنا ٺہوہی بتوانی پرووہڪہ ڪان دواي مردیان زیندووبکاتہوہ تواناشہ بہژیاندنہوہی مردوہڪان و زیندووکردنہوہیان، خواي گہورہ دہفہرمویت: ﴿وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْكَ تَرَى الْأَرْضَ خَاشِعَةً فَإِذَا أَنْزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَاءَ اهْتَزَّتْ وَرَبَتْ إِنَّ الَّذِي أَحْيَاهَا لَمُحْيِي الْمَوْتِ إِنَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ (فصلت: ۳۹)، واتہ: (لہنیشانہ ڪانی دہسہلاتی خوا ٺہوہیہ ڪہ دہبینی زہوی کزول و پرووتہ، ٺجنا ٺہگەر ٺاومان بہسہردا باراند سہوزدہبی و پەرہ دہسیتی و زیندوودہیتہوہ، ٺہو خواہیہ ڪہ زیندوڪہرہوہی مردوہڪانہ، بہراستی خوا بہسہر ھموو شتیکدا بہتوانایہ).

سیہم: ھست و واقع شایہتیان لہسہر ٺہوہ داوہ ڪہ دہکریٰ فہرمانی زیندووبوونہوہ پرووبدات، لہو واقعیانہی ڪہ خواي گہورہ دہبارہی زیندووکردنہوہی مردوہڪان ھوالتی پنداوین، ٺہوہیہ لہسورہتی (البقرة) دا پینج پرووداوي باسکردوہ، یہڪ لہوانہ ٺہوہیہ دہفہرمویت: ﴿أَوْ كَالَّذِي مَرَّ عَلَىٰ قَرْيَةٍ وَهِيَ خَاوِيَةٌ عَلَىٰ عُرُوشِهَا قَالَ أَنَّىٰ يُحْيِي هَذِهِ اللَّهُ بَعْدَ مَوْتِهَا فَأَمَاتَهُ اللَّهُ مِائَةَ عَامٍ ثُمَّ بَعَثَهُ قَالَ كَمْ لَبِثْتَ قَالَ لَبِثْتُ يَوْمًا أَوْ بَعْضَ يَوْمٍ قَالَ بَلْ لَبِثْتَ مِائَةَ عَامٍ فَانْظُرْ إِلَىٰ طُعَامِكَ وَشَرَابِكَ لَمْ يَتَسَنَّهْ وَانْظُرْ إِلَىٰ حِمَارِكَ وَلِنَجْعَلَكَ آيَةً لِلنَّاسِ وَانْظُرْ إِلَىٰ الْعِظَامِ كَيْفَ نُنشِزُهَا ثُمَّ نَكْسُوها لَحْمًا فَلَمَّا تَبَيَّنَ لَهُ قَالَ أَعْلَمُ أَنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ (البقرة: ۲۵۹).

چوارهم: کاربه جی و حکمته واده خوازی که دوی مردن زیندوبونه وه هه بیت،
 بۆئوهی هر نه فسیک به پی نه وهی به دهستی هتاوه پاداشت بدریته وه، نه گهر وانه پی
 نهوا دروستکرانی خه لکی گالتهیه و هیچ به هایه کی نه و هیچ کاربه جیه کی تیدا نهو
 لهم زیانه دا جیاوازی له نیوانی مروف و نازه لدا نه، خوی گه وره ده فهرمویت:
 ﴿أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا وَأَنَّكُمْ إِلَيْنَا لَا تُرْجَعُونَ * فَتَعَالَى اللَّهُ الْمَلِكُ الْحَقُّ لَا إِلَهَ إِلَّا
 هُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْكَرِيمِ﴾ (المؤمنون: ۱۱۵-۱۱۶)، واته: (نایا واتان داناوه که نیمه
 به گالته دروستان کردوون و نیوه ناگهرینه وه بۆ لمان؟ بهرز و پیروزی بۆ خوی
 پاشای راست و رهوا، که بیجگه له وخوایه هیچ پهرسزاویک نه و پهروره دگاری
 عهرشی پیروزه).

ههروه ها خوی مهزن ده فهرمویت: ﴿إِنَّ السَّاعَةَ آتِيَةٌ أَكَادُ أُخْفِيهَا لِيُجْزَى كُلُّ نَفْسٍ
 بِمَا تَسْعَى﴾ (طه: ۱۵)، واته: (به راستی قیامت دیت و له ریډایه، خهریکه له خو شم
 یان له خه لکی بشارمه وه بۆئوهی هر نه فسیک به پی نه وه وه لای دهیدات پاداشت
 بدریته وه).

وه ده فهرمویت: ﴿وَأَقْسَمُوا بِاللَّهِ جَهْدَ أَيْمَانِهِمْ لَا يَبْعَثُ اللَّهُ مَنْ يَمُوتُ بَلَى وَعْدًا
 عَلَيْهِ حَقًّا وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ * لِيَسْئَلِ لَهُمُ الَّذِي يُخْتَلَفُونَ فِيهِ وَلِيَعْلَمَ الَّذِينَ
 كَفَرُوا أَنَّهُمْ كَانُوا كَاذِبِينَ * إِنَّمَا قَوْلُنَا لِشَيْءٍ إِذَا أَرَدْنَاهُ أَنْ نَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ﴾ (النحل:
 ۳۸-۴۰)، واته: (نهو پیری سویندیان به خوا ده خوارد که نهوی ده مریت خوا زیندووی
 ناکاته وه، به لئی، به لئینی راست و رهوایه و خوا- به پی حکمه تی خوی - له سه رخوی
 داناوه که زیندوویان بکاته وه، به لام زوربهی خه لکی نازان، خوی گه وره بۆئوه
 زیندوویان ده کاته وه تا کو نهو شته یان بۆ روون بکاته وه که تیدا راجیاوازن، وه بۆئوهی
 نهوانه ی بیباوه ربوون بزنان که دروژن و گومرا بوون، نه گهر بمانه وی شتیک به دی به پین
 هر نه وندهی که پی بلین به ده بیت).

هه‌روه‌ها ده‌فهرمویت: ﴿زَعَمَ الدِّينَ كَفَرُوا أَنْ لَنْ يُبْعَثُوا قُلْ بَلَىٰ وَرَبِّي لَتُبْعَثُنَّ ثُمَّ لَتُنَبُّونَ بِمَا عَمِلْتُمْ وَذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ﴾ (التغابن: ۷)، واته: (ئه‌وانه‌ی بی‌اوه‌پوون لافی ئه‌وه‌یان لی‌ده‌دا که‌وا زیندوو‌ناکریته‌وه، بلی: سویند به‌په‌روه‌ردگارم زیندوو‌ده‌کریته‌وه، پاشان ده‌رباره‌ی ئه‌وه‌ی که کردووتانه هه‌والتان پی ده‌دریت، ئه‌وه‌ش به‌لای خواوه ئاسانه).

ئسجا ئه‌گه‌ر ئهم به‌لگانه‌ت بۆ ئه‌وه‌که‌سانه‌ی که نکۆلی له‌زیندوو‌بوونه‌وه ده‌که‌ن پوون کرده‌وه و سوور بوون له‌سه‌ر نکۆلیه‌که‌یان ئه‌وا خو ب‌ه‌زلزان و می‌شک ووشکن، وه ئه‌وانه‌ی سته‌میان‌کردووه ده‌زانن به‌چ باریک‌دا ده‌شکینه‌وه و به‌چ سه‌رئهم‌جامیک ده‌گه‌ن.

(۱۶۲) دانهر - په‌حه‌تی خ‌وای لی‌بیت - پوونی کردووه‌ته‌وه خوا هه‌موو پیغه‌مبه‌ره‌کانی بۆئوه‌ په‌وانه کردووه که‌ مزده‌ده‌ر و ترسینه‌ر بن، وه‌ک خ‌وای گه‌وره ده‌فهرمویت: ﴿رُسُلًا مُّبَشِّرِينَ وَمُنْذِرِينَ﴾، مزده‌ی به‌هه‌شت به‌وانه ده‌ده‌ن که‌ گوێرايه‌لتیان کردوون و ئه‌وانه‌ش به‌ ئاگر ده‌ترسینن که‌ سه‌رپه‌تچیان کردوون.

ناردنی پیغه‌مبه‌رانیش چهند حکمه‌تی مه‌زنی تیدا به‌ له‌ گرنگ‌ترینیان - به‌لکو خ‌وی گرنگ‌ترینانه - ئه‌وه‌یه که به‌لگه له‌سه‌ر خه‌لکی بچه‌سپه‌ری تا‌کو د‌وای ناردنی پیغه‌مبه‌ران بیانوی ئه‌وه‌یان له به‌رامبه‌ر خ‌وادا نه‌بیت که‌ ئاگاداری نه‌کردوونه‌ته‌وه و په‌یامی بۆنه‌ناردوون، وه‌ک خ‌وای گه‌وره ده‌فهرمویت: ﴿لَقَدْ يَكُونُ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ﴾.

وه یه‌کی‌کی تر له‌و حکمه‌تانه ئه‌وه‌یه که په‌وانه‌کرانیان له‌ته‌واویه‌تی به‌هه‌ره‌کانی خ‌واویه له‌سه‌ر به‌نده‌کانی، چونکه ژیری ئاده‌میزاد هه‌رچۆنیک بی ناتوانی په‌ی به‌ ووردو درشتی ئه‌و ئه‌رکانه بیات که واجبه بۆ خ‌وای گه‌وره ئه‌نجام بدرین، له‌و مافانه‌ی تایبه‌تن به‌ خواوه و ناتوانی به‌سه‌ر ئه‌و سیفه‌ته ته‌واوانه‌دا ئاگاداریت که‌هی خ‌وای گه‌وره‌ن، وه ناتوانی به‌سه‌ر ئه‌و ناوه جوانانه‌دا ئاگادار بیت که‌ هه‌یه‌تی، له‌به‌رئوه‌ خوا

پیغمبرانی (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ) ره‌وانه کردووه تاكو مژده‌دهر و ترسینه‌ر بنو
كتیبه له‌گه‌لدا ناردوون كه راستیان له‌خو‌گرتووه بۆ نه‌وه‌ی له‌و گرتانه‌دا كه
دووبه‌ره کیان تییدا هه‌بووه حوكمی نیوان خه‌لكی بكات.

مه‌زن‌رین شتیش كه پیغمبران — له‌یه‌كه‌میان‌ه‌وه كه (نوح) ﷺ تاكو دوا‌ینیان كه
(محمد) ﷺ — بانگه‌وازیان بۆ كردووه یه‌كتابه‌رستییه، وه‌ك خ‌وای گه‌وره ده‌فه‌رمو‌یت:
﴿وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ﴾ (النحل: ۳۶)، واته:
(له‌هه‌موو ئومه‌تی‌كدا پیغمبریکمان ره‌وانه کردووه كه بیان رابگه‌یه‌نیت خوا به‌رستن و
له‌طاغوت دووربكه‌ونه‌وه)، هه‌روه‌ها په‌روه‌ردگار ده‌فه‌رمو‌یت: ﴿وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ
مِنْ رَسُولٍ إِلَّا نُوْحِي إِلَيْهِ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدُونِ﴾ (الانبیاء: ۲۵)، واته: (له‌پیش تۆدا
هیچ پیغمبریکمان نه‌ناردووه سروشمان بۆ نه‌کردی كه هیچ په‌رستراویك نیه شی‌او
په‌رستن بی‌تیجگه له‌من، ده‌ئی‌وه‌ش بمپه‌رستن).

(۱۶۳) پایه به‌رزی ئیسلام (محمدی کوری عبدالوهاب) - په‌حه‌تی خ‌وای لی بی‌ت -
روونی کردووه‌ته‌وه كه یه‌كه‌م نیراو (نوح) ﷺ به‌لگه‌شی له‌سه‌ری به‌وه هیناوه‌ته‌وه كه
خ‌وای گه‌وره ده‌فه‌رمو‌یت: ﴿إِنَّا أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ كَمَا أَوْحَيْنَا إِلَى نُوحٍ وَالنَّبِيِّينَ مِنْ بَعْدِهِ﴾
(النساء: ۱۶۳)، واته: (ئیمه سروشمان بۆتۆ کردووه، هه‌روه‌ك سروشمان بۆ نوح و
پیغمبرانی د‌وای نه‌و کردووه).

وه له‌(صحیح) دا و له‌فه‌رمووده‌ی (الشفاعة) دا ساغ‌بووه‌ته‌وه كه پیغمبر ﷺ
ده‌فه‌رمو‌یت: «إِنَّ النَّاسَ يَأْتُونَ نُوحًا فَيَقُولُونَ يَا نُوحُ أَنْتَ أَوَّلُ الرُّسُلِ إِلَى أَهْلِ الْأَرْضِ»
(رواه البخاري و مسلم)، واته: (خه‌لكی دینه لای نوح ﷺ و پی‌ی ده‌لین: تۆ یه‌كه‌م
پیغمبری خوا ره‌وانه‌ی کردو‌یت بۆ‌لای خه‌لكی سه‌ر زه‌وی)، وه هیچ پیغمبریک
له‌پیش (نوح) ﷺ نیه، به‌مه‌دا هه‌له‌ی نه‌و می‌زوو نووسانه‌مان بۆ ده‌رده‌كه‌و‌یت كه

ووتویانه: (ئیدریس) علیه السلام له‌پیش (نوح) هوه بووه، به‌لکو ئه‌وه‌ی ئاشکرایه ئه‌وه‌یه (ئیدریس) علیه السلام له‌په‌مه‌رانی نه‌وه‌ی ئیسرائیله.

دواهمینی په‌مه‌رانی و کۆتایشیان (محمد) صلی الله علیه و آله، چونکه خوی گه‌وره ده‌فهرمویت: ﴿مَا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِنْ رِجَالِكُمْ وَلَكِنْ رَسُولَ اللَّهِ وَخَاتَمَ النَّبِيِّينَ وَكَانَ اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا﴾ (الأحزاب: ۴۰)، واته: (محمد) صلی الله علیه و آله باوکی هیچ که‌سیک له‌ئیه‌یه، به‌لام نیراوی خوایه و دواهمینی په‌مه‌رانه، خواش به‌هه‌موو شتیک زانایه، وه هیچ په‌مه‌ره‌ریکی له‌دواوه نیه و هه‌رکس دوا‌ی نه‌و لافی په‌مه‌ره‌ریه‌تی لی‌دات، نه‌وه درۆزن و بی‌اوه‌ر و پاشگه‌زه له‌ئیسلام.

* * *

وڪل اُمة بعث الله إليها رسولاً^(۱۶۴) من نوح إلى محمد، يأمرهم بعبادة الله وحده وينهاهم عن عبادة الطاغوت، والدليل قوله تعالى: ﴿وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ﴾^(۱۶۵) (النحل: ۳۶).
 وافترض الله على جميع العباد الكفر بالطاغوت والإيمان بالله، قال (ابن القيم) -رحمه الله -: الطَّاغُوتُ: مَا تَجَاوَزَ بِهِ الْعَبْدُ حَدَّهُ مِنْ مَعْبُودٍ أَوْ مَتَّبِعٍ أَوْ مُطَاعٍ^(۱۶۶).

هه موو نوممه ٽيڪيش خوا نيٽرا ويڪي بڙ ڀه وانه ڪردوون، له (نوح) هه وه هه تا (محمد) ڪه هه رمانيان به په رستني خوا به ته نها پيڪات و ڀيگرييان له په رستني (طاغوت) ليڪات، به لگهش نه وه به خواي گه وره دهه فرمويٽ: ﴿وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ﴾، واته: (لهه موو نوممه ٽيڪدا پيغه مبه ريڪمان ڀه وانه ڪردووه ڪه پيٽيان ڀاڳهه نيٽ خوا به په رستن و له - طاغوت - دووربڪه ونه وه)، وه خوا له سر هه موو به نده ڪان فه پڙي ڪردووه ڪه بيٺاوه ڀن به - طاغوت - و باوه ڀيان به خوا هه بيٽ، (ابن القيم) - رحمه تي خواي لي بيٽ - دهه فرمويٽ: (طاغوت) هه ڪه س و شتيڪه ڪه به نده له ڀاڌدهي خوي ٽي پيٽيٽ، له په رستراو يان شوين هه لگيراو يا خود گوڀرايه ليڪراو.

(۱۶۴) واته لهه موو نوممه ٽيڪدا خوا پيغه مبه ريڪي ڀه وانه ڪردووه ڪه بڙ په رستني خوا به ته نها بانگيان بڪات و ڀيگري هاو به شدانانان پيڪات، به لگهش له سر ته هم راستيه نه وه به خواي گه وره دهه فرمويٽ: ﴿وَإِنْ مِنْ أُمَّةٍ إِلَّا خَلَا فِيهَا نَذِيرٌ﴾ (فاطر: ۲۴)، واته: (هيچ نومنه ٽيڪ نه ڪه ترستنه ريڪي ٿيڌا هه لئه بڙ ڀرايٽ) وه دهه فرمويٽ: ﴿وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ﴾.

(۱۶۵) شیخ الإسلام - رحمه‌تی خوی لیّ بیت - مبهستی له‌ویه که یه کتاپه‌رستی به‌پرستی خوا به‌ته‌نھا و بیّ هاو به‌شدانان، وه دوور که وتنه‌وه له‌طاغوت نه‌بیّ ته‌واو نابیت، خوی گه‌وره‌ش ئه‌وهی له‌سه‌ر به‌نده‌کانی فه‌رژ کردووه و (طاغوت) یش له‌(طغیان) به‌ وه‌رگیراوه و (طغیان) یش له‌راده‌ده‌رچوونه، خوی گه‌وره له‌وباره‌یه‌وه ده‌فه‌رمویت: ﴿إِنَّا لَمَّا طَغَى الْمَاءُ حَمَلْنَاكُمْ فِي الْجَارِيَةِ﴾ (الحاقة: ۱۱)، واته: (کاتیک ناوه که سه‌رپرژێ کرد ئیمه له‌که‌شتیه که‌دا هه‌لمان گرتن)، واته: کاتیک ناوه که له‌راده‌ده‌ی ئاسایی خوی زیادی کرد له‌که‌شتیه که‌دا هه‌لمان گرتن) مبه‌سه‌ست له‌پاپۆره‌که‌یه. له‌زاراوه‌شدا جوانترین په‌یقیک که له‌پیناسه‌یدا ووترابیت ئه‌ویه (ابن القیم) - رحمه‌تی خوی لیّ بیت - باسی کردووه و ده‌فه‌رمویت: (طاغوت: هه‌موو شتیه که به‌نده له‌راده‌ده‌ی خوی تیه‌په‌ریتیت، له‌په‌رسراو یان شوین هه‌لگیرا و یاخود گوپرایه‌لیکراو) مبه‌سه‌ستیشی له‌و په‌رسراو و شوین هه‌لگیرا و گوپرایه‌لیکراوانه‌یه که شیاوین، به‌لام ئه‌وانه‌ی شیاو و (طاغوت) نین ئه‌گه‌رچی بشپه‌رسترین یان شوینیان هه‌لبگیریت یاخود گوپرایه‌لی بکرین، ئه‌و بتانه‌ی بیجگه له‌خوا ده‌په‌رسترین طاغوتن، وه ئه‌و زانا خراپانه‌ی بانگه‌واز بۆ گومرای و بی‌اوه‌ری ده‌که‌ن یاخود بۆ حه‌لال‌کردنی ئه‌وه‌ی خوا حه‌رامی کردووه یان بۆ حه‌رام‌کردنی ئه‌وه‌ی خوا حه‌لالی کردووه ئه‌وانه طاغوتن، وه ئه‌وانه‌ی ده‌رچوون له‌به‌رنامه‌ی ئیسلام بۆ کاربه‌ده‌ستان جوان ده‌که‌ن بۆ هینانی چهند به‌رنامه‌یه‌کی پیچه‌وانه‌ی ئایینی ئیسلام ئه‌وانه طاغوتن، چونکه ئه‌وانه له‌راده‌ده‌ی خویان تیه‌ریون، سنووری زانا ئه‌ویه شوینکه وتووی ئه‌و په‌یامه بیت که پیغمبه‌ر ﷺ پیّ ها‌توره، چونکه زانیان له‌راستیدا میراتگری پیغمبه‌رانن، له‌ئومه‌ته که‌یانداناست و کرده‌وه و په‌وشت و بانگه‌واز و فی‌کردنی لیّ به‌میرات ده‌گرن، ئنجا ئه‌گه‌ر لهم راده‌یه تیه‌رین و وایان لی‌هات لادان له‌به‌رنامه‌ی ئیسلام به‌نموونه‌ی ئهم په‌په‌روپچکانه بۆ ده‌سه‌لاتداران جوان بکه‌ن، ئه‌وانه طاغوتن، له‌به‌رئه‌وه‌ی

لهو سنووره تپهریان کردووه که پتویست بوو لهسهریان پابهندی بوونایه نهویش شوینکوتهی شهربهته.

ههروهها- رهجهتی خوای لی بیت - که دهلیت (أو مطاع) واته: (یان گوپرایهلیکراو) مهبهستی لهو فرمان رهوایانهیه که بهپی (شهرع) یان (قهدهر) گوپرایهلی دهکرین، لهو فرمانرهوایانهیه بهپی شهرع گوپرایهلی دهکرین نهگهر فرمانیان به شتیک کرد پیچهوانهی فرمانی خوا و پیغهمبهره کهی ﷺ نهبوو لهم حال و بارههدها لهوهران بهسهردا ساغ نایتهوه که طاغوت بن، نهوهی پتویسته لهسهر بهردهستهکانیان گوپرایهلی و فرمانبهریان، گوپرایهلی کردنیشیان بو کاربهدهستان لهم حالهدها بهم مهرجه گوپرایهلیکردنی خوای گهورهیه، لهبر نهوه کاتیک لهو فرمانه رادهپرین که کاربهدهست فرمانی پیدهکات و لهو فرمانانهیه که گوپرایهلی کردنی پتویسته دهپی رهچاوی نهوه بکهین که نیمه بهو گوپرایهلییه بهندایهتی بو خوای گهوره دهکهین و به فرمانبهرداری کردنی لیتی نریک دهینهوه چونکه ههستانمان بهرپهپاندنی لهو فرمانه لهبر خاتری پهروهردگاره.

بویه دهپی تبینی نهوه بکهین که لهو گوپرایهلییه بهندایهتییه، چونکه خوای گهوره دهفرمویت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ﴾ (النساء: ۵۹)، واته: (لهی نهوانهی باوهرتان هتاوه گوپرایهلی خوا و گوپرایهلی پیغهمبهر ﷺ و کاربهدهستانی خوتان بکهن).

گوپرایهلی فرمانرهوایان بهپی قهدهر بهو پتودانگهیه که فرمان رهوایان نهگهر لهدهسهلاتیاندا بههیز بوون نهوا خهلیکی نهگهر چی بههاندهری باوهریش نهپی بهزوری دهسهلاتهکیان گوپرایهلییان دهکهن چونکه گوپرایهلی کاربهدهست جاری واهیه بههاندهری باوهر دهکریت، لهو گوپرایهلیهش بهکهلکه، بهکهلکه بو کاربهدهستان، ههروهها بهکهلکه بو خهلیکی، جاری واش هیه گوپرایهلییه که بهزوری دهسهلات

ده ڪري ڪاڻيڪ بههڙ بيت، خه لڪي سڻي ليده ڪه نه وه و ليٰي ده ترسن چون ڪه زهر به ڪه سيڪ ده ڪه نه ني ڪه سهريچي فرمانه ڪهي بڪات، له بهر نه وه ده لڀين: خه لڪي له گهل ڪار به ده ستانين لهم مه سه له يه دا جهند حاله تيڪيان هه يه:

حاله تي يه ڪهم: نه وه يه هاندهري باوهري و ترسي ده سه لآت بههڙ بيت، نه مه يان ڪاملترين و بهر ترين حاله ته.

حاله تي دوو هم: نه وه يه هاندهري باوهري و ترسي ده سه لآت لاواز بن، نه مهش نرم ترين و ترسنا ڪترين حاله تيان له سهري ڪو مه لگا، ههروه ها له سهري فرمان رهوا و ڪار به ده ستاني، چون ڪه نه گهر هاندهري باوهري و ترسي ده سه لآت لاواز بن پشوي فيڪري و ڪرده وه يي ده ڪه ويته وه.

حاله تي سيههم: نه وه يه هاندهري باوهري لاواز بي و ترسي ده سه لآت بههڙ بيت، نه مهش پله يه ڪي مام ناوهنده له بهر نه وه ي نه گهر ترسي ده سه لآت بههڙ بوو له روواله تدا بو ئو مهت گونجاو تره.

به لام نه گهر هڙي ده سه لآت خاموش بوو نهوا ههري مه پسه له خرابي بار و گوزه ران و ئيش و ڪاري ئو مهت.

حاله تي چوار هم: نه وه يه هاندهري باوهري بههڙ بي و ترسي ده سه لآت لاواز بيت، نه مه حاله تهش به روواله ت له حاله تي سيههم نرم تره به لام له نيواني مروف و پهروه رد گاردا ڪاملتر و بلند تره.

والطواغیت^(۱۶۷) کثیرة و رؤسهم^(۱۶۸) خمسة: إبلیس^(۱۶۹) لعنه الله، و من عبد وهو راض^(۱۷۰)، و من دعا الناس إلى عبادة نفسه^(۱۷۱)، و من ادعى شيئاً من علم الغیب^(۱۷۲) و من حکم بغير ما أنزل الله^(۱۷۳).

(طاغوت) - انیش زۆرن و سه‌رانیان پینجن: ئیبلیس - نه‌فره‌تی خوای ئی بی - و هه‌رکەس بپه‌رستری و خووی پئی پازی بی، و هه‌رکەس بانگی خه‌لکی بکات بۆئهو‌هی خووی بیپه‌رستن، و هه‌رکەس لافی شتیک له‌غه‌ییزانی لیئیدات. و هه‌رکەس حوکم به‌غه‌یری فو و به‌رنامه‌یه بکات که خوا په‌وانه‌ی کردوو.

(۱۶۷) کۆی طاغوته و پینشتر ته‌فسیر کرا.

(۱۶۸) واته سه‌کرده‌کانیان و شوین هه‌لگیراوانیان پینجن.

(۱۶۹) ئیبلیس نه‌و شه‌یتانه رسواکرا و نه‌فرین لی‌کراوه‌یه که خوای گه‌وره پئی فهرموو: ﴿وَإِنَّ عَلَيْكَ لَعْنَتِي إِلَى يَوْمِ الدِّينِ﴾ (سورة ص: ۷۸)، واته: (نه‌فرینی منت لی بی تا‌کو رۆژی لی‌پرسینه‌وه و قیامه‌ت).

ئیبلیس له‌گه‌ل فریشته‌کاندا بوو هاوه‌لیه‌تی ده‌کردن و نه‌وان چیان ده‌کرد نه‌میش ده‌یکرد، کاتیکی فهرمانی به‌کړنووش‌بردن بۆ ئاده‌م پیکرا، هه‌رچی پسی و لا‌گووسی و خۆبه‌زلزانیه‌کی تیدا بوو ده‌ریخست، ئنجا بی‌گووسی و خۆبه‌زلزانی کرد و بوو به‌یه‌کیک له‌بی‌اوه‌ران و له‌به‌زه‌یی خوای گه‌وره ده‌کرا، په‌روه‌ردگاری مه‌زن ده‌فهرمویت: ﴿وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ أَبَىٰ وَاسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ الْكَافِرِينَ﴾ (البقرة: ۳۴)، واته: (کاتیکی به‌فریشته‌کانمان ووت: کړنووش بۆ ئاده‌م

به‌رن، هه‌موو کړنووشیان برد ئیبلیس نه‌بێ که بێگویی و خو به‌زلزانی کرد و بوو به‌یه‌کیک له‌بیئاوه‌ران).

(۱۷۰) واته‌ بیجگه‌ له‌ خوا په‌رس‌را، ئه‌ویش را‌زی بوو به‌وه‌ی بیجگه‌ له‌خوا په‌رس‌ریت ئه‌وه‌ — په‌نا به‌ خوا — له‌سه‌رانی طاغوتانه‌ ئنجا له‌ژیانیدا په‌رس‌ریت یان پاش مردن — ئه‌گه‌ر مرد و خو‌ی به‌و په‌رس‌رانه‌ را‌زی بوو — وه‌ک یه‌ک وایه‌.

(۱۷۱) واته‌: هه‌رکس بانگی خه‌لکی بۆ په‌رستی خو‌ی بکات ئه‌گه‌رچی نه‌شی په‌رستن هه‌ر له‌سه‌رانی طاغوتانه‌، ئنجا وه‌لامی بانگه‌شه‌که‌ی بدریت‌ه‌وه‌ یاخود وه‌لام نه‌دریت‌ه‌وه‌ وه‌ک یه‌ک وایه‌.

(۱۷۲) نادیار (غیب) ئه‌وه‌یه‌ له‌مرۆقه‌وه‌ دیار نه‌ییت، ئه‌ویش دوو جو‌ره‌: ره‌وشی ئیستا و داهاتوو، نادیا‌ری ئیستا رێژه‌یه‌، لای یه‌کیک زانراوه‌ و لای یه‌کیکی تر نه‌زانراوه‌، به‌لام نادیا‌ری داهاتوو راسته‌قینه‌یه‌ و بۆ هه‌ج که‌سێک ناشکرا نه‌ ته‌نها بۆ خوا نه‌بێ، یان بۆ یه‌کیک له‌پیغه‌مبه‌ران که‌ خوا ئاگاداری ده‌کات به‌سه‌ریدا بۆ هه‌ج که‌س ناشکرا نه‌، ئنجا هه‌رکس لافی زانیی لی‌دات ئه‌وه‌ بیئاوه‌ره‌ له‌به‌ر ئه‌وه‌ی به‌درۆخه‌ره‌وه‌ی خوای گه‌وره‌ و پیغه‌مبه‌ره‌ که‌یه‌تی ﷺ، په‌روه‌ردگار ده‌فه‌رمو‌یت: ﴿قُلْ لَا يَعْلَمُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ الْغَيْبَ إِلَّا اللَّهُ وَمَا يَشْعُرُونَ أَيَّانَ يُبْعَثُونَ﴾ (النمل: ۶۵)، واته‌: (ئه‌ی محمد ﷺ بلی): که‌س نه‌یه‌ له‌ئاسمانه‌کان و زه‌ویدا نادیا‌ر و غه‌یب بزانییت بیجگه‌ له‌خوا، وه‌ ناشزانن که‌ی زیندووده‌ کړینه‌وه‌).

ئنجا ئه‌گه‌ر خوای گه‌وره‌ فه‌رمان به‌پیغه‌مبه‌ره‌ که‌ی (محمد) ﷺ بکات به‌پیاوماقولا‌ن رابگه‌یه‌نی که‌ هه‌ج که‌س له‌ئاسمانه‌کان و زه‌ویدا نه‌یه‌ غه‌یب بزانییت بیجگه‌ له‌خوا، بۆیه‌ هه‌رکس لافی غه‌ی‌زانی لی‌دات ئه‌وه‌ به‌م قسه‌یه‌ خوای گه‌وره‌ و پیغه‌مبه‌ره‌ که‌ی ﷺ به‌درۆخستووه‌ ته‌وه‌.

ههروه‌ها بهوکه‌سانه ده‌لّین: چۆن ده‌بی ئیوه غه‌یب بزنان و پیغه‌مبه‌ر ﷺ نه‌یزانیّت؟
 نایا ئیوه به‌رپزترن یان پیغه‌مبه‌ر ﷺ، نه‌گه‌ر ووتیان: ئیمه به‌رپزترین له‌پیغه‌مبه‌ر ﷺ، نه‌وا
 به‌م ووتیه کافرده‌بن، وه نه‌گه‌ر ووتیان: نه‌و به‌رپزتره، نه‌وا بییان ده‌لّین: نه‌ی بۆچی نه‌و
 له‌غه‌یزانین بیبه‌ش کراوه که‌چی ئیوه ده‌یزان؟ خوای گه‌وره ده‌رباره‌ی زاتی پیروزی
 ده‌فه‌رمویت: ﴿عَالِمُ الْغَيْبِ فَلَا يُظْهِرُ عَلَىٰ غَيْبِهِ أَحَدًا * إِلَّا مَنِ ارْتَضَىٰ مِنْ رَسُولٍ فَإِنَّهُ
 يَسْلُكُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ رَصَدًا﴾ (الجن: ۲۶-۲۷)، واته: (نه‌و خوایه‌ی غه‌یزانه‌و
 هیچ که‌س ناگادار ناکات به‌سه‌ر غه‌یبه‌کانیدا بیجگه له‌و که‌سه‌ی پیغه‌مبه‌ره و خوی
 رازیبه که بیزانیّت، نه‌ویش خوا چاودیری فریشته‌ی بۆ داده‌نیّت که له‌به‌رده‌م و
 له‌دوایه‌وه بیارپزین له‌جنۆکه، تا‌کو نه‌توان نادیاره‌که‌ی لیوه فی‌ر بن)، نه‌مه‌ش نایه‌تی
 دوومه که به‌لگه‌یه له‌سه‌ر بیباوه‌ری نه‌وکه‌سه‌ی لافی غه‌یزانی لیده‌دات و خوای
 گه‌وره فه‌رمانی به‌پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی ﷺ کردوه که به‌پیاوماقولان رابگه‌یه‌نی و به‌فه‌رمویت:
 ﴿قُلْ لَا أَقُولُ لَكُمْ عِنْدِي خَزَائِنُ اللَّهِ وَلَا أَعْلَمُ الْغَيْبُ وَلَا أَقُولُ لَكُمْ إِنِّي مَلَكٌ إِن أَتَّبِعْ إِلَّا
 مَا يُوحَىٰ إِلَيَّ﴾ (الأنعام: ۵۰)، واته: (بلی: پیتان نالیم من گه‌نجینه‌کانی خوام له‌لایه،
 غه‌بیش نازام، وه پیتان نالیم من فریشته‌م، من شوین هیچ شتیک ناکه‌وم بیجگه له‌وه‌ی
 له‌لایه‌ن خواوه وه‌حیم بۆ ده‌کریت).

(۱۷۳) حوکمکردن به‌و په‌یامه‌ی خوای گه‌وره ره‌وانه‌ی کردوه به‌شی‌که
 له‌یه‌کتابه‌رستی په‌روه‌ردگاریه‌تی، چونکه راپه‌راندنی حوکمی خوایه که په‌روه‌ردگاریه‌تی و
 ته‌واوی خاوه‌نیه‌تی و (تصرف)ی خوا داخوازیه‌تی، له‌به‌ر نه‌وه خوای په‌روه‌ردگار شوین
 هه‌لگیراوانی به‌رنامه‌یه‌کی تری غه‌یری نه‌و په‌یامه‌ی خوا ناردوویه‌تی به‌په‌روه‌ردگار و
 (أرباب) بۆ شوینکه وتووایان ناوبردوه و ده‌فه‌رمویت: ﴿اتَّخَذُوا أَحْبَارَهُمْ وَرُهْبَانَهُمْ
 أَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللَّهِ وَالْمَسِيحَ ابْنَ مَرْيَمَ وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا إِلَهًا وَاحِدًا لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ
 سُبْحَانَهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ﴾ (التوبة: ۳۱)، واته: (مالووم و قه‌شه‌کانیان به‌په‌روه‌ردگاری خو‌یان

بیجگه له‌خوا داناوه و مه‌سیحی کوری مه‌ریه‌میش، وه به‌پرستی به‌کخواوه‌ند نه‌بیّ
 فەرمانیان بی‌نه‌کراوه و هیچ پهرستراویک نه‌مافی پهرستی به‌بیّت بیجگه له‌خوا، پاک و
 بیگهردی بۆ نه‌و خواجه له‌وه‌ی ده‌یکه‌ن به‌هاوبه‌شی، خوای گه‌وره شوینه‌لگیراوانی
 به‌په‌روه‌ردگار و (أرباب) ناوبردوه له‌وه‌دا که له‌گه‌ل خوای گه‌وره‌دا بوونه‌ته
 یاسادانه‌رو شوینکه‌وتووایی به‌بنده و (عباد) یان ناوبردوه که‌وا له‌سه‌ری‌چیکردنی
 حوکمی خوای به‌رز و بی‌هاوتادا ملکه‌چیان بوون و گوێپرایه‌لییان کردوون.

(عَدِي كُورِي حَاتِم) به‌په‌مه‌بری خوای ﷺ ووت: ئەوان نه‌یانپه‌رستوون، په‌مه‌به‌ر
 ﷺ فەرمووی: ﴿بَلْ إِنَّهُمْ حَرَّمُوا عَلَيْهِمُ الْحَلَالَ وَأَحَلُّوا لَهُمُ الْحَرَامَ فَاتَّبَعُوهُمْ فَذَلِكَ
 عِبَادَتُهُمْ إِنِّيَاهُمْ﴾ (أخرجه الترمذي، وحسنه)، واته: (به‌لام ئەوان هه‌لاکیان لێ
 هه‌رامکردوون و هه‌رامیان بۆ هه‌لاککردوون و ئەوانیش شوییان که‌وتوون، ئا ئەوه‌یه
 په‌رستیان).

نه‌گه‌ر له‌مه‌ تیگه‌یشتی بزانه‌ هه‌ر که‌س حوکم به‌و به‌رنامه‌یه نه‌کات که‌ خوا
 ناردویه‌تی و بیه‌وی حوکمکردنه‌که بۆ بیجگه له‌خوا و په‌مه‌به‌ره‌که‌ی ﷺ بیّت نه‌وه چهند
 ئایه‌تیک ده‌رباره‌ی هاتووه که‌وا باوه‌ری لێ‌داوه‌رن و چهنده‌ها ئایه‌تیش ده‌رباره‌ی
 کافر بوون و سه‌تمه‌کار بوون و له‌په‌ده‌رچوون (فسق)ی هاتووه، وه‌ک ئەوه‌ی خوای
 گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ يَزْعُمُونَ أَنَّهُمْ آمَنُوا بِمَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ وَمَا أُنْزِلَ مِنْ
 قَبْلِكَ يُرِيدُونَ أَنْ يَتَحَاكَمُوا إِلَى الطَّاغُوتِ وَقَدْ أُمِرُوا أَنْ يَكْفُرُوا بِهِ وَيُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ
 يُضِلَّهُمْ ضَلَالًا بَعِيدًا * وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا إِلَى مَا أَنْزَلَ اللَّهُ وَإِلَى الرَّسُولِ رَأَيْتِ الْمُنَافِقِينَ
 يَصُدُّونَ عَنْكَ صُدُودًا * كَذِبًا إِذَا أَصَابَتْهُمْ مُصِيبَةٌ بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ ثُمَّ جَاءُوكَ يَخْلِفُونَ
 بِاللَّهِ إِنَّ أَرْضَنَا إِلَّا إِحْسَانًا وَتَوْفِيقًا * أُولَئِكَ الَّذِينَ يَعْلَمُ اللَّهُ مَا فِي قُلُوبِهِمْ فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ
 وَعِظْهُمْ وَقُلْ لَهُمْ فِي أَنْفُسِهِمْ قَوْلًا بَلِيغًا * وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ رَسُولٍ إِلَّا لِيُطَاعَ بِإِذْنِ اللَّهِ وَلَوْ

أَنَّهُمْ إِذْ ظَلَمُوا أَنفُسَهُمْ جَاءُوكَ فَاسْتَغْفَرُوا اللَّهَ وَاسْتَغْفَرَ لَهُمُ الرَّسُولُ لَوَجَدُوا اللَّهَ تَوَّابًا رَحِيمًا * فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّى يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنفُسِهِمْ حَرَجًا مِّمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا ﴿٦٥-٦٠﴾ (النساء: ٦٥-٦٠)، واته: (نایا ئەوانەت نەیینووە لافی ئەوە لێدەدەن کە باوەرپان بەو پەيامەیی بۆ تۆ نیرراوە و ئەوانەش کە لەپیش تۆوە نیرراون هێناوە کەچی دەیانەوێت حوکم و دادوهری لای طاغوت بکەن، لەگەڵ ئەوەشدا فەرمانیان پێکراوە باوەرپان پێی نەبێ و شەیتان دەیهوێ بەگومرپایەکی دوور لەپێنمایی گومرپان بکات، ئەگەر پیشیان بووتریت وەرن بۆلای ئەو بەرنامەییە خوا پرەوانەیی کردووە و وەرن بۆلای پیغمبەر ﷺ دەبینی دوورپرووەکان بەپشتەلکردنی تەواو پشتت لێهەڵدەکەن، باشە چی دەکەن ئەگەر بەپێی ئەو تاوانانەیی دەیکەن تووشی نەهامەتیەک هاتن - واته: دوو پروویەکیەکیان ناشکرا بوو - پاشان دینەلات و سویند بەخوا دەخۆن و دەلێن: کاتێک حوکم و دادوهریمان بردووەتە لای طاغوت مەبەستمان تەنھا چاکە خوازی و یەکیخستنی نێوان موسولمانان و ئەوان بوو؟ ئەوان کە خوا دەزانێ چی لەدەلیاندا، تۆش پشیمان لێهەڵکە و ئامۆژگاریان بکە و ووتەبەکی هێندە پرەوانیان پێی بلێ کە لەدەل و دەروونیان کار بکات، وە هیچ نێردراویکمان نەناردووە بۆ ئەوە نەبێ کە بەفەرمانی خوا گوێرایەلی بکری و گوێرایەلیکردنیشی گوێرایەلیکردنی خوا، ئەگەر کاتێک ئەوان سەمیان لەخۆیان دەکرد بەهاتنایە بۆ لات و داوای لێخۆش بوونیان لەخوا بکردایە و پیغمبەر ﷺ داوای لێخۆشبوونی بۆ بکردنایە دەیان بینی کە خوا چەندە تەوبەگیرا و میهرەبانە، نەخیر سویند بەپەرورەدگارت باوەرپان نابێ تاکو لەو کیشمە و هەرایەیی لەنێوانیاندا پروودەدات دەتکەن بەدادوهر، پاشان لەدەروونیاندا هەست بەهیچ تەنگاوییەکی نەکەن سەبارەت بەو حوکمەیی بۆت یەکلەکردوونەووە و بەملکەچکردنی تەواوەتی ملکەچ دەکەن).

خوای گه‌وره به‌چهند سیفه‌تیک وه‌سفی ئه‌وانه‌ی کردووه که لافی باوه‌پرداری
لیده‌دهن و دوورپوون:

یه‌که‌م: ئه‌وه‌یه ده‌یانه‌وی دادوهریکردنیان لای طاغوت بی‌ت، دادوهریکردن لای
طاغوتیش هه‌موو حوکم کردنیکه که پیچه‌وانه‌ی حوکمی خوای گه‌وره و پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی
ﷺ بی‌ت چونکه هه‌رچیسه‌ک پیچه‌وانه‌ی حوکمی خوا و پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی ﷺ بی‌ت ئه‌وه
سه‌رکه‌شی و ده‌ست درێژیکردنه بۆ سه‌ر حوکمی ئه‌و زاته‌ی که حوکم‌رانی بۆ هه‌یه و
هه‌موو فه‌رمانه‌کان بۆ‌لای ئه‌و ده‌گه‌رپنه‌وه ئه‌ویش خوای گه‌وره‌یه، وه‌ک ده‌فه‌رمو‌یت:
﴿أَلَا لَهُ الْخَلْقُ وَالْأَمْرُ تَبَارَكَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ﴾ (الأعراف: ۲۵)، واته‌: (ئایا
دروستکردن و فه‌رمانکردن به‌ده‌ستی خوا نیه؟ پاك و پڕۆزی بۆ خوای په‌روه‌ردگاری
جیهانیان).

دووه‌م: ئه‌وه‌یه ئه‌گه‌ر بانگه‌یشت بکړین بۆ لای ئه‌و به‌رنامه‌یه‌ی خوا ناردووبه‌تی و
بۆ‌لای پیغه‌مبه‌ر ﷺ پشت هه‌لده‌که‌ن و ڕوو وه‌رده‌گێرن.

سێهه‌م: ئه‌وه‌یه ئه‌گه‌ر به‌هۆی ئه‌و کرده‌وانه‌ی به‌ده‌ستیان هیناوه تووشی نه‌هامه‌تیه‌ک
هاتن - وه‌ک ئه‌وه‌ی به‌کرده‌وه و ڕه‌فتاره‌کانیان بزانی‌ت - دین و سویند ده‌خۆن که‌وا
هیچ مه‌به‌ستیکیان نه‌بووه ته‌نها چاکه‌خوازی و یه‌که‌خسته‌وه نه‌بی‌ت، وه‌ک حال‌ی ئه‌و
که‌سه‌ی ئه‌م‌ڕۆ حوکمه‌کانی ئیسلام وه‌لاده‌نی و حوکم به‌و یاسایانه ده‌کات که له‌گه‌لیدا
پیچه‌وانه‌ن و لافی ئه‌وه لیده‌دات که ئه‌و کاره چاکه‌خوازییه و له‌گه‌ل بارودۆخی
سه‌رده‌مدا ڕێک و گونجاوه.

پاشان په‌روه‌ردگار ئه‌وانه‌ی ووریا کردووه‌ته‌وه که‌بانگه‌شه‌ی باوه‌پرداری ده‌که‌ن و ئه‌و
سیفه‌تانه‌یان تیدا ڕه‌نگه‌ده‌داته‌وه به‌وه‌ی خوا ده‌زانی‌ت چی له‌دل‌یاندا‌یه و چیش
حه‌شارده‌ده‌ن له‌و فه‌رمانانه‌ی پیچه‌وانه‌ی ئه‌و قسانه‌یه که ده‌یکه‌ن و فه‌رمانی

به پیغمبره که‌شی کردوه که نامۆزگاریان بکات و ووته‌یه‌کی هینده ره‌وانیان پِـبَلّیت که کار له‌دل وده‌روونیان بکات، پاشان پرونیکردوه‌ته‌وه که پهند و حکمه‌ت له‌ره‌وانه‌کرانی پیغمبر ﷺ ته‌ویه که هەر ته‌و به‌گوینکراو و شوینسی هه‌لگیراو بیت نه‌وه‌ک هیچ که‌سی تر له‌خه‌لکی هه‌رچه‌نده بیرکردنه‌وه و په‌یردنیان به‌هیز بیت، پاشان خوای مه‌زن سویندی به‌په‌روه‌ردگاریه‌تی خو‌ی خواردوه که تایه‌ترین جو‌ری په‌روه‌ردگاریه‌تیه و نامازه بو راستیه‌تی په‌یامه‌که‌ی پیغمبر ﷺ له‌خو ده‌گریت به‌سویندیک‌ی جه‌خت له‌سه‌رکراو سویندی پی‌خواردوه که‌وا به‌سی مه‌رج نه‌بی باوه‌ر دانامه‌زیت:

۱- ده‌بی له‌مه‌موو کی‌شه و گیر و گرتیکدا دادوه‌ری بیرته لای پیغمبری خوا ﷺ.

۲- ده‌بی سینه‌کان بو دادوه‌ریه‌که‌ی والاوگوشاد بن و ده‌روونه‌کان پی یزار و ته‌نگاو نه‌بن.

۳- ده‌بی ملکه‌چی دروست بی، به‌وه‌ی به‌و ده‌رئه‌نجامه قایل بی که حوکمی پیکردوه و به‌بی خاوه‌خوا کردن یان لادان جیه‌جی بکات.

به‌شی دووه‌میش: وه‌ک ته‌وه‌ی خوای گه‌وره ده‌فرمویت: ﴿وَمَنْ لَّمْ يَخُكِّمْ بِمَا أُنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ﴾ (المائدة: ۳۳)، واته: (هه‌رکس حوکم به‌و به‌رنامه‌یه نه‌کات که خوا ناردویه‌تی، ته‌وا ته‌وانه بی‌باوه‌رن).

هه‌روه‌ها ده‌فرمویت: ﴿وَمَنْ لَّمْ يَخُكِّمْ بِمَا أُنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ﴾ (المائدة: ۴۵)، واته: (هه‌رکس حوکم به‌و به‌رنامه‌یه نه‌کات که خوا ناردویه‌تی، ته‌وا ته‌وانه سته‌مکارن).

هه‌روه‌ها ده‌فرمویت: ﴿وَمَنْ لَّمْ يَخُكِّمْ بِمَا أُنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ﴾ (المائدة: ۴۷)، واته: (هه‌رکس حوکم به‌و به‌رنامه‌یه نه‌کات که ناردویه‌تی، ته‌وا ته‌وانه سه‌رکه‌شن و له‌ری ده‌رچوون).

باشه ئایا ئهم سیّ وه‌سفه یه‌ک وه‌سفکراو ده‌گرنه‌وه؟ به واتای ئه‌وه‌ی ههر که‌س حوکم به‌و به‌رنامه‌یه نه‌کات که خوا ناردویه‌تی ئه‌وه بی‌باوه‌یه، سته‌مکاره، سهرکه‌شه، له‌به‌ر ئه‌وه‌ی خوای گه‌وره وه‌سفی بی‌باوه‌پانی به‌سته‌م و سهرکه‌شیکردوه و ده‌فه‌رمویت: ﴿وَالْكَافِرُونَ هُمُ الظَّالِمُونَ﴾ (البقرة: ۲۵۴)، واته: (بی‌باوه‌پان ئه‌وانه که سته‌مکارن). هه‌روه‌ها ده‌فه‌رمویت: ﴿إِنَّهُمْ كَفَرُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَمَاتُوا وَهُمْ فَاسِقُونَ﴾ (التوبة: ۸۴)، واته: (ئه‌وانه بی‌باوه‌پوون به‌خوا و پی‌غه‌مبه‌ره‌که‌ی و به‌سهرکه‌شیش مردوون) که هه‌موو بی‌باوه‌پنک سته‌مکار و سهرکه‌شه، یان ئه‌و وه‌سفانه به‌گۆیره‌ی ئه‌وه وه‌سف کراوان ده‌گرنه‌وه که هه‌لیان ده‌نیت بۆ حوکم نه‌کردن به‌و په‌یامه‌ی خوا ره‌وانه‌ی کردوه؟ ئه‌مه‌یان به‌لامه‌وه له‌راسته‌یه‌وه نزیک‌تره خواش ده‌زانیت.

ئع‌جا ده‌لێن: ههر که‌س حوکم به‌و به‌رنامه‌یه نه‌کات که خوا ناردویه‌تی له‌به‌ر به‌سوک ته‌ماشاکردنی یان به‌که‌مبایه‌خ زانیی یان باوه‌پوون به‌وه‌ی به‌رنامه‌ی تر بۆ خه‌لکی له‌و چاک‌تر و به‌که‌لک‌تره یان وه‌ک ئه‌و وایه، ئه‌وه به‌جۆرنک بی‌باوه‌یه که له‌پێازی خوای ده‌ر بکات.

له‌و جۆره که‌سانه‌ش ئه‌وانه که یاسا و پێ‌سای پی‌چه‌وانه‌ی یاسا و پێ‌سا‌کانی ئیسلام بۆ خه‌لکی داده‌نێن، بۆ ئه‌وه‌ی بینه به‌رنامه و خه‌لک له‌سه‌ری برۆن، چونکه ئه‌و که‌سانه کاتێک ئه‌و یاسا و پێ‌سایانه‌یان داناوه که پی‌چه‌وانه‌ی شه‌ریعه‌تی ئیسلامن باوه‌پیان وابوو که چاک‌تر و به‌سوود‌ترن بۆ خه‌لکی، چونکه به‌زه‌روره‌تی عه‌قڵی (الضَّرُورَةُ الْعَقْلِيَّةُ) و سیفه‌تی فیطری (الْجِبِلَّةُ الْفِطْرِيَّةُ) ناشکرایه که مرو‌ف له‌به‌رنامه‌یه‌ک بۆ به‌رنامه‌یه‌کی پی‌چه‌وانه‌ی لانا‌دات مه‌گه‌ر کاتێک باوه‌پای به‌چاکیه‌تی ئه‌و به‌رنامه‌یه‌ی رووی تیکردوه و نا‌ته‌وای ئه‌وه‌ی لایداوه لێ هه‌بیت، ههر که‌شیش حوکم به‌و به‌رنامه‌یه نه‌کات که خوا ناردویه‌تی به‌لام به‌سوکی ته‌مasha نه‌کات و به‌که‌می نه‌زانی و باوه‌پای وا نه‌بی که

بهرنامه‌یه‌کی تر لهو چاکتره بۆ خۆی یان وهك ئەو وایه ئەم كەسه ستمكاره و بیباوه‌ر
 نیه و پله‌کانی ستمیشی به‌گۆیره‌ی حوكم پێکراوه‌که و هۆکاری حوكمه‌که ده‌گۆرێت.
 وه هه‌رکەس حوكم به‌و به‌رنامه‌یه نه‌کات که خوا ناردوویه‌تی به‌لام نه‌له‌رووی
 به‌سووک ته‌ماشاکردنی حوكمی خواوه‌ بێ و نه‌به‌که‌مبایه‌خ زانین و نه‌باوه‌ری وایه‌ت که
 به‌رنامه‌ی تر چاکتر و به‌که‌لکتره‌ بۆ خه‌لکی یان وهك ئەو وایه به‌لکو له‌خۆشه‌ویستی
 حوكم بۆکراو یان له‌بهر ره‌چاوکردنی به‌رتیل یاخود شتی تر له‌ده‌سته‌که‌وتی دنیا‌یی
 حوكم به‌ به‌رنامه‌ی تر بکات ئەوه سه‌رکه‌شه و بیباوه‌ر نیه، وه پله‌کانی سه‌که‌شیشی به
 گۆیره‌ی حوكم پێکراوه‌که و هۆکاری حوكمه‌که ده‌گۆرێت.

شیخ الإسلام (ابن تیمیة) - ره‌حه‌تی خۆای لی بیته - ده‌رباره‌ی ئەوانه‌ی مالووم و
 قه‌شه‌کانیان بیجگه‌ له‌خوا کردووه به‌په‌روه‌ردگار ده‌فه‌رمویت: (ئەوانه له‌سه‌ر دوو
 شیوه‌ن:

یه‌که‌م: ئەوه‌یه بزانی ئەوانه‌ ئایینی خۆیان گۆریوه و له‌سه‌ر گۆرینه‌که‌وه شوێنیان
 بکه‌ون و له‌بهر شوێنه‌که‌وتنی سه‌رۆکه‌کانیان باوه‌ریان به‌حه‌للە‌کردنی ئەو رێسایه‌ هه‌بێ
 که حه‌رامه و باوه‌ریان به‌حه‌رام‌کردنی ئەوه‌ش هه‌بیته که خوا حه‌للای کردووه له‌گه‌ل
 ئەوه‌ی بزانی که سه‌رپێچی ئایینی پێغه‌مبه‌رانیان کردووه ئەم حاڵه‌ته بیباوه‌ریه‌و خوا و
 پێغه‌مبه‌ره‌که‌ی ﷺ به‌هاوبه‌شدانانیان داناوه.

دووهم: ئەگه‌ر بیرو بۆچوون و باوه‌ریان به‌حه‌للە‌کردنی حه‌رام و حه‌رام‌کردنی حه‌لل
 - ده‌سته‌واژه‌که‌ی به‌م جوژه لیوه وه‌رگیراوه - چه‌سه‌پایته به‌لام له‌سه‌ر پێچیکردنی
 خوادا گۆت‌رایه‌لییان بکه‌ن وهك ئەو بێ فه‌رمایانه‌ی موسوڵمان ده‌یانکات که باوه‌ری
 وایه بێ فه‌رمایان و ده‌یانکات، ئەو جوژه که‌سانه حوكمی هاو وینه‌ی خۆیان
 له‌گونا‌هه‌کاران هه‌یه، جیاوازییه‌کیش له‌نیوانی ئەو مه‌سه‌لانه‌دا هه‌یه که به‌رپسای گشتی
 داده‌نرین و مه‌سه‌له‌یه‌کی دیاریکراو که دادپرس تێدا حوكم به‌ به‌رنامه‌یه‌کی تر بیجگه

له‌وه‌ی خوا ناردوویه‌تی ده‌کات هه‌یه، چونکه ئه‌و مه‌سه‌لانه‌ی که به‌پرسیای گشتی داده‌نرین ئه‌و دابه‌شکردنه‌ی پیشوویان تیدا هه‌لئایه‌ته‌وه و هه‌ر ته‌نها له‌به‌شی یه‌که‌من، چونکه ئه‌م یاسادانه‌ره که یاساو رپسایه‌کی پیچه‌وانه‌ی ئیسلامی داناوه هه‌ر بۆیه دایناوه چونکه باوه‌ری و ابووه که چاک‌تره له‌ئیسلاام و به‌که‌لک‌تره بۆ به‌نده‌کان وه‌ک پیشتر ناماژهم بۆ کرد.

ئهم مه‌سه‌له‌یه‌ش - مه‌به‌ستم پی مه‌سه‌له‌ی حوکمکردنه به به‌رنامه‌یه‌کی تر بیجگه له‌وه‌ی خوا ناردوویه‌تی - له‌و مه‌سه‌له گه‌ورانیه که فه‌رمان‌په‌وایانی ئهم رۆژگاره‌ی پتوه ئالووده بووه، ئنجا پتویسته باوه‌ردار له‌حوکمدان به‌سه‌ریاندا په‌له نه‌کات، به‌وه‌ی حوکمیکیان به‌سه‌ردا بدات که شایسته‌ی نین تاکو راستی بۆ روون ده‌بیته‌وه، چونکه مه‌سه‌له‌که ترسناکه - داوا له‌خوای گه‌وره ده‌که‌ین که کاربه‌ده‌ست و ده‌ست و پتوه‌نده‌کانیان بۆ موسولمانان چاک بکات - هه‌روه‌ک پتویسته له‌سه‌ر ئه‌و که‌سه‌ی خوا زانستی پێداوه که مه‌سه‌له‌که بۆ فه‌رمان‌په‌وایان روون بکاته‌وه بۆ ئه‌وه‌ی به‌لگه‌یان به‌خاته‌سه‌ر و پاساوایان روون بیته‌وه، ئنجا ئه‌وه‌ی تیا ده‌چی له‌سه‌ر به‌لگه‌وه تیا به‌جیت و ئه‌وه‌ی زیندوو شه له‌سه‌ر به‌لگه‌ بژی، با خوشی له‌روونکردنه‌وه‌یدا به‌که‌م نه‌گریت و له‌که‌شیش سل له‌روونکردنه‌وه‌ی نه‌کات، چونکه شکۆمه‌ندی بۆ خوا و پیغمبه‌ره‌که‌ی ﷺ و باوه‌رداران.

والدليل (۱۴۷) قوله تعالى: ﴿لَا إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ﴾ (۱۷۵) قَدْ تَبَيَّنَ الرُّشْدُ مِنَ الْغَيِّ فَمَنْ يَكْفُرْ بِالطَّاغُوتِ وَيُؤْمِنَ بِاللَّهِ (۱۷۶) فَقَدْ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَى ﴿ (۱۷۷) (البقرة: ۲۵۶)، و هذا معنى لا إله إلا الله.

به لڳهش نه وه به خواي گه وره ده فهرمويت: ﴿لَا إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ﴾ قَدْ تَبَيَّنَ الرُّشْدُ مِنَ الْغَيِّ فَمَنْ يَكْفُرْ بِالطَّاغُوتِ وَيُؤْمِنَ بِاللَّهِ فَقَدْ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَى ﴿، واته: (تو پزي و زور ڪاري له ناييني خوادا نيه و راسته پري له ڪو پره پري جيا بووه ته وه، نجا هر ڪه س باوه پري به (طاغوت) نه بي و پروا به خوا بهيت، نه وه ده ستي گرتووه به رسته تي فتيه وه)، نه مهش واقاي (لا إله إلا الله) به.

(۱۷۴) واته له سر پويستووني حو ڪم ڪردن بهو بهرنامه بهي خوا نار دوويه تي و باوه نه بون به طاغوت.

(۱۷۵) تو پزي و زور ڪاري له سر په پره ويڪردني ئايني ئيسلام نيه له بهر ده ڪه وتووي و پروون و ناشڪراي به لڳه ڪاني، له بهر نه وه خواي گه وره دواتر ده فهرمويت: ﴿قَدْ تَبَيَّنَ الرُّشْدُ مِنَ الْغَيِّ﴾، نجا نه گهر راسته پري له ڪو پره پري ڪه جيا بوويته وه نه وا حتمه نه هموو دهرووني ڪي ساغ راسته ريگه ڪه هه لده بزي ريت.

(۱۷۶) خواي گه وره بياوه پروون به طاغوتي پيش باوه رهيان به خوا ده ستي ڪردوه، چونڪه ڪامليه تي شت لابردي له مپره ڪانيه تي پيش بووني پايه دامه زراوه ڪاني، له بهر نه وه ده ورتري بزار ڪردن (التخليه) پيش رازانده وه (التحلية).

(۱۷۷) واته ده ست پتوه گرتي ڪي ته واو ده ستي پتوه گرتي، رسته ي قايم (العروة الوثقى) ش ئيسلامه، ته ماشاڪه چون خواي گه وره ده فهرمويت: ﴿فَقَدْ اسْتَمْسَكَ﴾ و نافهرمويت: (تَمَسَّكَ)! چونڪه (استمسك) به هيتره له (تَمَسَّكَ) و جاري وا ده بي مروف په پره وي (تَمَسَّكَ) ده ڪات به لام ده ستي پتوه ناگريت.

وفي الحديث: «رَأْسُ الْأَمْرِ الْإِسْلَامُ»^(۱۷۸)، وَعَمُودُهُ الصَّلَاةُ^(۱۷۹) وَذُرْوَةُ سَنَامِهِ الْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ»^(۱۸۰) (رواه أحمد والترمذي وابن ماجه)، والله أعلم، وصلى الله على محمد وعلى آله وصحبه وسلم^(۱۸۱).

له‌فه‌رمووده‌شدا هاتووه: (سه‌ری کار و فرمان ئیسلامه و کۆله‌که‌که‌ی نوێژه و چله‌پۆیه و لوتکه‌ی هه‌ره‌به‌رزی جیهاد‌کردنه له‌پیتاوی خوادا، خواش زاناقره، وصلى الله على محمد وعلى آله وصحبه وسلم.

(۱۷۸) دانهر – په‌حه‌تی خوای لی بیّت – ویستوویه‌تی به‌م فه‌رمووده‌یه به‌لگه له‌سه‌ر ئه‌وه به‌یته‌وه که هه‌موو شتێک سه‌ری هه‌یه، سه‌ری ئه‌و فرمانه‌ش که (محمد) ﷺ پیتی هاتووه ئیسلامه.

(۱۷۹) له‌به‌رئه‌وه‌ی به‌یج نوێژ‌کردن پیاده‌ ناکریت، وه له‌به‌ر ئه‌مه رای په‌سه‌ند ئه‌وه‌یه نوێژ‌نه‌که‌ر کافره و هیچ په‌یوه‌ندییه‌کی به‌ئیسلامه‌وه نه‌ماوه.

(۱۸۰) واته بلندترین و ته‌واوترینی ئیسلام جیهاده له‌پیتاوی خوادا، چونکه ئه‌که‌ر مروّف خو‌ی چاک‌کرد هه‌ولده‌دات که‌سانی تریش به‌جیهاد‌کردن له‌پیتاوی خوادا چاک بکات بۆ ئه‌وه‌ی ئیسلام پیاده‌بکری و ووشه‌ی خوا له‌بلندیدا بیّت، ئنجا هه‌رکه‌س کوشتاری کرد بۆ ئه‌وه‌ی ووشه‌ی خوا له‌بلندیدا بیّت ئه‌وه له‌پیتاوی خوادایه و گه‌یشته‌وته چله‌پۆیه، چونکه به‌وه ئیسلام به‌سه‌ر رپیازی تر‌دا به‌رز ده‌یته‌وه.

(۱۸۱) پایه‌به‌رزی ئیسلام (محمدی کوری عبدالوهاب) – په‌حه‌تی خوای لی بیّت – ئه‌م په‌یامه‌ی به‌گێڕانه‌وه‌ی زانست بۆ خوای گه‌وره و ناردنی دورود و سلاو بۆ سه‌ر پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی (محمد) ﷺ کۆتایی په‌یتاوه.

ناوهڙوڪ

بابهت	لاڀهڙه
ڙياننامهى دانهرى (متن)ى (ثلاثة الأصول)	۵
ڪورتهيهڪ له ڙياننامهى نووسهر	۷
پاڻهي: بسم الله (البسملة)	۱۰
زائين و پله ڪانى پهى بردن	۱۲
چوار مهسهله ڪان	۱۲
مهسهلهى يه ڪهم: ناسينى پهروهر دگار و پيغهمبر ﷺ و نائين	۱۴
مهسهلهى دووهم: ڪارپيڪردنى	۱۹
مهسهلهى سيڻهم: بانگهواز ڪردن بڙى	۱۹
مهسهلهى چوارهم: ٿارامگرتن لهسهر نازار لهپيناويدا	۲۲
بهشه ڪانى ٿارامگرتن	۲۳
تفسيرى سورهتى (العصر)	۲۴
واتاى ووته ڪهى پيشهوا شافعى (نه گهر خوا هيچ بهلگيه ڪى نه ناردايه...)	۲۷
ٺهو سڀيٰ مهسهلانهى پيويسته هموو موسولماننيڪ بياننائيت	۳۰
مهسهلهى يه ڪهم: ٺهويه خوا دروستى ڪردووين	۳۰
پڙيشى داوين	۳۳
به پشتگوى خراوى وازى ليتنهيتاوين	۳۵
بهلڪو پيغهمبريڪى بڙ پهوانه ڪردووه	۳۵
مهسهلهى دووهم: ٺهويه خوا رازى نايي هيچ ڪهس بڪريته هاوبهشى	۴۱

له پهرستیدا	
۴۴	مه‌سه‌له‌ی سیهه‌م: هه‌ر کس گوێرایه‌لی پێغه‌مبه‌ری ﷺ کرد و خوای به‌ته‌ن‌ها پهرست بۆی نه‌ دۆستایه‌تی که‌سیک بکات که‌دوژمنایه‌تی خوا و پێغه‌مبه‌ره‌که‌ی ﷺ ده‌کات
۴۸	واتای ئایینی پاکو بینگه‌رد (الحنيفية)
۵۲	مه‌زنه‌رین شت که‌ خوا فەرمانی پێک‌دوو‌ه یه‌کتا پهرستیه
۵۵	مه‌زنه‌رین شت که‌ خوا رپنگری لێک‌دوو‌ه هاوبه‌شدانانه
۵۸	ئه‌و سنی بنچینه‌ه‌ی پێویسته‌ له‌سه‌ر مروّف بیانزانیّت:
۵۹	بنچینه‌ی یه‌که‌م: به‌نده‌ پهره‌ردگاری بناستیّت
۶۰	واتای پهره‌ردگار و به‌لگه‌ش له‌سه‌ر ئه‌و واتایه
۶۵	به‌لگه‌ و نیشانه‌کانی ده‌سه‌لاتی خوا
۶۸	پهره‌ردگار پهرستراوه‌ و به‌لگه‌ی ئه‌و راستیه‌ و ته‌فسیره‌که‌ی
۷۲	جوژه‌کانی پهرستن به‌کورتی:
۷۵	جوژی یه‌که‌م: پارانه‌وه‌ و جوژه‌کانی
۷۹	جوژی دووه‌م: ترسان، ئه‌ویش سنی جوژه
۸۱	جوژی سیهه‌م: تکا‌کردن
۸۲	جوژی چواره‌م: پشت‌به‌ستن
۸۴	جوژی پێنجه‌م: (الرغبة)
۸۴	جوژی شه‌شه‌م: (الرهبه)
۸۴	جوژی هه‌وته: (الخشوع)
۸۵	جوژی هه‌شته‌م: (الخشية)
۸۶	جوژی نۆیه‌م: (الإنبابة)

۸۶	جۆری دهیم: داوای یارمه‌تیکردن، نهویش پیچ جۆره:
۸۹	جۆری یازدهیم: په‌ناگرتن، نهویش چوار جۆره
۹۲	جۆری دوانزدهیم: داوای فریاکەوتن، نهویش چوار جۆره:
۹۴	جۆری سیانزدهیم: قوربانی سهربرین، نهویش سی جۆره
۹۵	جۆری چوارددهیم: نه‌زکردن
۹۶	بنچینه‌ی دووهم: به‌نده‌ی نایینه‌کە بناسیت
۹۸	پێناسه‌ی ئیسلام
۹۸	پله‌کانی ناین:
۹۸	پله‌ی یه‌که‌م: ئیسلام
۱۰۰	واتای شایه‌تیدان به (لا إله إلا الله)
۱۰۶	واتای شایه‌تیدان به (محمد رسول الله)
۱۰۷	به‌لگه‌ی نوێژ و زه‌کات و ته‌فسیری یه‌کته‌په‌رستی
۱۱۱	به‌لگه‌ی رۆژووگرتن و جه‌جکردن
۱۱۳	پله‌ی دووهم: باوه‌ر
۱۱۳	ته‌وفیق له‌نیوانی نه‌وه‌ی (باوه‌ر جه‌فتاو نه‌وه‌نده‌ به‌شه) و نه‌وه‌ی (پایه‌کانی شه‌شن):
۱۱۵	پایه‌ی یه‌که‌م: باوه‌ره‌یتان به‌ خوا چوار فه‌رمان له‌خۆ ده‌گریت
۱۱۵	به‌لگه‌کانی باوه‌ره‌یتان به‌ بوونی خوا
۱۲۰	دووهم: باوه‌ره‌یتان به‌ په‌روه‌ردگاریه‌تی خوا
۱۲۲	سیه‌هم: باوه‌ره‌یتان به‌ په‌رسراویه‌تی خوا
۱۲۶	باوه‌ره‌یتان به‌ ناو و سیفه‌ته‌کانی
۱۲۹	بهره‌مه‌کانی باوه‌ره‌یتان به‌ خوا

۱۳۰	پايه ۱ دووهم: باوهرهٽيان به فرشته کان چوار فرمان له خوډه گريٽ:
۱۳۰	يه کهم: باوهرهٽيان به بوونيان
۱۳۰	دووهم: باوهرهٽيان بهو فرشته يه ۱ ناويان زانيوه
۱۳۰	سيههم: باوهرهٽيان بهو ۱ دهر باره ۱ سيفته کانيان زانيومانه
۱۳۱	چوارهم: باوهرهٽيان بهو ۱ دهر باره ۱ کرده و کانيان زانيومانه
۱۳۲	بهرهمه کاني باوهرهٽيان بهو ۱ فرشته کان
۱۳۲	بهره ۱ چرچ دانه و ۱ که سيک نکولي له جهسته بووني فرشته کان ده کات
۱۳۵	پايه ۱ سيههم: باوهرهٽيان به کتيه کان چوار فرمان له خوډه گريٽ:
۱۳۵	يه کهم: باوهرهٽيان بهو ۱ ناردنيان له لايه ۱ خواوويه
۱۳۵	دووهم: باوهرهٽيان بهو ۱ ناويان زانيوه
۱۳۵	سيههم: باوهرهٽيان به هه واله راسته کانيان
۱۳۵	چوارهم: نيش کردن به حوکه کاني نه و ۱ نه سخ کراو ته و
۱۳۶	بهرهمه کاني باوهرهٽيان بهو ۱ کتيه کان
۱۳۶	پايه ۱ چوارهم: باوهرهٽيان به پيغه مهران چوار فرمان له خوډه گريٽ:
۱۳۶	مه به ست له پيغه مهران
۱۳۷	يه کهم: باوهرهٽيان بهو ۱ په يامه که يان راسته و له خواوويه
۱۴۰	دووهم: باوهرهٽيان بهو ۱ به ناوي خوي ناويان زانيوه
۱۴۰	سيههم: باوهرهٽيان بهو هه واله راستانه ۱ دهر باره يان پيمانگه يشتون
۱۴۱	چوارهم: نيش کردن به شمريعتي نه و يان که بزمان ره وانه کراو
۱۴۱	بهرهمه کاني باوهرهٽيان بهو ۱ پيغه مهران
۱۴۳	پايه ۱ پيڻجههم: باوهرهٽيان به ۱ وړزي دواي سڀيٰ فرمان له خوډه گريٽ:
۱۴۳	باوهرهٽيان به زيندو بوونه و به لگش له سهر نه و راستيه

۱۴۴	باوهرهینان به لپرسینهوه و بهلگهش لهسهر نهو راستیه
۱۴۶	باوهرهینان به بههشت و ناگری دۆزهخ
۱۵۱	به رهه مه کانی باوهره بون به پۆزی دواپی
۱۵۱	به ره پهرچدانه وهی نهو کهسهی نکۆلی له زیندوبوونه وه ده کات
۱۶۰	پایه ی شه شه م: باوهرهینان به قهدهر چوار فرمان له خو ده گریت:
۱۶۰	یه کهم: زانین
۱۶۰	دووه م: نووسین
۱۶۱	سیه م: ویست
۱۶۱	چواره م: دروستکردن
۱۶۰	تایا بهنده توانا و ویستی له کرداره خوویستییه کانداهیه؟
۱۶۳	به ره پهرچدانه وهی نهو کهسهی پاساو به قهدهر لهسهر وازهینان له (واجب) یان کردنی سه ریچی دههینته وه، له جهوت پرووه وه
۱۶۶	به رهه مه کانی باوهره بون به قهدهر
۱۶۸	دوو تا قم له قهدهردا گومرپابون و به ره پهرچ دانه وه یان
۱۷۰	پله ی سیه م: ئیحسان و پیناسه کهی
۱۷۲	ئیحسان له په رستی خوادا و ئیحسان به ره وه په رستی خوا
۱۷۶	بنچینه ی سیه م: بهنده پیغه مبه ره کهی بناسیت
۱۷۷	ژیانی پیغه مبه ره ﷺ
۱۸۰	به رز کرانه وه (المعراج)
۱۸۴	کوچکردنی پیغه مبه ره ﷺ
۱۸۸	پیناسه و حوکم و بهلگه ی کوچکردن
۱۹۰	حوکمی گه شتکردن بو وولاتی بیباوه پان و مانه وه تیدا

۲۰۰	کۆچی دوانی پیغمبەر ﷺ
۲۱۱	باوهرهٔ یتان به زیندوو کرانه وه و به لگه کهی
۲۱۶	حیکمهت و په‌ند له‌نیترانی پیغمبهران
۲۱۷	یه‌که‌مین و دوا‌ین پیغمبەر
۲۱۹	بانگه‌وازی هه‌موو پیغمبهران بۆ په‌رستی خوا و نه‌هیکردن له هاوبه‌شدانان بووه
۲۱۹	کوفرانه به‌طاغوت
۲۲۲	گوزهرانی خه‌لکی له‌گه‌ل کار به‌ده‌ستان
۲۲۳	سه‌رانی طاغوتان:
۲۲۳	یه‌که‌م: ئیبلیس
۲۲۴	دووه‌م: هه‌ر که‌س به‌رس‌زی و خۆی رازی بی‌ت
۲۲۴	سی‌هه‌م: هه‌ر که‌س بانگی خه‌لکی بکات بۆ په‌رستی خۆی
۲۲۴	چواره‌م: هه‌ر که‌س لافی شتیک له‌ غه‌یزانی لی‌ بدات
۲۲۵	پنجه‌م: هه‌ر که‌س حو‌کم به‌ به‌رنامه‌ی غه‌یری خوا بکات
۲۳۴	دواووته: به‌گێڕانه‌وه‌ی زانست بۆ خوای گه‌وره و سلاوات بۆ سه‌ر پیغمبەر ﷺ
۲۳۵	ناوه‌رۆک

سو‌پاس بۆ خوا ته‌واو بوو